

₹30

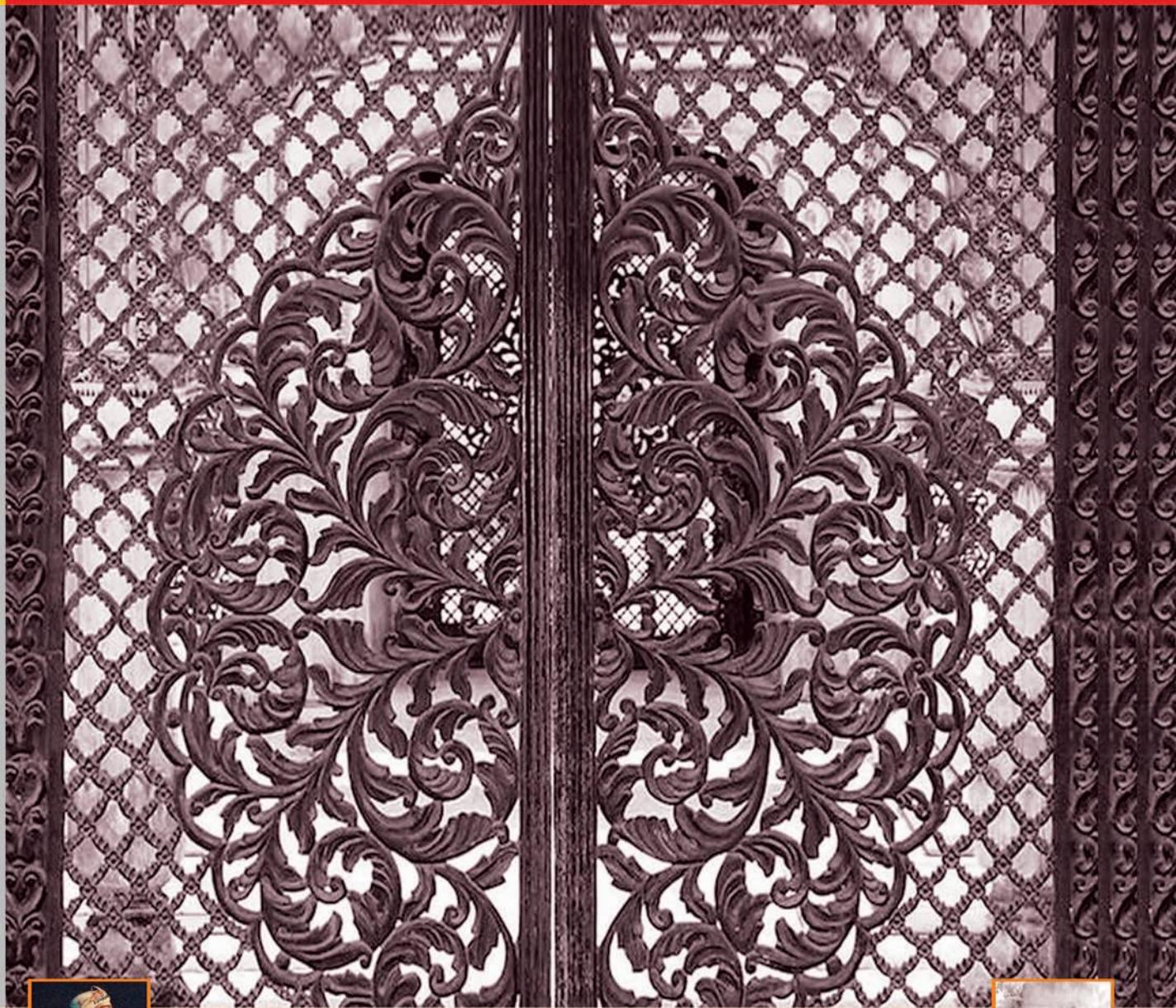
అగస్టు - 2020

DECCAN LAND, HYDERABAD

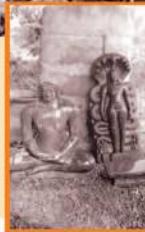
దక్కన్

సామాజిక రాజకీయ మాసపత్రిక

ల్యాండ్

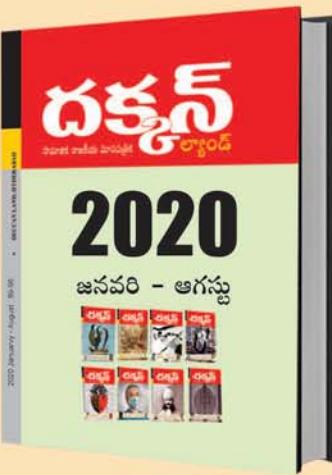
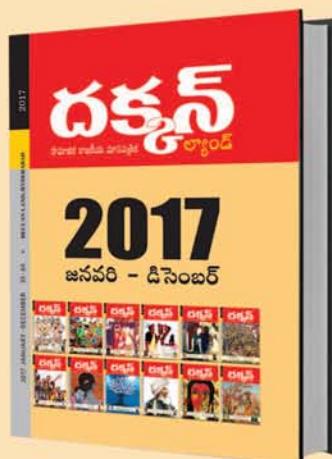
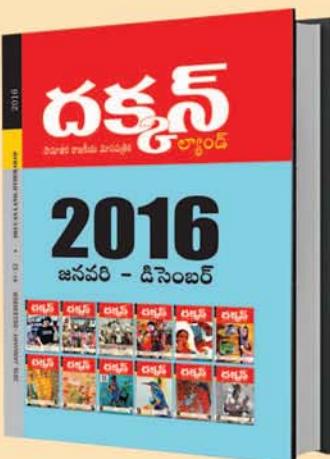
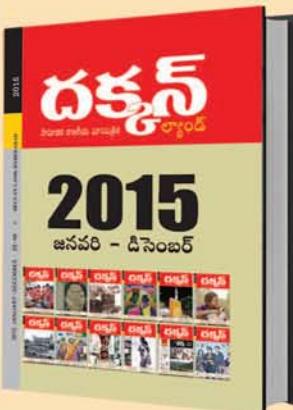
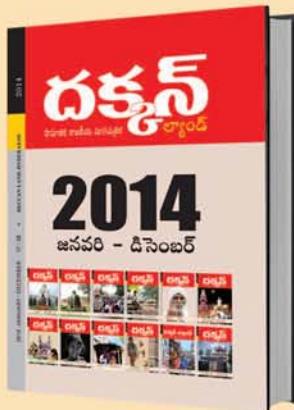
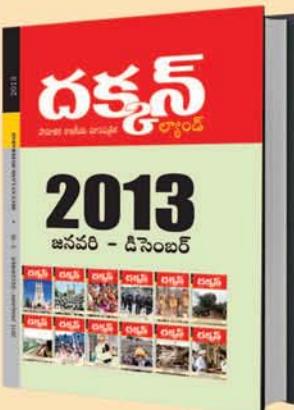
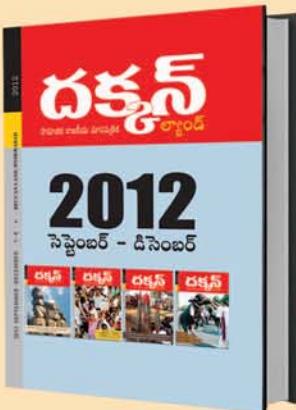

- ❖ భారత్ అమృతుల పొదిలో శైవర్ సోనిక్
- ❖ కొలాము గిరిజనుల పెండ్లి - పాటలు
- ❖ అద్యుత నిర్మాణశైలికి ప్రతీక పైగా టూంబ్స్
- ❖ ఓరుగల్లు మంత్రి ఎనుములపల్లి పెద్దన్న

దక්ෂ

ఏదు సంవత్సరాల ప్రస్తావం...

సంకలనాలు ఎందెందుకు మా బిరువామా:

ఎడిపర్, 'దక්ෂల్యాండ్'
3-6-712/2, స్టీట్ నో.12,
హైదరాబాదు-500029, తెలంగాణ
ఫోన్: 9030626288

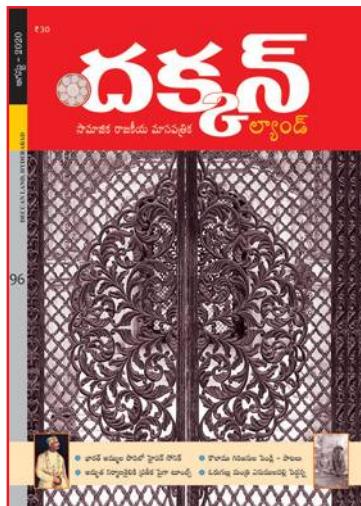
Email: desk.deccan@gmail.com
Website: www.deccanland.com

ఆన్లైన్ డ్యూరా చెల్లింపుకోసం:

NAME : DECCAN LAND
BANK : KOTAKMAHINDRABANK
ACCOUNT NO : 7111218829
IFSC CODE : KKBK0000555
BANK CODE : 000555
MICR CODE : 500485007

తెలంగాణ ఉద్యమ కాలంలో ఆవిర్భవించిన దక්ෂల్యాండ్®
మాసపత్రిక 2020 జూలై సంఖితలో 95 నెలలు
పూర్తి చేసుకుంది. ఈ ఎలిమిని సంవత్సరాల కాలంలో
తెలంగాణ భావజాలాన్ని వ్యాప్తిచేసి, పునర్న్యుల్చిం అవసరాన్ని
చాలీ చెప్పేందురు దక්ෂల్యాండ్® క్షాణి చేసింది. ఇప్పటి వరకు
వెలువదిన సంఖికలను 12 నెలలకు ఒక సంపుచ్ఛిగా (2012,
2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020)
రూపొందిన పారటల కోలక మేరుకు అంచిస్తున్నాం.
భవిష్యత్తులో వచ్చే సంఖికలను కూడా ఇదేవిధంగా
తీసుకుపున్నామని తెలియజ్ఞున్నాం. ఆసక్తికలవారు ఒక్కే
సంపుచ్ఛి రూ.400/-లకు పొందవచ్చు (పొల్చుల్ ఫార్మేలు
అదనం). 'హవ్వెన్ ఎన్సెన్' ఆమోదం పొందిన 'దక්ෂల్యాండ్®
మాసపత్రిక పట్ల చూపుతున్న ఆదరణకు ధన్యవాదాలు.

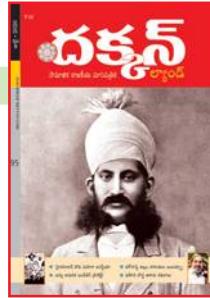
అద్భుత హస్తకళా నైపుణ్యం

ష్వాదరాబాద్కు చాలిత్తకంగా పేరు ప్రఖ్యాతులు అందించిన వారసత్వ కట్టడాల్లో ష్వగా టూంబీ కూడా ఉన్నాయి. నిజామ్‌లకు విధేయలులుగా ఉండిన ష్వగా కుటుంబీకుల సమాధాలిచి. ఉన్నతాధికారులుగా, దాతలుగా, పీరులుగా ష్వగా కుటుంబీకులు పేరిందారు. ష్వాదరాబాద్ ఆర్థిక్ క్రీడ అద్భుతాలకు పేరించిన వాచీలో ఈ సమాధులు కూడా ఉన్నాయి. ష్వగా టూంబీలోని మొజాయిక్ టైల్స్, హస్తకళా నైపుణ్యల రులింబి ఎంత చెప్పినా తక్కుపే. వార్క్‌నార్క్ కు 4 కి.మీ. దూరంలో బర్సానా పా సాహెబ్ దర్గాకు చేరువలో ష్వగా టూంబీ ఉన్నాయి. టైల్స్, మొర్కాల మార్పుల్నితో పీటిని నిర్మించారు. ఈ సమాధులు సుమారు 200 ఏక్క క్రితం నాచీచి.

"CHANDRAM" 3-6-712/2, St.No. 12, Himayatnagar, Hyderabad - 500 029.
Fax: 040-27635644 Mobile: 9030626288
E-mail: desk.deccan@gmail.com website : www.deccanland.com

మెయిల్ బాక్స్

ఆచార్య పల్లా దుర్గయ్యను

గుర్తుచేసినందుకు ధన్యవాదాలు

కరోనా సమయంలో కూడా జూన్, జులై నెలల దక్కన్ ల్యాండ్ పంపినందుకు ధన్యవాదాలు. జులై మాసంలో ప్రచురించిన ఆచార్య పల్లా దుర్గయ్యపై వ్యాసం వల్ల నాకు ఆనందాన్ని కల్గించింది. ఈ విషయాన్ని తెలియజేయడానికి సంతోషిస్తున్నాను. ఎల్లప్పుడూ నవ్వుతున్న ముఖం మరియు సున్నితమైన, అప్పాయుతా సంభాషణ ఆయన సాంతం. హైదరాబాద్ నగరంలోని చాదర్ ఫూట్ కాలేజీలో దుర్గయ్య పనిచేసినప్పుడు విద్యార్థులపై ఎన్నడూ అరవడం, కోప్పడం చూడలేదు. గొప్ప సరళమైన ఉపాధ్యాయుడిని గుర్తు చేసుకునే అవకాశాన్ని కల్పించిన దక్కన్ల్యాండ్ పత్రికకు హృదయపూర్వక ధన్యవాదాలు.

-దాక్టర్ జి పి రావు, వ్యవస్థాపక చైర్మన్,

స్ప్యాండన్, ఫౌండేషన్ ఫర్ హ్యాప్స్ వాల్యూస్ ఇన్ మేనేజ్మెంట్
అండ్ స్ట్రోటీట్, చండీగఢ్, హైదరాబాద్, ఇండియా.

వలస బతుకుల వ్యథలు

కరోనా వైరస్ సమయంలో వలస బతుకుల వ్యథలను కథలో కళ్ళకు కట్టినట్టు చూపించారు రచయిత భూతం ముత్తాలు. వారికి నా ప్రత్యేక కృతజ్ఞులు. ఒక తులసమ్మి, చంద్రయ్యలే కాక ఇంకా చాలా మంది మానవత్వంతో మందుకు రావాలిన అవసరం ఏర్పడింది. ఈ వైరస్ ప్రపంచంలోని ప్రతి ఒక్కరిని పీడించింది, ప్రతి ఒక్కరిని తాకింది. అలగే భారతదేశంలోని వలస బతుకులను చిత్రపాంసల పాలుచేసి, వారి ఊనికిని ప్రశ్నర్థకంగా మార్చేసింది. ప్రభుత్వాలు వలస కార్బూకులను ఆదుకోవాలిన అవసరం ఎంతైనా ఉంది.

-డి. శ్రీకాంత్, కడప

దాచుకోి దగ్గ పత్రిక దక్కన్ల్యాండ్

దక్కన్ల్యాండ్ పత్రికకు ధన్యవాదాలు. వర్యావరణం, వ్యవసాయం, సాహిత్యం ఇలా ఆన్ని రంగాలకు సంబంధించిన అంశాలను చాలా చక్కగా అందిస్తున్న పత్రిక యాజమాన్యానికి కృతజ్ఞతలు. జూన్, జులై మాసపు కవర్ వేజీలు చాలా ప్రత్యేకంగా ఉన్నాయి. పెంబర్తి హస్కచారూపాలు గురించి చాలా విషయాలు తెలియజేసారు. ఇటువంటి అద్భుత కళాభండాలు మా ఉమ్మడి వరంగల్ జిల్లా, జనగాం మండలంలోని పెంబర్తి గ్రామంలో తయారు అవతున్నందుకు చాలా గర్వంగా ఉంది. హస్క కళలకు నిలయంగా మారిన పెంబర్తి తమ వైపుణ్యాన్ని ప్రపంచ భ్యాతిని ఆర్థించింది. ఎంతో మంది ప్రముఖుల చేతులు మీదుగా అందుకున్న మెమెంటోలు ఇక్కడ తయారు అయినవే. వీటి గురించి చక్కగా వివరించిన దక్కన్ల్యాండ్కు మరోసారి ధన్యవాదాలు.

-చి. కుమారస్ప్యామి, వరంగల్

వలసోదకులకు నుభవార్త

దక్కన్ ల్యాండ్కు ISSN అమోదం

కోరుతున్నాం.

రచయితలు తమ రచనలను పంపవలసిన చిరునామా :

“చంద్రం” 3-6-712/2, St.No. 12, Himayatnagar,
Hyderabad - 500 029 Telangana.

సంప్రించవలిన ఆఫీస్ ఫోన్ : 9030626288

E-mail: desk.deccan@gmail.com

website: www.deccanland.com

- ఎడిటర్

దక్కన్ ల్యాండ్

సామాజిక, రాజకీయ మాసపత్రిక

సంపత్తి: 8 సంఖిక: 12 పేజీలు: 68

ఆగస్టు - 2020

సంపాదకులు

మసికొండ వేదకుమార్

9848044713

editordeccan@gmail.com

సహాయ సంపాదకులు

కట్టు ప్రభాకర్**జాగ్రత్త విభి****సర్ఫ్యూషన్ వేబ్****పాచ్. మాహాన్లాల్**

వాణిజ్య ప్రకటనలు

సయ్యద్ శైజర్ భాష

9030626288

ఫాంటోగ్రాఫర్**టి.ఎస్.మి**

8374995555

కవరీపేజీ**పైగా టూండ్ర్****చిత్రాలు****కూర్కు త్రీసివాన్**

layout & composing @

CHARITHA IMPRESSIONS

printed @ DECCAN PRESS

ఆజామాబాద్, హైదరాబాద్-500 020.

కార్బోలయ బిరునామా

"CHANDRAM" 3-6-712/2, St.No. 12,
Himayatnagar, Hyderabad - 500 029
TELANGANA

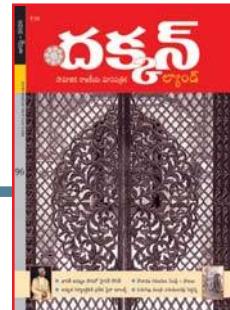
Mobile: 9030626288 Fax: 040-27635644

E-mail: desk.deccan@gmail.com
website : www.deccanland.com

కృతజ్ఞతలు

దక్కన్ ల్యాండ్ మాసపత్రికకు
నమశ్శోభులు, సూచనలు అందించిన
డా॥ ఎన్. రఘుకు మా కృతజ్ఞతలు.

లీఫపలి వేజెల్స్...

ఆసందాంబ	డా. ఆర్. కమల	6
విధ్యారంగాన్ని అతలాకుతలం చేస్తున్న కరోనా.. (ఐటిటోలియల్) ఎం. వేదకుమార్	7	
ఔటీపీ స్నాన్స్ న్ని పిడించిన ప్రీస్ ముబారిజుద్దోలా!	9	
ప్లాపర్ నాకినిక్ టిచ్చులభే!!	పుట్టు పెద్ద డిబులేసు	11
ఈ చలిత మనదేనని చెప్పున్న శాసనాలు	శ్రీరామోజ పారగోపాల్	14
అరబీ గుర్రాలపై ఆప్రిక్ రొతులు 'ఎ.సి.గార్డ్'	పరవస్తు లీకేస్టర్	15
మూడునుమ్కూలపై పెరిచాడిన డా. వై.నాయుద్దు	నాగసూలి వేసుగోపాల్	17
5జ స్థాయి కార్బోరేట్ యువ నైపుణ్యాలు	డా. బుర్రా మధుసూదన్రోడ్	19
బిరుగలు మంత్రి ఎనుములపై పెద్దన్న	సంగనబట్ట నర్సయ్య	22
భూమి సమీపంలో అంగారక ర్హాం	ఎన్. శ్రీ రఘునందన్ కుమార్	25
ప్రకృతే నియంత్రిస్తున్ఱి! ప్రకృతే శాసనస్తున్ఱి!!-2	డా. లచ్చయ్య గాండ్ల	27
అడ్డుత నిర్మాణ దైలికి ప్రతీక ప్లాటాంట్	సువేగా	29
అనేక బాధలను తట్టుకొన్న మానవజాతి	కె.బి.గోపాలం (ఇంటర్వ్యూ)	31
పారులు ఉత్స్తుద్దారులు కావాలి	చెలికాని (ఇంటర్వ్యూ)	35
దళిత బహుజన మేధావి, ప్రజాస్వామికవాది ఉ.సా.	జగాణవిలి	39
నిర్ద్రల్ బోమ్మలు	దక్కన్ శ్వాస్	41
ముసగ సాగు ఆవ్యక్తత	సమద్రాల విజయ్ కుమార్	43
చిత్రా..? బోత్రా..?	మంగాల రాజేందర్	45
మరీ జైన బిగంబర విప్రాం	సంకేపల్లి నాగేంద్రశ్రీ	47
పాల్చులికి పేరిచ్చున్న పర్మాటక స్థలాలు	ధ్యావస్తప్పల్లి సత్యనారాయణ	49
సులక చంద్రయ్యలు	డా. బాసని సురేష్	53
కొలాము గేరిజనుల పెండ్లి - పాటలు	ఆత్మం మోతీరామ్	55
యే షిపార్ మేరా హై! ధడా పురానా హై!	మహాజీన్	58
పిల్లల సాహిత్య స్పృజన - పొర్చుపుస్తకాలు	డా. వి.ఆర్.శర్మ	59
సక్క - ముత్తాయిరాజు	సురేష్ ఆత్మరామ్	63
పుస్తక పరిచయం	దక్కన్ శ్వాస్	66

'దక్కన్ ల్యాండ్' అప్పుతున్న రచనలలో వ్యక్తమవుతున్న ఆభీప్రాయాలన్నింటితో సంపాదకులకు ఏకీభ్రావం ఉండాలిన అవసరం లేదు. 'దక్కన్ ల్యాండ్'ను పర్యావరణ, వారసత్వ సంపద, జీవవైద్య అభిప్రాయ వేదికగా, రాజకీయార్థిక, సామాజిక విల్సేపణావేదికగా తీర్చిదిద్దాలన్నదే మా సంకల్పం. అంచుక అనుగుణంగానే అన్ని రకాల అభిప్రాయాలకూ, భిన్నాభిప్రాయాలకూ స్థానం కల్పించాలన్నది మా ఉద్దేశం. వివిధ రంగాల్లో నిపుణుల రచనలను అందించడం ద్వారా ఆయా అంశాలపై, పరిష్కర మార్గాలపై పారకుల్లో అవగాహన పెంపాడించడమే 'దక్కన్ ల్యాండ్' లక్ష్యం.

ఆనందాంబ

పూర్వ కవుల చరిత్ర తెలుసుకోవాలంటే వారు రాసిన గ్రంథావత్సారికలు గానీ, వారి గురించి ఇతరలు తెలిపిన విషయాలే ప్రమాణాలు. విద్యాయే ముగ్గుమై ఉన్న నొజాం రాష్ట్రంలో తెలంగాణలోని మారుమూల గ్రామంలో పుట్టిపెరిగిన ఆణిముత్యం ఆనందాంబ. బాలకవయాతి, అప్పోవధానీ పన్నెండేళ్ళ కాలంలో 1934వ సంవత్సరంలో 28 పుట్టాల పద్యకావ్యం ‘సతీలాలమ’ పేరుతో ఆనందాంబ రచించారు. అంతకుముందే వెలమవీర, మాధవ పంచాంత కావ్యాలు రాసినట్టు గోల్గొండ కవుల సంచికలో పేరొన్నబడింది.

ఉపోద్ఘాతంలో ఈమెను గురించి విద్యాన్ వెంకట సృసింహచార్య శాస్త్రిగారు స్వయం అమె గురువు సిరి శెనహల్ శ్రీకృష్ణమాచార్యులు, శతావధాని మోర్కాడ్ తాలూకా ఆర్యార్ వారు 1934లో వెలపర్చిన అభిప్రాయం సిరిసిల్ల వాస్తవ్యాలు పదిరే కృష్ణశాస్త్రి అందించిన అభినందన పద్యాల వల్ల కరీంనగర్ జిల్లా మొట్టమొదటి కవయాతిగా తెలుసోంది.

ఆనందాంబ వారు వెలమ స్త్రీ, వీరి తండ్రి మహారాజుల్సీ పునుగోటి మంగారావు గారు. తల్లి నరసాంబ. పుట్టిల్లు జిగెత్తాలు తాలూకా కొడిమ్మాల అని సృసింహశాస్త్రి తెలియజేశారు. అంతేగాక, సంస్కృతాంధ్రములు, చవిదప్పిన ఇక్కాలమున ద్వారా వర్ష అగిష్టు ఈ కన్యారత్నం మాత్రభాష అందలి గౌరవించే శ్లాఘ్యమగు గ్రంథాన్ని రచించుట అత్యంత ప్రశంసావత్తము. ఈ కవయాతికి కవితా సంపద సహజమని తోచుచున్నది. గణయతి ప్రాసాలకై కష్టము లేకయే పద్యములు రచిస్తున్నది. సులభ శైలి కలిగిన పద్యములు, విసర్గ రమణీయములు.

విషయం భారతీయ నారీరత్నముకే ది పరము ధర్మమై, దేనినపలంభించిన ఇహపర లోకములు కరతలామలకములో, ఏది కులాంగములకు తలమానికమో అట్టి పొతిప్రత్య నీతి యందు కీర్తింప జడిగండి. ఈమె భాల్యము నుంచే అమూల్యమగు అభిప్రాయములతో నలారుచున్నది. ఇకముందు అఫిలాంధ్ర స్త్రీలలో మేటి కాగలడనుట నిర్విహాదాంశం. ‘పరమాత్ముడే వైదుమ్యము ఆయురారోగ్యం ప్రసాదించుగాక’ అని దీవించారు. నేడు పురుషులలో చాలామంద స్త్రీ విద్యగల గూర్చి వేడికమై గంభీరోపన్యాసము లిచ్చుచున్నారు. కానీ చెప్పినరీతి ఆచరించుట లేదు. ఈ గ్రంథకర్త తండ్రి తమ పుత్రికకాంధ్ర సారస్వతముల నభ్యసింపజేయచున్నందుకు ధన్యవాదములు. వీరు మన ఆంధ్ర లోకమనకోక మార్గదర్శకులని అభినందించారు.

ప్రతివారు మహిళా జాతిని పవిత్రోదేశములతో సన్మానించి పూర్వబైపం కలిగేటట్లు స్త్రీ విద్యము ప్రోత్సహించాలని, ‘భారతీయ సొభాగ్యం ఘలించుగాక’ అన్న విద్యాన్ వేంకట సృసింహశాస్త్రిగారి మాటలు ముత్యాల మాటలు. స్నేహ కవితానుజీవనమ్’ అనే పుస్తకంలో

ఒక పేజీలో శతావధాని కృష్ణమాచారి కోరుట్ల వారు ఇలా రాశారు. ‘క్రీ. శ. 1934 భవ నామ సంవత్సరం నేను సకుటుంబంగా మాడేళ్లు కొడిమ్మాలలో నుంచిని. శ్రీ మంగారావు గారి సతీమణి నరసమ్మ దొరసాని మమ్మ ప్రత్యేక గ్రహములో ఉంచి, భక్తితో అన్ని సొకర్యాలు కల్పిస్తూ మా కుటుంబం సాపాటునకు పోగా నెలికిరువది రూపాలియేవారు. కాల్పేరుమనకు భగవత్ కథలు విని, సేవించి అప్పుడా దంపతులు సత్యారములు చేయుచుండిరి. ఆనందమ్మప్పుడు 12 సంవత్సరాల బాలిక. చాలా మేధావిని. మిక్కిలి భయ భక్తులు కలది. పంచకావ్యములు, శాకుంతలము, ఉత్సరామ చరిత్ర నాటకం చెప్పితిని. సంస్కృతమున మంచి జ్ఞానం సంపాదించినది. తెలుగులో అదివరకే పద్యములు రాయుచుండెను. వెలమవీర, మాధవ పంచాంతలను పుస్తకములను శ్రీ మాధవరావు ముద్రించి ప్రకటించారు.

చలిగంటి శ్రీ ధర్మజగపతి రావు గారు ఈ అమ్మాయికి మేనమామ కనుక ఆపోస్టించి బండ లింగాపురాస్థానాధీశులగు రాజు అనంత కిషన్ రావు గారి అధ్యక్షతన ‘అనందాంబ’తో అపోవధానం చేయించారు. అప్పుడాయన సంతోషించి ‘బాల సరస్వతి’ బిరుదునిచ్చారు. ఆ తర్వాత లింగాపురం రాజు గారి మేనల్లుడు వేములకురి వాస్తవ్యాలు మాకులూరు భీమారావు (బి.ఎ.) గారితో వివాహమైంది.

కొడిమ్మాలలో శ్రీమతి అనందమ్మ చదువు తున్నప్పుడు తిరుమంత్రాధ్మము మొదలగు గ్రంథములన్నించేని పంచించెను.

కానిది పనికి రాదంచిని. అందువలన తల్లిదండ్రులతో నిర్వంధమాడి పంచ సంస్కృతములు పొందెను. తర్వాత మంత్రాధ్మము మొదలుకొని... భగవద్విషయము పరకు సంప్రదాయ గ్రంథములన్నించేని పరించెను. కొడిమ్మాలలో మేమున్నప్పుడే ఆమెకు ఒక కూతురు కలిగెను.

అవధానమున నేనాశ్రీవాద పద్యములందించితిని. ‘సతీలలామ’ పుస్తకమునందించిన పద్యములివి.

కం : మృద్యములు విభుదులకు నా సార్ధములు కులాంగసలకు, సరసులకివి సం

సార్ధములు గుణగణ వదన

పద్యములానందమాంబ, పద్యములరయన్.

కం : చిలుకల కొలుకల మేల్చుం

తుల కిక తేనియల నొలుకు, తోరపు చరకుల్

కలికాంతల కివిదాటపు

ములఱుకులు నానందాంబ ముద్దుల పలుకుల్

- ఇట్లు విద్యాన్

(ముగతా ఇవ పేజీలో)

విద్యారంగాన్ని అతలాకుతలం చేస్తున్న కరోనా

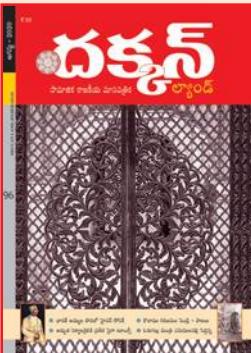
కరోనా ప్రస్తావన లేకుండా ఏ ఒక్క అంశాన్ని గురించికానీ, విధానాన్ని గురించికానీ, పరిణామాన్ని గురించి కానీ మాట్లాడుకునే స్థితిలో యిప్పుడు మనంలేం. ప్రపంచవ్యాప్తంగానే ఆన్ని రంగాలలో ఒక ఎమరజెన్సీ వంటి స్థితి ఏర్పడింది. కొన్ని ఉత్సాహద రంగాలలో, ఉపాధి రంగాలలో కొంత వెసులుబాటు కనిపిస్తున్నప్పటికే విద్యారంగంలో అంతర్జాతీయ స్థాయిలో ఎమరజెన్సీ స్థితి యింకా కొనసాగుతునే ఉంది. ఈ విషయంపై విద్యావేత్తలు, నిపుణులు వివిధ కోణాలలో పరిపొర మార్గాలకై అనేపేసిస్తున్నారు. యూనిసెఫ్ ఎగ్జిక్యూటివ్ డైరెక్టర్ �Henrietta Fore చేసిన ప్రకటన ప్రకారం మార్చిలో 198 దేశాలలో సూక్ష్మ మూసివేశారు. 164 కోట్ల మంది విద్యార్థులు బడికి దూరమయ్యారు. ఇప్పటికే 58 దేశాలల్లో 87 కోట్ల మంది విద్యార్థులు సూక్ష్మకి దూరంగానే ఉన్నారు. 40 దేశాలల్లో బడులు ఎప్పుడు తెరవాలో నిర్ణయించలేదు. 40 కోట్ల మంది విద్యార్థులకు టి.వి. రేడియో, ఇంటర్వెల్ అందుబాటులో లేవు. పైగణంకాలు చూసినపుడు విద్యారంగంలో ఏర్పడిన సంక్లోభం ఆందోళన కలిగిస్తున్నది. ఆకడమిక్ సంపత్తురం వ్యధా కావడముక్కటే కాదు. విద్యావ్యవస్థలోని వివిధ స్థాయిలలో యిది కలిగించే ప్రభావం ఎన్ని ప్రమాదాలకు దారితీయనుండో ఆలోచించాలి.

దీర్ఘకాలిక బడుల మూసివేత విద్యార్థుల ఎమగుదలకు ఆటంకంగా మారింది. బడికి వెళ్ళకపోవటంతో ఉపాధ్యాయులతోనూ, తోటి విద్యార్థులతోనూ వున్న సజీవ సంబంధాలు ఈ సమయంలో దూరమయ్యాయి. ప్రభుత్వ పారశాలల్లో అందే శౌష్ఠవిక అహారం అందక, ఆట పాటలు లేక పిల్లలు శారీరక, మానసిక ఉద్యోగాలకు గురవుతున్నారు. ఒక త్రమపద్ధతిలో పారశాలల్లో జరిగే విద్యాభ్యాసానికి దూరమయ్యారు. ఇంటి వద్ద వాటిని పర్యవేక్షించే అవకాశాలు వీరికి అందుబాటులో లేవు. తాత్కాలిక ప్రత్యామ్నాయంగా ఆన్లైన్ విద్య ముందుకు వచ్చింది. ఆన్ని అవకాశాలూ వున్న విద్యా సంస్థలు, విద్యార్థులు వున్నచోట ఆన్లైన్ విద్య ప్రయోజన కారిగానూ వుంది. ఆన్ని పారశాలల్లో విద్యార్థులకు ఈ అవకాశాలు లేవు. ఈ విపత్తు స్థితిలో ఆన్లైన్ విద్య ఒక ప్రత్యామ్నాయమేగానీ మన దేశ సామాజిక, ఆర్థిక స్థితికి, భారతీయ విద్యార్థి మానసిక పరిణితికి శాశ్వత పరిపొరం కాదు. ప్రభుత్వ పారశాలల విద్యార్థులకు పెలివిజన్ ఒక్కటే ఆధారం. అనేక కారణాల వల్ల దీనిపై శ్రద్ధ పెట్టే విద్యార్థులూ, తల్లిదండ్రులూ తక్కువ. ఇప్పటికే పెలివిజన్లేని కుటుంబాలు అనేకం ఈ దేశంలో ఉన్నాయి. ఈ స్థితులన్నీ యిలా కొనసాగడం వల్ల మున్మందు డ్రాఫ్ట్స్ విపరీతంగా పెరిగే అవకాశముంది. ఆకడమిక్ ఇయర్ సప్టోకుండా డ్రాఫ్ట్స్ లేకుండా ప్రత్యామ్నాయ ఏర్పాట్ల కోసం కృషి జరగవలసి వుంది. ఇది విద్య విషయకంగానే కాక విద్యార్థుల మానసిక, శారీరక, ఆరోగ్య రక్షణకు అత్యవసరం. ఈ వైపుగా విద్యావేత్తలు, ప్రభుత్వ విద్యావిధాన కర్తలు, విద్యా సంస్థలు, తల్లిదండ్రులు ఉమ్మడిగా ముందుకొచ్చి, సరైన నిర్ణయాలు చేయవలసి వుంది. లాక్డోన్ సదలింపుల ద్వారా జనజీవన ప్రవంతిని పునర్దీవింపచేసినట్లు ఆన్ని జాగ్రత్తలతోనూ పారశాలల పునఃప్రారంభానికి వున్న అవకాశాలను పరిశీలించాల్సి వుంది.

వెడకుమ్.ఎం

(మణికొండ వెదకుమార్)

ఎడిటర్

(చెవ వేజే తరువాయ)

శిరశసహల్ శ్రీకృష్ణమాచార్యులు శతావధాని గారు, మోర్లాడు తాలూకా అరమారు నైజం 3-4-1934.

పదిరె కృష్ణశాస్త్రి గారు తన అభిప్రాయాన్ని అభినందన పద్యంలో ఇలా రాశారు.

చం : 'శ్రుతిల మిన్స్ట్రే బధులందరిలన్ దలలూప జాతు నీ'

చతుర కవిత్వ మాధురికి, సంతనమొంది ప్రియంబువే భవ

స్వత్తి నెపుడున్ దలంచగను, మంజుల

పద్యమునొక్క దానినం

దిత హృదయుండనై యొగితిన్ గయ
కొమ్ముదె బాలికా మన్'

అని అభినందించారు.

కార్యేషు దాసి, కరణేషు మంత్రి

భోజ్యేషు మాతా, శయనేషు రంభ
రూపేచ లక్ష్మీ, క్షమయా ధరిత్రీ
పట్టర్పు యుక్తా కుల ధర్మపత్నీ

అని మన పూర్వులు తెలిపారు. దాన్నే సతీలలామ' రచనలో శ్రీమతి ఆనందాంబ ఇలా వర్ణించారు.

పతికెట్టి కళ్ళంబు, బడసిన నద్దాని సేర్పుతో నొసరించు నెలమిన్న
నీతి సూహించెబి, నాతి మిన్న
పితుని కాపోరంబు, నిదుచున్న వేళల
కన్సుత్లని మీరు, కలికిమిన్న

ప్రాచేను తోడు, పాస్పునందున జేర
రంఖాచులను గెలుచు రమణి మిన్న
వరుని సేమంబు గోరెడు వలతి మిన్న
పుడమిలో నట్టి చిగురాకు బోడికన్న

తపసి వేరుండగలది నెత్తరిని గన్న

వరగనదాదిల్చ పాపంబునున్ - అన్నారు.

కష్టపుఖాల్చో భర్తకు చేదోడువాదోడుగా ఉండేది భార్య అంటూ..

ఓపలేనట్టి కరూపుడైనను భర్త

వలరాజువలె నెంచు పొలతులెవరో

పతి భజించేది పల్పటి గంజైనా

అమృతం వలె భావించే భార్య భార్య అన్నారామె.

బాల్యంలో తొలి గురువు తల్లే అందరికి. కనుక ఆమె నుంచే సంక్రమించేట్టు తల్లి దండ్రులుండాలని, పసిప్రాయంలోనే ఏది చెప్పినా చక్కగా వింటారు కనుక ఇంట్లోని వారితో, ఇరుగుపొరుగు వారితో ఎలా ఉండాలో తల్లే చెప్పాలని స్త్రీలకు ఉద్ఘోధించారు. ఇంటికి దీపం ఇల్లాలు కనుక ఇల్లు., ఇల్లాలు బాగుండాలని ఆకాంక్షించారు.

ఆమె తన చుట్టుపక్కల చదువుల పేరుతో పరభాషను, పాశ్వాత్మ

నాగరికతను అనుసరిస్తున్న వాళ్ళను నిరసించింది. కట్టుబోట్టు భారతీయ సంస్కృతి, సంప్రదాయం కనుక దానికి మనం విలువ ఇచ్చినపుడే ఎదుటివారు గౌరవిస్తారని విన్నపించారు. సుతిమెత్తని భావాలను సరళ భాషలో పద్యాలు రాసి మనకందించిన మహిళా లలామ ఆనందాంబ. సర్వకాల సర్వాపథల్లో ఆచరించతగ్గవి ఆమె సూక్తులు. అన్ని పద్యాలు ఆణిముత్యాలే.

తన కృతితో జువ్వాడి వంశ సంజాతుడైన కృష్ణావు, చక్కని గుణగణాలతో నేర్చి పెంచి పెద్దచేసిన తల్లి సరసంబను, తననెంతో ప్రేమగా చూసి, తన కృతిని ముద్రించజేసిన అమృత్యు అంతామాంబకు జోహోరు లర్పించినది.

'సతీలలామ' కావ్యం భారతీయ సంస్కృతి, సంప్రదాయాలకు అర్థం పట్టింది. అదుగుగునా ట్రై ఫర్మాన్సీ పాతిప్రత్యు ప్రభావాన్ని సీలిని కీర్తింపజేసింది. ప్రాచీన కవుల వలె కావ్య రచనను శ్రీకారంతో

మొదలుపెట్టి ఇష్ట దేవతాసుత్తి, వాణిసుత్తి చేస్తూ కచ్చిములు గూర్చగా శక్తి కలగజేయు, మమ్మ మాయమ్మ నినుదలతు నమ్మ వాణీ అని భక్తితో పలికింది. ఉభయ వేదాంత శిఖమణి యతిరాజు, ఆంధ్ర గీర్వాడ విద్యుల ప్రొఫీ, అపధాన తైలిరి, జోతిప్యము, తర్వమునందు తగు పాండిత్యము నముపార్చించి ఎదుటివారిని తన వాదనతో మెప్పించి కీర్తిగాంచిన తన గురువు కృష్ణమాచార్యుని తలచినది. అంతేకాక ప్రాచీన కవుల స్తుతి చేసింది. వునుగోటి వంశాభి పూర్ణేందు శేఖరుడు సమాపుతుడును జనకుడు మంగారాపును, తల్లి సౌభాగ్యవతి నరసమాంబకు నమస్కరించింది. నిజం ప్రభుత్వంలో రజాకార్ల జమానాలో ఉర్దూ మదర్సలున్న కాలంలో తన తండ్రి శాస్త్రీయ విద్యాబుద్ధులను నేర్చుట గొప్ప విషయమని, తన పూర్వజన్మన్ను సుకృతమని తెలిపినది. ఎంత ఎదిగితే అంత ఒదగాలనే గుణాన్ని ఇలా తెలియజేసింది.

"సకల కావ్యంబల సంపూర్ణిగా గనలేదు

ఛందుస్సును బాల చదువలేదు,

నాటకాలంకార పాటవం లేదని"

విద్యా విన్యు సంపన్ముర్ఖిలుగా పన్నెండేల్ల ప్రాయంలో పలికింది.

భూతలమందనేక జాతులున్నా అందు ముఖ్యమైనది ట్రై, పురుషులని, నాతికి పతి నేవయే పరమ ధర్మమని తెలిపింది.

అడవిలో పండుటాకులు తిని, ముక్కుమాసుకున్న తాపసులకన్నా

గంగానది తీర్థయాత్రలు చేసి, ఉపవాసము లుండి, పూజలు, నోములు చేసేవారికంటే పతి నేవ చేసే మగువ పుణ్యం గొప్పదని తెలియజేశారు ఆనందాంబ గారు.

(తెలంగాణ ప్రభుత్వం భాషా సాంస్కృతిక శాఖ ప్రచారించిన

'తెలంగాణ తేజోమూర్తులు' సుంచి

-దా॥ ఆర్. కమల

బ్రిటీష్ సైన్యాన్ని ఓడించిన ప్రైన్ ముబారిజెస్‌లా!

తెలంగాణ... ప్రాదరాబాద్ నగరం.. రాజ్యం... తవ్విన కొద్దీ కొత్త మఱలు, చారిత్రక వైధుర్యాలు, సాంస్కృతిక రత్నాలను, సాహిత్య కెంపులను అందించే విలువైన నిక్షేపాలున్న నిధి. ఒకప్పుడు ఇది 'కోహినూరు'కు ప్రసిద్ధి. ఇప్పుడు ఈ ప్రాంతం అంతక్కన్న గొప్పదైనా చారిత్రక వారసత్వానికి వారథి. ప్రాదరాబాద్ నగరం గురించి పర్మియన్, ఉర్కు, ఇంగ్లీషు, తెలుగు, మరాతీ, కర్ణాటక భాషల్లో. శిలా శాసనాల్లో, రాగి రేకుల్లో, తాళపత్రాల్లో ఎంతో చరిత నిక్షిప్తమై ఉన్నది. కుతుబ్ షాహీల కాలం నుంచి ప్రాంతమే దచ్చ, బ్రిటీష్, పర్మియా, అరబ్బు, మద్రాసు ప్రాంతాల నుంచి గోల్కొండ, ప్రాదరాబాద్ నగరాలను సంచరించిన వాళ్ళు తమ అనుభవాలను, అనుభూతులను రికార్డు చేసినారు. నిజాం పాలనలో బ్రిటీష్ రెసిడెంటుగా, మిలిటరీ అధికారులుగా పనిచేసిన కొన్ని వందల మంది స్విరూపులుగాలను, చరిత్రను చిత్రికగట్టినారు. అట్లాగే దాదాపు 1800ల ప్రాంతం నుంచి ప్రాదరాబాద్ రాజ్యం స్థితిగతులను, పర్యావరణాన్ని, సహజ వనరులను, భూగర్భ నిధులను, ఖనిజాలను, ప్రజల ఆచార వ్యవహారాలను, భాషా, సంస్కృతులను వ్యాసాల రూపంలో వెలువరించినారు. కల్యాల్ కాలిన్ మెకంజీ, ఆయన అనుయాయులు కావలి వెంకట బొర్రయ సోదరులు ప్రాదరాబాద్ రాజ్యంలోని వివిధ ప్రాంతాలను నశ్యేచేయడమే గాకుండా కైఫియత్తులను రాయించినారు. ఈ కైఫియత్తుల్లో ఆనాటి భావతో పాటుగా, అపురూపమైన సమాచారాన్ని సేకరించి పెట్టినారు. ఇట్లా పోగ్నిన సమాచార సంపద అందరికి తెలియాల్సిన అవసరమున్నది. ఇంతకు ముందు ఎక్కడా చరిత్ర పుటల్లో చోటుచేసుకోకుండా పోయిన విషయాల్సి వివరంగా పూసగుచ్చి తెలంగాణ తల్లికి మాలగా అర్పించాలి. కొత్తగా ఏర్పడ్డ తెలంగాణ తనను తాను తెలుకునోవడమే గాకుండా, తెలుసుకున్న సమాచారాన్ని అందరికి అందుబాటులోకి తేవాల్సిన సంచర్యమిది. గత మాడు దశభ్యాలుగా తెలంగాణ/ప్రాదరాబాద్ రాజ్యానికి సంబంధించి కొన్ని లక్షల పుటల సమాచారాన్ని సేకరించడం జరిగింది. 'కవిత' తెలంగాణ రీసెర్చ్ అండ్ రెఫరాల్ సెంటర్ తరఫున ఈ సమాచారాన్ని వివిధ పరిశోధకులు, పత్రికలు, మృక్తులు, పండితులతో పంచుకోవడం కూడా జరిగింది. ఇప్పుడు మరొకస్థాపి అపుదైన చారిత్రకాంశాల్సి, సామాజిక విశేషాల్సి, సాంస్కృతిక వైభవాన్ని భాషా వైశిష్ట్యాల్సి, హిందూ-ముస్లిం తేడాలేకుండా అన్ని మతాల వారు ప్రదర్శించిన అపురూపమైన ప్రతిభ, సంస్కలనగా చిరసురణియమైన సేవలందించిన విశేషాలను ఇక్కడ రికార్డు చేయడం జరుగుతోంది. సృత్యం, చిత్రం, గానం, కీర్కబత్తిన్ కథలు, దక్కలీ గజల్లీ, సాహిత్యం అంతా పంచభాషా సంస్కృతిని, మిశ్రమ జీవన విధానాన్ని

ముబారిజెస్‌లా

పట్టిచే ఆకరూలు. అలాయి బలాయి సంస్కృతికి నిదర్శనం. పండుగలు, పబ్బాలు, ఊరేగింపులు, జానపదుల కళారూపాలు, అక్కన్న మాదనులు ఆదరించిన/ ప్రోట్సుహించిన బోసాలు, బతుకమ్మ ఇష్వాళ గజ్జెగట్టి ఘనంగా ప్రదర్శిస్తోంది. గతం నుంచి మనకు అందిన వారసత్వం, వారసత్వ కట్టడాలు, వాటి ప్రాధాన్యత కూడా ఇందులో చర్చించడం జరుగుతుంది.

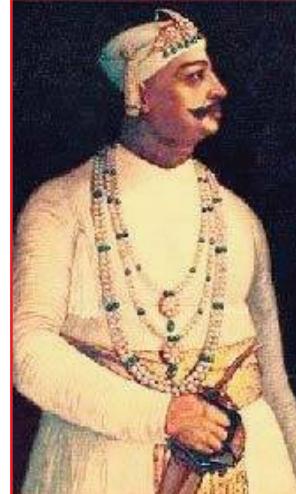
ప్రాదరాబాద్ చరిత్ర అంటేనే అబ్బుర్ రం. విన్స్యయం. అరబ్-రోహిల్లా పీరుడు తుర్ఱేబ్జ్హాన్ తన గురువు మాల్వీ అల్లావుద్దీన్ బోధనలతో ప్రభావితమై బ్రిటీష్ వారిపై తిరుగుబాటు చేసినాడు. పోరాటంలో ప్రాణాలు వదిలినా ఈ దేశ మూలవానులేవ్వరసా పరాయిపాలనకు తల్స్టోది లేదని పౌచ్చరించాడు. బ్రిటీష్ వారి వెన్నులో వఱకు పుట్టించాడు. పీరుడిగా నిలిచాడు. ఇది 1858నాటి సంఘటన. అయితే 1815లో ఒక 15 యేండ్ బాలుడు బ్రిటీష్ పారితో ప్రాదరాబాద్లో యుద్ధం చేసి వారిని మట్టి కరిపించిన చరిత్ర మనలో చాలా మందికి తెలియదు. ఆ చరిత్రను స్పృష్టించిది కూడా ప్రాదరాబాదే! బహుశా దేశం మొత్తంగా ఒక దేశీయుడు బ్రిటీష్సైన్యాన్ని ఎదుర్కొని విజేతగా నిలిచిన తొలి సంఘటన ఇదే అయ్యుంటది. ఒక 15 యేండ్ బాలుడు బ్రిటీష్ సైన్యాన్ని గడగడలాడించాడంతే నమ్మశక్యంగాని విషయం. కాని వాస్తవం. సికిందర్ రూపా (మూడో నిజాం) (1768-1829) పాలన చేస్తున్న కాలమది. ఈ సికిందర్ రూపా తన తండ్రి రెండో నిజామ్ అలీఖాన్ మరణానంతరం 1803లో అధికారంలోకి వచ్చాడు. 1829 వరకు పాలన చేసి తన 61వ యేట మరణించాడు. ఈయనకు ఇద్దరు భార్యలు. హజీ జేగమ, చాందీ జేగమ. మొత్తం 19 మంది సంతానం. తొమ్మిది మంది కూతుర్కు. పది మంది కొడుకులు. సికిందర్ రూపా మూడో కొడుకు 'ముబారిజెస్‌లా' మన పీరుడు. ముబారిజెస్‌లా బ్రిటీష్ అధికారి వద్ద దర్జీగా వనిచేసే ఒక వ్యక్తిని నిర్వంధించాడు. నిర్వంధించాడికి కూడా కారణమున్నది. బ్రిటీష్ వారి సూట్లు, బట్టలు ఈ దర్జీ కుట్టేవాడు కావడంతో ఆయన సేవలకు మెచ్చి కొంత భూమిని బ్రిటీష్ వారు ఇచ్చినారు. అయితే ఈ భూమికి సంబంధించి కొంత రెవిన్యూ సుంకం చెల్లించాల్సిగా ముబారిజెస్‌లా, అతని మిత్రుడు ఆ దర్జీని ఆశేషించినారు. ఇందుకు అతను అంగీకరించక పోవడంతో అతన్ని తమ అధినంలోకి తీసుకున్నారు. రాజభవనంలో నిర్వంధించినారు.

దీంతో ఆ బ్రిటీష్ అధికారి నిజాం దర్శారు జరుగుతన్న సమయంలో అక్కడికి వచ్చి పెయిలర్ నిర్వంధ విషయం తెలుపుతూ,

ఆతన్నీ విడుదల చేయవలసిందిగా సికిందర్ రఘునాను కోరినాడు. దీనికి అయిన స్పుందిస్తూ తన కొడుకు, ఆతని మిత్రుడి నిర్మంధంలో ఉన్న డర్జీని విడుదల చేయదమే గాకుండా నిండు సభలో గౌరవ సూచకంగా డర్జీకి శాలువా కప్పి సత్కరించాడు. ఈ విధమైన సత్కారం అనాడు అత్యంత ఉన్నతులకు మాత్రమే లభించేది. అంతే గాకుండా తన రక్షణ బృందంలోని ఒక అధికారిని దర్జీ భద్రతా విషయాలు చూసుకునేందుకు కేటాయించినాడు. భవిష్యత్తులో ముబారిజుద్దోలా నుంచి ఎలాంచి హోని ఉండబోదు అనే భరోసాను కూడా కల్పించాడు. నిండు సభలో అదీ విదేశస్తుల మూలంగా తనకు అవమానం జరగడంతో ముబారిజుద్దోలా కుమిలి పోయాడు. కన్సుకొడుకునైన తనను కాకుండా బ్రిటీష్ అధికారికి ఎక్కువ గౌరవం ఇప్పదాన్ని జీర్ణించుకోలేక పోయాడు. దీంతో బ్రిటీష్ వారి మీద పగసాధించుకోవాలని ముబారిజుద్దోలా నిర్ణయించుకున్నాడు. అంతేగాకుండా తన మేనమామ మన్నా సాహిబ్ (మునీర్ ఉల్ ముల్క్), అయిన కొడుకుతో జత కట్టాడు. అనుకున్నదే తడవుగా మొత్తం రాజభవనాలన్నిటిపై నిఫూ పెట్టినాడు. చుట్టూ బారికేష్టు నిర్మించి తన వారిని తల తల తీసేయాల్సిందిగా ఆదేశించాడు. అంతేగారు ఈ భవంతులు ఆక్రమించుకునే దిశలో ఎప్పురు అడ్డం వచ్చినా వాళ్ళు తమ సాంత కుటుంబికులైన వారిని కూడా వధించాల్సిందిగా ఆదేశించాడు. గురి చూసి కాల్చే నేర్చు గల వాళ్ళను భవంతులపై కాపాలకు దించినాడు. ఒక యుద్ధ వాతావరణం ఏర్పడింది. అంతఃపురంలో భయం ఆవరించినది.

పరిస్థితులు అదుపు తప్పడంతో కెప్పెన్ హేర్ నాయకత్వంలో 'రస్సెల్ బ్రిగేడ్' (సైన్యం) నగరంలోకి ప్రవేశించినది.

పీరి ఏకైక లక్ష్మణ ముబారిజుద్దోలా. ఇక్కడ బ్రిటీష్ పటాలానికి, ప్రిన్స్ మధురుదారులకు తీప్పమైన పోరాటం జరిగింది. ఈ పోరలో బ్రిటీష్ సైన్యంలోని కెప్పెన్ డాచ్స్ (ఈయన నాన్ కమీషన్ న్డ్ అధికారిగా ఉన్నాడు) మరో 12 మంది సైనికులు చనిపోయారు. అయితే ఓడిపోతన్న సైన్యానికి మధురుగా బ్రిటీష్ వారు సికింద్రాబాద్ లో ఉన్నటువంటి పటాలాలను ప్రాదరాబాద్ కు రావాల్సిందిగా ఆదేశించారు. దీంతో రంగంలోకి దిగిన సికిందర్ రూ తన బావమరిది, మంత్రి కూడా అయిన మునీర్ ఉల్ ముల్క్ ని రంగంలోకి దించినాడు. ఈ యాన బ్రిటీష్ వటాలాలే వీ ప్రాదరాబాద్ లోకి రావడానికి వీలులేదని ఆదేశిస్తూ, యుద్ధాన్ని ఆపడం కోసం ముబారిజుద్దోలా చుట్టూతా బ్రిటీష్ పోలీసులు నిఫూ ఏర్పాటుచేసుకోవడానికి అనుమతిచ్చాడు. ఈ చర్చ ముబారిజుద్దోలో మరింత అగ్రహస్త్రీ పెంచింది. నేను ఒక్క రాజుకు తప్ప మరెపురికి లోంగేది లేదని చెబుతూ గుర్తంపై సవారీ అయి నగరమంతా విజయాత్మవ

మూడో నిజామ్ సికిందర్జి

ర్యాలీని నిర్మహించాడు. ప్రజలు బ్రాహ్మరథం పట్టారు. వాడవాడలా స్వాగతం పలికారు. బ్రిటీష్ పైస్యం ఈ సంఘటనను అవమానంగా భావించింది. చివరికి రాజు మీద వత్తిడి తీసుకొచ్చి ముబారిజుద్దోలను గోలకొండ కోటలో బంధించేలా చేశారు. ముబారిజుద్దోలా 1815-1820 వరకు అంటే 15 యేట సుంచి 20 యేడు వరకు గోలకొండ కోటలో బంధిగా ఉన్నాడు. ఈ ముబారిజుద్దోలకు ప్రాదర్శి భాన్ అనే బిరుదు కూడా ఉన్నది.

నిజామికి ఒక 15 ఏండ్ర బాలుడు తన మేనమామ సహాయంతో మొత్తం బ్రిటీష్ వారిని గడగడలాడించడం చారిత్రక సంఘటన. ఆ తర్వాతి కాలంలో కూడా అటు బ్రిటీష్ వారికి, ఇటు ప్రాదరాబాద్ పాలకులకూ పక్కలో బల్లెంలా పనిచేసినాడు. ప్రాదరాబాద్ పై ప్రాంతేతరుల ముఖ్యంగా బ్రిటీష్ వారి పెత్తనాన్ని జోక్కాన్ని తీపుంగా నిరసించినాడు. అందుకు ప్రజల మధ్యతు కూడగట్టేందుకు కూడా ప్రయత్నించినాడు. సికిందర్జి అనంతరం నాసిరుద్దోలా 1829లో అధికారంలోకి వచ్చాడు. ఈయన అధికారంలో ఉన్న కాలంలో ముబారిజుద్దోలా 'పచ్చబీ' ఉద్యమానికి దక్కించిన బీజాలు వేసినాడు. కర్నూలుతో సహా అనేక మందిని బ్రిటీష్ వారికి వ్యతిశేకంగా కూడ గట్టినాడు. ఈ సంఘటన గురించి మరోసారి చర్చించుకున్డాం.

వృక్కులు, సంఘటనలు, వివిధ విషయాలు, యుద్ధాలు, తిరుగుబాటులు, పాలకుల లొంగుబాటులు, బ్రిటీష్ రెసిడెంట్లు అత్యాశ్వాపం, నిజాం నవాబుల నిరసనలు అన్ని కలగలిని ప్రాదరాబాద్ చరిత్రను మలుపు తీప్పాయి. పాలకులు తమ రాజ్యాలను కాపాడుకోవడం, స్థిరీకరించుకోవడం, విస్తరించడం కోసం యుద్ధాలు చేసేవారు. ప్రజలు కూటమిగా ఏర్పడి చేసే తిరుగుబాటును అణచిచేయడం కూడా రాజ్యపాలనలో భాగమే! అయితే కొన్ని కొన్నిసార్లు చిన్న విషయాల కోసం, లేదా పంతాలు వట్టింపుల కోసం కూడా పెద్ద పెద్ద యుద్ధాలు చేసేవారు.

వందల యేండ్లుగా ఈ నగర చరిత్రను కికార్లు చేస్తున్న ఇంకా పెలుగులోకి రావాల్సిన కోణాలు ఎన్నో ఉన్నాయి. ప్రాదరాబాద్ రాజ్యంలో బ్రిటీష్ పై మొదటి తిరుగుబాటు చేసింది తురైబాజ్ఫ్ భాన్ అని ఇప్పటి వరకూ చదువుకున్నాము. ఈ చరిత్రను తిరగరాయాల్సిన సమయం అనస్తుమయింది. ప్రాదరాబాద్ నగరంలో బ్రిటీష్ వారిపై మొదటి తిరుగుబాటు 1815లో జరిగింది. దీనికి నాయకత్వం వహించిది మూడో నిజామ్ సికిందర్జి తనయుడు ముబారిజుద్దోలా. ఈ తిరుగుబాటు ఒక డర్జీ నిర్మంధం విషయంలో జరిగింది.

మునీర్ ఉల్ ముల్క్ బహాదుర్

-సంగిశ్టీల్స్ నివాస్, m:98492 20321
e: sangishettyrsrinivas@gmail.com

భారత్ అమృత పొదిలో బ్రహ్మస్తం

బ్రాపర్ సోనిక్ టెక్నాలజీ..!!

శత్రువుల వెన్నులో చలిపుట్టే విధంగా, మెరుపు వేగంతో విరుచుకుపడే క్లిపణలు, వైమానిక వ్యవస్థల రూపకల్పన దిశగా మనదేశం కీలక ముందడుగువేసింది. స్వదేశీ పరిజ్ఞానంతో రూపొందిన బ్రాపర్ సోనిక్ టెక్నాలజీ డెమాన్స్‌ప్రైవ్ట్ వెఫిఏకల్ (పొచ్చెన్స్‌టీడీవీ)ను సెప్టెంబర్ 7వ తేదీన విజయవంతంగా పరిక్రించింది. తద్వారా బ్రాపర్సోనిక్ క్రూయిజ్ క్లిపణలను అభివృద్ధి చేసే సత్త్వ కలిగిన అమెరికా, రష్యా, చైనాల సరసన భారత చేరింది. పొచ్చెన్స్‌టీడీవీ, బ్రాపర్ సోనిక్ ఎయిర్ ట్రీటింగ్ ప్రొమ్షజెట్ సాంకేతికతతో తయారైంది. రక్షణ పరిశోధన అభివృద్ధి నంస్ (టీఆర్డీబీ) దీనిని అభివృద్ధి చేసింది. ధ్వనికన్నా ఆరు రెట్లు వేగంగా దూసుకెళ్ళే (మ్యాక్ 6) దీర్ఘకేణి క్లిపణలు వైమానిక వ్యవస్థలకు ఇంజన్గా పొచ్చెన్స్‌టీడీవీ ఉపయోగపడుతుంది. ప్రస్తుతం అనేక క్లిపణల్లో వాడుతున్న రామ్జెట్ సాంకేతిక పరిజ్ఞానానికి భిన్నంగా, ఈ సాధనంలో ప్రొమ్షజెట్ పరిజ్ఞానాన్ని ఉపయోగించారు. రామ్జెట్ ఇంజన్తో మ్యాక్ 3 వేగం మాత్రమే సాధ్యమవుతుంది.

బ్రాపర్ సోనిక్ టెక్నాలజీ అంటే :

బ్రాపర్ అనగా ఎక్కువ, సోనిక్ అంటే ధ్వని వేగం అని అర్థం. కాబట్టి బ్రాపర్ సోనిక్ అంటే ధ్వని వేగానికి కన్నా అధిక వేగంతో పయనించే సాంకేతిక పరిజ్ఞానం అని చెప్పవచ్చు. మరింత వివరంగా పరిశీలించినట్లయితే వినువీధిలో ప్రయాణించే వాహనం యొక్క వేగాన్ని, ధ్వని వేగంతో (ధ్వని వేగం గంటకు 767 మైళ్లు లేదా 1236 కి.మీ) భాగించినట్లయితే వచ్చేటటువంటి గణాంకాన్ని 'మ్యాక్' నెంబర్ 1 అని వ్యవహరిస్తారు. ఈ మ్యాక్ 1 నెంబర్ అధారంగా ధ్వని వేగాన్ని అనుసరించి ప్రయాణించే వాహనాలను 4 రకాలుగా విభజించవచ్చు. మ్యాక్ 1 నెంబర్ 1 కన్నా తక్కువ అనగా ధ్వని వేగం కన్నా తక్కువ వేగంతో ప్రయాణిస్తే "సబ్ సోనిక్", మ్యాక్ 1 ఉంటే అనగా ధ్వని వేగంతో సమానంగా ప్రయాణిస్తే దానిని 'ట్రాన్స్ సోనిక్', మ్యాక్ 1 నెంబర్ 1 కన్నా ఎక్కువ అనగా ధ్వని వేగం కన్నా

ఎక్కువ వేగంతో ప్రయాణిస్తే "సబ్ సోనిక్", మ్యాక్ 5 అనగా ధ్వని వేగం కన్నా 5 రెట్లు ఎక్కువ వేగంతో ప్రయాణిస్తే దానిని "బ్రాపర్ సోనిక్" సాంకేతిక పరిజ్ఞానం అని చెప్పవచ్చు.

ఇంజన్లు కీలకం:

మ్యాక్ నెంబర్ ఆధారంగా ఆకాశంలో పయనించే వాహనాలు, అత్యధిక వేగంతో ప్రయాణించడంలో హాటికి అమర్యే ఇంజన్లు కీలకంగా వ్యవహరిస్తాయని చెప్పవచ్చు. వీటిని గురించి తెలుసుకునే ముందు రాకెట్ మరియు జెట్ ఇంజన్ల మధ్య వ్యత్యాసాన్ని తెలుసుకోవాల్సిన అవసరం ఉంది. రాకెట్లు (అంతర్రిక్ష వాహక నౌకలు) అంతరిక్షంలో ప్రయాణించేందుకు గానూ ఇంధనంతో పాటు ఆక్రిజన్లను కూడా నింపుకుని తమ వెంట తీసుకెళ్ళతాంగు. ఇంధనాన్ని ఆక్రిజన్తో మండించడం ద్వారా దహన చర్య జరిగి అంతరిక్షంలో ప్రయాణిస్తాంగు. కానీ జెట్ ఇంజన్లు వాతావరణంలోని ఆక్రిజన్ను వినియోగించుకొని, దహన చర్య జరిగి ఆకాశంలో ప్రయాణిస్తాయి. అందుపల్లి రాకెట్ ఇంజన్న కన్నా, జెట్ ఇంజన్లు సమర్పించడంగా పనిచేస్తాయి. అత్యధిక మ్యాక్ నెంబర్ వేగంతో ప్రయాణించే వాహనాలకు జెట్ ఇంజన్లే అమర్యుతారు. జెట్ ఇంజన్లను గ్రెట్ ట్రిటుకు చెందిన ప్రాంక్ విఫిల్ 1930లో కనుగొన్నారు. అయితే జర్మనీకి చెందిన పోస్ట్వాన్ ఒబ్రైన్ దీనిని అభివృద్ధి పరిచి వాడుకలోకి తెచ్చారు.

జెట్ ఇంజన్లో ఈ క్రింది రకాలు ఉంటాయి.

టర్బోజెట్ ఇంజన్ :

ఈ రకమైన ఇంజన్లు సాధారణంగా వాతావరణంలోని గాలిని వేగంగా లాక్చుంటాయి. ఈ గాలిని ఇంధనగదిలోని ఇంధనంతో కలిపి మండించడం ద్వారా దహనచర్య జరిగి వేగంగా ముందుకు దూసుకెళ్తాయి.

టర్బోఫ్ాయ్ ఇంజన్ :

టర్బోజెట్లతో పోలిస్తే టర్బో ఫ్యాన్ ఇంజన్లలో అదనంగా గాలిని కంప్సెన్ చేయడానికి ఫ్యాన్ ఉంటుంది. ఇది వాతావరణంలోని

గాలిని వేగంగా లాగి, దానిని కంపైన్ (కుదించి) చేసి ఇంధనం గదిలో ప్రవేశపెట్టి ఇంధనాన్ని మండిస్తాయి.

ర్యామ్జెట్ :

ర్యామ్జెట్ ఇంజన్లు ప్రైస్సేడ్ ఫార్మ్ మొపన్ ప్రక్రియ ద్వారా పీల్చుకునే గాలిని ధ్వనికన్నా తక్కువ వేగానికి కంపైన్ చేసి, ఇంధనాన్ని కలిపి మండించి నూవర్ సోనిక్ వేగంతో విమానాన్ని ముందుకు నెడతాయి. ఇవి మ్యాక్ 3-5 వేగంతో ప్రయాణిస్తాయి.

ప్రామ్జెట్ :

ప్రామ్జెట్ ఇంజన్లు కూడా ప్రైస్సేడ్ ఫార్మ్ మొపన్ ప్రక్రియ ద్వారా ధ్వనిని మించిన సూపర్ సోనిక్ వేగంతో గాలిని తీసుకొని అదేవేగంతో బయటకు పదలడం ద్వారా విమానాన్ని లేదా క్లిపణి ప్రైపర్ సోనిక్ వేగంతో ముందుకు నెడతాయి. పీటినే సూపర్ సోనిక్ కంబిశన్ ర్యామ్ జెట్ (SCRAM JET) అని పిలుస్తారు. ఇవి మ్యాక్ 5 కన్నా అధిక వేగంతో విమానాన్ని ముందుకు నెడతాయి.

ధృంధు స్థితి రామ్ జెట్ (Dual mode Ramjet -DMR)

ఈ రకమైన జెట్లు ఇంజన్లు మ్యాక్ 4-8 వేగం వద్ద రామ్జెట్ ఇంజన్, ప్రైమ్ జెట్గా పరిపర్తనం చెందుతుంది. అందువల్ల దీనిని సబ్సోనిక్ మరియు సూపర్ సోనిక్ వేగ స్థితిలో ఉపయోగించవచ్చు.

క్లిపణులుగానీ విమానాలుగానీ ప్రైపర్ సోనిక్ వేగంతో ప్రయాణించాలంటే వాటికి ప్రామ్జెట్ ఇంజన్లను అమర్పుతారు.

ప్రామ్జెట్ ఇంజన్లు పని చేసే విధానం :

ముందే చెప్పుకున్నట్లు, ఏదైనా వస్తువును గానీ ఇంధనాన్ని గానీ మండించాలంటే దానికి గాలిలోని ఆక్రిజన్ అవసరం. అంతరిక్షంలో ప్రయాణించే రాకెట్లు తమ ఇంధనాన్ని మండించడానికి

ఆక్రిడెజర్ ట్యాంక్లో ప్రత్యేకంగా ఆక్రిజన్ ను వెంట తీసుకెళతాయి. కానీ ఆక్రిజన్ ను వెంట తీసుకొని వెళ్ళకుండా, గాలిలోని ఆక్రిజన్ ఇంధనాన్ని మండించడానికి వినియోగించకోగలిగితే రాకెట్లు మరింత సమర్థవంతంగా పనిచేయగల్లతాయి. ఇక్కడే ప్రామ్జెట్ ప్రక్రాలజీ

ఆవశ్యకత మనకు అవగతమవుతుంది. ప్రామ్జెట్ ఇంజన్లు ప్రైపర్ సోనిక్ ఉపయోగించుకుని, దానిని మండించడానికి వాతావరణంలోని ఆక్రిజన్ ను వాడుకుంటాయి. అందువల్ల అవి తేలికగా ఉండి సమర్థవంతంగా పని చేయగలుగుతాయి. నిర్వహణ ఖర్చులు కూడా తగ్గుతాయి.

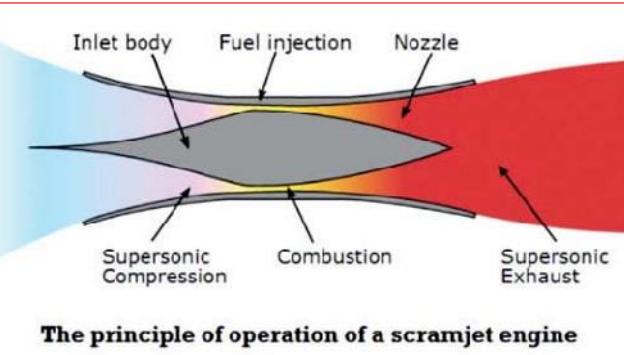
ప్రామ్జెట్ ప్రక్రాలజీ

- భారతదేశం :

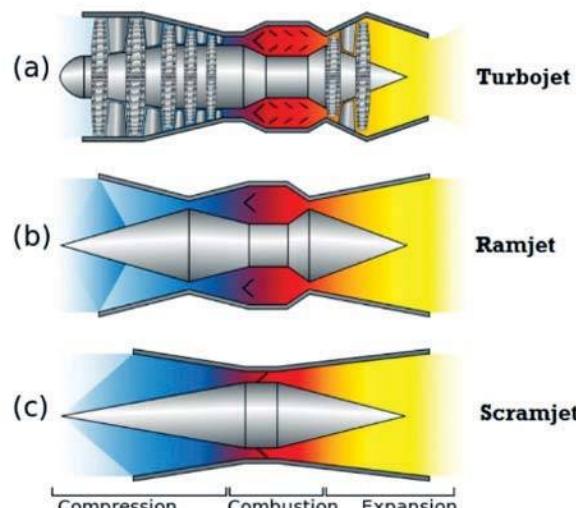
విమానాలతో పాటు, క్లిపణుల ప్రయోగానికి తోడ్పడే ప్రామ్జెట్ సాంబెతికతను మొదట అమెరికా తరువాత రచ్చు, చైనాలు సమకూర్చు కున్నాయి. ప్రామ్జెట్ ప్రక్రాలజీని స్వయంగా అభివృద్ధి చేసుకోవడానికి భారత చాలా

కాలం నుండి కృషి చేస్తోంది. 2016, ఆగస్టు 28న భారత అంతరిక్ష పరిశోధనా సంస్థ (ఐఎస్టో) మొదటిసారి ఒక రాకెట్ ను ప్రామ్జెట్ ఇంజన్తో ప్రయోగించింది. రెండో సారి 2019, జూన్ 12న భారత రక్షణ పరిశోధన, అభివృద్ధి సంస్థ (డిఆర్ఎంట్) ఒక మానవ రహిత విమానాన్ని ఈ ఇంజన్తో ప్రయోగించింది. అయితే అది సఫలం కాలేదు. తాజాగా ఈ సెప్టెంబర్ 7, 2020న డీఆర్ఎంట్ ప్రామ్జెట్ ఇంజన్లను అమర్చిన ప్రైపర్ సోనిక్ ప్రక్రాలజీ ప్రయోగాత్మక రాకెట్ (పోవెన్సెటీషిపీ)ని విజయ వంతంగా ప్రయోగిం చింది. ఈ మానవ రహిత రాకెట్ ధ్వని కంటే ఆరు రెట్లు ఎక్కువ వేగంతో ప్రయాణించింది. దీనికి అగ్ని క్లిపణిలో ఘన ఇంధన మోచారును ఉపయోగించారు. అగ్ని రాకెట్ పోవెన్సెటీషిపీని 30 కి.మీ. ఎత్తుకు తీసుకెళ్ళిన తరువాత క్రూయాజ్ భాగం విడివడి అందులోని ప్రామ్జెట్ ఇంజన్ సూపర్ సోనిక్ వేగాన్ని అందుకున్నది. ప్రైపర్ సోనిక్ వేగంతో పయనించే టుపుడు విపరీతమైన గాలిరాపిడిని,

2500 డిగ్రీ సెల్చియస్ ఉపోగ్రహము ఎదుర్కొల్పి ఉంటుంది. దీనిని తట్టుకోగల మెలీరియల్ ను డీఆర్ఎంట్ కు చెందిన “ఆర్గ్యూమెంట్” అంద్ కాంబార్ ఇంజన్ నీరింగ్ క్లస్టర్” (ఫ్రాంచ్) రూపొందించింది. ప్రామ్జెట్, ప్రైపర్ ప్లేస్ తయారికి కావలసిన ఇతర సాంబెతికతలను ఐఎస్టో,

Types of Jet Engines

డీఆర్డీబీలు స్వయంగా సమకూర్చుకున్నాయి.

ప్రాపర్సోనిక్ సాంకేతికత - ప్రయోజనాలు :

ప్రాప్రోఫెట్ ఇంజన్స్ వినియోగించుకొని గాలిలో ప్రయాణించే ప్రాపర్ సోనిక్ క్లిపటులు మన భూభాగం మీదకు దూసుకొని వచ్చే శత్రుక్లిపటులను క్రషాల్ఫ్ ముక్కలు చేయగలవు. అలాగే శత్రువును మెరువు దాడితో దిమ్మురథియేటట్లు చేస్తాయి. రష్యాతో కలిసి భారత్ తయారు చేసిన సూపర్ సోనిక్ బ్రాహ్మణ్ క్లిపటికి ప్రాప్రోఫెట్ ఇంజన్ అమర్ఖి ప్రాపర్ సోనిక్ క్లిపటిగా తీర్చిదిద్దాలని భారత్ యోచిస్తోంది. బ్రాహ్మణ్ ప్రస్తుతం 2.8 మార్క్ వేగాన్ని అందుకోగలదు. ప్రాపర్ సోనిక్ క్లిపటిగా మారితే 5 మార్క్కు మించిన వేగంతో శత్రు లక్ష్యాలపై దాడి చేయగలదు.

ప్రాప్రోఫెట్ ఇంజన్స్ ను అమర్ఖిన ప్రాపర్ సోనిక్ టెక్నాలజీ ప్రయోగాత్మక రాకెట్ (హాచెవెన్టీడీఎఫ్)తో సమీప భూ కక్షాలోకి ఉపగ్రహాలనూ ప్రయోగించవచ్చు. ప్రాప్రోఫెట్ ఇంజన్ ఫీల్చుకునే గాలిలో ఆలైంజ్ న్ మండించడం ద్వారా రాకెట్ ముందుకు కదులు తుంది. అంతరిక్షాలో గాలి ఉండదు. ఆక్ర్యజన్స్ ఉండదు కాబట్టి, హాచెవెన్టీడీఎఫ్ భూకక్షాను దాటి వెళ్ళేదు.

ఈ ప్రాపర్ సోనిక్ రాకెట్లను మనర్యానియాగానికి అనుపుగా మార్పినట్లయితే మళ్ళీ మళ్ళీ సమీప భూకక్షాలోకి పెద్ద నంఖ్యలో ఉపగ్రహాలను ప్రయోగించవచ్చు. అలాగే ప్రాపర్ సోనిక్ క్లిపటిని కక్షాలో పేర్చి శత్రు ఉపగ్రహాలను నాశనం చేయవచ్చు. కాబట్టి ప్రాప్రోఫెట్ ఇంజన్స్తో కూడిన ప్రాపర్ సోనిక్ సాంకేతికత పోర్, సైనిక ప్రయోజనాలను రెండింటినీ అమోఫుంగా నెరవేర్చగలదు.

సవాళ్ళు :

ప్రాప్రోఫెట్ ఇంజన్స్లో వాతావరణంలోని గాలిని కుదించి (కంపెన్) వాడుకునేదుకు వీలుగా కంపెనర్ ఉండదు. గాలిని

కుదించేందుకు (కంపెన్)గానూ బైస్ప్రోడ్ పార్క్స్ ప్రక్రియను వాడతారు. అందువల్ల ఇంజన్, వాహక నౌకను వేగంగా ముందుకు నెట్టేందుకు కావలసిన ఒత్తిడిని (ఫ్రెస్ట్) ఇవ్వలేదు. వాహక నౌక ఒక నిర్మిష్ట వేగానికి చేరినప్పుడు మాత్రమే దానికి కావలసిన డ్రెస్ట్ లభించి, వేగంగా ముందుకు కదులుతుంది. దీన్నిబట్టి ప్రాప్రోఫెట్ ఇంజన్ ఒక నిర్మిష్ట వేగాన్ని అందుకున్న తర్వాతే పూర్తిస్థాయి పనితీరును కనబలుస్తుంది. నిర్మిష్ట వేగాన్ని అందుకోకపోతే అది పనిచేయదు.

అదే విధంగా ప్రాప్రోఫెట్ ఇంజన్ పనితీరుకు సంబంధించి అత్యధిక ఉప్పోస్తే గ్రత్త లను తట్టుకునేవిధంగా మెటీరియల్ రూపొందిండం, అందుకపసరమైన కంప్యూటర్ ఉపకరణాల తయారీ, అత్యధిక వేగంతో ప్రయాణించే సమయంలో ఇంజన్ పనితీరు, నిర్వహణ, ఉప్పోస్తే నియంత్రిస్తూ, ఇంజన్స్ ను నిర్వహించడం, వాతావరణంలోని గాలిని తీసుకోవడం, దానిని మండించే విషయంలో ఎదురచేయే అవరోధాల వంటి సవాళ్ళను ఇస్తో క్రమక్రమంగా అధిగమిస్తోంది.

చివరిగా :

గత సంగా ప్రాపర్ స్టేషన్ తన జాతీయ సైనిక కవాతులో ప్రాపర్ సోనిక్ దీఎఫ్ 17 క్లిపటిని సగర్యంగా ప్రపంచించింది. చైనా కన్నా మనవేమి తక్కువ కాదన్నట్లు మనదేశం కూడా ప్రాపర్ సోనిక్ రాకెట్సు ప్రయోగించింది. ఈ ప్రాపర్ టెక్నాలజీ ప్రయోగాత్మక రాకెట్సు వచ్చే 5 సంగాల్లో ఆయుధంగా వాహక నౌకను తిరిగి భూమి మీదకు సురక్షితంగా దించాలన్నది (ల్యాండ్) డీఆర్డీబీ ఆలోచన. ఇదింకా ప్రయోగ దశలో ఉంది.

కావాలని, విస్తరణ వాదమే ఏకసూత్ర అజెండాగా ప్రవర్తిస్తున్న దూర్దేశాల కలలు పగటి కలలుగా మిగలాలని ఆశిధ్యాం.

-పుట్టా పెద్ద ఓబులేస్,

m : 9550290047

e : obu.jmd@gmail.com

ఈ చరిత్ర మనదేనని చెప్పున్న శాసనాలు

పైతాన్ తప్పకాల్ (Exlavations at paithan - 1996-97 by ASI, SSAS) దొరికిన ముద్రమీదు 'బ్రాహ్మణీపి'లో 'రాజమహావోనేనదవున్' అని వుంది (Godbole, 2002-03 P.11, 111)

కోటిలింగాల, కొండాపూర్లలో శాతవాహనుల నాణీలతో పాటు శాతవాహన పూర్వరూజుల నాణీలు, మహారథి, మహాసేన, మహా తలవరుల నాణీలు కూడా దొరికాయి. మహాసేనులు శాతవాహనుల సమకాలికులని, వాళ్ళు శాతవాహనుల వివిధ పెశాదాలలో పనిచేశారని తెలుస్తున్నది.

అందువల్ల పైతాన్లో దొరికిన రాజమాత్య మహాసేనదత్తుని ముద్రకు సంబంధం ఉండని చెప్పవచ్చు.

కోటిలింగాలకు సమీపంలో ఉన్న 'మొక్కటూవు పేట'లో దశాబ్దాల కిందే గుర్తించబడ్డ బ్రాహ్మణశాసనం ఇటీవలనే వెలుగులోకి వచ్చింది. ఈ శాసన నివేదిక 2019-20లో ASI వారి శాసనశాఖ సంపుటంలోకి ఎక్కిందని తెలుస్తున్నది. ఇంత విలువైన శాసనం వెలువడడానికి ఇంత కాలం ఎందుకు మట్టిందో ఎవరినదుగలేం.

వెంగ కృటూవు పేట మూడు పంట్లు 'బ్రాహ్మణీపి' శాసనం. క్రీ.మా. 1-2 శతాబ్దాలకు చెందిన లిపి అని చెప్పవచ్చు. శాతవాహన తొలిపాలకుల కాలానికి సరిపోతుంది.

ఈ శాసనం

"అహిమకానభతి బాలి(ల)కాయ మహాపురిస దతాయ అమాచపుతస సివపటుసస ఉపాశాయకినియ చ దేయ చథ బాలి(ల)కాయ హకుసిరియ ఈ దేయ నాగసిరియ గోపియ"

అని ప్రాకృతభాషలో రాయబడివుంది.

ఈ శాసనంలోని తొలిపదం 'అహిమక' అంటే అస్కునే చరిత్రలో తొలిసారి షోడశ జనపదాల్లో ఒకటైన 'అశ్వక' పేరు శాసనబద్ధమై ఇక్కడ అగుపిస్తున్నది. రెండవది 'మహాపురి' అనే పురంపేరు. ఆపురం నిస్యందేహంగా సెరివనిజ జాతకథలో పేరొన్న ఆంధ్రపురం నామనగరం' ఇదేని చెప్పడానికి ఈ శాసనమే సాక్ష్మం.

హకుసిరి శాసనంలో మూడవ పదం 'దయా అమాచ' - దత్తుడనే అమాత్యుడు పైతాన్ మట్టి ముద్రమీదున్న రాజమాత్య మహాసేనదత్తుడు ఒక్కరే ననిపిస్తున్నది. కోటిలింగాల, పైతాన్ నగరాల సదుమ పాలనా సంబంధాన్ని నిరూపించే ముద్రకు, శాసనానికి లంకెవుంది.

ఈ శాసనంలోని 4వ పదం హకుసిరి. మొదటి శాతకర్ణి, నాగానిక సంతాసంలోని కుమారరాజు (యువరాజు) హకుసిరి. ఈ శాసనంలోని ఐదవమాట నాసిరియ గోపియ కోటిలింగాల జైవుకుంట ప్రాంతంలో లభించిన అతి పెద్ద లేబుల్ శాసనం 'సాగగోపనికాయ'కు పై మాటకు సంబంధముంది. రెండూ ఒకరిపేరే. శాతవాహన పాలనాకాలంలో వృత్తిశేషులు-వాటికై ప్రధాన నగరాలకు ఉపగ్రహ గ్రామాలు (శాటిలైట్ విలేజెన్) వుండేవి. అట్లాంటిదే ఈ 'సాగగోపనికాయ' - 'సాగసిరి గోపయ' 'నికాయ' బౌద్ధ ధర్మ సంఘమో, వృత్తి కళాకారుల ట్రేస్ అయివుంటుంది.

ఒక్కశాసనం పెక్కు రుజువులనందిస్తున్నది. హకు సిరి శాసనంలోని 'అస్కు', 'అమాత్యదత్తుడు', 'మహాపురి' నగరం, 'కుమార(బాలర్)' హకుసిరి', నాగసిరిగోపయలు అన్ని శాతవాహన రాజ్య సంబంధమైనవే. తెలంగాణాలో అస్కు ప్రాంతాన్ని పాలించింది శాతవాహనులని తెలిపే శాసనం. శాతవాహనుల

కాలంలో 'కుమార' రాజ్యాలుండేవన్న సాక్ష్మిది. కోటిలింగాల పొరుగున 'శేణీ' నగరమందనే నిదర్శనం. మహాసేనులు శాతవాహనులకు అమాత్యులుగా వుండేవారని బలంగా నిరూపిస్తున్న శాసనం మొక్కటూవు పేట శాసనం.

ఆధారాలు :

1. హకుసిరి (మొక్కటూవు పేట) శాసన బింబం
2. పైతాన్ తప్పకాల నివేదిక (Exlavations at paithan - 1996-97 by ASI, SSAS)

- శ్రీ రామేష్ హరగోపాల్

m : 9505646046

e: akshara25@gmail.com

అరబ్బీ గుర్రాలపై ఆప్రికన్ రోతులు ‘ఎ.సి.గార్డ్స్’

పది ఆర్ సంవత్సరాల క్రింద హైద్రాబాద్ పాతనగరంలో నివసించే ముసలివారు “కట్టిపూల్” అనేవారు తప్ప ముసల్ఫూనుల లాగా “లక్కికాపూల్” అనేవారు కాదు. అయినా ఏం లాభం? కట్టి ఒకటే తెలుగు పదం. మళ్ళీ పూల్ మాత్రం ఉర్రూ పదమే కద. కల్తీలేని తెలుగులో చెప్పాలంటే కట్టితో కట్టబడిన వంతెన. అబ్బీ అంత లంబాచోడా పేరు పలికేబడులు హాయిగా అందరి నోక్కల్లో నానిన “లక్కికాపూల్” పేరే బాగుంది కదా! అయినా ఇప్పుడు లక్కి ఎక్కడుంది అంతా సిమొంట్కాపూల్” అందామని మీరు మళ్ళీ కొత్త “కిరికిరీ” పెట్టకండి.

సరే లక్కికాపూల్ నుండి వెహాదీపట్టంకు వెళ్ళే దారి మధ్యలో ఎదుమవైపు జెవెనెటీయు కాలేజీ, దానికి ఎదురుగా మహావీర హస్సిటల్ ఉంది కదా! సరిగ్గా దానికి వెనకట్టెపు ఉన్న బస్తీ “ఎ.సి.గార్డ్స్” 150 సంగాల క్రిందట వెలసిన బస్తీ అది. తెలుగు, ఉర్రూ పేర్లతోనే సతుమతమవుతుంటే మధ్యలో మళ్ళీ ఈ ఇంగ్లీష్ పేర్లేమిటి అని కోపుడకండి. ఆ ఇంగ్లీషు పేర్లు కూడా అప్పటంశానికి గురై బార్యాన్, కోరంటి, ముసారాం బాగ్లుగా పిలవబడుతున్నాయి. ఎ.సి.గార్డ్స్ బస్తీ గురించి చెప్పాలంటే అది కథకాదు. అదొక చరిత్ర. ఆ చరిత్ర చీకటి కోణాల్స్కి మనం కండ్లు చిట్టించుకొని తొంగిచూడాలి. ఈ బస్తీ మూలాలు (రూట్స్) ఇక్కడ లేవు. బొంబాయి బానిసల సంత నుండి వెండలై వనవర్తి సంస్థనం ద్వారా హైద్రాబాద్ చేరుకున్నాయి.

మంచా బూబా బౌనగర్ జిల్లాలోని వనవర్తి సంస్థ నాథిముడు రాజు రామేశ్వరరావ్ రాబిన్ హుడ్ తరహా సాహసరిరుడు. అతను బలమైన సైనిక శక్తిని నిర్మించటానికి ఒక అలోచన అమలు చేసాడు. బొంబాయిలోని బానిసల సంతకు వెళ్లి అక్కడ అరబ్బు వర్తకులు ఆప్రికా ఖండంలోని సోమాలియా, ఇథియోపియా దేశాల నుండి జంతువుల లాగా

బంధించి తెచ్చిన బానిస ట్రై పురుషులను ఖరీదు చేసి తన వనవర్తి సంస్థానానికి తీసుకొచ్చాడు. వారందరికీ పెళ్ళిళ్లు చేయించి కుటుంబాలుగా స్థిరపడిన తర్వాత వారికి కరినమైన సైనిక శిక్షణ ఇప్పించి ప్రత్యేకమైన అశ్విక దళాన్ని రూపొందించాడు. వారిని బానిసలుగా గాక స్వాతంత్ర ప్రజలుగా గౌరవించాడు. వారు కూడా విశ్వాసంతో, స్వామీభక్తితో పనిచేస్తూ ప్రాణాలైనా బిలిపెట్టటానికి నిద్రంగా ఉండే వారు. రాజావారి సైన్యంలో ఆ ఆశ్విక దళం ప్రత్యేకమైన శక్తిగా గుర్తింపు పొందింది. ప్రతి సైనికుడి పేరుకు ముందు లేదా చివర “బిన్ బాహరీ” అని ఆప్రికాలోని వారి తెగ నామం ఉంటుంది. అది వారి మూలాలను సూచించే పేరు. వారందరూ కలిసి కృతజ్ఞతా చిహ్నంగా రాజావారికి ఒక బిరుదు ప్రసాదించారు. అది “బాహిరి బలవంత్”

బహుదూర్సి.

ఆ నల్లనయ్యల సహాయంతో రాజావారు అనేక సాహస కార్యాలు చేపట్టాడు. ఇతర సంస్థానాలైన జటప్రోలు, గద్వాల, గోపాలపేటలై దాడులు జరిపి వారిని కొల్లగొట్టి తన ఖజానా నింపుకునేవాడు. ఏకంగా నిజాం ఆస్తులపైనే దాడులు చేసేవాడు. ఆఖరికి నిజాం ఇతన్ని బంధిస్తే ఈ ఆప్రికన్ సైనికుల సహాయంతో చెర నుండి తప్పించుకున్నారు. ఆ కథ మళ్ళీ మరో కథలో సవివరంగా విన్నవిస్తాను.

చివరికి 5వ నిజాం వనవర్తి రాజాతో నంది చేసుకుని సఖ్యత నెలకొల్పు కున్నాడు. ఈ ప్రయత్నాలలో దివాన్ సర్ సాలార్ జంగ్ పాత్ర చాలా ముఖ్యమైనది నిజాం ఆ రాజావారిని జీల్లే దార్గా (కలెక్టర్గా నియమించి) ఇతర సంస్థానాధీషుల నుండి పేష్కమ్ (కప్పం) వసూలు బాధ్యతను, శాంతిభ్రతుల బాధ్యతను అప్పగించి ఆ తర్వాత ఇన్సెప్కటర్ జనరల్గా చేసి సైన్యం బాధ్యతను కూడా కట్టబెట్టాడు.

1866లో రాజువారు అస్తమించారు. ఆ తర్వాత 35 సంగాలు అనగా 1911 వరకు రాజీ శంకరమ్మగారే పరిపాలనా పగ్గాలను చేబట్టి సంస్థానం బాధ్యతలను సమర్థవంతంగా నిర్వహించింది. ఈమె తవ్వించిన చెరువు పేరు శంకర సముద్రం. మళ్ళీ అసలు కతకు వద్దాం.

రాజు వారు చనిపోగానే “బిన్ బిహారీలు” తిరాగుబాటు, అరాచకాన్ని ప్రారంభించారు. వారి తలనోప్పిని తట్టుకోలేక వారందర్నీ ఆమె నిజాం సవాబుకు అప్పగించి చేతులు దులుపుకుంది. నిజాం వారందరికి ప్రస్తుతమున్న మహారీ దవాభానా వెనుక ప్రొంతంలో స్థిరనివాసాలు ఏర్పరచాడు. వారి ప్రత్యేక ఆశ్చేక దళాన్ని అలాగే కొనసాగించాడు. అట్లా ఆ ప్రాంతానికి ఆప్రికన్ కావల్టీగార్డ్ - ఎ.సి.గార్డ్ అని పేరొచ్చింది. ఇప్పటికీ హైద్రాబాద్ హర్ష్ రైడింగ్ క్లబ్ అక్కడే కొనసాగుతుంది. అరబీ గుర్రాలపై ఆప్రికన్ రౌతులు సవారీలు చేస్తూ ఇప్పటికీ కనబడుతుంటారు.

ఈ నల్లనయ్యల మూలాలన్నీ ఆప్రికా ఖండంలోని అచీనీనియా (జధి యో పియా)లో ఉన్నాయి. అందుకే వీరిని హాబీలు అని కూడా పిలిచేవారు. వీరు నిపసించిన మరో బస్టి పేరే హాబీగూడ. అరబీ భాగశలో అచీనీనియస్తను “హాబీ”లు అంటారు. వీరిలో ఎవరైతే ఇస్లాం మతాన్ని స్వీకరించారో వారిని “సిద్ది”లు అంటారు. వీరి పేరు చివర తప్పని సరిగా సిద్ది లేదా సయ్యద్ అని ఉంటుంది.

హైద్రాబాద్ నగరంలో ఇతర ముస్లింలు వీరిని “చాప్పాప్”లని అంటారు. అంటే తక్కువ మతం వారని అర్థం. అదోక తిట్టు లాంబిది. తక్కువ కులం లాగా. వీరు స్ట్రోల మాదిరి నల్లని రంగు, ఉంగరాల జాట్లు కలిగి ఉండటంతో ఎవుపు వర్షం కల్గిన అరబ్బులకు, పూర్వీలకు, ఇరానియన్లకు వీరి పట్ల చులకన భావం కలిగింది. ఇస్లాంలోని

వర్షపేధాలు, జాతిపేధాలకు ఇదొక ఉదాహరణ.

ఎ.సి.గార్డ్ బస్టికి ఒకవైపు చింతలబ్సీ మరొమైపు శ్యాంరావ్ నగర్

ఉంది. 1948లో పోలీస్ యాక్షన్ కాగానే ప్రభుత్వం అక్కడున్న ఇళ్లలన్నింటినీ వారికి ఉచితంగా ఇచ్చేసింది. ఈ బిన్ బాహారీలందరూ ఇప్పటికీ అక్కడ ఉంటున్నారు.

వీరు సంగీత ప్రియులు. తాపా, మర్మా వీరి వాయిద్యాలు. ఇప్పటికీ ముస్లిం వివాహ వేదుకలలో గుండెలదిరే వీరి సంగీతాన్ని

మనం వినవచ్చు. ఈ దప్పుల వాయిద్యాలకు అనుగణంగా చేసే స్వత్యం పేరు “కుర్బీ”. రెండు చేతులలో చురకత్తులు పట్టుకుని, చెమట చిందేలా స్వత్యం చేస్తూ యుద్ధకళను ప్రదర్శించేదే ఈ కుర్బీ స్వత్యం. మరొక్క మాట చైనీయులు తాగే బ్లాక్ టీ లాగా వీరు తాగే చాయ్ పేరు “ఫూవా”. పాలు లేకుండా పుద్దినా సువాసనలతో గుభాళించే ఆ ఘూవా పాచినీయాన్ని ఆస్వాదించటానికి ఒక సెలవురోజు ఎ.సి.గార్డ్ బస్టికి వెళ్లి వద్దామా? ఆ నల్లనయ్యల ముఖాల్సీకి తొంగిచూసి, ఆ చిక్కుముడతల ఉంగరాల జాట్లులో ఒకప్పటి ఆప్రికన్ ఆనవాశ్శను గుర్తుపడడామా? వీలుంటే అక్కడ దొరికే ఘూవా చుక్కల్ని చప్పారిద్దామా?

(పహార్ నామా (హైద్రాబాద్ వీఘులు - గాథలు)
పుస్తకం సుంచి)

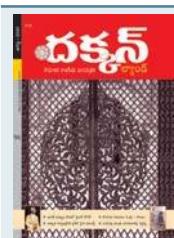
-పరవస్తు లోకేశ్వర్,
m: 91606 80847

e : lokeshwar.hyderabad@gmail.com

దక్కన్ల్యాండ్ మాసపత్రిక 2012 సెప్టెంబర్లో ప్రారంభమైంది. విజయవంతంగా పూర్తి చేసుకుని 9వ సంవత్సరంలోకి అడుగుపెడుతుంది. వివిధ రంగాల ప్రముఖులు, శాస్త్రవేత్తలు, విద్యావేత్తలు, సాహితీవేత్తలు, మేధావులు, ఉర్ధుమ కారులు, పొరకుల సహకారమే ఈ విజయానికి కారణం. ఇక ముందు కూడా మీ అందరి సహకారం ఇలానే కొనసాగాలని కోరుకుంటూ..

సంపాదకులు
-యం. వేదకుమార్

మాధుర్మికాలపై పోరాడిన

డా. వే. నాయుదమ్మ

ప్రశ్నలేద్దాక్షర్ యులవర్తి నాయుదమ్మ గురించి ఒక మాటలో పరిచయం చేయాలంటే మట్టుకతో రైతుంబిడ్డ - వృత్తిరీత్యా అస్పుష్యుడు. ఈ విషయాన్ని ఆయనే చాలాసార్లు చెప్పుకునేవాడు. 1943లో కేవలం 17 రూపాయల నెలజీతంతో మదరాసులో గల తోలు పరిశోధనాసంస్థలో రసాయనశాస్త్ర విభాగంలో డిమాన్ ప్రైటర్ గా ఉద్యోగ జీవితం ప్రారంభించారు. ఈ ఉద్యోగం లభించటంలో ఆ సంస్థలో కీలక పదవిలో వున్న ప్రాఫెసర్ కాట్రగడ్డ శేషాచలపతి సహకారం మరువరేదు. జీతం తక్కువైనా తను చదువుకున్న చదువుకి సరైన ఉద్యోగమే లభించిందని నాయుదమ్మ భావించారు. అఱుతే దీనికి భిన్నంగా నాయుదమ్మ తండ్రి అంజయ్యగారు ఎదుగు పొదుగు లేని జీతంతో ఎలా బతకడగలడని తన కొడుకుని న్యాయశాస్త్రం చదపటానికి లా కాలేజీలో చేర్చించారు. అప్పటికే యలవర్పుకు చెందిన శ్రీ యడ్డపాటి వెంకటరావుగారు న్యాయశాస్త్రం అభ్యసిస్తున్నారు. ఎల్.ఎల్.బి. కోర్సు ప్రారంభమై రెండు నెలలు గడుస్తున్నా ఆ చదువు పట్ల నాయుదమ్మగారికి ఏమాత్రం ఆసక్తి కలగలేదు. ఆ తరుణంలో లెదర్ టెక్నాలజీ సంస్థ డైరెక్టర్ గా వున్న ప్రాఫెసర్ కాట్రగడ్డ శేషాచలపతి పరిచయమయ్యారు. వారి మాటలలో నాయుదమ్మ గారు బెనారస్ హిందూ విశ్వవిద్యాలయం నుంచి ఇండస్ట్రియల్ కెమిట్టీలో బి.యస్టీ డిగ్రీ చేశారని తెలిసి తన సంస్థలో కెమిట్టీ విభాగంలో చేరమని ప్రోత్సహించారు. అలా 1943లో చిన్న ఉద్యోగిగా 17 రూపాయల జీతంతో చిన్న ఉద్యోగిగా జీవితం ప్రారంభించారు. నాయుదమ్మగారి చారవ చూసిన శేషాచలపతిగారు మద్రాసు ప్రభుత్వంలో తన సంస్థ పసులన్నీ చూడవలసిందిగా నాయుదమ్మగారికి అప్పగించారు. ఆ విధంగా ప్రభుత్వ వివిధ శాఖలతో, అధికారులందరితో దగ్గర పరిచయాలు మంచి పేరు తెచ్చిపెట్టాయి.

1945లో నాయుదమ్మగారి వివాహం వెల్లటూరుకు చెందిన సీతాదేవిగారితో జరిగింది. అదే సంవత్సరం సి.ఎస్.ఐ.ఆర్ కు చెందిన లెదర్ రీసెర్చీ కమిటీ యూరప్, అమెరికా దేశాలలోలాగా తోలు పరిశ్రమ అభివృద్ధి చెందాలంటే కేంద్ర చర్చపరిశోధనా సంస్థ స్థాపన

అవసరమని భావించి మదరాసు కేంద్రంగా పరిశోధనా సంస్థను ఏర్పాటు చేసింది. బ్రిటిష్ లో చర్చ పరిశోధనలో విధ్యనభ్యసించిన శేషాచలపతి తమ సంస్థనుంచి సమర్పించేన నాయుదమ్మను విదేశాలకు పంపుని మదరాసు ప్రభుత్వాన్నికి నివేదించగా నాయుదమ్మ సమర్పత అప్పటికే తెలిసినందువలన ప్రభుత్వపరంగా ఎలాంతీ ఆటంకాలు లేకుండా ఆమోదం తెలిపింది. విదేశాలలో ఈ విధంగా ట్రైనింగ్ పొందినవారు రెండేళ్ళు తప్పనిసరిగా తమ సంస్థలో పనిచేయాలని నియమంతో బ్రిటిష్ లో గల నార్మాపుటన్ కాలేజీలో చేరారు. భార్య తనతో విదేశాలకు తీసుకెళ్ళిలేని పరిశీతులలో ఆమెను ఆంధ్ర మహిళాసభలో మెట్రోక్యూలేషన్ పరీక్షకు శిక్షణ పొందమని అక్కడ చేర్చించారు. బ్రిటిష్ లో ఒక సంవత్సరం ట్రైనింగ్ వల్ల అదనంగా ఒక డిఫ్యూమా వచ్చింది కానీ, వృత్తిపరవైన నైపుణ్యం లభించలేదు. అక్కడ అధ్యాపకుల సహకారంతో అమెరికాలో ఎమ్.ఎస్. చెయ్యాలని నిర్ణయించారు. యూనివర్సిటీలో సీటు సంపాదించటమే కాక మదరాసు ప్రభుత్వం లెదర్ టెక్నాలజీ ఇన్ స్టిట్యూట్ తన చదువుకి ఆమోదం తెల్పటం కొత్త జీవితానికి మనాది వేసినట్టయింది. యూనివర్సిటీలో చేరటానికి వుండు ఇండియా వచ్చి భార్యను చూడటానికి అవసరమైన డబ్బు, సమయం లేదు. అప్పటికే కాలేజీ ప్రారంభమైంది.

రెండేళ్ళలో ఎమ్.ఎస్. పూర్తి చేసి లీ యూనివర్సిటీలో ప్రఖ్యాత ప్రాఫెసర్ ఎడ్వైన్ ఆర్ థీయస్ దగ్గర పిపోచ్.డి.లో చేరాడు.

× × ×

తన విద్యార్థి నాయుదమ్మ పట్ల ప్రో. ఎడ్వైన్ థీయస్ ఎంతో ఆదరణ ప్రేమ కనబిచేవాడు. ఆనేకసార్లు నాయుదమ్మను తన ఇంటికి అప్పోనించి ఆతిథ్యమిచ్చేవారు. వారు చూపిన ఆదరణకు ముగ్గుడైన నాయుదమ్మ కృతజ్ఞతా భావంతో తన మొదటి కుమారుడికి తన ప్రాఫెసర్ పేరులోగల ఆర్. థీయస్ కలిపి 'రిత్రైవ్' అని నామకరణం చేసి గురుభక్తికి నిదర్శనంగా నిలిచాడు.

పరిశోధనలలో ఆవిష్కరణమైన విజ్ఞానం పరిశ్రమలు ఉపయోగించుకోవాలన్నది నాయుడమ్మ ఆకాంక్ష. బోస్సన్ నగరంలోగల ఒక ప్రభ్యాత తోలుపరిశ్రమలో కొంతకాలం, మిన్నిసోటాలో గల అత్యంత పురాతనమైన (1872 లో స్థాపించారు) ఎన్.బి.పుట్ టానింగ్ పరిశ్రమలో మెలకువలు నేర్చుకుని స్వదేశంలో వాటిని అమలు పరిచారు.

1977లో రోములో జరిగిన ఇంటర్వెషనల్ లెదర్ కెమిస్ట్ సభకు హాజరయినప్పుడు భారతదేశపు ప్రభ్యాత శాస్త్రవేత్త శాంతిస్వరూప్ భట్టాగ్ర్హ దృష్టిలో పడ్డారు. నాయుడమ్మను లంచ్కు తీసుకునిపోయి ఇండియాకు తిరిగి రావలసిందిగా నాయుడమ్మను కోరారు. 1983లో భట్టాగ్ర్హ స్వారకపోన్యాసంలో తనని ఇండియాకు రమ్మని సి.ఎల్.ఐ.ని అభిప్రాధి చెయ్యమన్నాడని స్వయంగా చెప్పారు. 1953లో డి.జి.కృష్ణమాచార్యులు సి.ఎల్.ఐ.ని ఆవిష్కరించారు. సి.యస్.ఐ.ఆర్. సంవత్సరానికి 60 వేల గ్రాంటు ఇచ్చేది. ఆ తరువాత దీనిని సి.ఎల్.ఆర్.ఐ.గా రూపొందింది. నాయుడమ్మ తొలి భారతీయ పైంచిస్టగా లెదర్ టెక్నాలజీలో పిపాచ.డి. డిగ్రీతో చేరారు. అలా ఆయన 1951లో ఇండియా తిరిగి వచ్చి అసిస్టెంట్ డైరెక్టర్ గా చేరారు. 1956లో అతి పిన్నవయసులో డైరెక్టర్ హెచ్‌ఎల్ చేరారు.

1958లో సి.ఎల్.ఆర్.ఐ.కి నియమకం కోసం నాయుడమ్మ పేరు ప్రతిపాదనలో వుంది. అప్పుడు ఆయన వయస్సు 37 సంవత్సరాలు. అప్పుడు ఆ వయసు వాళ్ళు ఇంకా పరిశోధనలోనే వుంటుండగా నాయుడమ్మ ఏకంగా డైరెక్టర్ పోస్టుకు ఇంటర్వ్యూ కోసం పండిత్ నెప్రూని కలిశారు.

నాయుడమ్మలో ఏమాత్రం అలసట లేదు. నెప్రూ అభిరుచికి తగ్గట్టుగా సూటు వేసుకుని ఇంటర్వ్యూకి ఆకరణీయంగా వెళ్ళారు. అప్పుడు నెప్రూ నాయుడమ్మను ఉద్ఘేశించి చిన్నవయస్సులో డైరెక్టర్

పదవికోసం ఇంటర్వ్యూకి వచ్చారు - అనాదిగా వున్న చర్చకారుల సమస్య పరిష్కారం కోసం సువ్యోం చేస్తావని అడిగారు. అప్పుడు నాయుడమ్మగారు నేను శాస్త్రియ పద్ధతిలో అనాదిగా వస్తున్న చర్చకారులను సరిస్తున్న పద్ధతులకు స్ఫుర్తి పలికి వారికి సమాజంలో ఆర్థికంగా సమాజపరంగా గౌరవంగా బతకటానికి తోడ్పుడుతానని చెప్పారు.

నాయుడమ్మ నేత్తుత్వంలో సి.ఎల్.ఆర్.ఐ. ప్రపంచస్థాయి లెదర్ రిసర్చీ సెంటర్ గా వాసిగాంచింది.

1958లో పండిట్ నెప్రూ సి.ఎల్.ఆర్.ఐ.ని సందర్శించి నప్పుడు తోలుతో తయారు చేసిన సువాసన వెదజల్లే గులాబి పువ్వులు బహుమతిగా ఇచ్చి నెప్రూని ఆశ్చర్యపరిచారు.

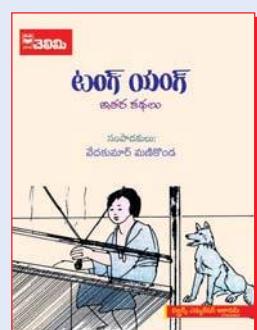
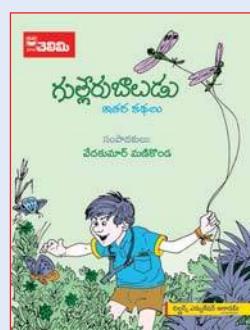
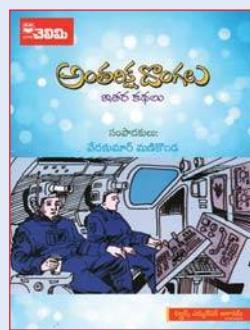
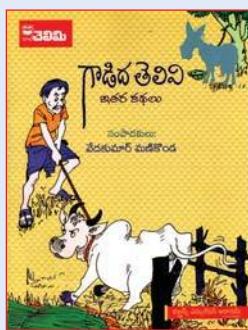
అనుక్షణం కొత్తదనం కోరే నాయుడమ్మ తోలు ఉత్పత్తుల ప్రదర్శనలు ఏర్పాటు చేసి భారతీయ తోలు ఉత్పత్తులకు ప్రపంచభాషాతీ తెచ్చారు. విడిశాల నుంచి సి.ఎల్.ఆర్.ఐ.లో ట్రైనింగ్ పొందటం కోసం ఏటా అనేకమంది వస్తున్నారు. సి.ఎల్.ఆర్.ఐ. సైంచిస్టులు ఇతర పైన్చు కాస్టరెన్సులకు హాజరయినప్పుడు “మీరు నాయుడమ్మ ఇన్ స్ట్రోట్టర్ సుంచే వచ్చారా” అని అడిగేవారట. నాయుడమ్మగారు చర్చకారులు ఏ శుభకార్యాలకైనా ఆహ్వానించినప్పుడు తప్పక హాజరయేవారు.

డా. నాయుడమ్మ ఆలోచనా శీలిగా, మూడు సమ్మకాలు వ్యతిరేకించే శాస్త్రవేత్తగా మంచి గుర్తింపు పొందారు. వారి రచనలు వ్యాసాలు ఎన్నో వున్నాయి.

-నాగసూరి వేణుగోపాల్,

m : 9440732392

e : venunagasuri@gmail.com

చిల్డ్స్ ఎండ్యూకేపసల్ అకాడమీ ఆధ్వర్యంలో బాలవెలిపి ప్రచురించిన 'గాంపిచెలవి', 'అంతశ్శప్రింగ్' (2018 నవంబర్), 'గుల్లెరుచెటు', 'టంగ్ యంగ్' (2018 డిసెంబర్) అనే నాలుగు కథల పుస్తకాలు వెలువడినందుకు సంతోషం వ్యక్తం చేస్తున్నాము. ప్రతులు కావల్సిన వారు ఈ క్రింది చిరునామా నుండి పొందవచ్చును.

విడి ప్రతి వెల: రూ.30/-

'Bhoopathi Sadan' 3-6-716, Street No.12, Himayathnagar, Hyderabad-500029, Telangana. Mob: 9030626288

మరియు

- Nava Telangana
- Manchi Pustakam
- Nava Chetana
- Navodaya Book House

5G స్థాయి కార్బోరేట్ యువ నైపుణ్యాలు

ఓశ్వమే కుగ్రామం అయ్యంది. అరచేతిలో వైకుంరం చూపే చరవాణి లీలలు. శాస్త్రసాంకేతిక విషయం నిత్యసూతన అంతర్జాల క్రీడ అయ్యంది. 4G తరం సాంకేతికతను దాటుతూ 5G తరానికి వడివడిగా అడుగులు వేస్తేంది ఆధునిక శాస్త్రపరిజ్ఞానం. నేటి విస్తార్త ఆవిష్కరణలే రేపటికి పాతవంటున్న ఘడియలు. పోటీ ప్రపంచంలో అవకాశాలు అనేకమైనప్పటికి, నిరుద్యోగం పెరుగుతున్న వైనాలు. చదువుల్లో అత్యుత్తమ మార్పులు, ర్యాంకులు, గ్రేడ్లు సాధించిననూ ఉద్యోగ ఎంపిక కరిస్తేన అనుభవంగా మిగిలింది. చదువుల్లో రాజీస్తూనే కార్బోరేట్ కౌశలాలు అలవర్యుకోవాలనే హితపలుకులు పెద్దల నుండి సర్వసాధారణం అయ్యాయి. తమ కోర్ సబ్కెట్లలో లోతైన పరిజ్ఞానం కలిగి ఉండాలి. విజ్ఞాన సమపార్శనకు తేడుగా వ్యక్తిగత మరియు సాంకేతిక నైపుణ్యాలను నేర్చుకునేందుకు విద్యార్థినీవిద్యార్థులు అధిక ప్రాధాన్యతను ఇష్టాలి. కార్బోరేట్ కంపెనీ నిర్వహించే ప్రాంగణ నియామకాలలో వందలు, వేల సంఖ్యలో అభ్యర్థులు హజరైననూ పదులు కూడా ఎంపిక కాకపోవటం మనకు చేదు అనుభవవుతున్నది. ఈ సమస్యలను అధిగమించి బహుళజాతి సంస్థలలో ఆకర్షణీయ వేతనంతో కూడిన మంచి ఉద్యోగం రావటానికి అనేక కార్బోరేట్ నైపుణ్యాలు అనివార్యం అయ్యాయి. ఇవి సమృధిగా ఉన్న ఉద్యోగులకు పదోన్నతులు, ప్రశంసలు, వేతన సవరణలు లభిస్తున్నాయి. కొన్ని ముఖ్య కార్బోరేట్ కౌశలాలను అవగాహన చేసుకునే ప్రయత్నం చేధ్వాం.

సంభాషణా నైపుణ్యాలు - వీటినే కమ్యూనికేషన్ స్టైల్ అంటారు. మనిషి సంఘజీవి. సమాజంలోనే కాకుండా సంస్థలో విధులను నిర్వహించే క్రమంలో పది మందితో కలిసి పనిచేయాల్సి వస్తుంది. సహచర సమూహంతో పనిచేసేందుకు చక్కటి సంభాషణా సామర్యం తప్పనిసరి. ఎదుటింటా అభిప్రాయాలను ప్రశ్నగా విని, తన విపరణను ప్రశాంతంగా ఇవ్వటానికి కమ్యూనికేషన్ స్టైల్ ఉపయోగపడతాయి. చక్కగా మాట్లాడటంతో జట్టుపై పట్టు వస్తుంది. సహచరులతో మంచి సంబంధాలు ఏర్పడి మెరుగైన ఫలితాలు పొందవచ్చు. సంభాషణా చతురశగల వారు కంపెనీలో ఉన్నత స్థాయికి ఎదుగుబే కాకుండా సంస్థ ప్రగతికి దోహదపడతారు. కంపెనీ ప్రతినిధులు నిర్వహించే నియామక ప్రక్రియలో కమ్యూనికేషన్ స్టైలిని అంచనా వేస్తారు. నియామక ప్రక్రియలోని జామ్ (జ్యో ఎ మినట్), బృంద చర్చ, హెచ్ ఆర్ రేండ్డలో ఈ స్కూల్ ఉపయోగపడుతుంది. సంభాషణా నైపుణ్యాలు అలవర్యుకొనుటకు ఉపాయాలం, సమినార్, సాంస్కృతికి కార్బూక్రమాలు, కార్బోర్టాలలు, ఆటపాటలలో చురుకుగా పాల్గొనాలి. చక్కగా మాట్లాడటం, ప్రశ్నగా వినటం, మంచిగా ప్రాయటం లాంటివి కమ్యూనికేషన్ నైపుణ్యాలలో భాగాలేనని మరిచిపోరాదు.

నాయకత్వ లక్ష్మణాలు - పనులను పర్యవేక్షిస్తూ, బృందంతో ఫలితాలను సకాలంలో చూపించే సత్తా కలిగిన వారిని కంపెనీ వెతుకుతుంది. పది మందితో సభ్యతగా ఉండటం, కార్బోర్టనా నైపుణ్యాలను సాంతం చేసుకున్న వారు మంచి నాయకత్వాన్ని

జవ్వగలరు. పరిస్థితుల పట్ల సంపూర్ఖ అవగాహన, ప్రేరణ ఇవ్వటం, ఉత్సాహపరచటం, క్రమశిక్షణ కలిగిన టీమును నిర్మించుటం, సమస్యలను అధిగమించే చతురత కలిగి ఉండటం వంటి గుణాలు కలిగిన నాయకులు కంపెనీకి ఆశించిన ఫలితాలను సకాలంలో జవ్వగలుగుతారు. సహచరులను ప్రభావితం చేస్తూ, వారి యోగ క్లేమాలను చూసుకొనే నాయకులు సత్కృతిాలను కార్బోరేట్కు అందించగలరు. దూరధృష్టి కలిగి, సాంకేతిక వైపుల్యాలు గలవారు మంచి లీడర్స్‌పిఎఫ్ జవ్వగలరు. నియమకాలు చేపట్టే సమయంలో మంచి నాయకత్వం, నిర్వహణ సామర్యాలు కలిగిన వారిని మాత్రమే ఎంపిక చేసుకుంటారు. కళాశాలలో నిర్వహించే కార్బోక్రమాలను భుజస్పుంధాలపై వేసుకొని నిర్వహించిన వారికి నాయకత్వ లక్షణాలు అలవడతాయి. ఈవెంట మేనేజ్‌మెంట్, ప్రాజెక్ట్ వర్క్స్ సదుస్యలు మొదలగు కార్బోక్రమాలలో చురుకుగా పాల్గొనుటతో, తెలియకుండానే నాయకత్వ లక్షణాలు అభ్యుత్థాయి. ఏ పనిని ఎలా, ఎవ్వడు, ఎందుకు చేయాలో తెలిసిన వారు నాయకులు. నాయకుడుగా పనులను కేటాయించటం, సకాలంలో పూర్తి చేయించడం, అవాంతరాలకు పరిపోర్చాలు జవ్వటం, మానవియ కోణంతో పర్యవేఖించటం ద్వారా కంపెనీ నిర్వహకుల దృష్టిని ఆకర్షించి గుర్తించు పొందే అవకాశం ఉంటుంది. నాయకత్వ లక్షణాలు సమృద్ధిగా ఉన్న వారు త్వరిత్వరగా కెరీర్లో పదోస్తుతులు, వేతన సపరణలు పొందుతూ, కంపెనీ సింఘం స్థాయికి చేరుతా రనటానికి అనేక ఉదాహరణలు మనకు కనిపిస్తాయి.

సాంకేతిక వైపుల్యాలు - ప్రపంచం టెక్నాలజీ చట్టు చక్కర్లు కొడుతోంది. ఏ కోర్స్, డిగ్రీ చదివినా కనీస కంప్యూటర్ నాలెడ్జ్ తప్పని సరి. నేటి టెక్నాలజీ రేపబీకి అవట్డెట్ అవుతున్నది. నిత్యం సాంకేతిక వైపుల్యాలలో అవ్వదేట్ కాన్స్ట్రుక్షన్ వెంటనే అవట్డెట్ కావలసి వస్తుందని గుర్తుంచుకోవాలి. క్యాపిటు మేధ, ఐటీ, మెషిన్ లెర్నింగ్, రెటోఫీన్స్, దేటా సైన్స్ లాంటి పలు ఆధునిక పరిజ్ఞానాల పట్ల లోతైన అవగాహన కలిగి ఉండాలి. పాత్యాంశాలలో పట్ల నిలుపుకుంటూనే వివిధ ఆన్‌లైన్, ఆఫ్‌లైన్ కోర్సులల్లో చేరి ఆధునిక సాంకేతిక కౌశలాలను నేర్చుకోవాలి. రేపబీ సాంకేతిక విఫ్పవాన్ని పసిగట్టి వాటిలో పట్టు సాధించాలి. ఇంట్లో కూర్చుని అనేక టెక్నికల్ కోర్సులను పూర్తి చేయవచ్చనని మరువరాదు.

జట్టు కృషి లేదా టీం వర్క్- ప్రతి ఉద్యోగి కంపెనీలో సహచరులలో కలిగినిమిసి పని చేయాల్చి ఉంటుంది. పది మందితో కలిగిన సజ్ఞావగా పని చేయటం, సహకార ధోరిణి కలిగి ఉండటం, ఎదుటివాళ్ల అభిప్రాయాలను గౌరవించటం, ఇతరుల అనుభవాలను

పంచుకోవటం లాంటి సద్గుణాలు ఉన్న వారు జట్టులో ఇమిడి ఫలితాలను అందిస్తారు. కార్బోరేట్లో బృంద కౌశలాలు తప్పనిసరి. వివిధ కౌశలాలు, నేపథ్యాలు, అర్థతలు, ఆలోచనలు, మనస్తత్వాలు, ఆత్మగౌరవాలు కలిగిన వారిని ఒక్కతాటిపైకి తెస్తూ, లక్ష్యాలను అధిగమించటం కంపెనీ మౌలిక అవసరం. విద్యార్థి దశ నుండే క్రీడలు, కల్చరల్, గ్రూప్ ప్రాజెక్ట్, సెమినార్లు, యన్సిసి, యన్సయన్స్ యన్సలో పాల్గొనుట మనలో బృంద వైపుల్యాలను పెంచుతుంది. జట్టుకు నాయకత్వం వహించటం కన్న ముందు జట్టులో ఒక బాధ్యతగల సభ్యుడుగా ఒదిగిపోయి పని చేసిన అనుభవం తప్పనిసరిని అర్థం చేసుకోవాలి.

సమస్యల పరిపోర్చ వైపుల్యం - దీనినే ప్రాభమ్ సాల్ప్యంగ్ స్టీల్ అంటారు. ప్రయాణంలో పంకలు, ఈంకలు, స్నైడ్ బ్రీకులు సర్పసాధారణం. వాటిని పసిగట్టి, ఒడుపుగా తప్పించి గమ్యం చేరటం పరిపాటి. కంపెనీలో ఉద్యోగం అంబేనే సమస్యలను ఎదురిస్తూ, సరైన పరిపోర్చాలను కనుగొనుట అని అర్థం చేసుకోవాలి. సమస్యను అన్ని కోణాల్లో లోతుగా విశ్లేషించాలి. కారణాలను శేధించి కనిపెట్టాలి. పటిష్ట పరిపోర్చాలను ప్రతిపాదించటం, మన విజ్ఞానానికి అనుభవాలను జోడించి సమాధానం జవ్వగల వైపుల్యాలను అలవర్పుకోవాలి. గత వైఫల్యాలు నేర్చిన పాతాలు సమస్య పరిపోర్చానికి బాగా ఉపయోగపడతాయి. సమస్య పూర్తిగా ఆర్థమైతే పరిపోర్చం నులబ్ధంగా లభిస్తుంది.

అనుకూల, ప్రతికూల పరిస్థితులను అంచనా వేయగలగాలి. కంపెనీలో సమస్య పరిపోర్చ ప్రత్యేక విభాగం ఉండటం దాని ప్రాధాన్యతను తెలుపుతోంది. ఈ వైపుల్యం కలిగిన వారు కార్బోరేట్లో ఉన్నత స్థాయిలో ఉంటారు.

బత్తిది నియంత్రణ - ప్రతి పనిలో కొంత ఒత్తిడి ఉంటుంది. ఒత్తిడిలోనే ఫలితాలు చక్కగా ఉంటాయి. ఇలాంటి ఒత్తిడిని సానుకూల ఒత్తిడి అంటారు. సకాలంలో, ఆశించిన ఫలితాలు అందిం చాలనే ఒత్తిడిలోంచి కార్బుడక్షత జిపుంది. ఒత్తిడి అధికం అయినపుడు ప్రతికూల ఫలితాలు రావచ్చు. ఒత్తిడి లేని ఉద్యోగం ఉండదు. సానుకూల ఒత్తిడిలో ఆత్మవిశ్వాసం పెరుగుతుంది. ఒత్తిడి ఎదురై నపుడు, అధిగమించి సమర్పింతంగా బయటపడాలి. సానుకూల దృక్పథం ఎలాంటి ఒత్తిడినై తట్టుకుంటుంది. కష్టపడి గెలవాలను కోవటం సానుకూల ఒత్తిడి అవుతుంది. ఎలాగైనా ఎదుటివాడిని ఓడించాలనుకోవటం ప్రతికూల ఒత్తిడికి దారితీసుంది. ఒత్తిడి లేని పని నెమ్మిగా జరుగుతుంది. ఒత్తిడిన సవాళుగా తీసుకోవాలి. ఒత్తిడి నియంత్రణ ఆన్‌లైన్ కోర్సులు అందుబాటులో ఉన్నాయి.

సమయ పాలన - ప్రతి వ్యక్తికి సమయపాలన అతి ముఖ్యమైన నైపుణ్యం. అందుబాటులో ఉన్న సమయాన్ని సద్గ్యానియోగం చేసుకునే వారందరు ప్రగతి పథంలో పయనిస్తారు. ఏ పనికి ఎంత సమయం పడుతుందో కచ్చితంగా అంచనా వేయగలగాలి. సరైన సమయానికి సరిచ్చెన నిర్ణయాలను తీసుకోవాలి. సకాలంలో పని పూర్తి చేయటానికి సమయ నిర్వహణ తెలిసి ఉండాలి. అనుకున్న సమయానికి పని పూర్తి చేసేవారి కోసం సంస్థ వెతుకుతుంది. సమయాన్ని గౌరవిస్తేనే, అది మనలను గౌరవ స్థాయికి చేర్చుతుంది. అందుబాటులో ఉన్న సమయాన్ని అకడమిక్ మరియు ఇతర నైపుణ్యాలను పెంపాందించు కొనుటకు వినియోగించాలి. సమయాన్ని పట్టించుకోని యెడల, అది మనలను విస్మరిస్తుంది. కోరుకున్న ఘనితాలు రాకపోవటానికి కారణం ట్రై మేనేజ్‌మెంట్ తెలియక పోవటమేయని తెలుసుకోవాలి.

మానవ సంబంధాల నైపుణ్యం - దీనిని ఇంటర్‌పర్సనల్ స్క్యూల్ అంటారు. వివిధ వర్గాల సహచరులతో సన్నిహిత సంబంధం ఏర్పరచు కోవటం ప్రతిభక్తిలో ఉండవలసిన ముఖ్య నైపుణ్యం అవుతుంది. జట్టు నిర్మాణంలో పరస్పర సమ్మాకలు, వ్యక్తిగత సంబంధాలు ఉపయోగపడతాయి. ఎదుటి వ్యక్తికి గౌరవం ఇస్తూ, వారి అభిప్రాయాలకు ప్రాధాన్యత ఇప్పటం, సద్గ్యమర్చలకు స్థానమిప్పటంలో మానవ సంబంధాలు బలపడతాయి. వీటినే ప్రజాసంబంధాలు అని కూడా అంటారు. మానవ సంబంధాలను కలిగిన వారు నాయకులుగా ఎదుగుతారు. ఉద్యోగులలో పరస్పర సహకార, సమన్వయాలు నెలకొనివచ్చు కంపెనీ లక్ష్మీలు సులభంగా అధిగమింపబడతాయి. మానవ సంబంధాలు కొరపడిన జట్టు పనితీరు నిరాశాజనక ఘనితాలను ఇస్తుంది.

సృజనశీలత - దీనినే క్రియేచివిటి అంటారు. ఉత్తమ ఘనితాల సాధనలో సంప్రదాయ దారులను వదిలి సులభంగా లక్ష్మీసాధన చేయగల సూతన ఆలోచనలనే సృజనశీలత అంటారు. సృజనను

పోషించినపుడు సూతన ఆవిష్కరణలకు తలుపులు తెరుస్తాయి. ఒక లక్ష్మీన్ని ఛేదించుటకు తలపెట్టిన నవ్య మార్గాన్నిపణలోంచి సృజన జనిస్తుంది. నలుగురు నడిచిన దారిని అనుసరించటం అందరం చేస్తాం. ఈ దారికి ప్రత్యామ్నాయ సులభ మార్గాన్ని అన్వేషించిన యెడల మన సృజన పది మందికి కొత్తదనాన్ని అందిస్తుంది. శాస్త్రసాంకేతిక విజ్ఞానం, వినూతన ఆలోచనా సరళి, సానుకాల దృవ్యాంగం వంటి లక్ష్మణాలు సృజన శీలురలలో కనిపిస్తాయి.

కార్బారేట్ నైపుణ్యాలు స్వయంతం చేసుకున్న యువతలో ఆత్మవిశ్వాసం ఉట్టిపడుతుంది. వీరు కార్బారేట్ నిర్వహించే నియామకాలలో సులభంగా బయటపడి విజేతలుగా నియామకాలు పొందుతారు. కంపెనీ నియామక ప్రక్రియలోని జామ్, గ్రూప్ డిప్యూషన్, టెక్నికల్ రోండ్, ఆన్ట్రైన్ టెష్ట్, హెచ్‌ఎర్ రోండ్లో నెగ్గి నియామక పత్రం పొందటానికి ఈ కార్బారేట్ నైపుణ్యాలు ఉపయోగపడతాయి. ఈ దశలో ఉద్యోగం పొందిన తరువాత వీటి అవసరం ఆగదు. ఇవి జీవన నైపుణ్యాలుగా మారి మన వెంట వస్తూ, ప్రతి సందర్భంలో మనకు పదోన్నతి, గెలుపు, కీర్తిని తెచ్చి పెడతాయి. నైపుణ్యాలు సమృద్ధిగా ఉన్నపూరు తమ వేతనాన్ని కంపెనీ నిర్ణయించటానికి బదులు తామే దీమాండ్ చేసి సఫలీకృతులు అవుతారు. ఇంజనీరింగ్, మేనేజ్‌మెంట్ చదువుతన్న యువత పార్ట్యూంశాలతో పాటు నైపుణ్యాలను పొంది కార్బారేట్ దిగ్జిటలుగా వెలుగొందాలని అశిస్తున్నాం. వైజ్ఞానిక శాస్త్రంతో పాటు సాంకేతికశాస్త్రంలో పరిణతి పొందిన వారిదే రాబోయే కాలం. నాలెడ్జికి టెక్నాలజీ జోడ్జెట్సే మానవాళి జీవనసరళి సులభమవుతుంది. ఈ క్రమంలో యువత నైపుణ్యాలీరుగా మారాలని కోరుకోవాలి. అప్పుడే యువభారతమంతా నైపుణ్యభారతంగా ప్రపంచదేశాల మందు నిలబడగలగుతుంది.

-దా॥ బుర్రమధుసూదన్ రెడ్డి

m : 99497 00037

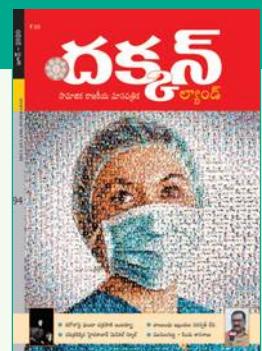
e : burramsrreddy@gmail.com

పర్యావరణంపై ప్రత్యేక వ్యాసాలు

మన దక్కన్ల్యాండ్ మాసపత్రికలో పర్యావరణం, వారసత్వం, విపత్తుల నివారణ, గ్రామీణ పట్టణ ప్రణాళిక, వ్యవసాయ రంగం, వైద్య, విద్య, సహజ వనరుల పరిరక్షణ మరియు సద్గ్యానియోగం, జీవ వైవిధ్యం, జీవన విధానంపై కథనాలు, వ్యాసాలు, ఇంటర్వ్యూల పట్ట దృష్టి సారించాలని దక్కన్ల్యాండ్ ఎడిటోరియల్ బోర్డు భావిస్తున్నది. ఇందుకు మీ అందరి సహాయ సహకారాలు కోరుతున్నాం. పర్యావరణ, జీవ వైవిధ్య పరిరక్షణకు ప్రజల భాగస్వామ్యం చాలా అవసరం.

రచయితలు పై అంశాల మీద లోతైన విశ్లేషణలు, విషయాలతో తమ కథనాలను పంపగలరు.

చిరునామా :

DECCAN LAND : "CHANDRAM" 3-6-712/2, St.No. 12, Himayatnagar, Hyderabad - 500 029. Telangana
Fax: 040-27635644 Mobile: 9030626288
E-mail:desk.deccan@gmail.com www.deccanland.com

ఓరుగల్లు మంత్రి ఎనుములపల్లి పెద్దన్న

మధ్యయగాల చరిత్రలో ఎందరో చారిత్రక పురుషులు, ప్రసిద్ధులున్నారు; రాజులలో అతికొద్దిమంది మంత్రి, ధండనాథులు స్వల్పంగా చరిత్రలో మిగిలినారు. అలాంటి వాళ్లలో తెలంగాణ యోధుడొకడు చరిత్రలో అక్షర బద్ధం ఉనాడు. అతని పేరు ఎనుములపల్లి పెద్దన్న.

పెద్దనామాత్యుడు తనకాలిత్తుడైన మహాకవి చరిగొండ ధర్మన్న చేత ‘చిత్రభారతం’ కృతి రాయించుకొని అంకితం పుచ్చుకొన్నాడు. ఈ కావ్య అవతారికలో ఇతని జీవితంలోనీ పలు కోణాలు బయట వడ్డాయి.

ఎనుములపల్లి పెద్దనామాత్యుడు జిగిత్యాల జిల్లాలోని ధర్మపరి గ్రామస్థుడు ఐన బ్రాహ్మణుడు. బాల్యం నుండే కత్తిపట్టి యుద్ధాల్లో అనేక విజయాలకు కారణం ఐన సైన్యాధిపతికూడా. ఇతడు ఓరుగల్లు రాజ్యానికి ప్రధానమంత్రిగా పని చేసినాడు. మాదయ, కృష్ణంబలు తల్లిదండ్రులు, కాశ్యప గోత్రికడు, స్తానిక దైవం అణ్ణి నరసింహాని ఆరాధనను, ఆయన కుటుంబం, ఆయన పూర్వీకులు ఒక అలంకారంగా భావించారు. కుటుంబం (వంశవృక్షం)లో చాలా మందికి నరసింహానామాలే పేర్కుగా ఉన్నాయి. నరహరి, సింగమంత్రి, లక్ష్మిస్తాని, లక్ష్మాయి ఇలా ఉన్నాయి.

ఇతడు ఓరుగల్లు నేలిన పితాభ్యాన్ (చిత్రప్రభాన్) రాజుకు మంత్రిగా పని చేసినాడు. ఈ పితాభ్యాన్ శాసనం ఒకటి ఓరుగల్లులో క్రీ.శ. 1504లో లభిస్తున్నది. “శాకాశ్చే తత్త్వదేవ ప్రజి విభుగణితే రక్తసంవామివర్షే మాఘేవక్షే సితాఖ్యే శుభగుణ సహితే పంచమీ భాసువారే భోగే చిత్రప్రభాన క్షితిపతి తిలకో విక్రమాదిత్య తుల్యః ప్రాస్నందాద్రాజధానీం యవన పరిపూతం రమ్యామేకో పలాభ్యాం

ఏక+ఉపల = ఏకశిలా నగరం. దీన్ని యవనుల నుండి (తురుపుల నుండి) పరిపూతం చేసి (జయించి) ఏలుతున్న చిత్రప్రభానుడు ఒక గొప్ప వీరుడైన రాజు.

“ఆ రాజేంద్ర శిఖావతంన నిజ బాహోయత్త విశ్వంభరాధారే యుండు ఎన్నులపల్లి మాదవిభు పెద్దామాత్యుడు” (పీరిక - 15వ ప.)అని చిత్రభారతము పేర్కొన్నది. “నిజ బాహ...” అనడంలో పెద్దన కత్తి పట్టిన వీరుడని తెలుసోంది.

పెద్దనామాత్యుడే కాదు ఇతని వంశంలోని పూర్వులు కూడా యోధులే. ఈతని పెత్తండ్రి కుమారుడు నరసింగన “సంగర స్థల విదారిత శాతవుడు” అని పేర్కొనబడ్డాడు. పెద్దన స్వంత తమ్ముడు సింగ కూడా మంత్రే. చిత్రప్రభాను వద్దే పని చేసాడు. రెండో తమ్ముడు ఓరుగల్లులో పాంచాలేశ్వర దేవాలయ ప్రాంగణంలో లక్ష్మీదేవికి

మందిరం కట్టినాడు. పెద్దనాన్న నారయ రెండో కుమారుడు రంగనాథుడు కూడా సైన్యాధిపతే. అతడు “దండనాథకుల శేఖరుడు...”. ఇతడు కొరవి నగరంలో నరసింహేలయం కట్టించాడు.

ఓరుగల్లు తురుపొక్క క్రాంతం ఐనాక తెలంగాణలో హిందూ మతస్థులకు రక్షణ కరువైంది. అనేక దేవాలయాలు పాడు చేసారు. హిందూమతానికి పట్టిన దుర్గతి గూర్చి విలతాపు శాసనం, మధురా విజయం, అనితల్లి కలువచేరు శాసనం, వేదాంత దేశికుల అభీతిస్తపం మొఱి గ్రంథాలు వివరంగా రాశాయి.

ఎనుములపల్లి పెద్దన ధర్మపరిలో ఉండగా లక్ష్మీనరసింహేలయం దోషించి గురింది. ఈ దేవాలయం పశ్చిమ చాటుక్కులు క్రీ.శ. 1018లో నిర్మించారు. దీన్ని క్రీ.శ. 1425లో బహుమనీ సుల్తాన్ అపహృద్ద పొ సేనాని అజింఝాన్ దోషకుని దేవాలయంలోని విగ్రహం వగులగొట్టించి నగరమంతా ధ్వంసం చేసాడు. అప్పటికి పెద్దన

పైలాపచ్చీన వయస్సు, ఆయనకు ఒక్క మండింది. కత్తిపట్టి నరసింహేలయం పాడు చేసిన తురకలను చంపి వచ్చినాడు. ఇది చరిత్రలో ఓ అపురూపమైన విషయం. దీన్ని పెద్దన చేసిన ఫుమమైన పగిగా కృతికర్తును చరిగొండ ధర్మన్న తన చిత్ర భారతంలో ఉటంకిస్తే ప్రశంసించినాడు.

కంఠా బాహోసి తీక్ష్ణధారా
రాహుముఖ గ్రస్త విమతరాజ!
“మహాలక్ష్మీపూరి మందిర స్వామి”

ద్రోహర గండాంక! దానరుచిర శశాంక!

అని మహాలక్ష్మీ హరిమందిరం పేర్కొబడింది. అంటే “తీలక్ష్మీనరసింహేలయం”. ఆ అలయ స్వామికి ద్రోహం చేసారని, వారిని గండ+అంక = చంపిన ఘనత (పిరుడుగా) వహించాడని అర్థం.

తురక సైన్యాలు క్రీ.శ. 1425లో ధర్మపరిలోని లక్ష్మీనరసింహో స్వామి ఆలయాన్ని ధ్వంసం చేసి స్వామి యొక్క అపురూపమైన విగ్రహం పాడు చేసారు. అది “స్వామి ద్రోహం”గా పేర్కొబడింది. ఈ విగ్రహం గోదావరిలో పారవేయగా, 2010లో నది ఎండిపోయిన తరువాత దొరికింది. శిల్పం అప్పుతంగా అసిత చంగ్రకాంతశిలాతో చేసి ఉంది. పధ్మజ నారసింహుడు, హిందూకశివుని పొట్ట చీల్చిన పేగులను రెండు చేతులతో పైకెత్తినపుడు అవి హోరాలుగా శిల్పి మలిచాడు. ఈ 1000 సంగా నాటి విగ్రహం తరువాత మెరిసింది. హంపి విర లాలయంలో, ఒంటి మిట్ట రామాలయంలో దీని ప్రతికృతులున్నాయి. ఈ ధర్మపరి లక్ష్మీనరసింహేలయం శిథిలంగా మారినాక ఒక 20 సంగా పిదప క్రీ.శ. 1693లో రుస్తుం దిల్ఫాన్

ఎనుములపల్లి పెద్దనామాత్యుడు జిగిత్యాల జిల్లాలోని ధర్మపరి గ్రామస్థుడు ఐన బ్రాహ్మణుడు. బాల్యం నుండే కత్తిపట్టి యుద్ధాల్లో అనేక విజయాలకు కారణం ఐన సైన్యాధిపతికూడా. ఇతడు ఓరుగల్లు రాజ్యానికి ప్రధానమంత్రిగా పని చేసినాడు. మాదయ, కృష్ణంబలు తల్లిదండ్రులు, కాశ్యప గోత్రికడు, స్తానిక దైవం అణ్ణి నరసింహాని ఆరాధనను, ఆయన కుటుంబం, ఆయన పూర్వీకులు ఒక అలంకారంగా భావించారు. కుటుంబం (వంశవృక్షం)లో చాలా మందికి నరసింహానామాలే పేర్కుగా ఉన్నాయి. నరహరి, సింగమంత్రి, లక్ష్మిస్తాని, లక్ష్మాయి ఇలా ఉన్నాయి.

ఇతడు ఓరుగల్లు నేలిన పితాభ్యాన్ (చిత్రప్రభాన్) రాజుకు మంత్రిగా పని చేసినాడు. ఈ పితాభ్యాన్ శాసనం ఒకటి ఓరుగల్లులో క్రీ.శ. 1504లో లభిస్తున్నది. “శాకాశ్చే తత్త్వదేవ ప్రజి విభుగణితే రక్తసంవామివర్షే మాఘేవక్షే సితాఖ్యే శుభగుణ సహితే పంచమీ భాసువారే భోగే చిత్రప్రభాన క్షితిపతి తిలకో విక్రమాదిత్య తుల్యః ప్రాస్నందాద్రాజధానీం యవన పరిపూతం రమ్యామేకో పలాభ్యాం

దక్షన్ ల్యాండ్

మనీసుగా (మధ్యకాలంలో మారినదినికి) నిర్వహణ విధానాన్ని నిర్దేశిస్తూ ఒక హాజన్ (మనీసు నిర్వాహకట్టి) నియమించి వంద భీగాల భూమిని ఏర్పాటు చేసి దానపత్రం రాయించినాడు.

‘బాహుని తీక్ష్ణ ధారా రాహుముఖగ్రస్త విమతరాజ! అని ఈ పద్యంలో తొలి భాగంలో చేసిన ప్రశంసలో (చేతికత్తి అంచు పదును అనే రాహువు కోరల్లో చికిత్స శత్రు రాజులు కలవాడా!) అతని భుజబలం, ఖాద్య చలనా పైపుణ్యం (విమతరాజులు = న్యామతంకాని తురువులు) శత్రురాజులైన ముస్లిం పాలకులు, వారి విధుంస కాండ సుటం అవుతున్నాయి.

చిత్ర భారతకర్త ధర్మన కూడా ధర్మపురి వాడే. అతని ధర్మపురి ప్రశంస కావ్యం నిండా కనబడుతుంది. పెద్దనను తొలి (కావ్య) పద్యంలోనే ధర్మపురి లక్ష్మీ నరసింహాదు కాపూడాలని రాసినాడు.

శా. శ్రీలక్ష్మీ కుచ పారిజాత
కలికార్థిష్టోరు వకుండు దే

వాళీ మౌళికమణి ప్రభారుచిన పొదాంబోజుడుద్దుదయా

శద
వీలన్ ధర్మపురీశ్వరుండు
గుణశాలిన్ మాదనాంబోనిది

ప్రాలేయ ద్వయితి పెద్దన ప్రభు

ఈ గ్రంథంలోని ఇతర ఆశ్వాసాది
వ ద్వాల్లో కూడా ధ రక్షపురి
నరసింహాస్నామి అశీస్నులను పెద్దనకు
ఆందించివాడు.

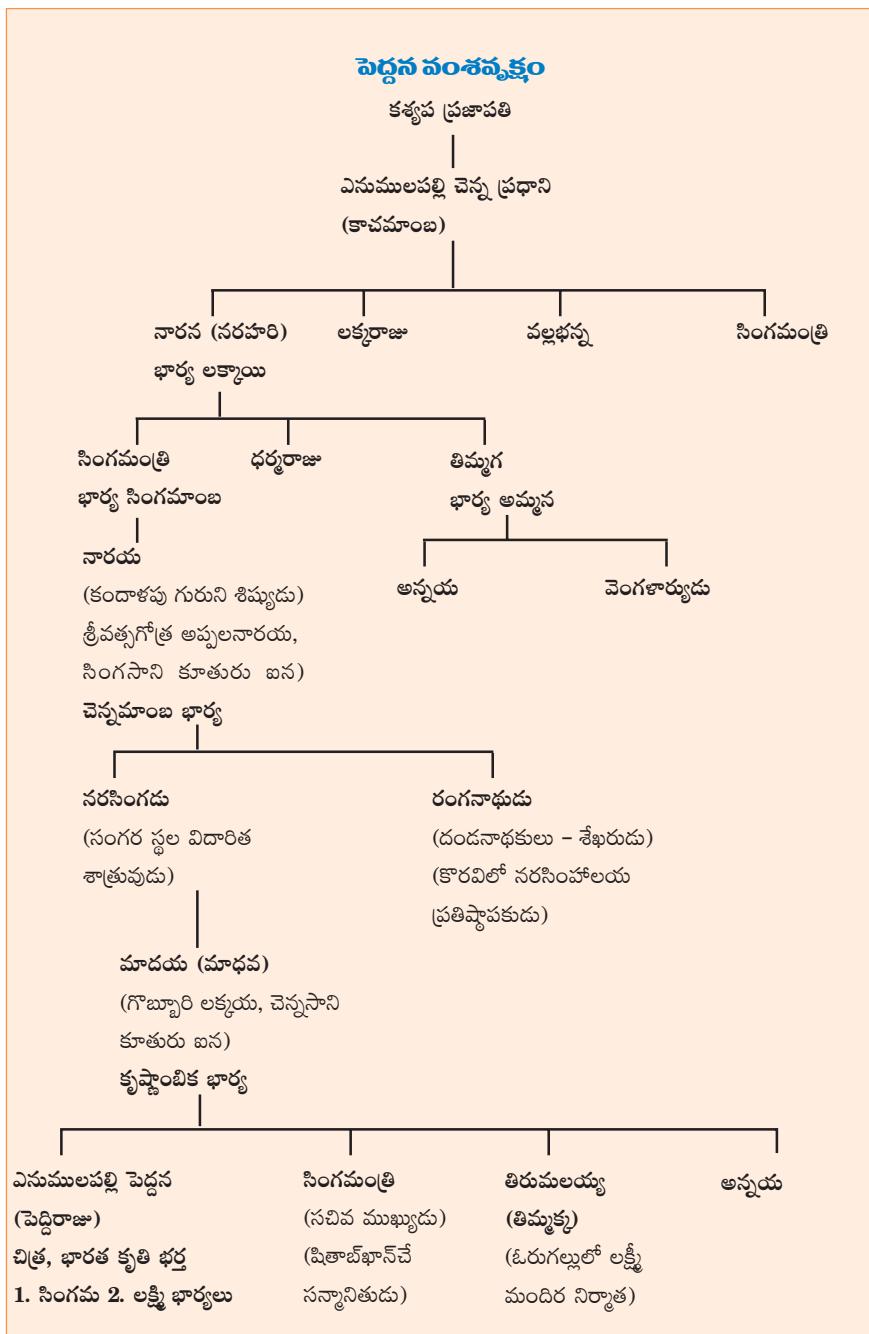
ఎనుమలపల్లి పెద్దన పూర్వీకులు
 కూడా స్థావిక వైవాన్ని కొలిచినవారే.
 స్వామి అనుగ్రహంతో పుట్టినవారేనని
 పేర్కొబడ్డారు. తాత సింగన నరసింహాని
 వరం చేత పుట్టి నాడట. లక్ష్మాయిలోని
 ఆయి అనేది అమృతశ్బూ. ఇది మరాలీ
 పదం. ధర్మపురిలో బ్రాహ్మణ ప్రీతిలకు పేరు
 వక్కన ఉంటుంది. లక్ష్మింబాంగు.
 రుక్మిణ్యాయి, రాధాభాయి వంటి పేర్కు
 నేటికి ఉన్నాయి. ప్రీతిలకు సింగమై,
 పింగ పొని వంటి పేరువాంగు.

స్వయంగా పెదన బారే పేరు సింగసొని.

పెద్దన వంశం వారు కండాళ వంశీకుడైన గురువును (కండాళపును) దీకొగలరునిగా సీరించారు. పెదన పెదనాను,

తండ్రిన నారయ, మాదయలు కండాళపు శిఖ్యులని చరిగొడ ధర్మస్నే పేర్కొన్నాడు. ఈ కండాళ వంశికులు నేటికి 500 ఏండ్రుగా లజ్జిసరసింహాలయంలో ఆస్తాన పురోహితులుగా కొనసాగుతున్నారు.

తాత నరసింగన్న కొరవిలో నరసింహేలయం కళ్ళించాడు. ఇది

క్రీ. శ. 14వ శ. ఉత్తరార్థంలో చివరి దశకంలో జరిగింది. ఈతని మనమడుగా పెద్దన్న 1410 ప్రాంతాన పుట్టి ఉంటాడు. ధర్మపురి ఆలయ దుంపం నాటికి 15 సంగా కురావాడు.

అనేక యుద్ధాలు చేసిన ఈ పరాక్రమశాలికి గల బిరుదులు చిత్ర భారతంలో పేర్కొబడ్డాయి. 50 సంగా వయస్సులో బహుశ పితాబ్భాన్ మంత్రి ఎనాడు. క్రీ.శ. 1475 ప్రాంతానికి ఓరుగంటి ప్రభువుకు మంత్రిగా, దండనాధునిగా ఉన్నాడు. ధర్మస్నాని చిత్ర భారతాన్ని ఇదే సమయంలో రాసినాడు. పితాబ్భాన్ ఏలిన ఓరుగల్లును అధ్యత్వేభవోవేత రాజధాని నగరంగా వర్జించినాడు. ఈ కావ్యాకాలంనాటికి పెద్దన వృద్ధుడైనాడు. ఆ విషయం ఎలా తెల్పిందంటే ఈ పెద్దన తత్పుర్వరాజుల వద్ద పని చేసి ప్రశంసలు పొందినాడట. పూర్వ క్షూనాయక ప్రశంసిత అని చిత్ర భారతంలో (xపే-1) పేర్కొబడ్డ పెద్దన సైన్యాధిపతిగా, శూరునిగా పేరుగాంచిన అనుభవంతో చిత్రాబ్భాన్ వద్దకు చేసినాడు.

చిత్రాబ్భానుడు హిందూరాజు, భాన్ శబ్దం బహుమనీల సైన్యంలో ప్రదర్శించిన పరాక్రమానికి లభించిన బిరుదు. అతడు ఓరుగల్లులో స్వయంభూ దేవాలయం, అలాగే పాంచాల రామాలయం 'కుజన తురుమ్ములు' పాచుచేసిన వాటిని పునరుద్ధరించినట్లు వరంగల్ శాసనంలో పేర్కొబడ్డాడు. తురకల ఆలయ, మత విధ్వంసాలను ఇష్టపడని వీరిద్దరు రాజు, సైన్యాధిపతులుగా ఓరుగంటి నేలి, హిందూధర్మాన్ని ఆలయాలను పునరుద్ధరించారు. పితాబ్భాన్ పాకాల చెరువును బాగు చేసినట్లు శాసనంలో ఉంది.

ఎన్నులపల్లి పెద్దన, మహోరాజ వైభవంతో ఉన్నాడు. అతని వైభవం ఈ కావ్యంలో వర్ణించబడింది. ఈ వైభవం అంతా యుద్ధాల్లో విజేత కావడం వల్ల వచ్చింది. ఆ విషయం "సంగ్రామాపార్చిత భూరి భూపర సమగ్ర ప్రాభవా!" అని చిత్ర భారతంలో కృతి కర్త చరిగొండ ధర్మం ఎనుమల పల్లి పెద్దనామాత్ముని (కృతి భర్తను) ప్రశంసించడం ధృవపరుస్తోంది. ఆ ప్రోభవం అంతా సంగ్రామాల్లో (యుద్ధాల్లో) ఉపార్చితం (సంపాదించినది) గా పేర్కొనడం జట్టి తెలుస్తుంది. పెద్దనామాత్ముని తమ్ముడు సింగన కూడా అన్నగారు, తాతగారివలనే యోధుడై పితాబ్భాన్కు విజయాలు చేకూర్చి, భత్ర చామరాందోళికాది సత్యాగ్రాలు పొందినాడని రాసి ఉంది.

పంపుహోకవికి వేములవాడ నేలిన చాళుక్య ప్రభుత్వ ఐమ్మడి అరికేసరి చేత ధారాదత్తం బన గోదావరి తీరస్త ధర్మపరిగ్రామం నేటికి గొప్ప చారిత్రక సాంస్కృతిక కేంద్రం. పింగళి సూర్యన తన కళాపూర్ణోదయంలో నాలుగు వేదాలు నలుగురు బ్రాహ్మణ కుమారులుగా ధర్మపరిలో పుట్టినట్లు రాసినాడు. ఈ ఉపిలోనే పుట్టిన చతుర్మేదులు నరసింహ భట్టు విజయ నగర సాప్రాజ్యంలో చక్రవర్తి సదాశివరాయలచే, అశియ రామరాయల చేత పల్లకీ మోయించుకున్న వేద స్వర్ధా విజేత. విద్యారణ్య సాయంత్రాలు ధర్మపురివారే. ఇలాంటి పోతుగడ్డపై పుట్టిన బ్రాహ్మణుడు ఎనుములపల్లి పెద్దనామాత్ముడు యోధునిగా, ఖడ్గవీరునిగా, యుద్ధవిజేతగా, మహమంత్రిగా మనోహర కావ్యకృతిభర్తగా, పదిహేనవ శతాబ్దిలో మెరిసి శాశ్వత యశః కాయుడైనాడు.

- సంగసభట్ల నర్వయ్య, m : 94400 73124

e: drsnarsaiah@gmail.com

చందాదారులుగా చేరండి... చేరించండి...

పారకులకు, రచయితలకు, పరిశోధకులకు... నమస్కులు.

తెలంగాణ ఉద్యమ సందర్భంలో పుట్టిన తెలుగు మాసపత్రిక దక్ష్మ్లాండ్ తెలంగాణ సాధన ఉద్యమ సమయంలో ఉద్యమానికి దిశా నిర్దేశం చేసేలా ఎందరో ప్రముఖుల వ్యాసాలను అందించింది. టిఅర్సి 'చర్చ' సారాంశాలను ప్రజల్లోకి తీసుకెళ్ళింది. తెలంగాణ భావజాలాన్ని బలోపేతం చేసింది.

స్వరాష్ట ఆవిర్మాపం తర్వాత దక్ష్మ్లాండ్ తెలంగాణ పునర్ నిర్మాణంతో తనదైన పాత్రను పోషిస్తున్నది. తెలంగాణ తనదైన అస్తిత్వాన్ని కాపాడుకోవడానికి, మరింత పరిపూర్ణం చేసుకునేదానికి దోహదం చేస్తున్నది.

ఈ నేపథ్యంలో సామాజిక అంశాలతోపాటు, ప్రజా సంక్లేషమం కోసం జరుగుతున్న అభివృద్ధి కార్యక్రమాలను ప్రజల దృష్టికి తీసుకెతుతుంది. 2012 సెప్టెంబర్లో ప్రారంభమైన పత్రిక ఇప్పటి వరకూ మీ అంది సహకారాలతో కొనసాగుతూ వస్తుంది. ఇప్పటికే ఎంతో మంది మిత్రులు, క్రేయాభిలాషులు, తమ చందాలతో పాటు, చందాదారులను చేరించడంలో తమ సహకారాన్ని అందిస్తున్నారు. వారికి ధన్యవాదాలు.

అయినప్పటికే పత్రిక నిర్వహణ కష్టసాధ్యంగా ఉంది. దక్ష్మ్లాండ్ మనందరిది. పదికాలాల పాటు పత్రిక సజావుగా వెలువడే బాధ్యత మన అందిరిది.

చందా పూర్త్యాను వారు తమ చందాను రెన్యూవల్ చేసుకుని కాంప్లింమెంటరీ కాపీలు అందుతున్న వారు కూడా చందా దారులుగా చేరి, మిత్రులను చేరించి సహకరిస్తారని ఆశిస్తా... ధన్యవాదాలతో... మీ సంపాదకులు

చందా వివరాలు:

వారిస్క చందా : రూ. 300

2 సంగాలకు : రూ. 600

దక్ష్మ్లాండ్ పేరిట ఎంట, మనీయాద్దర్, చెక్ లేదా నగదు

రూపంలో చందామెయిత్తం చెల్లించవచ్చు.

చిరునామా :

DECCAN LAND :

"CHANDRAM" 3-6-712/2, St.No. 12, Himayatnagar, Hyderabad - 500 029. Telangana

Fax: 040-27635644 Mobile: 9030626288

E-mail:desk.deccan@gmail.com

www.deccanland.com

దక్ష్మ్లాండ్ బ్యాంకు భాతా వివరములు:

Name : DECCAN LAND

Bank : KOTAK MAHINDRA BANK

A/c No : 7111218829

IFSC Code : KKBK0007463

Branch Code : 007463

2020 అక్టోబర్ 6న

భూమికి సమీపంలో అంగారక గ్రహం

PLANET MARS CLOSEST TO EARTH ON 6th OCT 2020

at 62.02 million km – Spot Mars without use of Telescopes/Binocular

ఆకాశంలో నిత్యం ఎన్నో ఖగోళ సంఘటనలు జరుగుతునే ఉంటాయి. మనం ప్రతిరోజు సాయంత్రం వేళ ఇంట్లో నుంచి ఆకాశంపై చూసినప్పుడు మనకు కోట్లాది సక్కుత్రాలు కనిపిస్తాయి. ఆ సక్కుత్రాల్లో గ్రహాలు కూడా ఉంటాయని తెలుసు. కాకపోతే ఆ గ్రహాలను ఎలా గుర్తుంచాలో తెలియక పోవడం వల్ల వాటిని మనం చూడలేకపోతున్నాం. అయితే అక్టోబర్ 6, 2020 భూమికి సమీపంలో అంగారక గ్రహం (కుజగ్రహం) రాబోతుంది. అవి ఎలా చూడాలో ఇందులో తెలుసుకుండాం.

On 6th Oct 2020 at 7.47 p.m. Planet Mars will be closest it can get to Earth. In other words Planet Mars in its journey around Sun will reach a point in its orbit which is closest it can get to earth. On 6th Oct 2020 Mars will be at Distance of 0.415 AU i.e 6,20,83,116 km (62.02 Million Km) to earth. Thus Planet Mars in the Month of October is Closest, Brightest and Biggest (from telescope).

Why Mars is Closest every 26 months?

This closest approach of Mars is due to a celestial phenomenon called “Mars Opposition to Sun” which occurs once in every 26 months. On 14 Oct 2020 at 4.56 a.m. IST Mars will be at Opposition to Sun because of which Planet Mars will be Closest it can get to earth in next 13 years.

What is the Phenomenon of Mars Opposition?

Like all the planets in our solar system, Earth and Mars orbit the sun. However **Earth being closer to the sun, races along its orbit more quickly than Mars, Jupiter etc.... Earth makes two trips around the sun in about the same amount of time that Mars takes to make one trip.** So sometimes the two planets are on opposite sides of the sun, very far apart,

and other times, so Earth eventually catches and overtakes Mars.

So when Mars and the Sun are on directly opposite sides of Earth it is called “Mars Opposition to Sun” because of which Planet mars will be closer to earth and visible all through the night. **Mars oppositions happen about every 26 months.**

What is the Importance of Mars Opposition/ Closest Approach to Science? How this phenomenon helps space agencies like ISRO, NASA to Send “Mission to Mars”?

When a Space agency plans to send a Mission to Mars it will do so when this planet is closer to Earth. Its fact that once in every 26 months celestial phenomena of “Mars Opposition” occurs due to which Mars gets closer to earth thus giving excellent opportunity to launch mission to Mars and reach it in shorter distance.

ISRO Mars Orbiter Mission (MOM) i.e. Mangalyaan was launched on 5 November 2013 keeping in view the Mars Opposition event of year 2014. Taking benefit of Mars Opposition event of 2020 NASA launched “Mars 2020 Rover” mission on 30th July 2020. Which is expected to Land on Mars on 18th Feb 2021.

What exactly will happen on 14 October 2020? Is it true Sun, Earth and Mars will be in a Straight line from our perspective on Earth?

Due to this celestial phenomenon of opposition Mars and Sun will be Opposite to Each other and in a straight line from our perspective on earth. Whenever a planet is at Opposition it would be closest in its orbit to earth than

అక్టోబర్ 6, 2020 భూమికి సమీపంలో అంగారక గ్రహం (కుజగ్రహం).

14 అక్టోబర్, 2020 ‘మార్స్ అపోజిషన్ సన్’

అనే ఖగోళ సంఘటన.

సూర్యుడు, భూమి, అంగారగ్రహం ఒకే సరళరేఖలో రావడాన్నే మార్స్ అంటారు.

భూమికి సమీపంగా రావడం వల్ల

అంగారక గ్రహం చాలా కాంతి వంతంగా

పెద్దగా చూసే అవకాశం.

ఇది ఎలా చూడవచ్చు :

సాయంత్రం సూర్యస్తమయం తరువాత తూర్పు దిశలైపు, మధ్య రాత్రి తలపైన, తెల్లవారు జామున సూర్యోదయానికి ముందు పదమర దిశలో చూడవచ్చు.

బైనాక్యూలర్, టెలిస్కోప్ నహియం లేకండానే కుజగ్రహాన్ని వీక్షించే అవకాశం.

అంగారక ప్రయాణం కోసం అంతరిక్ష సంస్థలకు 26 నెలలకు ఒకసారి వచ్చే అవకాశం.

any other time. Hence this year Mars will appear Closest, brightest, biggest (from Telescope).

What difference “Mars Opposition” make for an observer on Earth? How it would be different in any other time?

On 14th Oct, 2020 Celestial Phenomena of “Planet Mars Opposition to Sun” will occur. Due to opposition Mars now can be seen all through night. If one can see, he/she would notice as Sun Sets in the West Mars will rise in the East. As Sunrises in the East Mars Sets in West. Further Planet Mars will be fully illuminated by the sun and appears disk-like.

The Last time “Opposition of Mars” occurred on 27th July 2018 and next time Mars will be at Opposition to earth is on 8th Dec, 2022.

How close Planet Mars would be to Earth on 6th Oct 2020? When again Mars will be this Close to Earth?

On 6th Oct 2020 at 7.47 p.m. Planet Mars is placed at 0.415 AU i.e. **62.02 million km**. Generally the **Minimum Distance** from Mars to Earth is **55.7 Million km** whereas **Maximum Distance** Planet Mars can be away from Earth is **401.3 Million Km**. So considering the Closest/Farthest distance of Mars can get to earth. October 2020 is one of the best opportunity for people to see and appreciate Mars. It will take another 13 Years for Mars to match 2020 closeness to earth i.e. in **June 2033**.

How can we spot Planet Mars in the Sky ? Do we require telescopes/Binocular?

General Public without aid of Binocular/Telescopes can spot Planet Mars in the sky after Sunset for many weeks to come. In **the evening Half hour after Sunset** looking towards the sky opposite direction to sunset, one can spot Planet mars in East direction. Whereas at **midnight** one can see it above his head while in the **morning** before Sunrise it can be spotted in West Direction.

We can spot planets with naked eye. However Telescopes and Binoculars are needed only when someone wants to see finer features of the planets.

Till when Planet Mars can be spotted ? How long it will remain bright, big for observation?

Planet Mars can be spotted in the Sky till end of year but with more appreciable brightness till End of Oct 2020. Because as days pass by the distance

ఎప్పటి వరకు?

ప్రతి రోజు సులవుగా చూసే అవకాశం.

ఎలా కనిపిస్తుంది?

స్థిరకాంతితో నక్షత్రంలా మిణకు మిణకు అనకుండా స్థిరంగా రక్తవర్ధంలో కనువిందు చేయనున్న కుజగ్రహం.

increases so the brightness and size for observation purpose decreases (see the Table).

How Planet Mars will appear to naked eyes?

Planet Mars will appear like **Orangish Red Non-Twinkling Bright object** in the sky when seen by naked eye. These days it is visible prominently in East Direction after Sunset and in West direction during early morning hours before Sunrise.

Where can we get more Details and Assistance for observing Planet Mars ?

General public can connect with us for assistance with maps, videos etc.. on Whatsapp Only Phone. 7993482012 or at www.twitter.com/infopsi or www.ournewplanets.info

Kindly give details about Planetary Society of India ?

Planetary Society of India is one among few organisations working for promotion of Astronomy, Space Sciences in India consistently. It was established in 2003 on 17 Oct . Next month we will celebrate 18 years. Students of the organisation have been part of various outreach activities of NASA & other space agencies since year 2002. N.Sri Raghunandan Kumar is founder secretary and Director

of Planetary Society, India he is prominently visible as Panelist on various Television channel discussions whenever there is Celestial event like Eclipse, Satellite launch mission of ISRO or when major breakthrough events in the field of Space Science and technology are reported from across the world.

Simple Google search or YouTube in our Organisation name or N. Sri Raghunandan Kumar author of this article will lead to large number of articles published in various newspapers and television channels across country in last 15 years.

- N. SRI RAGHUNANDAN KUMAR

Director and Founder Secretary

PLANETARY SOCIETY, INDIA

(Reg. Under A.P. Societies Registration Act, 2001)

P.O.Box.No.1361, Hyderabad

Ph: 7993482012. Email: planetarysocietyindia@gmail.com

www.ournewplanets.info

విపరాలు / ఇతర సహాయం కొరకు :

799 348 2012 వాటాప్ మాత్రమే సంప్రదించవచ్చు.

Advt.

ప్రకృతే నియంత్రిస్తంది!

ప్రకృతే శాసిస్తంది!! -2

ప్రకృతి సూత్రాలలో 15వది - అనగా జీవశాస్త్ర పరంగా మొదచిది:

భూమిపైన జీవం నీర్చివ పదార్థాల నుండే పుట్టింది. ఈ జీవం క్రమానుగుణంగా పరిణామం చెందుతూ ప్రకృతికి అనుగుణంగా పటురూపాల్లోకి రూపొంతరం చెందింది. చెందుతూనే వుంది. మానవుడి పుట్టుక ఈ పరిణామంలో ఓ భాగమే!

(Life originated from inanimate Matter and has been diversifying by Natural Selection. Man is a part of the Organic Evolution)

మత విశ్వాసాల ప్రకారం మానవుడు దేవుడి, అల్లు, లార్డ్ (Lord) లేదా ఏదో అతీత శక్తి ప్రదాత కాడు. ప్రకృతి జనితం. సౌర కుంటుంబం ఆవిర్మావం తర్వాత భూమి ఏర్పరదం, చల్లారుతున్న క్రమంలో 'జీవం' ఏర్పడడం జరిగిందని అనేక పరిశోధనలు రుజువు చేస్తున్నాయి. దాదాపు 1500 కోట్ల సం॥ క్రితం విశ్వం ఏర్పడిందని, అందులో నుంచి నెబ్యాల్యాలు, సక్కుత్ర రాశులతో గెలాక్సీలు ఏర్పడ్డాయని ఖగోళ శాస్త్రజ్ఞులు అనేక దృష్ట్యాంతాలను చూపింది తెలిసిందే! దాదాపు 600 కోట్ల సం॥ క్రితం పాలవుంతగా పిలబడే ఓ గెలాక్సీ తసుచుట్టూ తాను తిరుగుతున్నప్పుడు వేడిగల ముద్ద మధ్యభాగం సూర్యుడిగా, అంచుభాగాలు గ్రహాలుగా సౌరకుంటుంబం ఏర్పడిందని ఖగోళశాస్త్ర పరిజ్ఞానం! ఇలా ఏర్పడిన సౌరకుంటుంబంలో సుమారు 4.5-5.0 బిలియన్ సంవత్సరాల క్రితం భూమి (Earth) ఏర్పడిందని అంచనా!

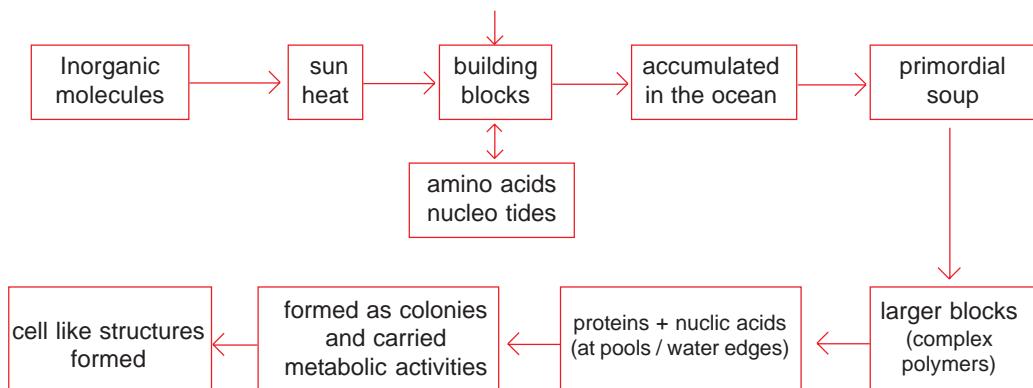
ఇలా ఏర్పడిన భూమి మొదట అతివేడిగా, కొంతమేర స్వయం ప్రకాశితంగా వుందేది. కాలక్రమంలో భూమి చల్లారడం మొదలుకాగా (ఇప్పటికీ అంతర్భాగంలో అతివేడిమి వుంది) సుమారు 400 కోట్లు

(4 బి.) సం॥ క్రితం భూమిలో ఏర్పడిన హీలియం (He), ప్రైడోజన్ (H) లాంటి వాయువులు (Noble gases) కేంద్రక చర్చలకు గురై పెద్ద పరమాణవులుగల మూలకాలు (Elements) ఏర్పడ్డాయని, అందులో అత్యధిక భాగంగా స్టైటమెన్ ఇనుము (Fe) ప్రధానమైనదని గుర్తించారు. ఇలా ఇనుముతో పాటు లవణాలు, సిలికెట్లు (Silicates), బోరేట్లు (Borates), అల్యూమినేట్స్ (Aluminates), ఫెర్రేట్లు (Ferrates)లు కూడా ఏర్పడ్డాయి. వీటి నుంచి ఆక్సిజన్ (O), కొంత ఇనుము విచ్చిత్రి చెంది కార్బన్ (C)గాను, మగ్నిషియం (Mg)గా మారాయి. తిరిగి ఆక్సిజన్, కార్బన్తో కలిసి కార్బన్డయాక్సిడ్ (CO₂) బయటకు వెళ్గా, భూమ్యాకర్షణకు గురై వాతావరణంగా నిలిచిపోయింది. మరికొంత ఆక్సిజన్, ప్రైడోజన్తో కలిసి అత్యంత వేడిగల నీటి ఆవిరి (H₂O) ఏర్పడింది. తర్వాత వాయువులు శీతలీకరణం చెందడం, దీంతో ధారవాహికంగా వర్షం కురు వడం ప్రారంభమైంది.

ఎలార్

ఈ విధంగా మొదలైన వర్షం వందల సంవత్సరాల పాటు కురవడంతో భూ ఉపోగ్రహ త 50°C నుంచి 60°C వర్షఫీరీకరించబడింది. వెళ్గా సముద్రాలు ఏర్పడ్డాయి. దీంతో నీటిలో కరిగిన సేంద్రియ (Organic), నిరీంద్రియ (Inorganic) పదార్థాల నుంచి దాదాపు 3.5-3.9 బిలియన్ సం॥ క్రితం జీవం పుట్టిందని శిలాజాల (Fossils) వయస్సును లెక్కించే రేడియో మెట్రిక్ డేటింగ్ (Radiometric dating) విధానంతో లెక్కించడం జరిగింది. ఈ విషయాన్ని ముందుగా రఘ్యన్ శాస్త్రవేత్త ఆలెక్సాండ్రు ఒపారిన్ (Aleksandr Oparin) 1920లో జీవపదార్థం ఏర్పడడం గూర్చి ఓ పరికల్పనను (Hypothesis) ప్రతిపాదించాడు. ఈ పరికల్పనను బ్రిటీష్ శాస్త్రవేత్త జెబిఎస్ హల్డెన్ (JBS Haldane) కూడా సమర్థించాడు. అందుకే ఈ పరికల్పనను

బారిన్ - హల్లెన్ పరికల్పన చిత్రం

బారిన్-హల్లెన్ పరికల్పనగా పిలుస్తారు. వీరి అంచనా ప్రకారం నిరీంద్రియ పదార్థాల నుంచి (అణవులు) ఇటుకల లాంటి నిర్మాణాలను అమినో అమ్మలు, (amino acids), తిరిగి ఇవి కలయిక చెంది క్లిప్పెట్సును (complex) పాలిమర్సుగా (polymers)గా ఏర్పడ్డాయి. చివరికి ఇవి ప్రొటీన్సులుగా (proteins), నూక్లిక్ అమ్మలుగా (nuclaiacids) నీటి అంచుల్లో ఏర్పడిన ఈ సమూహాలు (clusters) సూర్యరశ్మి సహకారంతో, గాలితో జీవక్రియల్ని (metabolic) జరిపే కణాలుగా (cell like structuers)గా ఎదిగినట్లు వీరు గుర్తించారు.

ఈలా ఏర్పడిన జీవం అనగా ప్రొటీన్సుతో, కండ్రపంతో పరిణితి చెంది ఏకకణ జీవులుగా (uni cellular), బహుకణ జీవులుగా (multi cellular), చివరికి 20 లక్షల సం॥ క్రితం ఆది మానవుడిగా రూపుదిద్దుకోవడం జరిగింది. అనగా జీవ పదార్థం ఏర్పడి నుమారు 350-390 కోట్ల సంవత్సరాలని భావిస్తే కరోనా (corona) లాంటి సూక్ష్మజీవులు (ప్రొటీన్సు) ప్రాథమిక స్థాయివి కాగా పరిణితి చెందిన మానవుడిది అత్యుపత్త స్థాయి. ఇలా తర్వాతి కాలంలో జీవపదార్థం వృక్షజాలాలుగా, జంతుజాలాలుగా అభివృద్ధి చెందాయని అంగ్దశాస్త్రవేత్త చార్లెన్ డార్ప్స్ 1859లో అనేక రుజువులతో చూపాడు.

యూరె-మిల్లర్ (Urey, Miller) ప్రయోగం :

బారిన్, హల్లెన్ జీవపదార్థ అవిర్భావ పరికల్పన సిద్ధాంతం తర్వాత చాలా మంది జీవ, రసాయన శాస్త్రజ్ఞులు దీని నిరూపణకై ప్రయోగాలు చేశారు.

ఇందులో ముఖ్యమైనది యూరె-మిల్లర్ ప్రయోగం. అమరికాకు చెందిన ఈ ఇద్దరు (Harlod Urey - Stanely Miller) రసాయన శాస్త్ర శాస్త్రవేత్తలు నీటిని అత్యంత వేడిమికి, వెలుతురుకు గురి చేయగా

జీవానికి మూలకారణాలైన అమ్మనియా (NH_3)తో పొటు ఇతర జీవ సంబంధమైన పదార్థాలు తయారు కావడం జరిగింది. 1952లో మిల్లర్ విద్యుత్ కిరణాలను బంధించబడిన నీటిపై ప్రయోగించగా, ఈ దృగ్వ్యప్తయం తెలిసింది. దీన్నే మిల్లర్ ప్రయోగమని కూడా అంటారు.

అయితే ఇది వాస్తవమూ అనేవారు, నిజంగా జీవపదార్థం ప్రకృతి జనితమా అని ఆశ్చర్యపోయేవారు గత తొమ్మిది దశాబ్దాలుగా నసగడం తెలిసిందే! జీవపరిణామ సిద్ధాంతం చర్చి (church) ఆలోచనకు వ్యతిరేకమనే భావన కలవారు డార్ప్స్ పై అమరికాలో కేసువేయడం తెలిసిందే! టోలెమీ (Ptolemy) ప్రతిపాదించిన భూకేంద్ర సిద్ధాంతం తప్పు అని, సౌర కుటుంబ సిద్ధాంతాన్ని ప్రతిపాదించిన నికోలాస్ కోపర్నికస్ (Nicolaus Copernicus)ను చిత్ర హింసలకు గురి చేసి, ఆయన చేతనే తన సిద్ధాంతం తప్పని రాయించిన మతాధిపతులు, ఈ సిద్ధాంతాన్ని సమర్థించిన బ్రూనో (Giordano Bruno)ను, గెలీలియోను (Galileo Galilei) కాల్చి చంపిన చరిత్ర తెలిసిందే! ఇది మరింతగా ముదిరి పాకాన పడ్డ వ్యవస్థలో బతుకీదుస్తున్న ప్రస్తుత వ్యవస్థ జీవుల పుట్టుక అంతా దైవాంశం అని నమ్మడంలో ఆశ్చర్యం లేదు. పైగా వీరిలో అత్యధికులు విశ్వవిద్యాలయాల నుంచి పట్టాలు పొందడం విషాదం!

(ఈ సందర్భంగా ఫ్రెంచ్ వీరవనిత జోన్ ఆఫ్ ఆర్ట్స్ మతం కాల్చి చంపిన (Joan of Arc) జీవిత గాథను చదవండి!!)

పచ్చే సంవికలో 16వ ప్రకృతి సూత్రాన్ని చూద్దాం

- డా. లచ్చయ్య గాండ్ల, m : 9440116162
e : drglachaiah@gmail.com

అద్భుత నిర్మాణ శైలికి ప్రతీక

పైగా టూంబ్స్

పైగా దరాబాద్కు చారిత్రకంగా పేరు ప్రభ్యాతులు అందించిన వారసత్వ కట్టడాల్స్ ఇవి కూడా ఉన్నాయి. నిజామ్‌లకు విధేయులుగా ఉండిన పైగా కుటుంబీకుల సమాధులివి. ఉన్నతాధికారులుగా, దాతలుగా, వీరులుగా పైగా కుటుంబీకులు పేరొందారు. పైగా దరాబాద్ లో అర్ధపెక్కర్ అద్భుతాలకు పేరొందిన వాటిలో ఈ సమాధులు కూడా ఉన్నాయి. అక్కడి మొజాయిక్ టైల్స్, హస్తకళానైపుణ్యాల గురించి ఎంత చెప్పినా తక్కువే. ఊహకు అందని రీతిలో ఆనాటి వారు అక్కడ తమ అద్భుతాలను ఆవిష్కరించారు.

పైగా దరాబాద్లో చార్యినార్కు 4 కి.మీ. దూరంలో బర్స్వా పొ సాహెబ్ దర్గాకు చేరువలో ఉన్న పైగా టూంబ్స్ ఉన్నాయి. లైమ్, మొర్ఫోర్లతో మార్పుల్నటో వీటిని నిర్మించారు. ఈ సమాధులు ను మారుగా 200 ఏళ్ళ క్రితం నాటివి.

పైగా టూంబ్స్‌ను చూడగానే తొలిచూపులో అక్కడ అంతా పాడుబడినట్లుగా, ఎవరూ పట్టించుకోనట్లుగా, ఎలాంటి విశేషాలు లేనట్లుగా కనిపిస్తుంది. దగ్గరగా వెళ్ళి వాటిని పరిశీలించడం మొదలు పెడితే మాత్రం ఒక అద్భుత అర్ధపెక్కర్ ప్రపంచంలోకి వెళ్ళినట్లుగా ఉంటుంది. ఆయి నిర్మాణాలను ఎంతో సున్నితంగా చెక్కారు. అక్కడి మార్పుల్నటో ఘేర్చి ఆకట్టువునేలా ఉంటాయి. వీటిలో కొన్ని వరుసలుగా ఉంటే, కొన్ని అందంగా చెక్కిన ట్రైన్‌లుగా, కానోఫీస్‌గా ఉంటాయి.

ఇండో-ఇస్లామిక్ నిర్మాణశైలి ఇక్కడ కనిపిస్తుంది. అనఫ్జాహీ, రాజ్ఫురానా అర్ధపెక్కర్ మిశ్రమశైలిలో ఇవి నిర్మితమయ్యాయి. మొఘుల్, పర్సియన్, దక్షన్ నిర్మాణ శైలులకు ప్రాతినిధ్యం వహించే కట్టడాలు సైతం ఇక్కడ చూడవచ్చు.

చరిత్ర

నిజాంల హయాంలో పైగా కుటుంబాలు ఎంతో శక్తివంతమైనవిగా ఉండినవి. ఈ కుటుంబీకులు ఇస్లాం రెండో ఖలీఫా అయిన హజ్రత్ బహుర్ బిన్ అల్-ఖతాబ్ వారసత్వానికి చెందిన వారుగా చెబుతారు. వీరు జాతీయ 4,000 చ.మెళ్ళకు విస్తరించి ఉండినవి. అప్పట్లో అనఫ్జు జాతో కలసి దక్కన్ కు వచ్చిన అబ్బాల్ ఘతే భాన్ తెగ్ జంగ్ పైగా కుటుంబీలకు మూలపురుషుడు. క్రీ.శ.1760 నుంచి 1803 వరకు పాలించిన రెండో నిజాంకు కమాండర్ ఇన్ చీఫ్ అనే అత్యున్నత స్థానంలో ఆయన తన సేవలను అందించారు. ఆయనకు పమ్ము-ఉల్-ఉమ్రా అనే బిరుదు ఉండింది. ఉన్నత కుటుంబీకుల్లో సూర్యుడు అని దానికి అర్థం. వారి గౌరవప్రద కుటుంబ సేవధ్యం, నిజామ్‌లకు అందించిన విలువైన సేవలు, నిజాం వంశీకులతో వివాహ బాంధవ్యాలు లాంటివాటితో నిజాంల తరువాత అంతటి

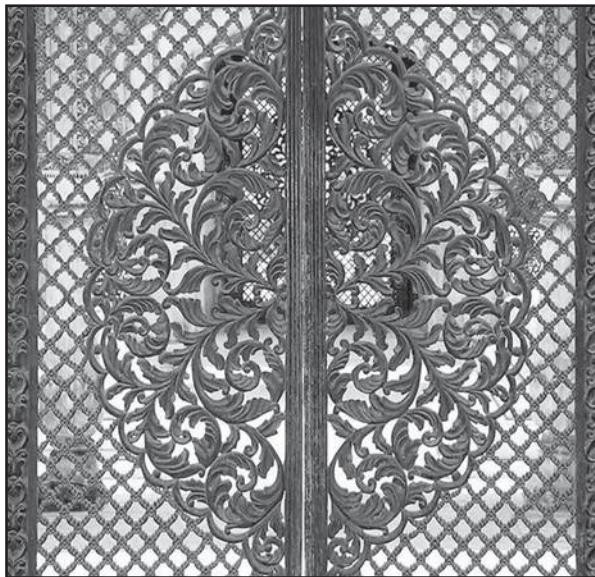
గొప్ప కుటుంబంగా పైగాలకు గుర్తింపు లభించింది. క్రీ.శ. 1797 నుంచి నిజాం రాజులు, పైగా కుటుంబీకుల మధ్య వివాహ అనుబంధాలు మొదలయ్యాయి.

పైగా దరాబాద్ సగరంలో పైగా కుటుంబీకులు ఎన్నో గొప్ప భవనాలను నిర్మించారు. అస్వాన్ జాహీ ప్యాలెన్, ఖలీద్ జాహీ ప్యాలెన్, వికార్-ఉల్-ఉమ్రాహా ప్యాలెన్ లాంటివెన్నో వీటిలో ఉన్నాయి. ప్రపంచప్రభ్యాతి గాంచిన ఘలక్ నుమా ప్యాలెన్ వీరు నిర్మించింది. దేశంలో అస్వలీకి ఉండిన సగటు రాజుల కన్నా కూడా వీరు సంపన్మూలని భావిస్తారు. వీరికి సాంత ప్రైవేటు సైన్యం కూడా ఉండింది. వేలాది మంది ఈ సైన్యంలో పని చేసేవారు.

పైగా కుటుంబీకులు గొప్ప కళాశోపకులు. అది వారి సమాధుల నిర్మాణ తీరుతెన్నాల్సోహా కనిపిస్తుంది. 1786లో అబ్బాల్ ఘతేభాన్ తెగ్ జంగ్ జిన్ ఈ ప్రాంతంలో భననం చేశారు. నాటి నుంచి ఆ

కుటుంబీకుల్లో మరణించిన వారి సమాధులను ఇక్కడ నిర్మించం మొదలుపెట్టారు. అబ్బల్ ఘతా భాన్ షమ్సు ఉల్ ఉపూ I మొదలుకొని షమ్సు ఉల్ ఉపూ, సర్ అస్వాన్ జా, సర్ ఖుర్రీద్ జా, సర్ వికార్-ఉల్-ఉపూ, సుల్తాన్ ఉల్ ముల్క్ లేడీ వికార్ ఉల్ ఉపూ, లేడీ ఖుర్రీద్ జా, లేడీ అస్వాన్ జా, మొయినుద్దోలా, జహీర్ యార్ జంగ్ తదితరుల సమాధులు ఇక్కడ ఉన్నాయి.

సంతోషనగర్లో ఒపైనీ హోస్పిటల్కు చేరువలో ఉన్న పైగా టూంబ్ పైదూరాబాద్ నగర ప్రధాన చారిత్రక ఆకర్షణల్లో ఒకటిగా ఉన్నాయి. పైగా టూంబ్ ప్రొంతం సుమారుగా 30 సుంచి 40 ఎకరాల స్థలంలో ఏస్తురించి ఉంది. ప్రధాన సమాధులు మాత్రం రెండు ఎకరాల స్థలంలోనే ఉన్నాయి. నిజాం రాజుల కుమార్తెలను వివహం చేసుకున్న పైగా కుటుంబీకుల సమాధులు ప్రధానంగా ఈ స్థలంలో ఉన్నాయి. ఈ సమాధులకు చుట్టూ ప్రహరీలు ఉన్నపుటీకి పై కప్పులు మాత్రం ఉండవు. ఏదో నిజాం కాలం నాటికి, అప్పటికి మరణించిన నిజాం రాజుల సమాధులకు పైకప్పు లేకపోవడంతో

అదే సంప్రదాయాన్ని పైగా కుటుంబీకులు పాటించినట్లుగా చెబుతారు. ఈ ప్రహరీలపై అందమైన లతలను చెక్కారు. స్టక్కో వర్క్స్ జాలీ వర్క్స్ అప్పటి నిర్మాణశైలిని ప్రతిబింబిస్తాయి.

అందం, హస్తకళావైపుణ్యం చెట్టుపట్టలు వేసుకుంటే ఎలా ఉంటుండన్న దానికి ప్రతీకగా పైగా టూంబ్ నిలుస్తాయి. వాటిని చూస్తుంటే అనాటి అచ్చెరువొందించే నిర్మాణశైలికి ఎంతో సన్నిహితమై పోయామన్న భావన కలుగుతుంది. టైమ్ మెషిన్ లేకుండానే అనాటి కాలంలోకి ప్రవేశించిన అనుభూతి కలుగుతుంది.

ఇక్కడి నిర్మాణాల్లోని డిజ్ఞిస్టలో ఉన్న ఒక విశిష్టత ఏమిటంబే ఒక చోట ఉన్న డిజ్ఞిస్ తిరిగి మరోచోట కన్నించదు. ప్రతీది విభిన్నంగా, విశిష్టంగా, విలక్షణంగా ఉంటుంది. తొలినాటి నిర్మాణాలకు నవాద్ సర్ అస్వాన్ జా బహాదుర్, సర్ ఖుర్రీద్ జా, సర్ వికార్ ఉల్ ఉపూ మరిన్న జోడింపులు చేశారు. ఈ తరహా నిర్మాణశైలి ఎంతో ప్రత్యేక మైందని, ప్రపంచంలోనే మరిక్కడా కానరాదని చెబుతారు.

ఇక్కడ ఉన్న టూంబ్లో ప్రధానంగా చెప్పుకోదగ్గవి అస్వాన్ జా, బేగం ఖుర్రీద్ జా సమాధులు. అత్యధిక సంఖ్యలో సందర్శకులను ఇవి ఆకర్షిస్తుంటాయి. వీటిని మార్కులతో నిర్మించారు. సీజన్సు బట్టి రంగు మార్కె రాళ్ళతో వీటిని అలంకరిచినట్లుగా చెబుతారు. సమాధుల చుట్టూరా ఉండే గోడలపై లతలు, రేఖాగణిత చిత్రాలు ఉంటాయి.

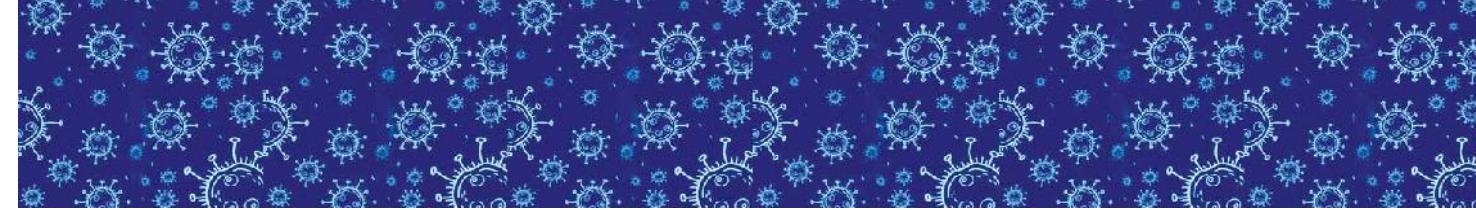
ప్రతీది విభిన్నంగా వండ్లు, పూలు, ద్రవ్యు, పామలు లాంటివాటితో అలంకృతమై ఉంటాయి. ఈ సమాధులన్నీ చూసేందుకు ఒకేలా కనిపించినా, ప్రతీ దాంట్లోనూ ఒక విభిన్నత దాగి ఉంటుంది. అదేమిటో కనుగొనడం కూడా అసక్తిదాయకంగానే ఉంటుంది.

పైగా టూంబ్ ప్రధాన భాగంలో మొత్తం 27 సమాధులున్నాయి. పైగా టూంబ్ అవరణకు వెలుపల సందర్శకులకు స్వాగతం పలుకుతున్నట్లుగా రెండంతస్తుల నిర్మాణాలున్నాయి.

-సువేగా

m : 9030 626288
e: desk.deccan@gmail.com

అనేక బాధలను తట్టుకున్న మానవజాతి

సైన్స్ రచయిత కె.బి.గోపాలం గారితో కోవిడ-19పై ప్రత్యేక ఇంటర్వ్యూ

ప్రముఖ పైన్స్ రచయిత, అనువాదకులు **కె.బి.గోపాలం డిగ్రి** కళాశాలలో అధ్యాపకులుగా పనిచేసి, తరువాత ఆకాశవాణిలో **సైన్స్ అఫీసర్లుగా,** అసిష్టెంట్ పైప్ న్ డైరెక్టర్లుగా, పైప్ న్ డైరెక్టర్లుగా, డివ్యుటీ డైరెక్టర్లుగా వివిధ హౌదాలలో ప్రాదుర్బాధు, అదిలాబాధు, నువ్వుల్లి కేంద్రాలలో పనిచేశారు. కరోనా విపత్తువై మే మాసంలో దక్కన్ లొంగెడు వారు ఇచ్చిన ప్రత్యేక ఇంటర్వ్యూల్లోని కొన్ని ముఖ్యాంశాలు.

కరోనా సమయంలో మీకు కలిగిన అలోచనలు,
అంతర్భుద్ధనాలు ఏమిటి?

దీనివీదు ఒక పుస్తకం రాయాలి. రెండు లక్షల సంపత్తురాల నాడు మానవ జాతి పుట్టింది. ఆ నాటి నుంచి ఈనాటి వరకు ఎన్నో ఉత్సాహాలు వచ్చినాయి. లక్ష సంపత్తురాల నాడు వచ్చిన ఐన ఏజ్ కొంత కాలం పాటు ప్రపంచ మంత్రా చల్లబడి పోయింది. ప్రపంచ మంత్రా మంత్రతో కప్పబడి పోయింది. అయితే మనిషి జాతి వాత్రం పోలేదు. మనిషి ఐన ఏజ్ వచ్చినప్పుడు సముద్రాలు గడ్డ కట్టి నీక్కు తక్కువైన సందర్భాన్ని వాడుకొని మనిషి రకరకాల ప్రదేశాలకు వలస పోయాడు. నేనేం చెబుతున్నానంటే భూకంపాలు, అగ్నిపుర్వతాలు, వరదలు, చివరికి ఐనీపీజ్ వచ్చిన సరే మనిషికి హని చాలా తక్కువ జిరిగింది. ఎక్కువ నవం ఎవుడు

కిలో మీటర్లు నదిచివల్లిలకు పోతున్నారట. వీళ్లను గురించి ఆలోచించాలి. రేపు పొడ్డున వీళ్లు ఏమోతారు. విచిత్రమైన పశ్చిమర్యంగి ప్రం హోం అని కొంతమందికి వీలు అవుతుంది. అందరికి వీలు అవుతుందా, అన్ని సమయాలలో వీలు అవుతుందా దీని గురించి ఆలోచించాలి. వైన్సప్షాపులు, పాన్ షాపులు లేవు, సిగర్టెలు దొరకటం లేవు. ఇవన్నీ లేకుండా కూడా బటక్కొచ్చని తెలిసింది. రేపు పరిస్థితి మామూలు అయిన తరువాత కూడా వీటిని ఆపేస్తే ఏమోతుంది. బజారులో తిరుగుసవసరం లేదు. కనిపించే వస్తువు కొనసాగసరం లేదు, బజారులో దొరికే తింటి తినసవసరం లేదు ఇలా ఎన్ని విషయాలు తెలిసినాయి. ఇలాంటివి మున్స్యందు కూడా ఇంకెన్ని విషయాలను మనం ఈ అనుభవం ప్రకారం ఏర్పాటు చేసుకోవచ్చు.

ప్రజలు ఇలాంటి వైరన్ లకు
భయపడాల్సిన అవసరం ఉందా? ఒకవేళ
కరోనా వచ్చి ఎలాంటి లక్ష్యాలు కూడా
క్రమబద్ధులటేదు దొనికి పీఠు పీపుంటారు?

బయాలజీ బాగా చదువుకున్న వాణి.
డాలున్సేట్ అని ఒకటి ఉంటుంది. ఈ లక్షణం

జరిగిందంతే మనిషి కారణంగానే జరిగింది. రెండవ ప్రపంచ యుద్ధ కాలంలో మొత్తం యుద్ధం జరిగిన ఆ నాలుగు, నాలుగున్నర కాలంలో ఐదు నుంచి ఎనిమిది కోట్ల మంది చనిపోయారు. ఇవాళ లెక్క తీయండి, మానవజాతి జనాభా ఎంత, దాంట్లో కరోనా వల్ల చనిపోయిన వాళ్ళ ఎంత, కరోనా జ్ఞేక్షన్ వచ్చిన వాళ్ళ ఎంత, దీనికి భయపడాలా, భయపడనవసరం లేదు. అయితే ఇవాళ ఉన్న సాంఘిక పరిస్థితుల కారణంగా ఈ సమాచార ప్రపంచం కారణంగా, ప్రపంచం ఏదో ఒక మూలన ఒక చిన్న విషయం జరిగితే క్షణాల్లో అందరికి తెలిసిపోతుంది. దీని కారణంగా అందరిలోను ఇంతకు ముందు ఏనాడులేని ఒక భయం తయారయింది. ఇన్ని బాధలలోనుంచి తట్టుకుని వచ్చిన మానవ జాతి తుడిచిపెట్టుక పోతుంది, మరేదో అయిపోతుంది అంటే నమ్మలేం. కానీ మన జాగ్రత్తలో ఉండాలి. ఎంతసేపు ఈనాగరిక ప్రపంచం పట్టణాలలో ఉండేవారిని గూర్చి మాట్లాడుతుంది. కష్టపడుతున్నది బీదవాడు, కూలికోసం అని పలె వదిలి బయటికి వచ్చిన వాళ్ల వందల

କନିପିଂଚିଦା, କନିପିଂଚିଦା ଅନେ ଦାନି କଂଟେ ନୀ ଶରୀରଲୋ ରୋଗ ନିରୋଧକ ଶକ୍ତି ଏ ସ୍ଥାଯିଲୋ ଉନ୍ନଦି ଅନେଦି ଅତି ମୁଖ୍ୟମୈନ ଵିଷୟମ୍‌। ହୋବୁଥିଲୁ ଡେବ୍ରୀ ଏଂଡୁ ପ୍ଲେବାନ୍ ହାତ୍ତୁ ମାମ୍ବାଲୁଗାନେ ଅନ୍ତିମ ରକାଲୁ ରୋଗନିରୋଧକ ଶକ୍ତି ତର୍ହିପୋଇ ଉଠିବାରୁ ଲକ୍ଷଣାଲୁ ବାଯୁଟ ପଦର୍ତ୍ତରେ ଅନୁଭବ ମାତ୍ରାନ ଜାବ୍ଲୁ ତରକୁକୁ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କରିମେତ୍ର ଫିରିଛି କୌଣସି ମୁନୁଗୁଣତୁମିଦି。 ଇପ୍ପଣୀ ପରକ ଜରିଗିନ ବ୍ୟାକ୍ଲିକ ଒କ୍ତ ପରାନ୍ତିକି ଚେଷ୍ଟାପେରୁ ପେଟ୍ଟାରୁ, ହାତ୍ତୁ ପଲ୍ଲ ଜରିଗିବା ଅଂଟାନ୍ତାରୁ, ମିଳିନ ହାତ୍ତୁକ ଏଂଦୁକ ପଚାଇଦି ଅନି ଆଲୋଚିନିଚିତ୍ତରେଦୁ, ଦୀନି ଗୁରିଂଚି ଶୈନ୍ ପ୍ରକାରର ନିର୍ମାଣାଲୁ ପେପ୍ତାନ୍ତିକି ଲେଦୁ, ଇଦି ମେଦାଟି ଅନୁଭବମ୍‌, ଶୈନ୍ଲୋ ଇକ ମୀଦ ଏଂ ଜରୁଗୁଣତୁମିଦି, ଅଂଟେ ଅନ୍ତିମ ରୋଜାଲୁ ପଟିନୁହେନ୍ତିକିରେ ହାରୁ କୁଦା ପରିଶେରନି ଚେପାରୁ,

ಇದಿವರು ಫ್ಲೆಗು, ಕಲರಾ ವಚ್ಚಿ ಪಂಡಲ ಕೊಡ್ಡಿ ಶವಾಲು. ಇಪ್ಪುಡು ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಅಲ್ಲ ಲೇದು. ಎನ್ನಿ ಹೋಸ್ಟಲ್‌ನ್ನು, ಎಂತ ವೈದ್ಯ ಸದುಪಾಯಂ. ಇದಿ ಎಪ್ಪುಡು ಮಾಮುಲು ಅವಶ್ಯಕಂದೀ ಚೆಪ್ಪಲೇಂ. ಮನೀಸುಲ್ಲೋ ಹೋಯ್ಯೆ ಮುಂದು ಗಾಡಿದನು ಕಟ್ಟಿನ ಪ್ರೋ ಲೇಕಪೋಟೆ ನೀವು ಮಕ್ಕಿ ವಚ್ಚೆಸರಿಗಿ ಗಾಡಿದ

లేకపోవచ్చు అన్నాడు ఒకపెద్దాయన. ఎంత బాగా చెప్పాడు ఆ పెద్దాయన. తీసుకోవల్సిన జాగ్రత్తలు తీసుకోవాలి, ఏం జరుగుతున్నది అనేదాన్ని ఆలోచించాలి తెలిసిన వాళ్లు చెబితే అవును కదా వినడం నేర్చుకోవాలి. మీకు ఆలోచన వచ్చిదంటే చాలా మంది ఆలోచించ కుండా బతుకుతారు. ఆలోచించకపోతే ఈ ప్రపంచం ముందరికి ఎట్లా పోయింది. కరోనా వచ్చి మనకు ఒక కొత్త బతుకును చూపించింది.

ఇంతకు ముందు కొన్ని వైరస్‌లు వచ్చినాయని తెలుసు. ఇట్లాంటి వైరస్‌లకు ముస్యుందు గానీ పరిశోధనలు అంత పట్టిష్టంగా ఎందుకు జరగ్గేదు?

చాలా బ్రహ్మండంగా పరిశోధనలు జరుగుతున్నాయి. వైరస్‌ను ఏమీ చేయలేదు. అది రూపాలు మారుతుంది. నేపసల్ ఇన్సిట్యూట్ ఆఫ్ వైరాలజీ అనేది ఒకటి ఉంది. మనదగ్గర బయలుజీ సబ్జెక్ట్ మీద ఎవరికి తెలియని ఒక ఇన్సిట్యూట్ ఉంది. వెక్టర్ బయలుజీ రీసెర్చ్ ఇన్సిట్యూట్ (విఫిలెర్స) అని ఉంది. ఏ జంతువుల ద్వారా లేదా మిగతా ప్రాణుల ద్వారా ఎట్లా వ్యాధులు వ్యాపించుతాయని పరిశోధనలు జరుగు తున్నాయి. ఇది అనుకోకుండా ఒక్కసారిగా బయటికి వచ్చింది. ప్రపంచంలో ప్రయాణ సౌకర్యాలు ఎక్కువగా పెరిగాయి. ప్రయాణ సౌకర్యాలతో పొటు అవసరాలు కూడా పెరిగాయి. హ్యాపోనోని వాళ్లందరు ఇటలీలో వచ్చి అక్కడి బట్టల పరిక్రమలో పనిచేస్తున్నారు. వాళ్లందరికి కొత్త సంవత్సరానికి గాను నెల రోజులు సెలవు ఇచ్చినారు. వాళ్లందరు వ్యాపిన్కు పోయినారు. పోయి వైరస్ ఎక్కించుకుని తిరిగి వచ్చినారు. కనుక ఇటలీలో ఎక్కువ వచ్చింది.

కరోనా-2, కరోనా అనేది క్రిమివేరు. కరోనా -1 జలబు, కరోనా -2 అంటే ఇప్పుడున్న కరోనా పరిశోధన జరుగుతుంది. ఎవరికి చెప్పాలిన అవసరం లేదు. మన దగ్గర కొంతమంది టీకా మందు వస్తుంది, వ్యాక్సిన్ వస్తుంది అంటున్నారు. ఒక వ్యాక్సిన్ తయారు అవటానికి సంవత్సరాలు పడుతుంది. తయారు అయిన తరువాత ప్రజలకు అందటానికి ఎన్ని పరీక్షలు జరగాలో జరుగుతాయి. దీని మీద ఎన్ని నియమాలు, నిబంధనలు ఉన్నాయా తెలుసా. లాంగ్ ట్రై స్టడీన్ అని ఉంటాయి. ఈ వ్యాక్సిన్ వేసినాక ఏమోతుందో చూడాలి. పరిశోధనల గురించి అందరు ఆలోచించిస్తున్నారుంటే అనందంగా ఉన్నది. ఇన్ని రోజులు సైన్స్, పరిశోధన, వైరస్ దాని గురించి మనకెందుకు అనుకున్న వాళ్లకు కూడా ఇవాళ్ సైన్స్ సమాధానాలు చెబుతున్నది. ప్రపంచాన్ని కాపాడగల్గింది ఏదన్నా ఉంది అంటే అది సైన్స్. మిగతాది వ్యక్తిగతం. సైన్స్ వేరీ ఓమెన్, యూనివర్సిటీల్. తరాల వెంబడి, సంవత్సరాల వెంబడి ఒక సామూహిక జీవనానికి సరపడ ఒక సమాజాన్ని, దానికి సరిపడిన మిగతా వనరులు, విషయాలు

నిర్మించుకున్నాయి.

ప్రకృతిని కాపాడక పోవటం వల్లనే ఈ వైరస్ వ్యాపించింది అంటారు?

మానవుడు రెండు లక్ష్ల సంవత్సరాల నుంచి కొనసాగుతున్నాడు. కానీ ప్రకృతి ఈ రెండు లక్ష్ల సంవత్సరాల కంటే ముందు నుండి ఉంది. మనిషి మధ్యలో వచ్చినాడు, ఉన్నాడు. ప్రకృతి ఎవరిని కాపాడదు. ప్రకృతిని ఎవరు కాపాడదు. ప్రకృతి తనను తాను కాపాడతుంది. ప్రకృతి తనకు తాను చుట్టూప్రకృతుల పరిస్థితులను బట్టి కంటిన్మూల్య అవుతుంది. ఒకప్పుడు మొదట్లో ఉన్న మొక్కలన్ని ఆక్సిజన్ అంటే తెలియక కార్బన్డయాక్సైడ్సో బతిచేవి. ఆ తరువాత రేపు పొద్దున ఎట్లాంటి మొక్కలు పస్తుచేయాయి. ప్రకృతిని పాడు చేయకుంటే చాలా పరిరక్షించేది నీవు కాదు.

ఇమ్మూనిటీ పవర్సు పెంచుకోవాలంటే ఎలాంటి అహా పదార్థాలను తీసుకోవాలి?

వ్యాధి నిరోధక శక్తిని పెంచుకోవడము అంటే ఆరోగ్యంగా ఉండటం. ఆరోగ్యంగా ఉండాలంటే మంచి శాష్ట్రీకాహోరం తీసుకోవాలి. వ్యాయామం చేయాలి, పనికిరాని

తింది అక్కడైదు. చలాకీగా ఉండేటందుకు శక్తిరానికి కావలినంత శ్రమ ఉండాలి. మన తింది విషయంలో విచిత్రమైన అలవాట్లు, కోరికలు, పద్ధతులు ఉన్నాయి. రోజులో రెండుసార్లు తినేది. మిగతా సమయమంతా తినకుండా ఉండేది. శరీరంలో చక్కరై నిలకడగా ఉండాలంటే ప్రతి మూడు గంటల కొకసారి కొంచెం తినాలి. వ్యాధినిరోధక శక్తి పెంచుకోవడం అంటే సూటిలంగా ఒకే మాట ఆరోగ్యాన్ని కాపాడుకోవటం. ఆరోగ్యంగా, చలాకీగా ఉన్నవాడికి ఎదీ జరగదు. ఇట్లాంటి క్రిములు, వైరస్‌లు వస్తే జాగ్రత్తగా ఉండగల్లతాడు. తప్పుడు అలవాట్లవల్ల, పద్ధతుల వల్ల, వీక్సెన్స్‌గా ఉంటే జబ్బు వచ్చిదంటే మరింత వీక్సెన్స్ జరగదా. వ్యాధినిరోధక శక్తిని పెంచుకునేందుకు మార్గాలు మంచి తిండి, నిద్ర, శ్రమ, మంచి వాతావరణంలో ఉండాలి, కలుషిత వాతావరణంలో ఉండకూడదు ఇవ్వే ఉన్నాయి. మామూలు ఆరోగ్య సూత్రాలు కూడా ఇవే కదా అది గుర్తించాలి.

ప్రపంచ దేశాల మధ్య సంబంధాలపై కరోనా ప్రభావం ఎలా ఉండబోతుంది?

ఒకదేశంలో ఈ వ్యాధివలన ఒకరకమైన ప్రభావం, ఇంకొక దేశంలో ఇంకోక రకమైన ప్రభావం ఉండి తేడాలు కన్నించి ఉంటే సంబంధాలు ఏమన్నా క్రింద మీద అయ్యేదేమో. ఇప్పుడు అందరు ఒకపోటికి రాపాల్సిన పరిస్థితి వచ్చింది. తొందరగా జాగ్రత్తలు తీసుకున్న దేశాల్లో బాగుపడ్డారు. వాళ్ల దగ్గర ఎక్కువ మరణాలు లేకుండానే బాగున్నారు. ఇంకో దేశం బీదగా ఉంది. లేదా వాళ్లకు

వనరులు తక్కువగా ఉన్నాయి. లేకుంటే వాళ్ళకు ముంగుగా తెలియునేదు. మిగతా వాళ్ళందరు కూడా వాళ్ళకు సహాయం చేస్తారు. ఇంతకంటే సంబంధాలు ఏమీ మారవు. ఏదేశంలో ఉన్నా మనిషే కాబట్టి ఇప్పుడు ఎట్లా ఉన్నాయో ఇకమీద కూడా అట్లాగే ఉంటాయి. అయితే ఆర్థిక సంబంధాలు మాత్రం మారతాయి. మనదేశంలోనూ ఆర్థిక పరిస్థితి మారుతుంది.

ఈ కరోనా పరిస్థితులలో ఇమ్మూనిటీ పవర్ పెంచు కోవడానికి మాంసం, గ్రుడ్చు తినాలని ప్రభుత్వాలు చెబుతున్నాయి. ఇమ్మూనిటీ పవర్ కూరగాయలలో ఉండడా?

మాంసంలోను, గుడ్డలోను మాంసకృతులు (ప్రోటీన్లు) ఎక్కువగా ఉంటాయి. వెజిబేరియన్ తిండి తినేవాళ్ళకు ఇంతెత్తు అన్నం కుపుసోసుకని, లేకపోతే రొట్స్ వేసుకుని దానిలో కొంచెం పచ్చడి రాసుకుని తినటం అలవాటు. ప్రోటీన్ తినటం అలవాటు లేదు మనకు. గ్రీన్‌రెవల్యూప్సన్ అని బియ్యుం పండిస్తున్నాం. నిజమే ఈ బియ్యానికి సరిపడా పప్పులు, వేరుశెనగలు, నువ్వులు, ఇవన్నీ పండిస్తున్నామా. దీని గురించి ఎవరు ఆలోచించ లేదు. సరిఅయిన తిండి ఆర్గ్యోగంగా ఉండాలంటే సమతుల ఆహారం కావాలి. కోడి గుడ్డలో ప్రోటీన్ ఉంటుంది. గుడ్డంత పరిణామంలో పల్లీలు తిన్నా కూడా గుడ్డు తిన్నంత ఫలితం వస్తుంది. అన్నం అంతా చెక్కర. అన్నతిని ఉరకుంటే సరిపోదు. మాంసకృత్తులతో కూడిన తిండి కావాలి. మాంసం, గుడ్డు తినగల్చితే తిను. లేకపోతే పండ్లు, కూరగాయలు, వేరుశెనకాయలు తిను. బెల్లంలో బోలెదు ప్రోటీన్లు, కార్బోప్లోట్ట్స్, ఐరన్ తదితరాలు ఉంటాయి. అందువల్ల అందరు సంతోషంగా బెల్లం, పల్లీలు తినండి. ఎవరి స్థోమంతును, అలవాటును బట్టి వారు సమతుల ఆహారం తీసుకుంటారు.

రాబోయే రోజులలో విద్యారంగం, పర్యాటక రంగం, రవాణా వ్యవస్థలోను ఎటువంటి మార్పులు ఉంటాయి?

పరిస్థితులు మామూలు ట్రిటికి వచ్చినాయని చెప్పడానికి చాలా రోజులు పడుతుంది. బయటికి రావణానికి భయపడుతున్నారు. పర్యాటక రంగం, ప్రయాణాలు, సినిమా, సూపర్ బజార్ ఇలా చాలా విషయాలలో ఈ భయం కొంత కాలం పాటు అందరి మనస్సులోనూ ఉంటుంది.

వాహనాలు ఎక్కువ పెరిగితే పర్యావరణానికి కాలుష్యం అనేది ఎంత పరకు ప్రభావం చూపిస్తుంది?

కరోనా పచ్చిందని ఇంత భయపడి, ఇంత జాగ్రత్త పడుతున్నాం కదా. కార్బోన్ మోనాట్రైడ్ పొల్యూప్సన్ విషయంలో కూడా ఈ రకంగా భయపడి జాగ్రత్త పడితే బాగుండు. అపసరమైతే తప్పించి వాహనాలు తీసుకుని బయటికి పోకూడదని ఎవరు చెప్పాలి. కరోనాను వచ్చే భూచి, వచ్చే భూచి అని భూతద్దంలో చూపించితే తలుపులు

పెట్టుకున్నాం. ఇంతకంటే భయంకరమైన భూచి వాహనాల పొల్యూప్సన్, పెట్రోల్ వాడినందుకు వచ్చే పొల్యూప్సన్ కరోనా కంటే చాలా భయంకరమైన భూచి. పొల్యూప్సన్తో ప్రతి వాడు ప్రమాదం చెందుతాడు. ఊపిరి తీసుకున్న ప్రతి వాడి ఊపిరితిత్తులోను ఆ మురికి చేరుకుంటుంది. ఈ రోజు వాహనాలు లేవు కనుక పైదాదరాబాదీలో గాలి ఎంత మారింది. కనుక ఇక మీదట అవసరం ముంటే తప్ప తిరగము అనుకుంటే ఎంత బావుంటుంది. కరోనా లాంచిది మరొకటి రాదు అనే గ్యారంటీ ఎవరు చెప్పలేరు. వాహనాలు లేకపోతే సిటీ ఎంత బావుంది. అంటే వాహనాలు తక్కువైతే భాగుంది అని తెలిసింది. ఇవాళ ఎందుకు ఇంటికి నాలుగు కార్బులు, నాలుగు సుఖ్యాల్రూ అవసరం లేదు. మనకు ఒక అనుభవం కల్గింది. ఈ అనుభవం ఆధారంగా మరొక ప్రపంచాన్ని నిర్మించాలో పటానికి మార్గాలు వెతుకున్ని ముందుకు నడవాలి.

అంతర్జాతీయంగా అభివృద్ధి చెందిన దేశాలు కరోనాను ఎందుకు సమర్థవంతంగా ఎడురోడైకపోయాయా?

అభివృద్ధి చెందిన దేశం, అభివృద్ధి చెందిన దేశం అంటే, ఆర్థికంగా బావున్న దేశం, ఆర్థికంగా బాలేని దేశమని. అభివృద్ధి అన్నది కేవలం ఆర్థిక, సామాజిక అభివృద్ధి కాదు. అన్ని రకాల అభివృద్ధి చెంది ఉండాలి. ఒక సారజనీనమైన, ప్రాపంచిక మైన, విశ్వజనీనమైన దృష్టిని డెవలప్ చేసుకునే పరిస్థితికి ఇప్పుడు మంచి మార్గం ఏర్పడింది.

పూర్వాన్లో వైరస్ వచ్చిందని దిసెంబర్లో మనకు ప్రకటన వచ్చింది. దాని తరువాత మన భారతదేశంలో 70 రోజుల తరువాత లాక్డౌన్ పిరియడ్ విధించారు? అన్ని రోజులు ప్రభుత్వం ఏం చేస్తుంది?

మనదగ్గర లిమిట్ దాటుతున్నది ఇక్కడ కూడా ప్రమాదం వచ్చే పరిస్థితి వచ్చింది అనగానే లాక్డౌన్ ప్రకటించారు. మనదేశంలో, మనరాష్ట్రంలో నిజంగా చాలా చక్కగా రియాక్సన్ వచ్చిందని నాకు అనిపిస్తుంది. డాక్టర్లు, పోలీసులు ఎందుకు బయట పడుతున్నారు. వాళ్ళ దగ్గర అంతో ఇంతే ఉంటుంది కదా తినటానికి. కాదు నేను చేయకపోతే మరేవు చేస్తారని బయటికి వస్తారు. మనకు ఇవాళ ఈ సంగతి అర్థం అవుతున్నది.

ప్రపంచం ఎలా ఉండబోతుంది? ఎలాంటి పాతాలు నేర్చుకోవాలి?

ప్రపంచం ఉన్నట్టు ఉండి ఒకసారి మారదు, మారలేదు. మార్పు క్రమంగా ఉంటుంది. రేవటి ప్రపంచం కొంతకాలం పరకు అనుమానాల ప్రపంచంగా ఉంటుంది. కరోనా ఎంత భయపెట్టిందో, అంతకాకున్న అంతపరకు భయపెట్టగలిగే సమస్యలు మరిన్ని మన ముందు ఉన్నాయి. అన్నింటి కంటే ముఖ్యమైనది ఆకలి సమస్య, బీదరికం అయితే రేవటి ప్రపంచం కొత్తగా ఉంటుంది అనే గ్యారంటీ చెప్పలేము. రాను రాను మనిషికి, మనిషికి మధ్యన కొంత దూరం

పెరుగుతుందని అనుకోవచ్చు. వచ్చిన విషయాలనే నమ్మే పరిస్థితి వస్తుంది. కానీ ఎవరు ఏదీ చెప్పినా వెంటనే నమ్మే ప్రపంచం పోతుంది. నీవు చెప్పిన మాటకు ఆధారం ఏమి, నీవు చెప్పిన మాట నేను ఎందుకు నమ్మాలి అన్న ప్రపంచం వస్తుంది. సంఘటలు, పద్ధతులు అందరు పాటించే విధానాల మీద నమ్మకం పెరుగుతుంది. పైన్నీ మీద మనిషికి నమ్మకం పెరుగుతుంది. ఎందుకంటే సైన్స్ చెప్పిన సత్యాల మీదనే మనం కరోనాతో ప్రపంచ యుద్ధాన్ని చేస్తున్నాం. ప్రపంచంలో ఒక కొత్త ఆర్డర్త, ఒక కొత్త ఆలోచన. విశ్వసనీయత అనే ఆలోచన పెరుగుతోంది. ఇలోచేషన్స్ ఎక్స్ప్రెస్ లభ్యతాయి. ఆన్‌లైన్ పద్ధతి, ఆన్‌లైన్ బిజినెస్, క్లాసులు, బ్యాంకు సౌకర్యాలు, ఆరోగ్యం, ఫుడ్సెలివరీ, పల్లె పల్లెకు ఇంటర్నేట్, ఐటీ ఇండ్రియల్స్ వర్క్ ప్రింషాం, ఒక కొత్త ఆలోచనల ప్రపంచం ఉంటుంది. ఒకరిమీద మరొకరు ఆధారపడి ఉండే ప్రపంచం మనిషి ధోరణిలో మార్పు కనపడుతుంది.

ప్రైవేట్ రంగంలో విద్యా సంఘటలు వాళ్ళకున్న జన్మప్రాప్తిక్షర్త చూసుకుంటే స్వామ్యాలు విధానంలో ఏ విధంగా క్లాసులు నడపబోతారు?

ఎంతమంది దగ్గర కంప్యూటర్లు ఉన్నాయి. కంప్యూటర్లు ఇచ్చి నీవు ఇంటికి పోరా, ఇంట్లో పారం చూడరా అంటే వాడు దాంటో మరేదో చూస్తాడు. విద్యారంగం అంత తొందరగా మార్చికి మన భారతీయ తత్త్వంలోనే పాదం సబ్ బ్రహ్మచారి నహాట గురువుగారు చెప్పే విద్య పాప భాగం మాత్రమే, మిగతా పాప భాగం నీ స్నేహితులతో కలిసి వస్తుంది అంటున్నారు. గవర్న్మెంట్ స్వామ్య మూస్తారంటే జరగదు. అది పద్ధతి కాదు.

ఇప్పుడున్న సందర్భంలో మనం మైగ్రేంట్ వర్రూను చూస్తున్నాం. మున్సుందు రేపబీ రోజులలో మైగ్రేంట్ వర్రూలకు ఎలాంటి చర్యలు చేపచ్చాలి?

పని కోసం ఇల్లు వదిలి బయటికి వచ్చిన వాడికి కష్టం అయింది. ఇంతకు ముందు ఇలా జరగలేదు. ఈ సమస్య చాలా తొందరగా నమిసిపోతుంది. లేకపోతే పనిచేసేవాడికి, పని ఇచ్చేవాడికి ఇద్దరికి జరగదు. ఇప్పుడు వీళ్ళ ఒక్కరికి కాదు. తక్కువ ఆదాయం

ఉన్న వాళ్ళందరికిను ఈ పైకాలాజీ మొదలొతుంది. కష్టకాలం వస్తే డబ్బులు లేకుంటే చాలా కష్టంగా ఉంటుంది. కనుక కొన్ని డబ్బులు దాచుకోవాలి. మొత్తం తింటే పనికిరాదు. కాబట్టి ఇప్పుడు జాగ్రత్తగా కొన్ని పైసలు దాచిపెట్టు కోవాలి. చీమ మాదిరి తిండి వస్తువులు పక్కన పెట్టుకోవాలి.

మనదేశ ఫెదరల్ వ్యవస్థ ఎలా ఉండబోతుంది?

ఏమి కాదు, మనదేశం ఇట్లాగే రాయిలాగా ఉంటుంది. ఈ ఫెదరల్ వ్యవస్థకి ఏనాడు తేడా రాదు. తేడా లేదు దీనికి. ఎందుకంటే ఇది ఇంత విన్న వాబికి కదిలే వ్యవస్థ కాదు మనది.

ఇప్పుడున్న పరిస్థితుల్లో ఏదన్నా వైరస్ వస్తేనే ప్రభత్వాలు హస్పిటల్స్ మొదలు పెట్టటం గానీ, లేకపోతే ఇట్లాంబి పరిస్థితులు రాకుండా మున్సుందు ఎట్లాంచి జాగ్రత్తలు తీసుకోవాలి?

ఇది కరువు సద్దలు కట్టడం అనే మాట ఉండదేది. మేము చిన్నగుస్సప్పుడు కరువు వస్తుందని ఇవాళ్ళినుంచే కట్టి పెట్టాడంట ఉట్టి మీద. కరోనా వచ్చింది, కరోనా వస్తే ప్రైడాక్సిక్లోరోక్లిఫ్ కావాలి కొత్తగా రాబోయే వైరన్స్కి ఏ మందుకావాలో ఎలా చెబుతాం. వచ్చినప్పుడే చేస్తారు. ఇక్కడ ఎవర్నీ తప్ప పట్టేది లేదు. దేనికని హస్పిటల్స్ కడతావు, దేనికని రీసెర్చ్ చేస్తావు. రీసెర్చ్ లో కొన్ని ప్రయారిటీసలు ఉంటాయి. ఇప్పుడు ముందుగా ఉన్న సమస్యలు ఎక్కడికి పోవాలి. మనదగ్గర సమతుల ఆహారం పెద్ద సమస్య, బీదవాళ్ళ పిల్లలకు సమతుల ఆహారం దొరకట్టేదు. దాని గురించి ఆలోచించాలి, మంచి పంటలు పండించటం గురించి ఆలోచించాలి. లేకపోతే రేపు కోవిడ్ వస్తుంది. ఎల్లండి ఇంకేదో వస్తుందని ఆలోచిస్తామా? ఇది కర్కెట్ కాదు. అవసరం కొద్ది చేసేవి కొన్ని ఉంటాయి. ప్రణాళిక కొద్ది ఒక పద్ధతి ప్రకారం సమాజాన్ని, మొత్తం దేశాన్ని పరిశీలిస్తు చేసేవి కొన్ని ఉంటాయి. ఎమ్మెలేనీ అవసరం కొద్ది చేసేవి కొన్ని ఉంటాయి.

(సచివ్, మంత్రీష్ - దక్కన్ ఫాన్స్ ఇంటర్వ్యూ ఆధారంగా)

- ఎసెకె. శ్రీహరి, m : 9849930145

e: ackvs@gmail.com

JBR ARCHITECTURE COLLEGE

HYDERABAD

(Approved by Council of Architecture, New Delhi - Affiliated to JNA&FAU Hyderabad)

E-mail : jbrarchitecture@jbgroup.org.in, www.jbrachitecture.com

అన్ని ప్రభుత్వాలే చేయాలను కోకూడదు

పౌరులు ఉత్సవిదారులు కావాలి

సాంఘిక - ఆర్థిక ప్రజాస్వామ్యం కోసం పనిచేస్తున్న చెలికానితో కోవిడ్-19పై ప్రత్యేక ఇంటర్వ్యూ

సాంఘిక-ఆర్థిక ప్రజాస్వామ్యం కోసం దశాబ్దాలుగా పనిచేస్తున్న వెంకట భూసుర జగన్నాథరావు (రావు వి.బి.జె.) చెలికానిగా పారుతలకు నుపచితులు. వీరు భారతదేశంలో నివాస సంస్కేర్ణ సంఘాలను రూపొందించడానికి ఎంతో కృషి చేశారు. అప్పుడు భారత రాజకీయాలలో నాల్గవ త్రైణి స్వపరిపాలనగా అంగీకరించబడుతున్నాయి. యునెస్కోతో, ఇంటర్వ్యూషనల్ ఫోండ్షన్ అఫ్ హృష్మాన్ డెవలవ్హెమంట్, సీనియర్ సిబ్జిస్ట్ సమాజ్ తదితర సంస్థలలో పనిచేస్తున్నారు. కోవిడ్-19పై చెలికాని గారు దక్కన్లోయిండ్కు ఏప్రిల్ మాసంలో ఇచ్చిన ప్రత్యేక ఇంటర్వ్యూలోని కొన్ని అంశాలు.

కరోనాలాంటి విపత్తుర పరిస్థితికి కారణాలేమి?

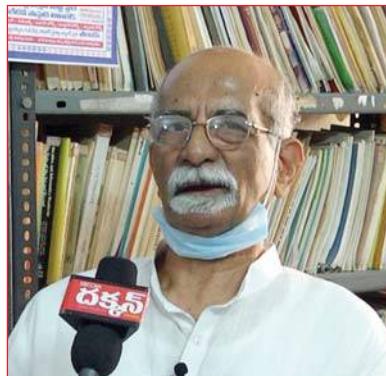
రెండు కారణాలు ఉండిచ్చు. ఒకటి ప్రకృతిలోనే సహజ సిద్ధంగా ప్రపంచం చాలా మారుతుంది. సంఘానికి చాలా అవసరాలున్నాయి కాబట్టి ప్రకృతిని మనం బాగా మారుస్తున్నాము. అందుచేత సహజ సిద్ధంగా రావొచ్చు. రెండోది మానవ కల్పితం కూడా కావొచ్చు. అంటే మనం రకరకాల పరిశోధనలు చేస్తున్నాం. మంచికోచెడుకో రసాయనికప్రొస్టెనటువంటి ఆయుధాలను కూడా తయారు చేయడానికి ప్రయత్నం చేస్తున్నాము. ఆ పరిస్థితుల్లో ఏదైనా ఒక మాలిక్కుయ్యార్ ల్యాబోరోటరీ నుండి బయలీకి వచ్చి ఈ ప్రమాదాలకు కారణం కావొచ్చు. ఈ రెండు కూడా కావొచ్చు. చైనా చేస్తున్న రసాయనిక పరిశోధనల దృష్ట్యా వచ్చి ఉంటుందేమో అని అనుకుంటున్నారు. ఇప్పటివరకు అధారం లేదు.

ప్రజలు, ప్రభుత్వాలు ఏ మేరకు ఈ విపత్తుర పరిస్థితులను తట్టుకోగల్లుతున్నాయి?

ప్రభుత్వం ఒక పరిష్కారం అంటూ ప్రపోజల్ చేయలేదు. ప్రజలు అప్రమత్తం కావాలి. ఇప్పుకే కాదు మున్సిపాలిటీ కూడా రకరకాల సమస్యలు వచ్చే పరిస్థితి ఉంది. అందుచేత ప్రజలు కూడా పెవరికి వారు పరిస్థితులకు తగ్గట్టు తయారు కావాలి. ఇలాంటి సమస్యలు వచ్చినప్పుడు క్రమశిక్షణ, సాంఘిక స్వయం నియంత్రణ పాచించటం నేర్చుకోవాలి.

ప్రభుత్వాలు వైద్యరంగంలోను, శాస్త్ర సాంకేతిక రంగాల్లోను అనుసరించవలసిన ప్రణాళికలు ఏమి?

ఈ విషయం చాలా ప్రముఖమైనది. కాకపోతే ఏదో వైరస్ వచ్చినప్పుడో, ఇలాంటి ఆపత్కాల పరిస్థితులు వచ్చినప్పుడో చర్యలు తీసుకోవడంతో సరిపోదు. ప్రభుత్వం నిత్యం చేసేటటువంటి కార్యక్రమాలే

ఇలాంటి ప్రమాదాలు వచ్చినప్పుడు తట్టుకోవడానికి వీలుగా ఉండాలి. ఆపత్కాలం వచ్చినప్పుడలూ ప్రభుత్వం మిగతా అన్ని పనులు మానేసి ఇదే చేదామంటే ఎంతోకాలం నడువదు. ప్రభుత్వం వైద్యరంగంలో తక్కువ కృషి చేసింది కాబట్టే ఇప్పుడు మనకింత ఆపద జరిగింది. వైద్య, విద్యరంగంలోను కూడా మనం సరియైనటువంటి వ్యవస్థలను సృష్టించు కోకపోవటం వల్ల ఇంత ప్రమాదకరంగా తయారైంది.

పర్యావరణ పరిరక్షణకు తీసుకోవలసిన జాగ్రత్తలు ఏమి?

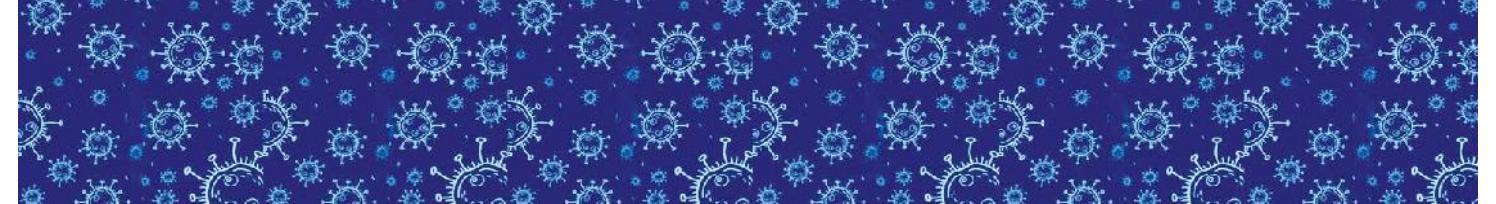
పర్యావరణ పరిరక్షణకోసం కోసం కాకుండా మన పరిరక్షణకోసం సరైన జాగ్రత్తలు తీసుకుంటే ప్రకృతి కూడా మనన్ని పరిరక్షించ గల్లుతుంది. మనకు ఎంత పరకు అవసరమా అంత పరకు ప్రకృతిని సరిగ్గా సద్భవించాగం చేసుకోవాలంటే మన పరిరక్షణ ఏంటో మనకు అర్థం కావాలి ముందు.

కరోనా పుట్టుకు ప్రకృతి వైపరీత్యాలే కారణమా?

ప్రకృతి వైపరీత్యాలు వప్పుడు జరుగుతూనే ఉన్నాయి. మానవుడు పుట్టుకు ముందు నుండి కూడా ప్రకృతిలో చాలా విశ్వాసాలు, మార్పులు జరిగాయి. మానవుడు పుట్టుడానికి, ఆక్సిజన్ పుట్టుడానికి కూడా యివే కారణమయ్యాయి. మనం ప్రకృతిని సరియైన రీతిగా ఉపయోగించు కోవాలి. ప్రకృతి పరిరక్షణ అంటే ప్రకృతిని మనకు అనుకూలంగా మలచుకోవటం అనేది ధ్యేయంగా ఉండాలి. లేదంటే ప్రకృతిలో ఇలాంటివి రావొచ్చు మనుస్యందు. ఎందుచేతనంబే సంఘంలో మనం జీవించే గేరుగు పెరిగింది. కాబట్టి అనేక రసాయనికప్రొస్టెనటువంటి మార్పులు తెస్తున్నాం మనం. ఈ మార్పుల్లో ఏదైనా ఒకటి వికటించి ప్రమాదం తీసుకురావొచ్చు.

కరోనాను ఎదురోడ్చటంలో వైద్య సాంకేతిక రంగాలో జరుగువలసిన కృషి ఏమి?

మన ప్రయత్నాల లోపాలు చాలా ఉన్నాయని ఈ విపత్తు సందర్భంలో అర్థమయింది. ఈ అనుభవాన్ని బట్టి వైద్యరంగంలో ఏం చేయాలి, వైద్యవిద్య ఎలా ఉండాలి, ఈ సాంకేతిక సైప్పువైతను మనం ఎలా ఉపయోగించుకోవాలి అనేది వైద్యంగా మనం వ్యక్తిగతంగా అప్రమత్తంగా ఉండాలంటే ప్రజల్లో సాంకేతిక జ్ఞానం కలగాలి. అంటే శాస్త్రిత్తంగా జీవించడం అనేది చాలా అవసరం. కొత్త విషయాలు నేర్చుకుని వాటి ఆధారంగా మనం మంచి ఆచారాత్మక మైనటువంటి కొత్త మార్పులను

ಅನ್ಯೇಷಿಂಚಿ ತೆಲುಸುಕುನಿ ವಾಟಿನಿ ಮನಂ ಅವಲಂಬಿಂಚವಲಸಿ ಉಂದಿ.

అంతర్జాతీయంగా ఆయా దేశాలు కరోనా విపుల్తును ఎందుకు సమర్పింతంగా ఎదుర్కొనుటకపోయాయి?

సమర్పవంతంగా ఎదురొస్తేకి పోయిందని చావులను బట్టి చెబుతున్నాము. వారు కూడా కొంత నిర్దహిం చేశారు. అయినప్పటికి చూడండి సమస్యలకు వాళ్ళు త్వరగా పరిష్కారాలు చేసుకుంటున్నారు. అప్రమత్తంగా లేకపోవటం వలన జరిగింది. కానీ వ్యక్తిగత క్రమశిక్షణ ఉంది కాబట్టి త్వరగా అర్థం చేసుకున్నారు. అమెరికాలో లాడ్కాన్ చేయమన్నారు. స్వతంత్రంగా వదిలేశారు. అయినప్పటికి అంత ఉధృతంగా వచ్చి, త్వరగా తగ్గిపోతుంది. మన దగ్గర అలా సాధ్యం కాదు. మనం అర్థం చేసుకోవటంలో, ఆచరణలో పెట్టటంలో చాలా ఆలస్యం జరుగుతుంది. చావులు కూడా చాలా స్లోగా జరుగుతున్నాయి. ఆ తరువాత పరిష్కారం కూడా చాలా స్లో అవుతుంది వాళ్ళ కంటే.

ఆరిక సాంకేతిక రంగాలలో అభివృద్ధి కర్కిన దేశాలు దీనిని ఎదురోపడంలో ఎందుకు విఫలమయ్యాయి? చిన్న చిన్న దేశాలు ఎలా బయట పడతాయి?

చిన్న దేశాలు కాబట్టి జనాభా తక్కువ. పైగా బగా క్రమశిక్షణ పాచించారు. మనదేశంలో కేరళలోనే చూడండి త్వరగా నివారణకి ప్రయత్నాలు చేశారు. మంచి ఫలితాలు వస్తున్నాయి. అదే విధంగా సింగపూర్, సొట్కోరియా, డెనిమార్క్ అపా చిన్న దేశాలు. వాళ్ళ కోటి కంటే తక్కువ. వాళ్ళల్లో ప్రాంతాలు వ్యక్తిగతి ఉంది. ఏది చేయవచ్చు, ఏది చేయకూడదని శాస్త్ర జ్ఞానం ఉంది. శాస్త్ర జ్ఞానం భాగస్వాములుగా చేయడం వల్ల సమర్థవం చేయగలుతాం.

ప్రపంచ దేశాల మధ్య సంబంధాలపై కరోనా ఎలాంటి ప్రభావాన్ని చూపబోతుంది?

ఇప్పుడు అర్థమయింది ఏమిటంటే ప్రవంచంలో అందరినసూకారం ఉంటేగానీ మనం ముందుకు వెళ్లలేం. ఆరోగ్యం, సౌకర్యాలే కాకుండా, అభివృద్ధి కూడా సౌధ్యం కాదు. ఇది పరకే మనకి తెలిసినప్పటికీ పాటించలేదు. ఇప్పుడు ప్రభుత్వాలు ఇది పాటించితీరాలనే అవగాహనకి వచ్చేశాయి.

ప్రపంచ ఆరిక రంగంలో రాబోయే మారులు ఎలా ఉండబోతున్నాయి?

నిజానికి వైద్యరంగంలో ప్రపంచంలో ఎన్నో దేశాలలో మన వైద్యులే. ఇంగ్లాండులోను, అమెరికాలోను పెద్ద పెద్ద అభివృద్ధి చెందిన దేశాలలోను భారతీయ వైద్యులు ఉన్నారు. ఈ వివత్తర పరిస్థితుల్లో అపారమైన సేవ చేస్తున్నారు వైద్యులు, నర్సులు. ఇలాంటి పరిస్థితులు వచ్చినప్పుడు ఎలా ప్రవర్తించాలో మెడికల్ నాలెడ్జ్ ప్రజలకు ఇవ్వడానికి ఈ వైద్యులను ఉపయోగించుకోలేదు మనం. ఇప్పుడు సాంకేతిక నాలెడ్జ్ పెరిగింది. ప్రజలు ఒక క్రమశిక్షణతో వారి శక్తిని తెలుసుకోగలరు, స్ఫూర్ఖించగలరు, ఉత్సత్తునిని చేయగలరు. ప్రభుత్వరంగ ఉత్సత్తు సంపదాన్ని మనకు నష్టాలను తీసుకొన్నాయి. ఎయిర్ ఇండియాగానీ, బెన్ ట్రాన్స్పోర్ట్, బి.ఎస్.యస్.యస్లు ఉదాహరణలు. పౌరులు ఉత్సత్తు

దారులు కావాలి, శోరులు వినియోగదారులు కావాలి, వాళ్ళ అభివృద్ధిలోకి రావాలి అన్వదానికి సహాయం చేయాలేతపు, నేనే మీకు ఉత్సత్తి చేయస్తాను, నేనే మీకు ఏం తినాలో చెప్పాను. నేనే పంపిణీ చేస్తాను. ఆ ధోరణి గత ఇరవై, ముపై సంవత్సరాలలో అవసరమైంది. ఇప్పుడు అవసరం కాదు. ఈ లాక్డ్ నోసు కంటిన్యూ చేపై ప్రభుత్వం ఇన్ని రోజులు ఇంతమంది అవసరాలను చూడలేదు. ఎవరో ఒకరు చేయాలి. ఎవరు చేయాలంబే స్వచ్ఛంద సంస్థలు చేయాలి. ఆ స్వచ్ఛంద సంస్థలికి అవకాశం ఇవ్వాలి. వీళ్ళు మెల్లిగా తప్పుకుని వాళ్ళని ఆ మార్గంలో పెట్టి పర్యవేక్షణతో ఉండాలి. వలసకూలీలకు ఇప్పుడు భోజనాలు పట్టే అక్షయపాత్ర ద్వారా హరేరామ హరే కృష్ణ స్వచ్ఛంద సంస్థ వాళ్ళ చేస్తున్నారు. ఇప్పుడు ప్రభుత్వం వారితో సహకరించటం వలన ఇప్పటికే మాడు వేల కోట్ల భోజనాలు పెట్టగలిగారు. ఇప్పుడు కూడా వాళ్ళే చేస్తున్నారు.

ಭಾರತದೇಶಂಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಕರಂಗಂ ಎಲಾ ಉಂಡಬೋತುಂದಿ?

చాలా అభివృద్ధి పొందుతుంది. మనకు ఇది మంచి అవకాశం.

అంతర్జాతీయ సాయిలో కైద్యరంగం, మందుల
యొక్క ఉత్పత్తిలో మనము మొదటి నుండే మంచి
సానంలో ఉన్నాం. ప్రవంచ మంతా సరఫరా
చేస్తున్నాం. ఈ రంగంలో మన తర్వాత చేసా వుంది.
ఇప్పుడు చేసా మీద విశ్వస్తీయత తగ్గింది. ప్రస్తుతం
మనం మందులు ఉత్పత్తి చేస్తూ ఎక్కిపోర్ట
చేస్తున్నప్పటికి దీనికి కావాలిసిన ముడి సరుకు ఆనేది
చేసా నుండే వస్తుంది మనకు. మన ఎక్కిపోర్ట
పెరిగినటు ఆయతే ఎవరూ చేసా నుంచి కొనరు.

ముడి సరుకును కూడా మనదేశంలోనే వెతికేటటువంచి పరిస్థితులను కల్పించుకోవాలి. దానికి ప్రభుత్వం సహకరించాలి. వెనుకబడిన దేశాలలో తగిన వైద్యం దొరకదు. కాబట్టి మనదేశానికి వస్తున్నారు. మెడికల్ టూరిజం అంటారు. వారికి ప్రివేట్ హాస్పిటల్స్ ట్రీటమెంట్స్ ఇస్తున్నాయి. ఫారెన్ ఎక్స్ప్రోంజ్ వస్తుంది మనకి. దానివల్ల విలువ పెరుగుతంది, ఆదాయం వస్తుంది. మనం ప్రపంచమంతటా ఉ పయోగకరమైన అవసరాలు తీరుస్తున్నామన్న తృప్తి ఉంటుంది. కావున వైద్య విద్యకు ఎక్కువ అవకాశాన్ని ఇవ్వాలి. హాస్పిటల్స్ కి ఎక్కువ పెట్టుబడి పెట్టాలి. ప్రపంచ వాణిజ్య రంగంలో ముందుకు వెళ్లాలంటే విదేశస్తులు మనదేశానికి రావటానికి మనం అనుమతులు ఇవ్వాలి. స్వచ్ఛంద సంసలును ఎంకర్చెచ్చాలి.

కరోనా పుట్టుకు ప్రకృతి వెపరీత్తులే కారణమూ?

జలాంచి వైపల్యాలు రాకుండా ఉండవానికి కృష్ణి చేయాలే తప్ప ఇవి రాకుండా అపలేము. ప్రకృతిలో ఎప్పుడు జరుగుతూనే ఉన్నాయి. ఎందుకు జిరిగింది, ముందు ముందు ఏం చేయాలి అని ఆలోచించాలి. ఇవి రావడానికి ముందే గ్రహించి వీటిని అదుపు చేయటానికి, తగ్గించటానికి, వచ్చిన తరువాత నివారణకి మనం సైన్స్, జ్ఞానం, పరికరాలు పెంచుకోవాలి. మానవ శరీరంలోనే కైరస్తులు, బ్యాక్టీరియాలు కోట్లాను కోట్లున్నాయి. ఇవి ఎప్పుడు మంచి, ఎప్పుడు చెడు చేస్తాయో చెప్పలేము. ఎందుకంటే మనం తినే ఆహారాన్ని, అలవాట్లను బట్టి ఈ మార్పులు వస్తాయి. మన శరీరంలో కొన్ని యాంచీ బాడీలను రక్తం

స్పష్టించాలి. అవి ఉత్సత్తి అయ్యే దాన్నే ఇమ్మూనిటీ అంటారు. మన శరీరపు ఇమ్మూనిటీ పవర్ను పెంచుకోవటానికి గతంలో యునాని, సిద్ధ ఆయుర్వేదంలో ఇలాంటి వాటికి ప్రాముఖ్యత ఉండేది. కొంత మంది సైంటిస్టులు కూడా అంటున్నారు, మనదగ్గర వైరస్ తక్కువగా ఉండటానికి కారణం ఏమిటటే మనలో స్పష్టత్వంగానే మసాలాల శక్తి చాలా తీవ్రంగమని. అల్పమైనటువంటి సూక్ష్మకణాలను అదే చంపేస్తుంది. క్రాస్ట్యేయ విజ్ఞానంతో పాటు మన త్రిడిపిస్ట జ్ఞానాన్ని కూడా ఉపయోగించుకుని న్యూలైపియం జ్ఞానాన్ని పెంచవలసి ఉంది. హరితహరంలో మొక్కలు ఎక్కువగా నాటటం వలన ఆక్షిజన్ ఉత్సత్తి పెరుగుతుంది. తన శరీరాన్ని, పరిసరాలను ఏవిధంగా మెయిన్స్‌న్నే చేసుకోంటే అరోగ్యంగా ఉంటామో అనేది తెలుకుంటానికి ఇది మంచి అవకాశం.

వలన కార్బిక్కుల పరిష్కారానికి ఏం చేయాలి?

మనదేశంలో వలన కార్బిక్కులు చాలా ముఖ్యం. వలనకార్బిక్కులు మనకు గెస్టులు, ప్రభుత్వం వారి దగ్గరకి పోయి భోజన ప్యాకెట్లు పంచడం, రైన్ పంచడం కంటే వారు ఎవరి దగ్గర పనిచేసున్నారో, ఆ యజమానులకే సహాయం చేసి వారి యజమానులు వారిని చూసుకొన్నట్టుతే వ్యక్తిగతమైన భద్రత కల్పుతుంది. ఈ భద్రత లేకపోవటం వలన యజమాని తీసుకుంటాడో, లేదో నన్న భయంతో వేల కిలోమీటర్లు నడిచిపోయి ఇంటికి పోతున్నారు. దీని వల్ల చాలా నష్టం కల్పుతుంది. మళ్ళీ పరిశ్రమలు ముందుకు సాగాలంటే వీళ్ళు కావాలి. కావన వాళ్ళ పోకుండా ఎవరైతే ఉద్యోగాల్లో పనులు చేయించుకుంటున్నారో ఆ యజమానులే వీరిని కాపాడుకోవాలి. గ్రూపులుగా వెళ్లడం వల్ల కరోనా ఎక్కువయ్యే ప్రమాదం ఉంది. ప్రభుత్వం స్వయంగా చేయడం కాకుండా, ఇప్పుడైనా ప్రభుత్వం ఎవరైనా వెళ్లిపోయినట్టియతే వారిని పిలిచి ఖర్చులు ఇచ్చి యజమానుల ద్వారా సహకరించాలి. అంటే ప్రభుత్వం పరిక్రమలకు ఎక్కువ పెట్టుబడి పెట్టాలి. ఉత్సత్తిదారునికి సహాయం చేయడండా కొనుగోలు దారునికి సహాయం చేస్తే వస్తువు లేకపోతే ఇతనేం చేస్తాడు. ఉత్సత్తిదారులు అప్పుకొచ్చుమంటున్నారు. దీనికి కేంద్ర ప్రభుత్వం 20వేల కోట్లు కేటాయించింది. కానీ కొనుగోలుదారుతనం పెంచుదామనేది పూర్తిగా సమంజనం కాదు. ఉత్సత్తిదారులకు పెట్టుబడులు పెట్టి ఉత్సత్తిని పెంచితే కొనుదారులకు అవకాశాలు పెరుగుతాయి. ఉత్సత్తులు పెంచడం వలన ఉద్యోగాలు పెరుగుతాయి. దానికి పెట్టుబడులు పెట్టాలింది. ప్రభుత్వంను ప్రజల ట్యూన్ వల్లే నడిపిస్తున్నారు. ప్రభుత్వం దానాలు సేకరించి, ప్రజలకు దానం చేయటం సరిదైన మార్గం కాదు. ప్రజలే పరస్పర సహకారం చేసుకోనేలాగా చేయాలి. చేసుకుంటే ప్రజల మర్యాద అవగాహన పెరుగుతుంది. సమస్యను రాజకీయ దృష్టిగతంతో చూస్తున్నాం తప్ప, మానవతా దృష్టిగతంతోగానీ, దేశభవిష్యత్తు, మన అభివృద్ధి దృష్టి మన వ్యాపోలు అనుకూలంగా లేవు.

లాక్ష్మీ పిరియ్యెలో మీకు కళ్లన అలోచనలు, అంతర్భధనాలు ఏమిటి?

ఎవరి వ్యతిశీలో వారికి అలోచించటానికి అవకాశం ఉంది. ఒక నిర్దేశ సమయాన్ని కేటాయించుకొని ఆ పనులు చేసుకుంటు పోతున్నాం

తప్ప, ఒక కుటుంబంలో ఒకరి పైపు క్రెమ అప్పాయతలు చూపించటానికి, పెంపాందించటానికి సమయం కేటాయించలేదు. ఈ సమయంలో వీటి గురించి ఆలోచించి మానవ సంబంధాలు, ప్రవర్తన మెరుగుపరచుకోవాలి ఉంది. వ్యక్తిని ప్రోత్సహించి, ఆతనిలోని మంచిని, మైపుణ్ణాన్ని, శక్తిని బయటకి తీసుకొచ్చి వాటిని మనం పంచుకోవాలి. అలాంటి భావన కల్పటానికి ఇది మంచి అవకాశం.

పర్యావరణ పరిరక్షణకు తీసుకోవచ్చిన జాగ్రత్తలు?

పర్యావరణ పరిరక్షణ మానవుడి ముఖ్య కర్తృవ్యం కాదు. మనిషి అభివృద్ధికి, పరిరక్షణకు ప్రకృతిని ఎలా మలచుకోవాలి, హానికరంగా కాకుండా, అనుకూలంగా ఎలా మలచుకోవాలి అనేది అలోచించాలి. ఆ దృష్టిగతంతో చూదాలే తప్ప. ప్రకృతే ముందు, మానవుడి అభివృద్ధి తర్వాత అని అలోచించకూడదు. స్ఫుర్ణంగా మానవుడి యొక్క పరిరక్షణ, అభివృద్ధి ముఖ్యం. దానికి దోహదంగా ప్రకృతిని ఎలా మలచుకోవాలి. మన సంస్కారితో ప్రకృతి ఒక భాగం, ప్రకృతిలో జీవిస్తున్నాం. కాకపోతే మానవుడి అవసరాలు పెరిగాయి. అధునాతన సమస్యలకు, అధునాతన పరిష్కారాలు ఉండాలే తప్ప, ప్రకృతి పలితమైనది రాన్ని ముట్టుకోవడ్డు అనే దృష్టిగతంతో పరిరక్షణ అనే పదాన్ని చూడకూడదు. మార్పులు చేసి సంరక్షించుకోవాలి.

మున్సుందు విద్యా వ్యవస్థ ఎలా ఉండబోతుంది?

పూర్వకాలంలో విద్య అనేది సంఘంలో కొంతమంది నేర్చుకుని, కొంతమంది మార్గదర్శకాలు ఇచ్చేవారు. విద్య అంటే జ్ఞానం. జ్ఞానాన్ని వర్షానంటగా నేర్చుకోవటం అవలంభించాలి. ప్రజలందరిని విద్యావంతులుగా చేయటం ప్రభుత్వం బాధ్యత కాదు. ప్రజలు జ్ఞానం సంపాదించుకోవటానికి అవకాశాలు కల్పించాలి. విద్యను చేపేవాళ్ళను గౌరవించాలి, వారికి ఎక్కువ జీతం ఇప్పాలి. మానవ అభివృద్ధికి కృషి చేసే రంగాలలో పెట్టుబడులు పెట్టటం లేదు.

ప్రభుత్వ పారశాలలో పిల్లలకు ఫిలికల్ దూరం ఏ విధంగా ఉండబోతుంది? అదే విధంగా ప్రైవేట్ స్కూల్లో ఏ విధంగా ఉండబోతుంది?

గపర్చుమెంట్ తక్కువ కలగజేసుకుంటే ఎక్కువ సహకరించినట్లు నా ఉద్దేశం. సూర్యులో ఉండే టీచర్కు, హెడ్ మాస్టర్కు అవగాహన ఉంటే వారు ప్లాన్ చేసుకుంటారు. అంటే ఒకే క్లాస్‌ను రెండు క్లాస్‌గా మార్చుకోవచ్చు. లేదా ఈ గంట ఒకక్లాస్ కు ఇంకో గంట వేరే వాళ్ళకు పెట్టాలి. అది ఒక హెడ్ మాస్టర్, ఎడ్యూకేషన్ సంస్లాపం విధివిధిల్లో ఉండబోతుంది. వారికి ఏ విధంగా గపర్చుమెంట్ సపోర్టు ఉంటుంది.

ఈ సంవత్సరం విద్యాసంవత్సరం ఉండడా?

సూర్యుల్ని, కాలేజీకి గానీ ఆ బాధ్యత ఇచ్చినట్టియతే వాళ్ళ రెండు నెలలు పారాలు చెప్పాలన్నారు. ఎగ్గామినేషన్ కూడాను వాళ్ళకే అవకాశం ఇప్పాలి. గపర్చుమెంట్ ఎగ్గామ్ పెట్టడం, పేపర్లు దిద్దించటం, ఇది పద్ధతి కాదు.

విద్యార్థంలో ప్రభుత్వం అతిగా కలగజేసుకుంటుంది. దీని వస్తు నష్టం కలుగుతుంది. విద్యా వ్యాప్తి జరగటం లేదు. కానీ ప్రభుత్వం ఇన్ని గంటలు చెప్పాలి అనే నిబంధనలు పెట్టి వదిలేస్తే ఆ గంటలు ఎప్పుడున్నాయి వాళ్ళ చూసుకుంటారు. బెలివిజన్, బెలికమ్యూకేషన్, కంప్యూటర్, జూమ్ యాప్ ద్వారా వాళ్ళ చూసుకుంటారు. ప్రజా ప్రభుత్వం ప్రజలను నమ్మాలి, ప్రజలకు అవకాశాలివ్వాలి. ప్రతి ఒక హౌరుడు విద్యావంతుడు కావాలి, తన అభిప్రాయాలన్నీ తానే పెంచుకొనేలా హారునికి సహకరించేలా ఉండాలి.

ఇటువంటి పరిస్థితుల్లో రవాణా వ్యవస్థ ఏ విధంగా ఉండబోతుంది?

తాత్కాలికంగా రవాణా ఆపడం అవసరం కావొచ్చు. నడవడం అవసరం. ఎక్కువ కాలం ఆపడం వలన సంఘానికి నష్టం వస్తుంది. ఉదాహరణకి గ్రామాల్లో పండించిన కూరగాయలు, ఆహార పదార్థాలు పట్టాలో అందరికి కావాలి కదా. వాటిని మొదట్లో ఆపడం సమంజసం, తరువాత పొడిగించకుండా, మార్పులు తీసుకురావాలి. మానవుని కదలిక అనేది చాలా అవసరం. అది లేకుండా చేయలేదు. దానిలో ఎటువంటి సొలబ్యుం ఉండాలి, ఎటువంటి నియమాలు పాటించాలి అనే వాటిలో సూచనలు ఇప్పటం మంచిది. ప్రజా రవాణా చాలా అవసరం. డబ్బు కావాలంటే, కొనుగోలు జరగాలంటే, ఉత్పత్తి పెరగాలంటే, రవాణా కదలాలి. మొదట్లో సమస్య అర్థం కానప్పుడు ఆపాం. తరువాత ఏది వీలు అవుతుందో దాన్ని అనుమతించాలి. ప్రజా సంస్థల యొక్క సలహా తీసుకోవాలి.

రాబోయే రోజుల్లో టూరిజం ఎలా ఉండబోతుంది?

టూరిజం బాగా పెరగాల్సి ఉన్నది. ఇప్పుడున్న నియమాలు, నిబంధనలు దోహదం చేయవు. మార్కులని ఉన్నది. కరోనా ప్రభావం తాత్కాలికమే. మనదేశంలో రెండు రకాల టూరిజం ఉన్నది. సోపల్ టూరిజమని ప్రాస్టిల్ ఫ్రైంచ్వాళ్ళకి మనదేశ జాతీయ సంస్కృతి మీద ఉన్న అవగాహన మనదేశంలో ఉన్న మనవాళ్ళకే చాలా మందికి లేదు. ఎందుకంటే వాళ్ళ పర్యాటన వలన ఇక్కడికి వచ్చి స్టడీ చేసి అవగాహన చేసుకోగల్గారు. మనవాళ్ళ పర్యాటన కోసం బయటికి వెళ్ళకపోవటం వలన మనకి ప్రపంచం మీద అవగాహన తక్కువ. మనదేశంలో సమైక్యత పెరగకపోవటానికి కారణం ఏమిటంటే ఒక రాష్ట్రం వాళ్ళ ఇంకో రాష్ట్రానికి రాలేదు. దీన్నే ఇంటర్వల్ టూరిజం అంటారు. మనదేశంలో ఒక రాష్ట్రం నుండి ఇంకో రాష్ట్రానికి తిరిగి వేరు భారతీయులేనా అనే విధంగా ఉండాలి. టూరిజం అనేది సోపల్ టూరిజం కావాలి. కొన్ని దేశాల నుంచి టూరిజాన్ని అనుమతించవచ్చు. ఎక్కడై కరోనా వైరస్ ఉధృతంగా లేదో లేక పూర్తిగా తగ్గిపోయిందో వారిని మనం అనుమతించాలి. ప్రభుత్వ అధికారులకు ఇది తెలియదు. అంటే ఈరంగంలో కృషిచేస్తున్న స్వచ్ఛంద సంస్థలున్నాయి. మన సంస్కృతి, సంపదాయాలను, సంవదలను పరిరక్షించుకోవటానికి కొన్ని సంస్థలున్నాయి. అలాంటి సంస్థలను సంప్రదించి నిర్దియాలు తీసుకోవాలి. విదేశీయలు రావటానికి చాలా అనుమతులు అడుగుతున్నారు. ఈ పరతులు పర్యాటనకు ఆటంకాలు. చాలా

అవసరమైన పరిశ్రమ టూరిజం. మనదేశానికి ఆర్టికంగా చాలా లాభాలే. మనం మున్సుందు పెంపాందించు కోవాల్సినటువంటి రంగాల్లో మందుల తయారీలో, వైద్యులను బయట సహకారానికి పంపించటం లాంటిదే పర్యాటకులను ఆహ్వానించి, వారు మన సంవదను పంచుకునేలా చేయటం కూడా అంతే అవసరం.

ఇటువంటి విపత్తులు రాకుండా తీసుకోవాల్సిన చర్యలు ఏమిలి?

ఇలాంటి విపత్తులు ఎప్పుడూ వస్తునే ఉంటాయి. ప్రతి వ్యక్తి రోగినిరోధక శక్తి పెంచుకోవాలి. ఇలాంటి వ్యాధులు, సమన్యులు వస్తున్నప్పుడు పరిష్కారానికి కావాల్సిన వ్యవస్థలన్నీ రెడీగా ఉంచుకోవాలి. మంచి ఎప్పుకేషన్ ఉండాలి. ప్రైంట్, పోస్టిటర్ల్స్ అందరికి అందబాటులో ఉండాలి. ప్రైవేట్ పోస్టిటర్ల్కు సమర్థత పెంచటానికి శిక్షణివాల్సి. ప్రైంటీఫిక్ రీసెర్చ్ ల్యాబ్ గవర్నమెంట్ పెట్టాలి. శాప్త విజ్ఞాన పరిశోధనమీద ప్రయోగాలు చేయటానికి, కృషి చేయటానికి డబ్బు ఇంకా ఎక్కువ భర్పు పెట్టాల్సి ఉంది. జాతీయ ఆదాయంలో 1% కంటే ఎక్కువ భర్పు పెట్టడంలేదు. అభివృద్ధి చెందిన దేశాలు 6% భర్పు పెడుతున్నారు. మనదేశంలోనే వస్తువు ఉత్పత్తి యొక్క సామర్యాన్ని ప్రజల్లో పెంచాలి. ల్యాబోరీటీనీస్కు ఎక్కువ ఘంట్స్ ఇచ్చి, సైంటిస్టులకు పరిశోధన చేయటానికి స్వాతంత్యం ఇవ్వాలి. అది కాకుండా గవర్నమెంట్ లాబోరీటరీస్లో మాత్రమే చేయాలంటే కుదరదు. ప్రైవేట్ ఇండస్ట్రీస్నీని వాళు పరిశోధన చేయమని అడగాలి. మనం ప్రైవేట్ ఇండస్ట్రీస్కు అవకాశం కల్పించటం లేదు. రీసెర్చ్ ప్రభుత్వమే చేయాలి, ఉత్పత్తి ప్రభుత్వమే చేయాలి అనే దృక్కుఫుం వల్ల నష్టపోతున్నాం. గ్రాంట్ ఇచ్చి ప్రైవేట్ కు చేసుకోమనాలి. ప్రభుత్వ విధానాలు మార్చాలి ఉంది.

ఇండస్ట్రీస్కు అవకాశం కల్పించటం లేదు. రీసెర్చ్ ప్రభుత్వమే చేయాలి, ఉత్పత్తి ప్రభుత్వమే చేయాలి అనే దృక్కుఫుం వల్ల నష్టపోతున్నాం. గ్రాంట్ ఇచ్చి ప్రైవేట్ కు చేసుకోమనాలి. ప్రభుత్వ విధానాలు మార్చాలి ఉంది.

మనదేశ ఫెడరల్ వ్యవస్థ ఎలా ఉండబోతుంది?

నిజానికి ఫెడరల్ వ్యవస్థ మనకు అవసరంలేదు. మనం ఒకేజాతి, ఒకే సంస్కృతి, ఒకే వరిత్ర. ఫెడరలిజం అనేది వేరు వేరు ఇండిపెండెంట్ సంఘాలున్న దేశాల్లో, రెండవ ప్రపంచ యుద్ధ కాలంలో రాష్ట్రాలన్ని వేరుగా ఉండి స్వభిమానంతో ప్రక్క రాష్ట్రం కంటే మేమే గొప్పరాష్ట్రం అనుకునే వాళ్ళ మధ్యన ఫెడలిజం అనే పదాన్ని సృష్టించారు. మనదేశంలో ఒక రాష్ట్రానికి, ఇంకో రాష్ట్రానికి తేడా ఏమి ఉంది. ఎంతోకాలంగా మనం కలిసి జీవిస్తున్నాం. రాష్ట్రానికి అంటూ ప్రత్యేకమైన ప్రత్యేకతలు ఏమీ లేవు. అప్పట్లో కొన్ని ఇండిపెండెంట్ రాష్ట్రాలు ఉన్నాయి. ప్రైదరూబాద్, మైసూరు, బరోడా ఇలాంటి మహారాజాలు ఉన్నారు. కాబట్టి మహారాజాలు అందరు కలవటానికి అని వాళ్ళ కోసం ప్రత్యేక పోమీలు ఇప్పటం కోసమని చెప్పి, మనం వాళ్ళను కలుపుకోవటానికి అని చెప్పి, ఒక ఐక్య జాతీయ సంస్థ ఏర్పాటు అని చెప్పి, మీరు కూడా ఉండండి, మిమ్మల్ని ప్రత్యేకక్కంగా గుర్తిస్తాం అన్నాం. ఫెడలిజం లేదు మనదేశంలో ఒక ఐక్యటి యిజం. ఫెడలిజం అనేది వ్యతిరేక ఉన్న రాజకీయ శక్తుల మధ్యలో ఉంది. దీని వలన దేశానికి పెద్దగా ఉపయోగం లేదు.

(సచిన్, మల్టీప్లాషిట్ - దక్కువు ఫాన్ల్ ఇంటర్వ్యూ అధారంగా)

- కట్టు ప్రభాకర్, m : 8106721111

e: akumarkatta@gmail.com

దళిత బహుజన మేధావి, ప్రజాస్వామికవాది ఉ.సా.

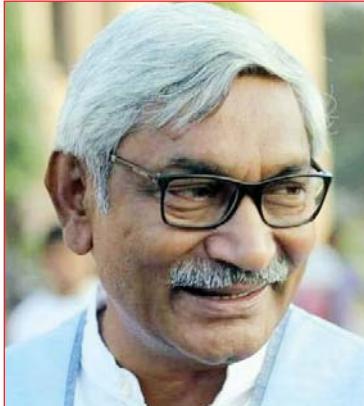
దళిత బహుజన మేధావి, ఉద్యమాల ఉపాధ్యాయుడు ఉ.సా. జులై 25న కరోనాతో మరణించడం అత్యంత విపొదకరం. ఉ.సా. అనలు పేరు ఉప్పుమాపులూరి సాంబశివరావు. ఉ.సా. గుంటూరు జిల్లాలోని బ్రాహ్మణ కోడూరులో ఉన్నత మధ్యతరగతి, వైద్యరంగ కుటుంబంలో జన్మించారు. ఆ కుటుంబం ఆయుర్వేద వైద్యంలో ఆ చుట్టు పక్కల ప్రాంతమంతా పేరు ప్రభ్యాతలు సంపాదించుకున్నది. ఉ.సా.సు మెడిసన్ వదివించాలనేది కుటుంబ ఆకాంక్ష.

1968లో ఉ.సా. పి.యు.సి. విద్య కోసం

తెనాలి వి.ఎస్.ఆర్. కాలేజీలో చేరే ఉప్పటికే నాస్తికవాది, హెతువాది. తెనాలి విద్యార్థి ఉద్యమ ప్రభావంతో మార్కిస్టుగా మారాడు. 1973 చివరిలో తెనాలిలో ఏర్పడిన అరుణోదయ సాహితీ సాంస్కృతిక వేదిక (ఇప్పుడున్న అరుణోదయులకు సంబంధం లేదు)కు కన్నెనర్గా ఎమర్జెన్సీ పరకు పనిచేశాడు. అరుణోదయ ప్రతివారం నిర్వాహించిన చర్చావేదికల ద్వారా, రాత్రి పారశాలల ద్వారా చాలామంది విష్వవ రాజకీయాలతో మమేకమయ్యారు. ఉ.సా. ఎమర్జెన్సీ సమయంలో పూర్తి విష్వవకారుడిగా జీవితాన్ని ప్రారంభించి కొండ మొదలు తదితర ప్రాంతాలలో ఉద్యమ నిర్వహణలో పాలుపంచుకున్నారు. ఆ సమయంలోనే కవిగా, గాయకుడుగా సాంస్కృతిక సేనానీ అయ్యాడు. ఉ.సా. రాసిన పాటలు, రచనలు ఇవ్వాల్సి ప్రజలను చైతన్య పరచడంలో ప్రధాన పాత్ర పోషిస్తున్నాయి. ఎమర్జెన్సీ కాలంలో అరెస్ట్ చేయబడి రాజమండ్రి జైలులో ఉన్నారు.

1986 వరకు విష్వవోద్యమంలో పనిచేశారు. 1981లో మంగళగిరిలో జరిగిన చేనేత కార్బుకుల మహోద్యమంలో కీలకపాత్ర పోషించారు. కొండ మొదలులో జరుగుతున్న గిరిజన భూపోరాటాల్లో కొన్ని నెలలున్నారు. నల్గొండ జిల్లా మోత్కూరులో విష్వవోద్యమ నిర్మాణానికి కృషి చేశారు. లోవోల్సేజీ సమస్యలై దైతులను కదిలించి వేలాది ఎడ్డ బండ్లతో ప్రదర్శన నిర్వహించారు. తరిమెల నాగిరెడ్డిగారి చివరి రోజులలో అత్యంత సన్నిహితంగా వుండి వారిని కంటీకి రెప్పులా కాపాడుకున్నారు.

కారంచేడు, చుండూరు, వేంపెంట సంఘటనలు ఉ.సా.సు అస్తిత్వ ఉద్యమాల వైపు నడిపింది. ఇది వర్డ్, కుల సమాజం అనే

ప్రతిపాదనతో తన మార్గాన్ని పునఃప్రారంభించాడు. 1986 సంచి ఉ.సా. ఒక ప్రభంజనంలా ఎదిగాడు. తన ప్రతి ఆలోచనా, ఆచరణ దళిత, బహుజనుల, మైనార్ట్, ప్రాంతీయ అస్తిత్వాలకు ఒక దిక్కుచి. వివిధ శైఖిలుగా ఉన్న దళిత, బహుజన మైనార్ట్ల బక్కుత కోసం, నిరంతరం ప్రయత్నిస్తూ ఉన్నాడు. ఉ.సా. గొప్ప ప్రజాస్వామిక వాది. పీడిత ప్రజలపై నిరంతరం జరుగుతున్న దాడులకు వ్యతిరేకంగా ఆయా శైఖిలను సమీకరించడంలో ఎనిటేని కృషి చేశాడు. వివిధ ప్రతికలకు సంపాదకుడిగా ఉన్నారు.

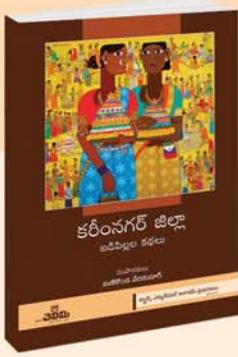
దళిత ఉద్యమ చరిత్రను రణనిన్నాధం పేరుతో రికార్డు చేశారు. ముఖ్యంగా మలి తెలంగాణా ఉద్యమంలో వివిధ సంఘాలతో కలిసి పనిచేశాడు. భౌగోళిక తెలంగాణాతో పాటు సామాజిక తెలంగాణాను ఆకాంక్షిం చాడు. తెలంగాణా సాధన కోసం జరిగిన అనేక చర్చల్లో, నిరసనల్లో, ధర్మాలలో, ప్రముఖ పాత్ర వహించాడు. అభిప్రాయ బేధాలతో సంబంధం లేకుండా ఉద్యమాలపై జరిగిన అన్ని రకాల అఱచి వేత చర్యలకు వ్యతిరేకంగా, అన్ని సంఘాలతో కలిసిపని చేశాడు. దళిత బహుజన తాత్ప్రియక వేత్తగా, నిజాయాతీ పరుదుగా, నిరాడంబరుదుగా, ప్రజాస్వామిక వాదిగా వివిధ శైఖిల అభిమానాన్ని సంపాదించుకున్నాడు.

మహోత్సాహులే, పెరియార్, అంబేద్కర్ భావనలను, మార్కిస్టులతో మేలవించిన ఒక సమగ్ర ఆలోచనతో పనిచేశారు.

కరోనా నేపధ్యంలో వివిధరంగాలలో కృషిచేస్తున్న నిష్టాత్మలైన ప్రముఖులను దక్కన్ల్యాండ్ ఇంటర్వ్యూ చేసింది. ఈ క్రమంలో ఉ.సా.సు 9.5.2020న ఇంటర్వ్యూ చేసింది. పలు అంశాలపై ఆలోచనాత్మక విశ్లేషణలు చేశారు. దీన్ని జులై 2020 సంచికలో ప్రచురించినది. ఈ ఇంటర్వ్యూను ప్రచురించిన కొద్దికాలంలోనే ఆదే కరోనాతో ఉ.సా. మరణించడం విచారకరం. సోషల్ మీడియాకి ఉ.సా.గారి చివరి ఇంటర్వ్యూ యిది.

ఉ.సాగారి మరణానికి వారి కుటుంబ సభ్యులకు, ఉద్యమ సహచరులకు దక్కన్ల్యాండ్ తన ప్రగాఢ సానుభూతి ప్రకటిస్తున్నది.

- జాగాష్టి, m : 9848266384
e: desk.deccan@gmail.com

చిల్డన్స్ ఎడ్యూకేషన్ల్ అకాడమీ

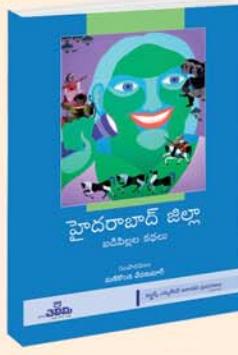
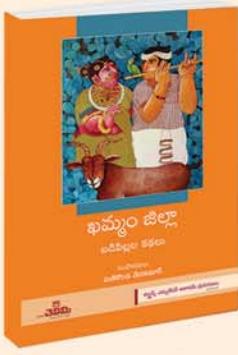
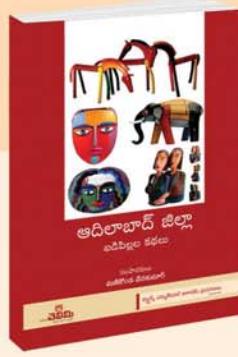
ప్రైదరాబాద్ (Regd. 720/1982)

బాలచెలిమి

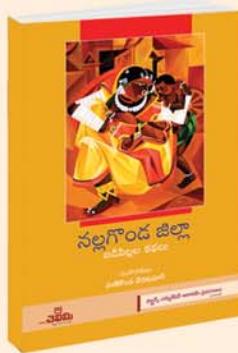
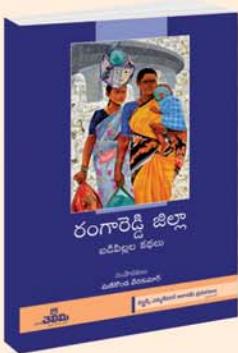
పిల్లల వికాస పత్రిక

తెలంగాణ బడి పిల్లల కథలు

పిల్లలకు అత్యంత అనందానిచ్చేది ఆట బొమ్మలు, కథల పుస్తకాలే. పాత్యపుస్తకాలు అందినే జ్ఞానానికి సమాంతరంగా మరింతో లోకజ్ఞానాన్ని అందించేది భాల సాహిత్యమే. పుస్తకాలు పిల్లల ఆలోచనా నైపుణ్యాలను పెంచుతాయి. వారి ఊహాలకు ప్రాణం పోస్తాయి. వారిలో సృజనాత్మకతను పెంచుతాయి. చరిత్ర, సంస్కృతి, కళలు, సైన్స్, మానవ స్వభావాలు, జంతు స్వభావాలు, ఆరోగ్య సంబంధిత అంశాలు - ఒకబేమిటి ప్రాథమిక విజ్ఞానభాని భాలసాహిత్యం. పిల్లలలో నైతికతను, ఆధ్యాత్మికతను, సక్రమమైన ప్రవర్తనను, మంచి చెదుల అవగాహనను పెంచే బాధ్యతను భాల సాహిత్యమే నెరవేర్సగలదు.

ఇవి అచ్చంగా మన పిల్లలు రాసిన కథలు, స్వచ్ఛమైన కథలు. ‘చిల్డన్స్ ఎడ్యూకేషన్ల్ అకాడమీ’ తెలంగాణలోని ఉమ్మడి 10 జిల్లాల “బడి పిల్లల కథలు” సంకలనాలుగా అందమైన బొమ్మలతో వెలువరించింది.

10 పుస్తకాల సెట్ ధర రూ.330 • తగ్గింపు ధర రూ. 300

ప్రతులకు

అన్ని ప్రముఖ పుస్తక కేంద్రాలు.

మరియు

‘భూపతి సదన్’ 3-6-716,

ష్ట్రోట్ నెం. 12,

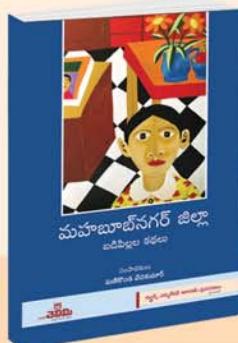
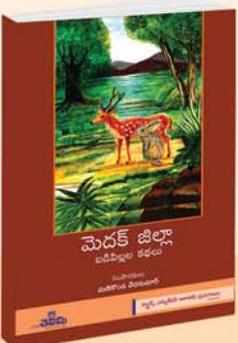
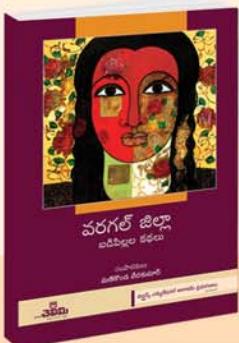
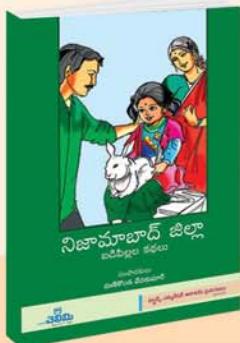
హిమాయత్ నగర్,

ప్రైదరాబాద్ - 500029

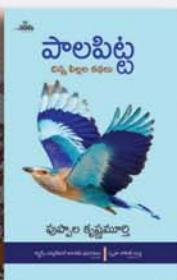
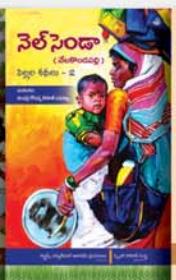
ఫోన్ : 9030 6262 88

email: edit.chelimi@gmail.com

website : www.balachelimi.com

చిల్డన్స్ ఎడ్యూకేషన్ల్ అకాడమీ ప్రచురించిన ఇతర పుస్తకాలు

నిర్వాల్ బోమ్మలు

నిర్వాల్

ఈ పేరు చెబితేనే చాలు...సహజత్వం ఉట్టిపడేలా ఉండే కొయ్య బొమ్మలు, విలక్షణ శైలికి పేరొందిన పెయింటింగ్స్ గుర్తుకు వస్తాయి. అదిలాబాద్ జిల్లా నిర్వాల్ కొయ్య బొమ్మలు దేశీయంగానే గాకుండా అంతర్జాతీయంగా కూడా ఎంతగానో పేరు ప్రభాగ్యతులు పొందాయి. స్థానికంగా అదవిలో లభించే పొనికి కర్రను ఉపయోగించి వనమూలికలు, సహజరంగులతో ఈ బొమ్మలను రూపొందిస్తారు.

ఇదీ నేపథ్యం

నిర్వాల్ సంస్థానాన్ని పొలించిన నిమ్మనాయుడు పద్మనాయక మంసానికి చెందిన వాడు. అప్పట్లో ఆయన దేశం నలుమూలల నుంచి కళాకారులను నిర్వాల్కు రప్పించి హస్తకళలను అభివృద్ధి చేశారు. మరీ ముఖ్యంగా మరట్టాడ ప్రాంతంలో నివసించే నకాశి కళాకారులను రప్పించి వారికి ఉపాధి కల్పించాడు. వారి కోసం కనుబా ప్రాంతంలో ఇక్కు కూడా నిర్మింపజేశాడు. వీరు తయారు చేసిన బొమ్మలు పొరుగు రాజుధిపతులను సైతం ఆకట్టుకోవడం వీరి స్వస్తాపన కళాశిప్పొనికి నిదర్శనం. నిమ్మనాయుడి ఆదరణతో నకాశి కుటుంబీకులకు గౌరవప్రదమైన జీవనోపాధి లభించింది. ఆయన హాయాంలో నిర్వాల్ పేరు ఖండాంతరాలు దాటింది. ఆయన అనంతరం పొలించిన శ్రీనివాసరావు, జలపతిరావు, వెంగళరావు, కుంటి వెంకపూటాయుడు తదితరులు ఈ కుటుంబాలను ఆదుకొని నిర్వాల్ కళలు అంతరించిపోకుండా అండగా నిలిచారు. నిర్వాల్లో కొయ్య బొమ్మల పరిశ్రమ 17వ శతాబ్దిలో ప్రారంభమైనట్లు భావిస్తారు. నకాశి కులానికి చెందిన కళాకారులు ఎక్కువగా ఈ బొమ్మలను తయారు చేస్తారు. ఈ బొమ్మల తయారీ శాతవాహన కాలం నుంచి కూడా ఉన్నట్లు తెలుస్తోంది. అజంతా లోనే వర్షచిత్రాలను పోలిన బొమ్మలను వేయడం ఇందుకు నిదర్శనంగా భావిస్తారు.

ముచ్చటపడ్డ నిజం నవాబు

నిజాం నవాబు ఒకసారి నిర్వాల్ పట్టణాన్ని సందర్శించేందుకు వచ్చిన సమయంలో ఆయనకు సకల లాంఘనాలతో స్వాగతం పలికి కోటలోకి ఆప్సోనించారు. నవాబు సింహాసనంపై కూర్చోగానే పైనుంచి పూలవర్షం కురిసింది. అపి మామూలు పూలు కావు. అచ్చంగా బంగారు పుష్పాలను తలపించేలా నిర్వాల్ కళాకారులు రూపొందించిన చెక్క పుష్పాలు. వాటిని చూసి నిజాం నవాబు కూడా ముచ్చటపడ్డడని అంటారు. నిజాం రాజులతో పాటుగా మహారాష్ట్ర బోంస్ రాజులు, గోండు రాజులు, బహాదుర్ సుల్తానులు, వెలమరాజులు ఎందరో వీటిపట్ల ఆకర్షితులయ్యారు.

తయారీ విధానం

ఈ బొమ్మలను తయారు చేసేందుకు పొనికి కర్రను తీసుకువచ్చి

కావాల్పిన రీతిలో ముక్కలుగా చేసి బొమ్మ ఆకారానికి మలుస్తారు. చింతగింజల పిండితో తయారు చేసిన జిగురుతో చిన్న చిన్న చెక్క ముక్కలను కావాల్పిన రీతిలో చెక్కి ఆ బొమ్మలకు అతికించి దానికాక రూపం తీసుకువస్తారు. ఆ తరువాత బొమ్మను ఎండలో ఆరబ్జెట్ రంగులు వేస్తారు. అడవుల్లో దౌరికే ఆకుపసర్లు, సహజవర్షాలు ఉపయోగించి బంగారు రంగును తయారు చేస్తారు. ఈ రంగు చేసేందుకు బాగా ద్రమించాల్సిందే.

ఎన్నో బొమ్మలు

ఈ కళాకారులు తయారు చేసే బొమ్మల్లో పుక్కలు, జంతువులు, కూరగాయలు, పండ్లు, లవంగాలు, యాలకులు, అగ్గిపెట్టె, సిగరెట్ పెట్టె లాంటివెన్నో ఉంటాయి.

నిర్వాల్ పెయింటింగ్స్

బొమ్మల తరఫోలోనే నిర్వాల్ పెయింటింగ్స్ కూడా ఎంతో జనాదరణ పొందాయి. మని కోపం వల్ల శిలారూపం దాల్చిన గంధర్వ కన్య, యుద్ధరంగంలో శ్రీకృష్ణుడు అర్పునుడికి చేసే గీతాబోధన, ప్రకృతి రమణీయత, దేవతల చిత్రాలు..ఇలా ఎన్నో పెయింటింగ్స్ లభ్యమ వుతాయి. ఈ చిత్రాల్లో బంగారు వర్షం ఎక్కువగా కన్నిస్తుంటుంది.

ఈ చిత్రాలు సహజత్వం ఉట్టిపడేలా చూసేందుకు ఆకర్షణీయంగా ఉంటాయి. చెట్ల రసాలు, పువ్వుల నుంచి రంగులను ఈ చిత్రకళలో ఉపయోగిస్తారు. కొత్త అందాల్లో సజీవరీతుల్లో కన్నించే ఈ చిత్రాలకు దేశవిదేశాల్లో మంచి డిమాండ్ కూడా ఉంది. చిత్రకళలో ఇక్కడి కళాకారులు బ్రహ్మరోతు వద్యారావు శైలిని కొనసాగిస్తున్నారు. ఈ చిత్రాలను డ్యూకో రంగులను ఉపయోగించి చెక్కతో చేసిన చట్టాలపై వేస్తారు. ఈ చట్టాల పరిమాణాలు 1.6×1 అడుగులు $\times 1$ అడుగుగా ఉంటాయి. ఈ చిత్రాలను బహుమతులుగా ఇచ్చేందుకు ఎక్కువగా ఉపయోగిస్తుంటారు. వివిధ రకాల శైలులతో 150కిప్పుగా థీమ్లతో ఈ చిత్రాలు లభ్యమవుతున్నాయి.

1948లో పద్మావత తండ్రి రాజేంద్ర, బూసాని రాములు కలసి నిర్మల్ ఇండస్ట్రీస్ ను ప్రాదరాబాద్ లోని షైరతాబాద్ ప్రాంతంలో నెలకొల్పారు. ఈ సంస్థ ద్వారా బొమ్మలు ఉత్సవి చేయడమే గాకుండా ఇతరులు చేసిన బొమ్మలు, పెయింటింగ్స్ కూడా విక్రయిస్తుంటారు.

ఎన్నో కప్పోలు

ఈ బొమ్మలను తయారు చేసేందుకు ఉపయోగించే పొనికి కర్ర, ఇతర ముడిపదార్థాలు లభించడం కష్టంగా మారుతోంది. ఈ కారణంగా కళాకారులు ఇఖ్బందులకు గురవుతున్నారు. ఈ విషయంలో ప్రభుత్వం తమకు సహకరించాలని వారు కోరుతున్నారు.

చలతతలో..

ప్రముఖ యాత్రాచరిత్రకారుడు ఏనుగుల వీరాస్త్వమయ్య తన కాశీయాత్ర చరిత్ర గ్రంథంలో ఈ ప్రాంతాన్ని ప్రస్తుతించారు. అప్ప ట్లోనే ఇది ఒక పట్టణంగా ఉండేది. నిర్మల్ బొమ్మలు, పంచపాత్రల గురించి పేర్కొన్నారు. అతి పరిచయం వల్ల కలిగే ఉదాసీనతతో ఈ బొమ్మల విశిష్టత ఇక్కడి వారికి తెలియడం లేదని, ఇక్కడ ఏ ఇంట్లో చూసినా నిర్మల్ పంచపాత్రలు వాడుకలో కనిపించడం లేదని ఆయన రాశారు. 1955లో నిర్మల్ కొయ్యబొమ్మల సహకార సంస్థ ఏర్పడింది. ఈ కళాకారులకు రాష్ట్రపతి అవార్డు కూడా లభించింది.

దేశవిదేశాల్లో ప్రఖ్యాతిగాంచిన నిర్మల్ కొయ్యబొమ్మల పట్ల ఉమ్మడి రాష్ట్రంలో నాటి ప్రభుత్వాలు నిర్మించి వహించాయి. నాలుగు శతాబ్దాల చరిత్ర ఉన్న నిర్మల్ బొమ్మలు నేడు కానరాకుండా పో

యాయి. సమైక్య పాలకులు కొండపల్లి బొమ్మలకు ప్రాచుర్యం కల్పించి నిర్మల్ కొయ్య బొమ్మలను పట్టించుకోలేదని ఆరోపణలు ఉన్నాయి. ఆరు దశాబ్దాల పాటు సదైన మార్కెట్‌లో సౌకర్యం లేక ఆదరణ తగ్గి పోవడంతో నిర్మల్ కొయ్య బొమ్మల తయారీ కళాకారులు ఆర్థికంగా చిత్రించారు. కళను నమ్ముకొని బతికే నకాషీ కుటుంబాలు కొయ్య బొమ్మల తయారీని పక్కనబెట్టి బతుకుదెవు కోసం ఇతర పనులు చేపట్టాలిన దుఃఖి ఎదురైంది. ఆప్యడిష్టుడే వీచికి ఆదరణ క్రమంగా పెరుగుతోంది. ఆనలైన్‌లోనూ ఇవి లభ్యమవుతున్నాయి.

నిర్మల్ పెయింటింగ్స్ మధ్యతరగతి వారికి అందుబాటు ధరల్లో లభ్యమవుతాయి. ఒక్కో దాని వెల రూ. 200 నుంచి రూ. 1000 దా కా ఉంటుది. రూ. లక్ష్లు పలికే పెయింటింగ్స్ కూడా ఉంటాయి. విదేశాలకు సైతం ఇవి ఎగుమతి అవుతున్నాయి.

ప్రాదరాబాద్ నుంచి ఉత్తరంగా 210 కి.మీ. దూరంలో జాతీయ రహదారిపై నిర్మల్ ఉంది.

- దక్షన్‌మ్యాన్, m : 9030 6262 88
e: desk.deccan@gmail.com

మునగ సాగు ఆవశ్యకత

భారతదేశంలో మునగ ఒక ముఖ్యమైన కాయగూర పంట. మునగ చెట్టును మానవులు క్రీస్తు పూర్వం 150 సంవత్సరం ప్రాంతంలో ఉపయోగించారు. కొందరు చరిత్రకారుల ప్రకారం, మార్య పైన్యం యొక్క ప్రధాన పోషక పదార్థంగా మునగ కాయ వుంది. అదే అలెగ్జాండర్ సైన్యాన్ని ఓడించిని ప్రసిద్ధి చెందింది. ఆయుర్వేదం ప్రకారం కనీసం 300 మానవ వ్యాధులకు చికిత్స చేయగల సామర్థ్యం మునగకు ఉంది.

ఈ కాయలు, ఆకులను ఎక్కువగా వంటకాల్లో వాడటం మన రాష్ట్రంలో ఆనవాయితీ. ఆకుకూరలతో మునగను కూడా వాడాల్సిన అవసరం ఎంతో ఉంది. మునగ కాయలకన్నా అధిక పోషకాలందించే ఆకుల వాడకం మన రాష్ట్రంలో చాలా తక్కువ. మన రాష్ట్రంలో రైతులు ఎక్కువ వీస్తరించే మునగను సాగుచేస్తూ, అధిక దిగుబడులతో మంచి ఆదాయం పొందుతున్నాయి.

తమిళనాడు, ఆంధ్రప్రదేశ్, కర్ణాటక, ఒరిస్సా రాష్ట్రాలు మునగ ఆకులను ఎక్కువగా యూరోపియన్ యూనియన్, యు.ఎస్.ఎ, చైనా, గల్ఫ్ దేశాలకు ఎగుమతి చేస్తున్నాయి.

వాతావరణం:

మునగ ఉష్ణ, ఉప ఉష్ణ మందల ప్రాంతాలలో పెరుగును. దీని పెరుగుదలకు $25-35^{\circ}$ సె.డిప్టోగ్రాఫ అనువైనది. 48° సె.ఎ.డిప్టోగ్రాఫ వరకు కూడా సాగు అనుకూలమే. తెలంగాణ రాష్ట్రంలో సగటు ఉష్ణోగ్రత 15 నుండి 40° సె.ఎ. అందువలన తెలంగాణ రాష్ట్రం మునగ సాగుకు చాలా అనుకూలం.

నేలలు :

మునగ అన్ని రకాల నేలలో సాగు చేయవచ్చును. మునగ పెరుగుదలకు నేల యొక్క పిహాచ్ 6-7 అనువైనది.

రకాలు :

ఫి కె ఎం-1, ఫి కె ఎం-2, కె ఎం-1, రోహిత్-1, కోయింబత్తూర్-1 లాంటి అభివృద్ధి చేయబడిన విత్తనాల రకాలే కాకుండా స్థానిక రకాలైన జాప్టు, యాజ్ఞవం, పూనా, పౌల్, చవకచెరి, మొలనోల్, దుర్గ, జికెవికె-1, 2, 3 రకాలు మునగ ఆకు ఉపత్రికి అనుకూలమైన రకాలు.

నేల తయారి :

నేలను లోతుగా దున్ని 45 సె.ఎ.మీ² సైజు గల గుంతలను కాయల కొరకు అయితే 2.5×2.5 మీటర్ల లేదా ఆకు కొరకు అయితే 1×1 మీటర్ల దూరంతో తవ్వి పది కేజీల పశువుల ఎరువు, 100 గ్రాముల సైట్రోజన్, 200 గ్రాముల పాస్పరన్, 50 గ్రాముల పాటాషియం వేసి గుంటలను మూసివేయవలెను.

విత్తనాలను రెండు సుండి మూడు సెంచిమీటర్ల లోతులో జులై సుండి అక్టోబర్ మాసం వరకు నాటుకోవచ్చు. ఒక ఎకరానికి 650 గ్రాముల విత్తనాలు అవసరం అవుతాయి. 6×6 ఆడుగుల దూరంలో ఒక ఎకరానికి 1200 మొక్కలను నాటుకోవచ్చును.

కాయకోతి :

కాయలు లావుగా, సున్నగా పెరిగి, కాయలో గింజలు ఉపైతుత్తగా కన్నించినపుడు, కాయలు పెలునుదనం రాకముందే కోసి మార్చెట్కి తరలించాలి. స్వర్న యాజమాన్య పద్ధతులను సమర్థంగా చేపడితే మునగ సాగుతో లాభాల దిగుబడులను పొందవచ్చు.

ఆకులు మరియు లేత కొమ్ముల కోతి :

100-150 సెంచిమీటర్ల కంటే ఎక్కువ ఎత్తులో ఉన్న ఆకులు మరియు లేత కొమ్ములను మాత్రమే కత్తిరించవలెను.

దిగుబడి :

మొక్క నాటిన తరువాత ఏడు నెలల సుండి కాయ కోయివచ్చును. మంచి యాజమాన్య పద్ధతులలో ఒక చెట్టుకు సంవత్సరమునకు 15 కేజీల కాయల చొప్పున ఒక ఎకరానికి 18 టన్నుల మునగ కాడలు వస్తాయి. మొక్క నాటిన తరువాత రెండున్నర నెలల సుండి ఆకులను కోయివచ్చును. ఒక ఎకరానికి 25 టన్నుల ఆకులను పొందవచ్చును. తాజా ఆకులు ఆరబెట్టి పొడి చేయుట వలన 2 సుండి 2.5 టన్నులు అనగా 10% పొడి పొందవచ్చును. సగటున ఒక టన్ను మునగ ఆకుపొడి ధర రూ. 2.50 లక్షలు ఉంటుంది. ఆ విధంగా ఎకరానికి మునగకు పొడికి రూ. 5 లక్షలు ఆదాయం వస్తుంది.

మునగ ఆకు ఉపయోగాలు :

వంద గ్రాముల మునగాకులో వుండే పోషక పదార్థాలు, నీరు 75.9 శాతం, పిండి పదార్థాలు 13.4 గ్రా, ఫ్యౌట్ 17 గ్రాములు, మాంసకృతులు 6.7 గ్రా, కాల్చియం 440 మి.గ్రా, పొస్పురన్ 70 మి.గ్రా, ఐరన్ 7 మి.గ్రా, సి' విటమిన్ 200 మి.గ్రా, ఖనిజ లవణాలు 2.3 శాతం, పీచు పదార్థం 0.9 మి.గ్రా, ఎనర్జీ 97 కేలరీలు ఉంటాయి.

మునగ ఆకు అధిక పోషకాలు కలిగి ఉంటుంది.

- పొటాషియం అరటి పండులో కన్నా 15 రెట్లు అధికం
- మెగ్నెషియం గుడ్డలో కన్నా 36 రెట్లు అధికం
- విటమిన్ 'జీ' బాదంలో కన్నా 12 రెట్లు అధికం
- విటమిన్ 'ఎ' క్యారెట్లో న్నా 10 రెట్లు అధికం
- ప్రొటీన్ పెరుగులో కన్నా 9 రెట్లు అధికం
- విటమిన్ 'సి' కమల పండులో కన్నా 0.75 రెట్లు అధికం
- ఐరన్ బచ్చలి కూరలో కన్నా 25 రెట్లు అధికం
- క్యాల్చియం పొలలో కన్నా 17 రెట్లు అధికం
- మొత్తం మీద 92 పోషకాలు, 18 ఎమినో ఆసిడ్స్, 46 యాంటి ఆక్సిడెంట్, 9 అవసరమైన ఎమినో ఆసిడ్స్, 36 యాంటి ఇన్స్పోల్ముటరీ కలిగి ఉంటుంది.

25% ప్రొటీన్ మరియు 9 అవసరమైన ఎమినో ఆసిడ్స్ ఉండటం వలన కండరాల పెరుగుదల వుంటుంది. ఒక్కిందిని తగ్గిస్తుంది.

- 24.7% క్యాల్చియం ఉండటం వలన జీర్ణ శక్తి బాగా పెరుగుతుంది

- 32.2% ఐరన్, 24.7% క్యాల్చియం ఉండటం వలన శరీరంలో శక్తిని పెంపాందిస్తుంది.

- 18.9% విటమిన్ 'ఎ' వుండటం వలన దృష్టి లోపాలు నివారిస్తుంది.
- మధుమేహం నివారిస్తుది. రక్తపోటు తగ్గిస్తుంది.

- ఎముకలకు గట్టి తనం చేకూరుస్తుంది.

- బరువును తగ్గిస్తుంది. బిఎంబ్ మెరుగు పరుస్తుంది.
- జట్టు పెరుగుటకు తోడ్పుడుతుంది. చర్చ సౌందర్యం పెరుగుతుంది.

ఈ మునగాకు నూనె ఔపధాలు తయారీలో సౌందర్య సాధనాలు (కాసోబీక్స్), సుగంధ ద్రవ్యాలలో, రంగుల తయారీలో ఉపయోగిస్తారు.

అంతే కాకుండా జంతువులు మరియు చేపల ఆహారంలో కూడా ఉప యోగిస్తారు. నీటి శుద్ధి కరణకు కూడా ఈ నూనె ఉపయోగపడుతుంది. మల్లె, గులాబి, టూయిబ్ రోజ్ పూల మొక్కలకు ఎరువుగా ఈ నూనె వాడటం వలన పూలు అధికంగా రావడంతో పొటు పుష్ప సైజు కూడా పెరుగుతుంది.

ఇటీవల వ్యవసాయ శాఖ మంత్రి సింగిరెడ్డి నిరంజన్ రెడ్డిగారు మరియు ఉద్యాన సంచాలకులు లోక వెంకటామిరెడ్డి గారు అధికారుల బ్యందంతో కర్మాంగా తమిళనాడు రాష్ట్రాలను సందర్శించి, ఈ మునగ సాగు పై విశేషాలు సేకరించి, తెలంగాణ రాష్ట్రంలో మునగ సాగుని లాభసాటి సాగు చేయడానికి కార్బూచరణ రూపొందించారు. అందులో భాగంగా భద్రాద్రి కొత్తగూడెంలో జిల్లాలోని ఉద్యాన నర్సరీ అయ్యతాపురం, ఉద్యాన నర్సరీ గరిమెళ్ళపొడులని డెమో ప్లాట్టుగా తీర్చిదిద్దారు.

-సముద్రాల విజయ్ కుమార్,

m : 83744 49922

e : vijayasamudrala94@gmail.com

DECCAN
దక్కన్
సామాజిక, సాంస్కృతిక చానల్
CHANNEL

చిత్తా...? బొత్తా...?

మీరు ఏం మాటల్లాడినా
ఎవర్నీ ప్రశంసించినా
మీరెన్ని వంకర్లు పోతున్నా
మీ పరిధులు దాటినా
మేం కళ్ళు మూస్కు నడవాల్సిందే
నిస్సహాయంగా
నిశ్శబ్దంగా
నా గొంతు కింద
ఆర్టికల్ 19 నలిగి పోతుంది
నేనిక మాటల్లాడను
ధిక్కారమో, దండనో
నన్ను పరుగిత్తిస్తుంది
జెండా వందనం తరువాత
పిల్లలకి చాల్కెట్లు ఇచ్చేవాళ్ళు
ఇది కూడా అలాంటిదేనేమో!!

ప్రశాంతిభాషణ కోర్టు ధిక్కారణ నేరం
చేశాడని సుప్రీంకోర్టు నిర్దారణ చేసిన తరువాత
ఓ తెలుగు కవి ఆవేదన, ఆక్రోసం. ఇంతకీ
ప్రశాంతి భాషణ చేసిన నేరం ఏమిటి?
అయినకు వేసిన శిక్ష ఏమిటి?

సుప్రీంకోర్టు తనకు తానుగా స్థోకరించిన
కోర్టు ధిక్కారు నేరంలో ప్రశాంతి భాషణకీ ఒక్క
రాశాంటా జరిమానాన్ని విధించింది.
జరిమానా కట్టని పక్కంలో మూడు నెలల
జైలుశిక్షని, మూడు సంవత్సరాలు సుప్రీం
కోర్టులో ప్రాక్షీన్ చేయడానికి వీట్లేదని కోర్టు
ప్రకటించింది. ఈ జరిమానాని సెష్టోబర్
15లోగా సుప్రీంకోర్టు రిబ్లిఫ్టోలో జమ చేయాలని కోర్టు ఆదేశించింది.
అతను డిపాజిట్ చేశారు. సుప్రీంకోర్టులో రివ్యూ దరఖాస్తుని దాఖలు
చేశాడు.

తీర్పుని ప్రకటిస్తూ సుప్రీంకోర్టు న్యాయమూర్తి దీపక్ మిత్రా
ఇలా అన్నారు.

“న్యాయమూర్తులు మీడియా దగ్గరికి వెళ్ళకూడదు. వాళ్ళు కోర్టు
వెలుపల చేసిన కామెంట్స్‌ని స్థోకరించకూడదు.”

ప్రశాంతి భాషణ చర్యలు సుప్రీంకోర్టు గౌరవాన్ని కించపరిచే
విధంగా వున్నాయి. ప్రజల ర్ఘషితో సుప్రీంకోర్టు చులకన అయ్యే
విధంగా అతని చర్యలు వున్నాయని కోర్టు తన తీర్పులో పేర్కొంది.

వాక్ స్నాతంత్ర్యం వుంది కాని అది ఇతరుల హక్కుని గౌరవించే
విధంగా వుండాలని సుప్రీంకోర్టు పేర్కొంది.

భాషణ నేరం చేశాడని కోర్టు నిర్దారించిన తరువాత, అతను
క్షమాపణ చెప్పుకోవడానికి సుప్రీంకోర్టు చాలా అవకాశాలను అతనికి
ఇఱ్పాడి. సారే! నేను క్షమాపణలు చెప్పలేనని అతను సుప్రీంకోర్టుకి
విస్మించాడు. తాను క్షమాపణలు చెప్పితే తనలో విధేయత లేదని
భావించే అవకాశం వుండని తన విమర్శ సదుద్దేశ్యంతో చేసిందని
అతను అభిప్రాయ పడ్డాడు కోర్టుకి అదే విషయం వివరించాడు.

సుప్రీంకోర్టు నిర్దయాన్ని గౌరవిస్తున్నానని భాషణ తీర్పు పచ్చిన
వెంటనే ప్రతిస్పందించాడు. ఈ దేశపొరునిగా కోర్టు నిర్దయాన్ని
పాటిస్తానని, ఈ దేశ పొరులకి హక్కులని కాపాడే దిక్కు సుప్రీంకోర్టు
మాత్రమేనని అతను పేర్కొన్నాడు. అక్కడితో ఆయన పూర్కాలేదు.

తన తీట్లు నిర్మాణాత్మక వైనవని,
న్యాయవ్యవస్థ స్వతంత్రంగా పని చేయడానికి
ఉపయోగపడుతుందని కూడా ఆయన
అన్నారు.

కోర్టు ధిక్కారు నేరం ప్రశాంతి భాషణ
చేశాడని సుప్రీంకోర్టు ఆగస్టు 14, 2020న
నిర్దారించి, అతను క్షమాపణ కోరదానికి
విపరీతమైన సమయాన్ని ఇచ్చి ఆగస్టు 31, 2020 రోజున తన తీర్పుని ప్రకటించింది.
కోర్టు ఇలా తన తీర్పులో అభిప్రాయపడింది.

“ప్రశాంతి భాషణ నడవడికి కను
గమనించి వేం అతన్ని శిక్షించకపోతే
సమాజానికి తప్పుడు సంకేతం వెళ్తుంది. మా
జెదార్యాన్ని ప్రదర్శించి కరిన శిక్షను కాకుండా
ఒక్క రాశాంటా జరిమానాని, టోక్నె

జరిమానాగా విధిస్తున్నామని కోర్టు పేర్కొంది”. జరిమానా కట్టని
పక్కంలో మూడు మాసాల జైలుని అనుభవించాలని, అదే విధంగా
మూడు సంవత్సరాలు సుప్రీంకోర్టు ముందు ప్రాక్షీన్ చేయడానికి
వీట్లేదని కోర్టు తన తీర్పులో పేర్కొంది.

ఈ నామమాత్రపు జరిమానాన్ని ఈ దేశంలోని ఎవరైనా
చెల్లించగలరు. అది 15 రోజుల్లో. భాషణ లాంటి సీనియర్
న్యాయవాదులకి అది చాలా చిన్న విషయం. అది కట్టని పక్కంలో
సుప్రీంకోర్టు విధించిన శిక్ష కరినమైనది. అయితే జరిమానా కట్టని
పక్కంలో అంత జైలుశిక్షని కోర్టు విధించే అవకాశం వుందా?

శిక్షని నిర్దారించడం, శిక్షని (జరిమానాన్ని) విధించడం,

జరిమానా కట్టని పక్కంలో విధించే శిక్క అన్నవి మూడు ప్రధాన అంశాలు. వేరు వేరు విషయాలు.

భారతీయ శిక్కాస్క్రూటిలోని అధ్యాయం మూడులో శిక్కలు అన్న చాప్టర్ వుంది. శిక్కలు ఎలా వుంటాయి. జరిమానా కట్టనప్పుడు ఎలాంటి శిక్కలు విధించాలన్న విషయాలని అందులో పేరొన్నారు. ఆ అధ్యాయంలోని సె.64 ప్రకారం జరిమానా విధించిన తరువాత, అది కట్టలేని పరిస్థితి వున్నప్పుడు కోర్టు జైలు శిక్క విధించే అధికారం గురించి చెబుతుంది. ముద్దాయి చేసిన నేరానికి జైలు శిక్క, అదే విధగంగా జరిమానా విధించే అవకాశం వున్నప్పుడు, జరిమానా కట్టని పక్కంలో విధించే శిక్క అతను చేసిన నేరానికి వున్న శిక్కలో $\frac{1}{4}$ మాత్రమే విధించాల్సి వుంటుందని సె.65 చెబుతుంది. దీని ఉద్దేశ్యం అతను జరిమానా చెల్లించాలి. అంతే కాదు.. కట్టని పక్కంలో విధించే శిక్క మరీ మితిమీరి ఉండటానికి వీల్సేదు.

కోర్టు ధికారణ చట్టంలోని సె.12 ప్రకారం నేరం చేసిన వ్యక్తికి 6 మాసాలు జైలు వరకు, అదే విధగంగా 2000/- రూపాయలు వరకు జరిమానాని లేదా రెండింటిని కోర్టు విధించవచ్చు. ఈ నేరానికి విధించాల్సిన ఎక్కువలో ఎక్కువ 2000/- రూపాయలు. శిక్క ఆరు మాసాలు. జరిమానా కట్టని పక్కంలో విధించాల్సిన శిక్క 6 నెలల్లో $\frac{1}{4}$ అంటే నెలమీద పడిపోను రోజులు.

ఈ కేసులో ప్రశాంత్ భూపట్ జరిమానా కట్టని పక్కంలో విధించాల్సిన శిక్క మూడు మాసాలు కాదు. కానీ సుప్రీంకోర్టు మూడు మాసాల శిక్కని జరిమానా కట్టని పక్కంలో విధించింది. అంతేకాదు అది ఎక్కువలో ఎక్కువగా విధించాల్సిన శిక్క. అతనికి విధించిన జరిమానా ఒక రూపాయి. ఈ జరిమానా కట్టని పక్కంలో విధించాల్సిన శిక్క ఆ జరిమానానికి తగినట్టగా వుండాలి తప్ప ఎక్కువగా వుండకూడదు. నిజానికి జరిమానా కట్టని పక్కంలో విధించే శిక్క, శిక్క కాదు.

సుప్రీంకోర్టు తన బౌద్ధార్థి ప్రదర్శించి ప్రశాంత్ భూపట్కి అతి తక్కువ శిక్క, నామమాత్రపు శిక్కని విధించింది. అలాంటి బౌద్ధార్థిన్ని జరిమానా కట్టని పక్కంలో ప్రదర్శించలేదు. అదే విధగంగా అతను సుప్రీంకోర్టులో మూడు సంవత్సరాల పాటు ప్రాక్ట్స్ చేయకూడదని కూడా అదేశించింది. ఇవి రెండూ బౌద్ధార్థినికి

నిదర్శనాలు కాదు. అంటే నామమాత్రపు శిక్క విధించడానికి సుప్రీంకోర్టు ప్రదర్శించిన బౌద్ధార్థం కాదానన్న సందేహం చాలా మండికి వచ్చే అవకాశం వుంది. నిజంగానే బౌద్ధార్థం అయితే జరిమానా కట్టని పక్కంలో ఒక్కరోజు శిక్క విధిస్తే సరిపోయేది. సుప్రీంకోర్టు అలా చేయలేదు. మరో విషయం జరిమానా కట్టని పక్కంలో శిక్కని కోర్టు తప్పక విధించాల్సిన అవసరం లేదు. భారతీయ శిక్కాస్క్రూటిలోని సె.64 ప్రకారం జరిమానా విధిస్తే సరిపోతుంది. ఒకవేళ జరిమానా కట్ట పోతే భూమి శిస్తుని వసూలు చేసే విధగంగా అతని ఆస్తిని జిర్చు చేసి వసూలు చేయవచ్చు. ఈ విషయాన్ని క్రిమినల్ ప్రోసీజర్ కోడ్లోని సె.421 చెబుతుంది. శాంతిభూషణ్ తప్పక జరిమానా కట్టలని కోర్టు సె.69ని ఉపయోగిచింది.

శిక్క విధించే ముందు ముద్దాయి వాదనని కోర్టు వినాల్సి వుంటుంది. అందుకోసం కేసుని వాయిదా వేయాల్సిన అవసరం లేదు. ప్రత్యేకమైన సందర్భాలలో మాత్రమే వాయిదా ఇవ్వవచ్చు. అది కూడా ముద్దాయి కోరితేనే. కానీ ఈ కేసులో కోర్టు తనకు తానుగా రెండుసార్లు వాయిదాని ఇచ్చింది.

తనకు తానుగా సుప్రీంకోర్టు కోర్టు ధికార్ప నేరాన్ని గుర్తించి, ప్రశాంత్ భూపట్ని కోర్టు పిలిచి శిక్కను విధించింది. తన బౌద్ధార్థిన్ని ప్రదర్శించి నామమాత్రపు జరిమానాని విధించింది. కానీ జరిమానా కట్టని పక్కంలో తన బౌద్ధార్థిన్ని ప్రదర్శించలేదు. ఇది బౌద్ధార్థం కాదానన్న విషయం వదిలేద్దాం.

సుప్రీంకోర్టు ఎందుకు బౌద్ధార్థిన్ని ప్రదర్శించినట్టు? ఎందుకు రెండుసార్లు క్షమాపణ కోరమని ప్రశాంత్ భూపట్ని కోరినట్టు? లేదా ఒత్తిడి తెచ్చినట్టు.

ఇలాంటి బౌద్ధార్థిన్ని సిట్టీంగ్ న్యాయమూర్తి కట్టన్ విషయంలో కొంత మేరకైనా ఎందుకు ప్రదర్శించనట్టు? ఇవి నాలాంటి వాళ్ళకి అర్థం కాని విషయం.

ఏమైనా కోర్టుల్లో శిక్కలు చిత్తా బొత్తాలా వుంటే ఎలా మరి..?

-మంగారి రాజేందర్ (జింబో)

m : 9440483001

e : rajenderzimbo@gmail.com

చందారాలుగా చేరండి!

దక్కన్ ల్యాండ్

చందారాలును చేరించండి!

'ఎం.వేదకుమార్ సంపాదకప్పంలో ప్రజాఓర్డుమాల వేదికగా ఆరంభమైన 'దక్కన్ల్యాండ్' తెలుగు సామాజిక రాజకీయ మాసపత్రిక పర్యావరణం, వారసత్వం, విపత్తునివారణ, గ్రామీణ పట్టణ ప్రణాలీక, వ్యవసాయ రంగం, వృత్తి కులాలు, వారి సైపుణ్ణత, వైద్య, విద్య, సహజ వసరుల పరిరక్షణ మరియు సద్గునియోగం, జీవ వైవిధ్యం, జీవన విధానంపై కథనాలు, వ్యాపాలు, ఇంటర్స్ట్రోల్స్ ప్రార్కులకు మరింత చేరువ అవుతుంది. పత్రిక మరిన్ని వర్షాలకు చేరడంలో ఉద్యోగ, ఉపాధ్యాయ, మేధావుల అమూల్య సహకారాన్ని కోరుతున్నాం. చందారాలుగా చేరడంతో పాటు తమకు తెలిసినవారిని చందారాలుగా చేరించాల్సినదిగా అభ్యర్థిస్తున్నాం.

మా చిరునామా

DECCAN LAND

"CHANDRAM" 3-6-712/2, St.No. 12, Himayatnagar

Hyderabad - 500 029. Mob: 9030626288

E-mail:desk.deccan@gmail.com, www.deccanland.com

చందా వివరాలు:

పార్టీక చందా : రూ. 300

2 సంలలకు : రూ. 600

'దక్కన్ ల్యాండ్' పేరిట ఎంట, మంసీయార్డర్, చెక్ లేదా నగదు రూపంలో చందామెత్రం చెల్లించవచ్చు.

కోట్ల నర్సింహులపల్లి గ్రామంలో మరో జైన దిగంబర విగ్రహం

కరీంనగర్ జిల్లాలోని గంగాధర మండలం కోట్ల నర్సింహులపల్లి ఒక చారిత్రక గ్రామంగా ప్రసిద్ధి చెందియుంది. ఇది ఒక కుగ్రామమైనా ఇక్కడ పురావస్తు సంపదంతో విలసిల్పుతున్నది. ఇక్కడ జైన దిగంబర విగ్రహాలు బయల్వడటం ద్వారా, పదే పదే పత్రికలోకి ఎక్కుతోంది. క్రీ.శ. 7-9 శతాబ్దాల మధ్య వేములవాడ చాళుక్యులు, రాష్ట్రకూటులు ఈ ప్రాంతాన్ని పరిపాలించారు. ఈ గ్రామం అటు హిందూ దేవాలయాలతో పాటు, జైన మత వికాసానికి, ప్రాభవానికి అలవాలంగా నిలుస్తున్నదనడానికి కారణం, జూన్ 13 వ తేదీన ఇక్కడ ఒక్క అంజయ్య అనే ఒక రైతు పొలంలో త్రాక్షరో దుక్కులు దున్చుతుండగా వర్ధమాన మహావీరుడి విగ్రహం బయట పడింది. ఇది క్రీ.శ 9వ శతాబ్దానికి చెందిన విగ్రహంగా అంచనా వేస్తున్నారు. వేములవాడ చాళుక్యులు, కళ్యాణీ చాళుక్యులు, హిందూ మత ప్రాభవానికి కృషి చేయడంతో పాటు, అటు జైన మత విస్తరణకు, జైన బసదులు, జైన మందిరాల ఎర్పాటుకు ఎంతగానో కృషి చేసినట్లు చరిత్ర చెబుతున్నది. అంతకు ముందు ఈ గ్రామంలో 23వ తీర్థంకరుడైన పార్వునాథుడి విగ్రహం ఒకటి బయట పది సంచలనం రేక్టించింది. ఏడు తలలు గల సుందరమైన పార్వునాథుడి విగ్రహం ఇదే పొలంలో గత మూడేళ్ళ కిందట బయట పడింది. ఈ మూడేళ్ళలో పరుసగా ఒకే రైతు పొలంలో రెండు జైన మత సంబంధిత విగ్రహాలు పరుసగా బయట పడటంతో ఈ గ్రామం జైన మత విగ్రహాల నిధిగా, ఒకపటి జైన మత ప్రాభవాన్ని సూచిస్తున్నదని, ఇక్కడ పురావస్తుశాఖ వారు తప్పకాలు జరిపితే, మరెన్నో విగ్రహాలు బయట పదే అవకాశమందని గ్రామస్తులు అంటున్నారు. అసలు ఈ గ్రామమే పురావస్తు సంపదాలకు నిధియని, జైన విగ్రహాలకు ఆనవాలమని, ఇక్కడ కాక్షియులు కాలం నాటి నందిగిరి వీరభద్ర స్నామి దేవాలయం కూడా ఉండని, ఇవన్నీ కలిపితే ఈ గ్రామం అటు హిందూ, జైన మత ప్రాభవాల తో తులతూగినట్లు తెలుస్తోందని ఈ గ్రామాన్ని సందర్శించిన పురావస్తు శాఫ, కరీంనగర్ విభాగం ఇంచార్టీ సహా నంచాలకులు పి.నాగరాజు, పురావస్తు శాఫ సీనియర్ కేర్ పేకర్ ఎవ్రమరాజు భానుమార్తి గారు అంటున్నారు.

ఇటీవల ఈ ప్రాంతాన్ని వేరేరుగా సందర్శించిన జిల్లా కలెక్టర్ శసాంక, పోలీస్ కమీషనర్ కమర్ హసన్ రెడ్డి, ఎమ్మెల్సీ సుంకె రవిశంకర్ కు గ్రామస్తులు పురావస్తు తప్పకాల విషయమై పదే పదే విజ్ఞప్తి చేశారు. ఇక్కడికి సమీపంలోనే కుడిక్కాల గ్రామశివారులో బోమ్మలమ్మ గుట్టపైన క్రీ.శ 940 కాలం నాటి త్రిభాషా శాసనం ఉంది. దీనిని కన్నడ ఆదికవి పంపమహాకవి సోదరుడైన జినవల్లభుడు నిర్మించాడు. పంప మహాకవి వేములవాడ రెండవ అరికేసరి ఆస్తాన కవిగా వెలుగొంది, విక్రమార్జునీయం, ఆదిపురాణం తదితర గ్రంథాలను రాశాడు. ఇవన్నీ జైన మత సంబంధితమైన గ్రంథాలు కావడం గమనార్థం. ఇక్కడి గుట్టపైన ఉన్న గండశిలపై ఆదికవి నన్నయ్యుకు పూర్వం రాయబడిన తొలి మూడు కండ పద్మాలు రాయబడ్డాయి. 2018లో జరిగిన తెలంగాణ తొలి ప్రపంచ మహా సభలకు ఈ శాసనం ఒక స్వామ్రాదిగా నిలిచింది.

కోట్ల నర్సింహులపల్లిలో దేవుని గుట్టపై ఉన్న ఒక గుండు గోదకు ఓచోదశబాహు అప్పముఖ ఉగ్ర నారసింహ స్వామి వెలిశాడు. అంతేకాక దేవుని గుట్టపై ప్రసన్న లభ్య నరసింహ స్వామి, సీతారామ చంద్రస్వామి వారి దేవాలయం, పక్క నున్న గుట్టపై శివాలయం, అందమైన కోనేరులు ఉన్నాయి. ఇక్కడ ప్రతిరోజు ఈ దేవుళ్ళకు పూజా పునస్థాయాలు, ధూప దీఘ నైవేద్యాలు ఆగమ శాస్త్ర రీతిలో కొనసాగుతున్నాయి. కోట్ల నర్సింహులపల్లి ఒక నాటి సందారాజుల సైనిక స్వాపరమని, ఇక్కడే సందులు గుట్టపైన ఒక కోటును కూడా కట్టించారని, గుడులు నిర్మించారని ప్రాచీన చారిత్రక గ్రామంగా ఈ గ్రామానికి ఎంతో పేరు ప్రతిష్ఠలు ఉన్నాయని ఇక్కడి గ్రామస్తులు అంటున్నారు. కోటు నిర్మాణం, మధ్యయగాల నాటి నరసింహస్వామి దేవాలయం ఉన్న నుండున, ఈ గ్రామానికి కోట్ల నరసింహులపల్లి అని పేరు వచ్చి యుండవచ్చునని గ్రామస్తులు అంటున్నాయి. ప్రస్తుతం ఈ రెండు జైన విగ్రహాలను వ్యవసాయ భూమికి సమీఫంలోని బీరను గుడి వర్ధక తరలించారు. ఉమ్మడి కరీంనగర్ జిల్లాలో వేములవాడ, జైన, నగుసూర్య, మొక్కట రాపు పేట మునుల గుట్ట, కుడిక్కాల బోమ్మలమ్మగుట్టు తొ పాటుగా, తెలంగాణాలో బోధన్, కొలుపాక, అలేర్, కీసరగుట్ట, హన్సుకొండ తదితర ప్రాంతాలలో జైన మత

ప్రాభవాలకు ప్రసిద్ధిగా నిలిచింది. దేవుని గుట్టను, ఈ ప్రాంతాన్ని అభివృద్ధి చేసి, దిగువ, ఎగువ మానేర్ సర్కిర్ లో భాగంగా, ఒక టూరిజం స్పౌట్ గా గుర్తించి, సందర్భకులు వచ్చేలా ఏర్పాట్లు చేయాలని, తగిన సౌకర్యాలను కల్పించాలని, స్థానికులు పురావస్తు శాఖ, టూరిజం శాఖ వారిని కోరుతున్నారు. ఇక్కడ లభ్యమైన రెండు జైన విగ్రహాలను మాత్రం ఎవ్వరికి ఇచ్చేది లేదని, మెదక్ జిల్లా కొల్పారం లాగా ఒక జైన క్షేత్రంగా అభివృద్ధి చేస్తానమని గ్రామ సర్వంచ తోట కవిత, గ్రామానాయకులు తోట మల్లారెడ్డి, గ్రామ చరిత్రకారులు చల్లారి రమణాగారు అంటున్నారు. జిల్లా మూడియం కు గాని, జైన సమాజాలకు గాని ఇచ్చేది లేదని వీరు జిల్లా కలెక్టర్ కు విజ్ఞప్తి చేశారు.

కొత్తరాతి యుగం పరికరాలు

గ్రామంలోని బీరపు దేవాలయంలో హాజలందుకుంటున్న రెండు రాతి గొడ్డళ్ళను కొత్త రాతి యుగం రాళ్ళుగా గుర్తించారు. ఈ గ్రామంలో వెలువడిన జైన విగ్రహాలను ఇక్కడే వుంచినపుడు, పురావస్తు శాఖ అధికారుల దృష్టి వీటిట్లే పడింది. బీరపు ఆచారంగా వస్తున్న కత్తుల పక్కనే ఉంచిన ఈ రాతి గొడ్డళ్ళను పురావస్తు శాఖాధికారులు పి.నాగరాజు, భానుమార్తిలు గుర్తించారు. ఈ గ్రామ పరిసరాలు అదిమానవుడి ఆవాసాలుగా ఉన్నాయని, ఇందులకు ఈ రాతి గొడ్డళ్ళే సొక్కం అని వీరంటున్నారు. దీన్ని బట్టి చూస్తే ఈ ప్రాంతానికి మూడు వేల అయిదు వందల ఏళ్ళ పూర్వ చరిత్ర ఉండని వీరు అంచనా వేస్తున్నారు.

జైన విగ్రహాల సాంకేతిక వివరాలు

1. మల్లినాథ తీర్థంకరుని విగ్రహం-నల్లని పాలిష్ట్ రాతితో మలచబడిన ఈ విగ్రహం సుందరంగా ఉంది. విగ్రహం ఎత్తు 90 సెంటీమీటర్లు, వెడల్పు 76 సెంటీ మీటర్లు. పద్మాసనంలో విగ్రహం ఉంది. శిరస్సుపై వెంటుకల ముదులు అందంగా చెక్కబడి యున్నాయి.

మల్లినాథ తీర్థంకరుని విగ్రహం-నల్లని పాలిష్ట్ రాతితో మలచబడిన ఈ విగ్రహం సుందరంగా ఉంది. విగ్రహం ఎత్తు 90 సెంటీమీటర్లు, వెడల్పు 76 సెంటీ మీటర్లు. పద్మాసనంలో విగ్రహం ఉంది. శిరస్సుపై వెంటుకల ముదులు అందంగా చెక్కబడి యున్నాయి.

ఇలాంటి విగ్రహాలు వేములవాడ రాజేశ్వరాలయంలో ఉండగా, 1970 ప్రాంతాలలో అలయ పునర్నిర్మాణ సమయంలో పెకిలించి వేసి, అనుబంధ దేవాలయమైన భీమేశ్వరాలయంలో పడవేశారు. అపి రక్షణ లేకుండా ఎండకు ఎండుతూ ప్రాడై పోతున్నాయి. 1980 ప్రాంతాలలో మాత్రం ఇక్కడి గుడిలోని అయిదు జైన విగ్రహాలను, జైన చౌక్ లను ప్రాదారాబాద్ లోని బిర్లా దేవాలయంలోకి తరలించారు. వేములవాడలో ఇక్కనే జాగు చేయక ఒక సైట్ మూడియాన్ని ఏర్పాటు చేయాల్సిన అవసరం ఎంతైనా ఉంది.

2. ప్రార్థనాధుని విగ్రహం- ఇది ఏడు తలల విగ్రహం. జైన తీర్థంకరులలో ఇతను 23 వ తీర్థంకరుడిగా చెబుతారు. 22 తీర్థంకరుల తర్వాత ప్రార్థనాధుడిని, వరమాన మహావీరుడిని చారిత్రిక పురుషులుగా తేల్చి చెప్పారు. నల్లలే భూక్ ఒసాల్ రాతిలో చెక్కబడింది.

దీని ఎత్తు మూడు అడుగులు. చూఫరులకు సుందరంగా కనబడుతుంది. ప్రస్తుతం దీన్ని గూడా బీరస్త గుడి వద్దే ఉంచారు. రగ్గేద కాలం తర్వాత వచ్చిన వైదిక యుగపు చివరి కాలంలో జైన, బోధు మతాలు ఊపిరి పోనుకున్నాయి. ప్రస్తుతానికి ఈ రెండు విగ్రహాలను ప్రభుత్వ పొరశాలకు ఎదురుగా ఉన్న చిన్న గదిలో భీద్రపరిచారు.

జిల్లా కలెక్టర్ శశాంక సందర్భం:

కలీంగర్ కలెక్టర్ శశాంక, పోలీస్ కమీషనర్ కమల్ హసన్ రెడ్డి, జైన సమాజాల ప్రతినిధులు ఈ గ్రామాన్ని జూన్ 16వ తేదీన సందర్శించి, గ్రామ చరిత్రను వాకబు చేశారు. గ్రామస్తుల అభిప్రాయాలను పరిగణనలోకి తీసుకొన్నారు. విగ్రహాలను చూసి ముగ్గులయ్యారు. పురావస్తు తప్పకాలకై సిఫారస్ చేస్తామని అన్నారు. ఇక్కడ ఉన్న దేవుని గుట్టపై గల గుడులను, సందగిరి వీరభద్రస్వామి దేవాలయాల్ని సందర్శించారు. గ్రామస్తుల కోరికపై ఇక్కడే జైన గుడులు కట్టేలా సహకరిస్తామని హామీ ఇస్తూ, అంతపరకు సంరక్షణాబాధ్యతలు గ్రామస్తుల తీసుకోవాలని కలెక్టర్ గ్రామస్తులను కోరారు. విగ్రహాలు లభించిన వ్యవసాయ భూమి రైతు ఒగ్గ అంజయ్య గారితో మాట్లాడారు.

-సంకేపల్లి నాగేంద్ర శర్మ

m : 80748 26371

e : nagendrasharma283@gmail.com

పరిశోధకులకు నుభవార్త

దక్కన్ ల్యాండ్ ఆమోదం

కోరుతున్నాయి.

రచయితలు తమ రచనలను పంపవలసిన చిరునామా :

“చంద్రం” 3-6-712/2, St.No. 12, Himayatnagar, Hyderabad - 500 029 Telangana.

సంప్రించవలసిన అభిన్విషయాల ఫిల్స్ : 9030626288

E-mail: desk.deccan@gmail.com

website: www.deccanland.com

- ఎడిటర్

పాలుచ్చి పేర్కొన్న పర్యాటక స్థలాలు

పర్యాటక స్థలాలు

తలంగాణ సాహిత్య చరిత్రలో మనకు కనిపించే ఆతి గొప్ప కవి పండితుడు పాలుచ్చి సోమనాథుడు అనేది తెలుగు సాహిత్య లోకానికి తెలిసిన విషయమే. సోమనాథుని రచన బసవ పురాణంకు 1926లో ముందుమాట (విపులమైన పీరిక) రాస్తూ ఆయన వరంగల్ జిల్లాలోని పాలకురికి గ్రామానికి చెందినవాడు అని వేటూరి ప్రభాకర శాస్త్రింగారు రాశారు. ఇంతవరకు ఖాగానే ఉంది కాని సోమనాథుని కాలం గురించి మాత్రం ఐదు పేజీల చర్చ చేసి ఆయన క్రి.స. 1132-1198 మధ్య కాలానికి చెందినవాడు అని అభిప్రాయపడ్డారు. ఇది చారిత్రక సత్యం కాదు. కాబట్టి నాటి నుండి సుమారు మూడు దశాబ్దాలపాటు పాలుచ్చి సోమనాథుడు ఎప్పటివాడు అని వాదోపవాదాలు జరిగాయి.

1945లో మల్లింపల్లి సోమ శేఖరశర్మగారు ఒక వ్యాసంలో పాలుచ్చి సోమనాథుడు క్రి.స. 1290-1320 ప్రాంతానికి చెందిన వాడు అని చారిత్రకా ధారాలతో నిర్శాపించాడు. కాకతీయ రాణి రుద్రమదేవి సామంతుడు, శత్రువు అయిన అంబదేవుడు క్రి.స. 1290-91లో వేంగంచిన నీల గంగవర శాననంలో సోమనాథుని నమకాలికులుగా అతని గ్రంథాలలో పేర్కొనబడిన రెంటాల మల్లింగారుడు, దోచమాంబలకు సంబంధించిన విషయాలను సోమశేఖరశర్మగారు అధారంగా చూపారు. ఇవే విషయాలను మరిన్ని చారిత్రకాధారాలతో సమన్వయం చేసి 1955లో ‘పాలుచ్చి సోమనాథుడు ఎప్పటివాడు?’ అనే మస్తకంలో నేలటూరి వెంకటరమణయ్యగారు సోమనాథుడు క్రి.స. 1280-1340 ప్రాంతాలకు చెందినవాడు అని నిర్ధారించారు. దాంతో తెలుగు సాహిత్య చరిత్రలో ఒక మహా మేధావి కాలం విషయమై సృష్టి వచ్చింది. అయినా ఇంకా ఈ మధ్య కొండరు ప్రముఖ తెలంగాణ సాహిత్య / చరిత్రకారులు సోమనాథుడు క్రి.స. 12వ శతాబ్దానికి

చెందినవాడని పేర్కొంటుండడం శోచనీయం.

పాలుచ్చి సోమనాథుడు తెలుగు సాహిత్యంలో పలు కవిత్వ ప్రక్రియలకు ఆధ్యాత్మిక విషయం అందరికీ తెలుసు కాని ఆయన తెలుగులో యాత్రా కథనాలకు (యాత్రా చరిత్రలకు) కూడా ఆధ్యాత్మికానికి తెలుసు. ఆయన ఆతి గొప్ప రచన ‘శ్రీ పండితారాధ్య చరిత్రలోని పర్వత ప్రకరణం క్షుణ్ణింగా చదివితే అది ఎంత గొప్ప యాత్రా రచననో అర్థమవుతుంది.

పర్వత ప్రకరణం శ్రీశైల పర్వతం పైనున్న సందర్భానా స్థలాల గురించి వర్ణిస్తుంది. అలాంటి ‘కొన్ని స్థలాల’ను పేర్కొంటున్నాను అని చెప్పు డాచిలుకూరి నారాయణరావుగారు 408 స్థలాల లిస్ట్ ఇచ్చారు - ‘శ్రీ పండితారాధ్య చరిత్ర’ ఉపోద్ధాతులో, 1939లో.

వీటిలో 45 స్థలాలు మాత్రం పాలుచ్చి సోమనాథుని మరో రచన బసవ పునాణంలోనివని పేర్కొన్నారు. నారాయణ రావుగారు నిజాయతీగా పేర్కొన్నట్లు ఆయన తన లిస్ట్లో ఎన్నో స్థలాలను పేర్కొనడం మరిచి పోయినట్లు నేను అనుభవ పూర్వకంగా గమనించాను.

క్రి.స. 12వ శతాబ్దాలో బసవేశ్వరుడు వీరభద్రవం అనే మత శాఖ ఆవిర్భవించడానికి మూల కారకుడు. ఆయన జ్ఞాని అయింది, సమాధి అయింది మహాబూబ్ నగర్ జిల్లాలోని కూడలి సంగమేశ్వరంలో. ఆయనకు ఏకలవ్య శిష్యుడు మల్లికార్జున పండితారాధ్యుడు. ఈయన అదే జిల్లాలోని ఉమామహేశ్వర క్షేత్రంలో ప్రారంభమయ్యే నల్లమల పర్వతరాజున్ని పెద్ద శివలింగంగా భావించి దాన్ని తన పాదాలతో తొక్కుతూ ఎక్కుడానికి ఇష్టపడక తన శిష్యుడు దోసు రాజయ్యను శ్రీశైల క్షేత్రమును, దాని పరివార ఆలయాలను దర్శించుకుని రమ్మని పంపించాడు. ఆయన శ్రీశైల ఉత్తర ద్వార క్షేత్రమైన ఉమామహేశ్వరంతో ప్రారంభించి సుమారు 400 తీర్చ

అర్థవ ఫోటోషాం (పెద్ద వాడ్చు)

క్షేత్రాదులను దర్శించినట్లు పర్వత ప్రకరణంలో ఉంది. వాటన్నింటిని క్రీ.శ.1167-68లో దోసమయ్య దర్శించాడో లేదోగాని పాల్యురికి సోమన మాత్రం క్రీ.శ.1280 ప్రాంతంలో తప్పకుండా దర్శించి ఉంటాడు. దర్శించనిది వాటి గురించి రాయలేదు గదా! ఆయన దర్శించిన స్థలాలు ఇప్పటికీ ఇంచుమించుగా అవే పేర్లతో ఉన్నాయి.

పాల్యురికి సోమన స్ఫూర్తితో నేను పర్వత ప్రకరణంలో పేర్కొన్న తెలంగాణ ప్రాంతానికి సంబంధించిన స్థలాలనన్నింటినీ తిరిగి చూశాను. నేను కూడా దోసమయ్య, సోమనలాగా ఉమామహాశ్వర క్షేత్రం నుండే నా పర్వటనను ప్రారంభించాను. ఆ క్షేత్ర అభివృద్ధికి అప్పటికే అర్థ శతాబ్దం క్రితం నుండి కృషి చేస్తున్న శ్రీ మర్యాద గోపాలరెడ్డిగారిని కిలిసి, ఆయన శ్రీ గడియారం రామకృష్ణశర్మగారిచే

1974లో రాయించిన ‘శ్రీ ఉమా మహాశ్వర క్షేత్రము’ పుస్తకాన్ని తీసుకుని చదివి, తడ్వారా ‘పర్వత ప్రకరణం’ ప్రాముఖ్యాన్ని తెలుసుకొని, దాని ఆధారంగా అందులో పేర్కొన్న అన్ని స్థలాలను సందర్శించాలని సమాయత్త మయ్యాను. కానీ ఈ క్రింద పేర్కొన్న స్థలాలను స్థానికులు కూడా అప్పటికే మరిచిపోయారు.

- 1 ఉమామహాశ్వరంలోని పెద్ద వాడ్యం (అర్థవ ఫోషణ)
- 2 కుబేరేశ్వరం
- 3 సిద్ధేశ్వరం
- 4 కుర్చుదారులు
- 5 గుష్ట మల్లికార్జునం
- 6 శివపుర ర్ఘారం
- 7 చతుర్యుభి బసవేశ్వరం
- 8 కన్యాసిద్ధనాథని బిలం, భవనం
- 9 మందాకిని
- 10 గోమాత్మ పంచకం / నాగపంచి / మాతంగేశ్వరం
- 11 గుష్ట మహాశ్వరం
- 12 చరుకేశ్వరం
- 13 సంధ్యా సమాధి
- 14 దేవహృదేశ్వరం / రామేశ్వరం
- 15 కాలహృదేశ్వరం
- 16 వేద పర్వతం / అశ్వమేధ శిలోచ్ఛయం
- 17 శ్వేతాద్రి / లింగశ్వంగం
- 18 గుండ శిఖరి
- 19 కిన్నెరేశ్వరం

ఈ స్థలాలన్నింటినీ నేను గుర్తించాను. ఇందుకు నేను ‘పర్వత ప్రకరణం’ పదేసిసార్లు క్షుణ్ణంగా చదివాను. ‘పర్వత ప్రకరణం’ ఆధారంగా దాని తర్వాత రెండు శతాబ్దాలకు రచించబడిన శ్రీ

నాగలూటి శేష్వాధాచార్యుని ‘శ్రీ పర్వత పురాణం’ చదివాను. స్నానం పురాణంతర్వత శ్రీశైల ఖండం, శ్రీ ఉమామహాశ్వర జీర్ణోద్ధారణ (జంగం కథ) తదితర గ్రంథాలు, శాసనాలను చదివాను. వాటిలోని ఆయా అంశాలను సమస్యలు చేయడానికి మాటి మాటికి అక్కుడి మన్సునూరు కేంద్రంగా అనేక స్థలాలను అనుమానించి తిరిగాను, వెతికి వెలికి తీశాను. అయినా ఇంకా కొన్ని స్థలాలను మాత్రం ఇప్పటికీ తెలుసుకోలేక పోయాను. అవి ఇక ఎప్పటికీ తెలియవేమా! కారణం అవి వ్యవసాయ విస్తరణలో తమ ఉనికిని కోలోవడమో లేక పాల్యురికి వాటిని తెలుగులో కాక సంస్కృతికరించి పేర్కొనడం పల్ల మనమిప్పుడు గుర్తించలేకపోవడమో జరిగి ఉంటుంది. అయితే అవి అంత ప్రధాన మైన స్థలాలు అయ్యుంటే నా తీవ్ర ప్రయత్నంలో తెలిసి ఉండేది.

కొన్ని స్థలాలనేమా తెలుసుకోవడానికి ఏలు లేకుండా పోయింది. కారణం అవి నాగార్జునసాగర్, శ్రీశైలం ప్రాజెక్టులలో మనిని పోయాయి. అవి సల్గాండ జిల్లా ఏలేశ్వరం, మహబూబ్ సాగర్ జిల్లా మల్లేశ్వరం (కొల్లాపురం) ప్రాంతాల్లో ఉండేవి.

ఇక ప్రజలు, పండితులకు తెలియక నేను తెలుసుకొని మైన పేర్కొన్న స్థలాలు ప్రధానంగా ఉమామహాశ్వరం - మన్సునూరు పరిసర ప్రాంతాల్లోనే ఉన్నాయి.

పీటిల్లో చాలా వాటిని దోసమ రాజయ్య స్వయంగా తిరిగి చూసినట్లు, మరి కొన్నింటినేమా మల్లికార్జున దేవుడు మారువేషంలో అయసు తిట్టి చూపినట్లు పాల్యురికి సోమన పర్వత ప్రకరణంలో వివరించాడు. మైన స్థలాల్లో ఒక్కాక్కడాన్ని గూర్చి చూధ్యాం - దోసమయ్య చూసిన క్రమంలోనే...

1. అర్థవ ఫోషణ (పెద్ద వాడ్యం)

ఉమామహాశ్వరపురాన్ని వర్ణిస్తూ పాల్యురి సోమన ఇలా పేర్కొన్నాడు.

‘అర్థవ ఫోషణంబట్టహర్షిశము మూర్ఖిల్లు బహువాడ్య ఫోషంబులదియు నట్టి మహాశ్వరోద్యత్పురవరము’

మహాశ్వరపురం ఎట్టిదంటే, ఆ పురంలో పగలు-రాత్రులంతా పెద్ద వాయిద్య, బహు వాయిద్య ఫోషలు విన్నిస్తుంటాయి అని మై ద్విషద పద్య పాదాల భావం. పెద్ద వాడ్యం ఇప్పుడు శిథిలమై ఉమామహాశ్వర ప్రధానాలయం నుంచి పాపనాశనం అనే చిన్న జలపాతం వైపు నడుస్తుంటే ఎడమ పక్షున కన్నిస్తుంది. ఆ వాడ్యం ఎంత పెద్దదంటే బహుశా అంత పెద్ద వాడ్యం ప్రపంచంలోనే మరొకటి ఉండి ఉండడు. దాని పొడవు సుమారు నాలుగు గజాలుండగా, ఎత్తు రెండు గజాలుండి. ఇనుప కమ్మీకి ఏనుగు తోలును వాయిద్య పొరలుగా చుట్టినట్లు కన్నిస్తుంది. దీనిని క్రీ.శ.5వ శతాబ్దంలో ఇక్కడి

నుంచే ఎదిగిన విష్ణుకుండి రాజులు చేయించినట్లుంది. వారి ఒక శాసనంలో ఈ ‘బోరి’ ప్రస్తావన ఉంది. శ్రీతైలంలో మోగే ఇలాంటి భేరి శబ్దం ఇక్కడి ఉమామహాశ్వరానికి, అక్కడి నుండి కీసర, ఇందపాలనగరం (ఇవి ప్రాదరాబాదు శివార్లలో ఉన్న ఆనాటి విష్ణుకుండి రాజుల ప్రాంతాల్లు రాజధానులు) వరకు వరంపరగా విన్నించేటట్లు ఆ రాజులు ఏర్పాటు చేసుకున్నారని స్థానిక కథనం.

2. కుబేరేశ్వరం

దోసమయ్య ఉమామహాశ్వరున్ని చూసిన తరువాత కుబేరేశ్వర, సిద్ధేశ్వర మొదలైన అనేక లింగాలను, మహాశ్వర బీలాన్ని చూస్తూ వాటి అద్భుత నేపథ్యాలను తెలుసుకొంటూ ఆశ్చర్యచకితుడుయ్యాడని పర్వత ప్రకరణంలో కింది విధంగా ఉంది.

‘శ్రీ కుబేరేశ్వర సిద్ధేశ్వరాద్య

నేక లింగములు మహాశ్వర బీలము

కనుగొంచునద్వితాక్రాం తాత్పు డగుచు’

మహాశ్వర బీలము ఉమామహాశ్వర ఆలయానికి కుడి వైపున కొంచెం దూరంలోనే ఉంది. కుబేరేశ్వరాన్ని ఇప్పుడు ధనంబండగా పులుస్తున్నారు. ఇది రంగాపురం నుంచి ఉమామహాశ్వరం వైపు వెళ్తున్నప్పుడు ఫారెస్ట్‌లైన్ ప్రాంతంలో దారికి కుడివైపున కన్నిస్తున్ది. ఇది ఒక పెద్ద పరువు బండ. ఈ బండ తూర్పు కొనున కుబేరుని శిల్పం చెక్కి ఉంది. దీనికి ఉత్తరాన ఇటుకలతో నిర్మించిన కుబేరేశ్వర రాలయం ఉంది.

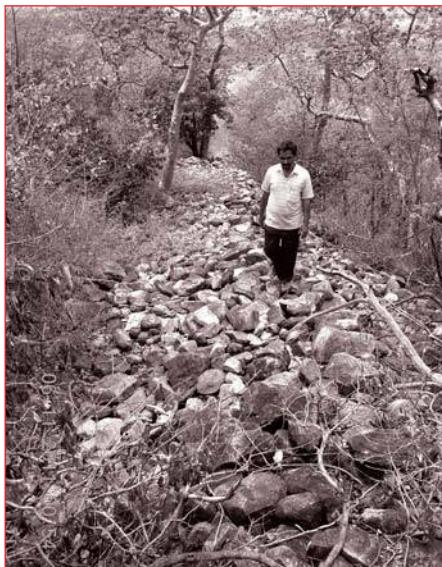
కుబేరుడు ధనానికి ప్రతీక కాబట్టి ఆ ఆశతో ప్రభుద్దులు ఈ ప్రాంతంలో విపరీతంగా తప్పకాలు జరపడంతో కుబేరేశ్వర ఆలయ పునాదులు కూడా శిథిలమవుతున్నాయి.

‘శ్రీతైల ఖండం’ ఇక్కడి ఉమామహాశ్వర ప్రాంతం కుబేర ఫలం అని, అతని పట్టణం మొదటి పేరు మణిగిరి అని, తరువాత దాని పేరు చంద్రప్రభ పట్టణంగా మారిందని తెలియజేస్తున్ది. గుంటూరు జిల్లాలోని భట్టిపోలు శాసన ఘలకాల మీద ఉన్న కుబేరుని పేరును బట్టి, ఆదిలాబాదు జిల్లాలో కుబేరుని పేరు మీదున్న కుబేరీ పట్టణంలో కన్నించే పురాపున్న ఆధారాలను బట్టి కుబేరుడు అనే రాజు తెలుగు దేశాన్ని క్రి.పూ. 4వ శతాబ్దం ప్రాంతంలో పరిపాలించాడని తెలుస్తున్ది. అప్పటి మణిగిరి పట్టణం క్రి.శ. 4వ శతాబ్దం నుండి చంద్రప్రభ పట్టణంగా మారిందని చంద్రగుప్తుని కూతురు చంద్రవతి కథ తెలుపుతుంది. ఈ నేపథ్యంలో ఇక్కడి ఆలయాలు చరిత్ర తొలి యిగంలో రూపుదిద్దుకొని ఇప్పటికీ శిథిలమాత్రంగానైనా నిలిచి ఉన్నాయని చెప్పవచ్చు.

3. సిద్ధేశ్వరం

పైన పేరొన్న ద్విపద పాదాలలో కుబేరేశ్వరం తర్వాత దోసమయ్య చూసింది సిద్ధేశ్వర లింగాన్ని అని ప్రస్తావించబడింది.

ఈ సిద్ధేశ్వర అలయం ప్రాదరాబాదు నుండి అప్పంపేట మీదుగా శ్రీతైలం వైపు ప్రయాణిస్తున్నప్పుడు నల్లమల కొండల ప్రారంభంలో పారే ఒక వాగు కుడి బట్టున ఉంది. 1975లో ఒక ఫారెస్ట్ రేంజర్ (ఆటటీ అధికారి) ఈ శిథిల ఇటుక ఆలయాన్ని చూసి శిథిలాలను అటూ ఇటూ తన్నుతూ శివలింగాన్ని కూడా తన్నగా అది విరిగి పోయిందట. ఆ తరువాత మనశ్శాంతి లేక ఆ రేంజర్ తన తప్ప తెలుసుకొని ప్రాయశ్శిత్తంగా శిథిల అలయ స్థానంలో ఒక పెద్దను కట్టించాడట. అదే ఇప్పుడు ఉంది. చాలా చోట్ల ఉత్తరాభిముఖంగా ఉండే పానపట్టం ఇక్కడ తూర్పుకు అభిముఖంగా ఉంది. చతుర్ప్రాకారంలో ఉన్న ఆ పానపట్టంలో ఒక ఫీట్ ఎత్తు లింగముంది. దానికి ఊర్ధ్వ పుండ్రాలున్నాయి. ఇదే సిద్ధేశ్వర లింగపై ఉంటుంది. ఎందుకంటే, సుమారు అర్ధ శతాబ్దం కింద ఇక్కడ రోడ్ వేస్తున్నప్పుడు దొరికిన సిద్ధుల విగ్రహాలను ఇక్కడున్న ‘మూల మలపు’ దగ్గర పోగేశారు. సిద్ధులు స్థాపించిన అరుదైన మరకత లింగం (చిగురు పచ్చనిది) 2010 వరకు కూడా అక్కడే ఉండేది. ఇప్పుడు కొన్ని సిద్ధుల విగ్రహాల ఇక్కడికి సమీపంలో ఉన్న మనుమారు తూర్పుమన్న ఒక పేచెట్లు కింద ఉన్నాయి.

కుర్చు దారులు

4. కుర్చు దారులు

సిద్ధేశ్వరం చూసిన తర్వాత దోసమయ్య ‘మల్లికార్జునము’ చేరుకోవడానికి సిద్ధేశ్వరం నుండి నేరుగా (అభిముఖుడుగా) అటువైపుగా ప్రయాణిస్తున్న యాత్రికుల బృందంతో కలిసి ఎదురుపడిన గుట్ట (కుర్చు)ను రెండుగా చీలిన దారుల ద్వారా పాకుతూ ఎక్కిశాదని తెలిపే కింద పద్మ పాదాలు పర్వత ప్రకరణంలో ఉన్నాయి.

‘..... మల్లికార్జునము

సన నభిముఖుడుగా సాతును నలరి

భోరున నగమధ్యమున దిగ జాగి

రతి కల్పవృక్షంబు ప్రాకెడు కల్ప

లతయును బోలె నల్లన కుర్చుజేరి

యక్కజంబంద స్వర్గాపవర్ధములు

నెక్కుని నిల్చిన నిత్యేషిలంట్లు

నెక్కున్న యారెండు నిచ్చెనల్ గడచి’

పై పద్మ పాదాలలో దోసమయ్య, యాత్రికులు కొండను సగం

దాకా ఎక్కి కొంచెం దిగువ ప్రదేశానికి దిగజారారని, అక్కడ ఒక ఏటాలు బాట కల్పవృక్షాన్ని పాకతున్న కల్పలతలాగా కన్చించిని, ఆ దారిలో కొంచెం ముందుకు ప్రయాణించగా అక్కడ స్వద్ధపవర్హలకు చేరడానికి వేసిన నిచ్చెనలలాగా రెండు బాటలు కన్చించాయని, వాటిని వారు నిలువునా ఎకార్ణని విపులీకరించబడింది.

యాత్రికులు కొండనెకార్ణని నరళంగా చెప్పకుండా సోమనాథుడు పైన వివరించినంత పొడవగా రచించడానికి కారణం ఆ కొండ మర్యాదలో చాలా విశేషాలుండడం. ఒకటి, సోమనాథుడు పేర్కొన్నట్లుగానే దోసమయ్య ఎక్కిన కొండను స్థానికులు ఇప్పటికీ ‘కుర్వ’గానే పిలుస్తున్నారు. ఆ కుర్వను సగం దూరం ఎక్కిన తరువాత ‘కుంచెన్ మలుపు’ అనే స్ఫలం వస్తుంది. ఇప్పుడు అక్కడి నుంచి కుడివైపు చూస్తే గుట్ట కింది నుండి రెండు బాటలు ఆ మలుపు వైపు కొంత దూరం ప్రయాణించి మధ్యలో కలిసిపోతుండడాన్ని గమనించచు. ఆ రెండు బాటలూ చిన్న రాతి గోడలవలె, వచ్చని చెట్ల మధ్య సాగే తెల్లని పాపిటలవలె అందంగా కన్చిస్తున్నాయి - ఇప్పటికీ. ఇక కుంచెన్ మలుపు నుండి ఎడమ వైపు కుర్వ పైకి ప్రయాణించే బాటలో ప్రయాణిస్తే ‘మల్లికార్ణనం’ వస్తుందని సోమనాథుడే పేర్కొన్నాడు.

5. గుప్త మల్లికార్ణనము

దోసమయ్య కుర్వ దారుల్లో మల్లికార్ణనం వైపే పయనించాడని ఇంతకు ముందు పేరాల్లో పేర్కొనడం జరిగింది. ఈ నందర్భంలో సోమన ఈ క్షేత్రాన్ని ‘మల్లికార్ణనము’ అనే పేర్కొన్నాడు కాని పర్వత ప్రకరణంలోనే మరో చోట ‘గుప్త మల్లికార్ణనము’ అని పేర్కొన్నాడు. ఇది కుంచెన్ మలుపుకు ఎడమ వైపున కొంత ఎత్తులో ఉంది. కుర్వను పూర్తిగా ఎక్కు పొతకాలపు (దోసమయ్య ఎక్కిన) బాట గుప్త మల్లికార్ణన క్షేత్రం గుండానే సాగుతుంది. ఈ మల్లికార్ణనం ఆలయం క్రీతేల పూజారులు చదివే సాంప్రదాయ మహాసంకల్పంలో కూడా పేర్కొనబడుతుంది - దివ్య స్థానంగా. ఈ ఆలయం ఇప్పుడు శిథిలమైంది. మట్టు పక్కలు పెద్ద పెద్ద చెట్లు పెరిగి ఎండాకాలంలో తప్ప ఇతర కాలాల్లో కన్చించకుండాపోతుంది.

కాకతీయుల కాలం (క్రీ.శ. 1323) తర్వాత ధిల్లీ సుల్తానుల పైన్చుం చేతుల్లో ఈ క్షేత్రం ధ్వంసం అయ్యింటుంది. ఎందుకంటే ఆ తరువాత శతాబ్ది కాలానికి ఈ క్షేత్ర పరిసరాల్లో ఉన్న ఒక గుండుపైనున్న శాసనంలో ఇక్కడి స్థానిక రాజులు అడవిని పెంచారు అని రాసి ఉంది.

ఇది ఇలా ఉండగా ప్రస్తుత మనుసూరు తండ్రాకు తూర్పున

ఒక కిలో మీటరు దూరంలో ‘మల్లిపుగుట్ట’ ఉంది. దానిపైన మల్లికార్ణన ఆలయముంది. సోమన పేర్కొన్న ‘మల్లికార్ణనము’ ఈ మల్లిపుగుట్ట కూడ కావచ్చు.

6. శివపుర ద్వారం

ఉమామహాశ్వరం కొండ పైన శివపురము, దానికి ద్వారము, తీర్థము ఉన్నాయని, అవస్థి మహిమాపేతమైనవని వాటిని గురించి వింటూ, సంతోషస్తు దోసమయ్య మల్లికార్ణనము వైపు సాగాడని సోమన ఇలా వర్ణించాడు.

ఘనమగు తస్సగ్గార్మము శివపురము

మహిమయు తద్వార మహిమయు లేర

మహిమయు వినుచు ధీమణి దోసమయ్య

మనమున హర్షించి....

పై పాదాల్లో పేర్కొనబడిన శివపురం ఇప్పుడు లేదు గాని దాని ద్వారం మాత్రం ఇప్పాడు కుంచెన్ మలుపు దాటిన తరువాత రోడ్ వక్కన గుట్టదరి వైపు కన్చిస్తుంది. ఈ ద్వారానికి పూర్వ కాలంలో తలుపులు కూడా ఉండేవి. ఈ ద్వారం గుండా క్రీతేలం లేదా ప్రతాపరుద్రకోటలోకి సాగే రాచబాటకు కావలాదారులుగా పనిచేసిన వారు రాచమల్లు వంశంగా పేరొందినారు. (క్రీతేల యూకిలు కోసం వారు తవ్వించిన బావి ఇక్కడికి ముపై కిలోమీటర్ల దూరంలో ఉంది. దాన్ని రాచమల్లు బావి అనే ఇప్పటికీ పిలుస్తున్నారు). ఈ తలుపుల ద్వారం ప్రాంతాన్ని ‘తలుపుల కుర్వ’ అని పిలుస్తున్నారు. ఇది దాటి మనుసూరు వైపు సాగుతున్నప్పుడు మనకు అడ్డంగా ఒక ఏరు కలుస్తుంది. దాని ‘తీరం’లో ఒక శివాలయం, దానికి ఈశాస్యంలో ఒక గుండం, దాని ఒడ్డున ఒక శిథిలాలయం కన్నిస్తాయి. ఈ గుండం పాలుర్చి పేర్కొన్న బ్రహ్మగుండం, సమాధి తీర్థం అని స్థానిక చరిత్రకారులు కపిలవాయి లింగమూర్తి భావించారు కాని సమాధి తీర్థం మరోచోట ఉంది.

(తరువాయి వచ్చే సంచికలో)

- ద్వారమహిమా సత్యారాయణ,
m : 94909 57078

e: dyavanapalli@gmail.com

(‘తెలంగాణ కొత్త విషార ప్రశ్నలు’ పుస్తకం నుంచి)

ప్రతులకు: తెలంగాణ రిసోర్స్ సెంటర్, చంద్రం 490, వీధి నెం. 12, హీమయ్యసగర్, హైదరాబాద్-29.

తెలంగాణ. వెల: రూ. 100

నులక చందయ్యలు

తలంగాణ జానపద కళారూపాల్లో ఆశ్రిత జానపద కళారూపాల సంస్కృతి ప్రత్యేకమైనది. ఎందుకంటే ఈ కళారూపాలు ఒక కులాన్ని మాత్రమే ఆశ్రయించి ప్రదర్శిస్తాయి. అయి కళారూపాల కళాకారులను వృత్తి గాయకులు, భిక్షుక గాయకులు, ఉపకులాలు, ఆశ్రిత గాయకులు, పూజారులు, కుల గురువులు అనే వేరుతో జానపద పరిశోధకులు వ్యవహారిస్తున్నారు. ఈ కళారూపాలను పోషించే కులాలను పోషక కులమని, ప్రధాన కులమని, దాతృ కులమని అంటున్నారు. ఈ రకంగా ప్రతి కులానికి ఒక ఆశ్రిత కళారూపం నిర్మించబడి మనుగడ సాగిస్తున్నాయి. ఇదంతా ఏదో ఒకరోజు లేదా ఈ ఒక్క సంవత్సరంలో జరిగిన ప్రక్రియ కాదు. జానపద సమాపూం తమ మనుగడ కోసం తమ వంశాత్మకీ మూల పురుషున్ని కీర్తించడానికి, తమ మూల సంస్కృతిని మనసం చేసుకోవడానికి ఒక నియమిత వ్యవస్థను సృష్టించుకొని దాన్నే ఆచారంగా కొనసాగిస్తూ, ఒక వ్యవస్థ రూపకల్పన కు దారి తీసి ఉండొచ్చు. అందుకే అయి ఆశ్రిత కళారూపాల కళాకారులను పోషక కులానికి ఏ రకంగా వీరు హక్కుదారులు అయ్యారంబే, తమ వుట్టుకకు కారణమైన ఒక మౌఖిక కథను వినిపిస్తారు. ఆ కథను బట్టి ఒకప్పుడు పోషక కులంలోని అన్నదమ్ముల్లో, వీరు ఒకరైనప్పటికీ శాపం కారణంగా వేరుపడి, ఆ కులాన్నే ఆశ్రయిస్తూ, ఆ వంశం మూల పురుషున్ని కీర్తించే వృత్తిని స్వీకరించినట్లు కనిపిస్తుంది. మరికొన్ని కథల్లో పోషక కులం యొక్క మూల పురుషున్ని రక్షించడం కోసం సమయానికి పుట్టి ఆ తర్వాత ఆ కులానికి ఆశ్రితులు గా మారినట్లు కనిపిస్తుంది. మరి కొన్ని కథల్లో ఒకప్పుడు పోషక కులానికి గురువులుగా, పూజారులుగా వ్యవహారించిన వారే ప్రస్తుతం ఆ కులానికి ఆశ్రిత గాయకులుగా సీరపడి వారి దగ్గర హక్కులు కలిగి ఉన్నారు. ఈ రకంగా కుల గురువులుగా, పూజారులుగా వ్యవహారిస్తూ మాదిగ వారికి జాంబ పురాణాన్ని పరసం చేసే సంప్రదాయం కలిగిన వారే నులక చందయ్యలు.

మాదిగ వారికి ఉండే ఆశ్రిత కళారూపాల్లో నులక చందయ్యలే కాకుండా బైండ్ల, డక్కలీ, మాస్టి, చిందు అనే కళారూపాలు కూడా ఉన్నవి. కానీ ఇందులో గురు సంప్రదాయాన్ని పాటిస్తూ పురాణాన్ని కథాగానం చేసే ప్రక్రియ కలిగిన వారు నులక చందయ్యలు.

నులక చందయ్యల వుట్టుక:

నులక చందయ్యల కళాకారులైన మిరియాల రాజ వీరయ్య గారు, మిరియాల భాస్కర గారు చెప్పిన కథనం ప్రకారం జాంబ పురాణాన్ని బట్టి అనంత, అద్భుత, తమంజ, తారజ, భిన్నజ, భిన్నాయక,

అవయుక్త, అమంద, యుక్త, మహిరణ, విశ్వాణా, అలంకృత, కృత, త్రేతా, ద్వాపర, కలియుగ అనే పద్ధనిమిది యుగాలు వర్ణించబడ్డాయి. ఇందులో జాంబవంతుడు సృష్టిలో భూమి, ఆకాశం, సూర్యచంద్రులు, నశ్శక్రాలు ఏమీ లేని సమయంలో మొదటి యుగమైన అనంతా యుగంలో పవిత్రమైన శంఖం నుండి జన్మిస్తాడు. ఆయన పుట్టిన తర్వాత తామరాకులను సింహసనంగా చేసుకుని తపస్సు చేస్తుంటాడు. ఈ రకంగా కొన్ని యుగాలు గడిచిపోయిన తర్వాత కళ్ళు తెరిచి చూసేసరికి భూమి ఆకాశం సూర్యచంద్రులు సృష్టి జరిగి, త్రిమూర్తులు జన్మించి బ్రహ్మకు బ్రహ్మలోకం, విష్ణువుకు తైకుంరం, శివునికి కైలాసం ఏర్పడి త్రిమూర్తులకు కూడా పెళ్ళిశ్శ జరిగిపోతాయి. అలాగే దేవతలకు బృహస్పతి రాక్షసులకు పుక్రాచార్యుడు గురువుగా ఉండి ముహూర్తాలు చూడడం, పెళ్ళిశ్శ చేయడం జరుగుతుంది. అప్పుడు జాంబవంతుడు సృష్టిలో అందరికంటే ముందు జన్మించిన నాకే గురువు లేక పెళ్లి లేకుండా ఉన్నానని శివుని గురించి తపస్సు చేయగా, తిప్పు సత్య వంతుడైన సహార్ధ మహామునిని గురువుగా నీస్తికరించమని చెప్పాడు. ఆ ప్రకారంగా జాంబవంతుడు సహార్ధ మహామునిని గురువుగా నిర్ణయించుకొని, గురువుగా అంగీకరించమని శివుని కంటి నుండి ఉధ్వావించిన పవిత్రమైన రుద్రాక్షులను పూజించి, వాటికి నూలు దారం కట్టి అతని మెడలో వేసి స్వీకరిస్తాడు. ఆ తర్వాత అతనితో నేను జలంలో పుట్టిన వాడినని, నా మాదిరిగా జన్మించిన కన్యలనే పెళ్లి చేయాలని కోరతాడు. అప్పుడు సహార్ధ మహాముని తన మంత్రశక్తితో జిలంలో జల వీర కన్యసు, నాసిలో పుట్టిన దాసి కన్యసు, కమలంలో పుట్టిన కమలాజీ దేవిని పుట్టించి పెళ్లి చేస్తాడు. ఈ సహార్ధ మహాముని సంతతియే జాంబవంతుని వంశస్థలకు అప్పటినుండి గురుస్థానంలో నియమింపబడ్డారు. వీరే లగ్గు పత్రికలు రాష్ట్ర, ముహూర్తాలు చూస్తూ, జాంబ పురాణాన్ని పరసం చేస్తూ, జాంబ సంప్రదాయాలై వస్తున్నారు. ఈ నులక చందయ్యలైన కథనం వ్యవహారిస్తూ, ఇప్పటికీ తమకు సంక్రమించిన ఆచారాన్ని కొనసాగిస్తూ మనుగడ సాగిస్తున్నారు నులక చందయ్యలు.

మరొక కథనంలో జాంబవంతునికి అతి, మతి, జలగంధి అనే ముగ్గురు భార్యలేకాక రాజశేఖర అనే అప్పరసను కూడా పెళ్లి చేసుకుంటాడు. ఈ రాజశేఖర, జాంబవంతునికి సహార్ధ మహాముని

ఆనే పుత్రుడు జన్మిస్తాడు. ఇతను పుట్టి పుట్టగానే ఓంకారం జపిస్తూ పెద్దవాడవుతాడు. ఒక రోజున త్రిమూర్తులను విందు భోజనానికి పిలిచిన జాంబవంతుడు ఆ కార్యక్రమాన్ని చూసుకొమ్మని సహార్ధ మహామునికి చెప్పాడు. ఆ సహార్ధ మహాముని త్రిమూర్తులకు మాత్రమే నరిపోయే భోజనం ఏర్పాటు చేస్తాడు. కానీ త్రిమూర్తులతో పాటూ ఇతర అనుచరులు చాలామంది భోజనానికి వస్తారు. మొదట అతను కొంత ఆందోళన చెందినప్పటికీ, సహార్ధ మహా ముని ధర్మ నిష్ఠగల సత్యవంతుడు కావడంతో త్రిమూర్తులను తలచుకొని వారికోసం చల్లగరిగె లో పాలతో వండిన భోజనాన్ని త్రిమూర్తులను తలచుకొని అందరికి వడ్డిస్తాడు. కానీ ఆ భోజనం త్రిమూర్తులతో పాటుగా అందరికి తృప్తిగా సరిపోతుంది. ఇందుకు జాంబవంతుడు త్రిమూర్తుల మెప్పు పొందుతాడు. అప్పుడు జాంబవంతుడు సహార్ధ మహాముని గొప్పతనాన్ని మెచ్చుకొని ఇక్కనుండి నా వంశానికి గురువుగా వ్యవహరించమని ఆశీర్వదించి, తన మెదలోని ఆత్మలింగాన్ని, అతని మెదలో వేసి గురువా! అంటూ దీవిస్తాడు. ఆ తర్వాత కాలంలో కామధేనువు విందు భోజనం విషయంలో శివుని అగ్రహానికి గుర్తును జాంబవంతుడు అతని కుటుంబం కలియుగంలో మాదిగ వారిగా పుట్టడం, సహార్ధ మహాముని సంతతి నులక చందయ్యలుగా పుట్టి, మాదిగ వారికి గురువులుగా ఉంటూ లగ్గ పత్రికలు రాస్తా, పూజలు చేస్తా, జాంబవ పురాణాన్ని పరసం చేస్తున్నట్లు కనిపిస్తుంది. మాఖిక కథలు ఏర్కంగా ఉన్నప్పటికీ ఆచారం ప్రకారం నులకచందయ్యలు, తమకు జాంబవంతుడు నిర్ణయించిన గురు స్తోనాన్ని నిలబెట్టు కుంటూ వారికి తగిన సూచనలను, లగ్గ పత్రికలను రాస్తా, శుభకార్యాలను చేస్తా, పురాణ పరసం చేస్తా జీవిస్తున్నారు.

నులక చందయ్యలు మెదలో పవిత్రమైన పంచములు రుద్రాంగులు, నుదటన విభూది ధరిస్తారు. వీరి దగ్గర ఉండే దస్తాలను అత్యంత పవిత్రంగా చూసుకొంటారు. ఈ దస్తాలోనే మాదిగ వారి జాంబవపురాణంతో పాటు, వారి పూర్వీకుల ఇంటిపేర్లు వంశక్రమం, హక్కు గ్రామాలు త్రాయబడి వుంటాయి. అంతేకాకుండా వీరి దగ్గర ఉండే రాగి శాసనం మీద కూడా పురాణం తోపాటు హక్కు గ్రామాలు లిఖించబడి ఉంటాయి. ఈ దస్తాలు కాగితం చుట్టగా చుట్టబడి, సుమారుగా 50 నుండి 60 మీటర్ల పొడవు ఉంటాయి. ఇవి నాలుగు తరాల నుండి నులక చందయ్యలకు సంక్రమిస్తున్నాయని, వీటిని స్థిరాస్తాగా భావించి భిద్రుంగా దాచుకుంటారు. రాగి శాసనాన్ని మాత్రం దేవుని మూలన ఉంచుకొని ప్రతిరోజు పూజించుకుంటారు. ప్రతి సంవత్సరం ఉగాది పండుగ రోజున తప్పనిసరిగా దస్తాలను శివుని ప్రతిరూపంగా భావించుకొని పూజిస్తారు. ఈ దస్తాల మీద ఉన్న హక్కు గ్రామాలు, ఒక ఇంటిలో తండ్రి తరువాత తన కొడుకులు పంచుకోవాలంటే, ఆ గ్రామాలను సమంగా పంచుకుంటారు. ఒకరికి నిర్ణయించిన హక్కు గ్రామాలకు మంకరు వెళ్లడం, ప్రతిఫలం సీకరించడం చేయరు. మిగతా ఆశ్రిత కళారూపాల మాదిగిగానే వీరు కూడా నియమాలను పాటిస్తారు.

పూర్వం నులక చందయ్యలు తమ హక్కు గ్రామాలకు ప్రతి మూడు సంవత్సరాలకు ఒకసారి దసరా పండగ తర్వాత త్యాగం కోసం ఎడ్డబండిలో బయలుదేరేవారు. ఆ రకంగా వెళ్లేపుడు తమకు పంశపరంపర్యంగా సంక్రమించిన రాగి శాసనం, జాంబవపురాణం దస్తాలను తీసుకొని బయలుదేరేవారు. మొదట గ్రామంలోని మాదిగ కుల పెద్ద ఇంటి దగ్గరికి వెళ్లి, మీ కుల గురువులమని చెప్పి వారికి తెలియ పరచేది. మాదిగ పెద్దమనిషి కులం వారందరినీ ఏకం చేసి గారవంగా వారిని ఆప్సోనించి వారికి కావలసిన భత్యం నురుకులు ఇచ్చి పంపించే వారు. వీరు అదే గ్రామంలో ఒక చెట్టు నీడన బండి నిలుపుకొని ఆ రోజు పంట చేసుకొని మరుసటి రోజు ఆ గ్రామం పెద్దల దగ్గరికి వెళ్లేవారు. మాదిగ వారంతా గౌరవంగా గురువులకు ఇప్పాల్సిన త్యాగం గురించి చర్చించుకొని గురువులకు సమ్మతమైన సంభావన చెప్పేవారు. అక్కడ పురాణాన్ని ఎన్ని రోజులు చెప్పమంటే అన్ని రోజులు చెప్పేవారు.

నులక చందయ్యలు తమ ముందర దస్తాల్లో ఉన్న జాంబ పురాణాన్ని ఆదికాండం, తివారి ప్రాపుత్తి కళ్యాణం, సత్య కామధేనువు కథ, అరుంధతి కళ్యాణం, బలభద్ర విజయంగా విభజించుకొని పద్యం, పచనంలో చెప్పేవారు. ఈ పురాణంలో మిగతా కులాల పుట్టుక కూడా ఉంటుంది కాబట్టి గ్రామంలోని ఇతర కులాల ప్రేక్షకులు కూడా పురాణాన్ని వినడానికి అస్త్రిని చూపేవారని కళాకారుల మాటల్లో తెలుస్తున్నది. ఈ పురాణాన్ని ముగ్గురు కళాకారులు చెప్పారు. ఇందులో ఒకరు పురాణాన్ని చెబుతుండగా, మరొక ఇద్దరిలో ఒకరు మడ్డలె, ఒకరు తాళాలు వాయస్తా వంత పాడతారు. మాదిగ పెద్దల వీలునుబట్టి రాత్రి సమయంలోనే ఎక్కువగా చెప్పేవారు. రాత్రి సమయంలో అయితే కళాకారులు కుండిలీ' దీపాల వెలుతురులో చెప్పేవారు. ఆ తర్వాత కొన్ని రోజులకు కాగడాల వెలుతురులోను, పెట్రోమాక్స్ లైట్ వెలుతురులోను చెప్పారు. పురాణ పరసం తర్వాత గ్రామంలో మాదిగ వారికి సులక చందయ్యలు విభూది పెట్టి, తీర్మాపుసాదాలు అందించి దీవిస్తారు. కానీ ప్రస్తుతం పురాణ పరసం చేసే కళాకారుల తగ్గిపోవడంతో ఆ సంప్రదాయం అక్కడక్కడా కొండరి పద్ధనే మిగిలి ఉంది. పురాణ పరసం కంటే కళాకారులు గురు సంప్రదాయాన్ని పాటిస్తా మాదిగ వారికి లగ్గ పత్రికలు ప్రాయడం, కొత్త ఇంట్లకు వస్తే పూజలు చేయడం ప్రధానంగా చేస్తున్నారు.

ప్రస్తుతం సులక చందయ్యలు కొలనుపాక, సల్లగొండ, పైపాదరాబాద్, వేములవాడ, కామారెడ్డి, సిద్ధిపేట దగ్గర రాఘవపురం, సిరిసిల్ల దగ్గర ముస్తాబాద్ లో ఉన్నారు. కానీ పురాణం పరసం చేసే కళాకారులు మాత్రం తగ్గిపోయారనే మిరియాల రాజు పత్రిల్లో తెలుస్తున్నది. కానీ అందరూ వారికుండి, అయి హక్కు గ్రామాలకు వెళ్లి పుభకార్యాలకు మాత్రమే ముహూర్తాలు నిర్ణయించి పూజలు చేస్తా, తమ మూల సంస్కరించుకుంటారు. ఒకరికి

-దా. బాసని సురేష్, m : 9989417299
e : basanisuresh75@gmail.com

కొలాము గిరిజనుల పెండ్లి - పాటలు

కొలాం సంప్రదాయ వివాహంలో కొన్ని ఆచారాలు ప్రత్యేకంగా ఉంటాయి.

కొలాం వివాహ వ్యవస్థలో వరకట్టును అనేది ఉండదు. వరుడు గృహం వద్దనే వివాహం జరుగుతుంది. వివాహానికి అనేక దూర ప్రాంతాల వారిని ఆహ్వానించుతారు. ఆహ్వాన ఆనవాలుగా పసుపుతో కలిపిన జొన్న ధాన్యాలను తలూవల్ (అక్కింతలు)గా వారికి అందజేస్తారు.

ఊరిలో కళ్యాణ మండవం నిర్మించడానికి గ్రామంలోని ప్రజలందరు సహకరిస్తారు. అడవి నుండి వెదురు (బొంగులు) పెళ్ళిపందిరి నిర్మాణానికి తీసుకొని వస్తారు.

కళ్యాణానికి వచ్చే బంధువుల, చుట్టూల కోసం, భోజనం చేయడానికి, మోదుగు తేచు ఆకులను సేకరిస్తారు. గ్రామ పురుషులందరు కలిసి వంట చెరకు అడవి నుండి సేకరిస్తారు. వివాహానికి వచ్చిన వారిని గౌరవ, ఆప్యాయతలతో పలకరిస్తూ, తేసీరు, చుట్టులు (బీడీలు) విందు అందిస్తారు.

వివిధ గ్రామాల నుండి వచ్చిన ప్రజలు వివాహానికి సంతరం, డెమ్సు, డుల్లికి, రేలా పాటలకు స్వత్యం చేస్తారు. వివిధ కళాకారులు నాటకాలు హోన్యుచలోక్కులతో ఉండి సామాజిక స్పృహాను కలిగి ఉండి అందరిని కడుపార నవ్విస్తారు. వివిధ గ్రామాల నుండి వచ్చిన యువతి యువకులు తమ పరిచయాలు, సంబంధాలను, స్నేహ సంబంధాలుగా ఏర్పరచుకుంటారు.

కొలాం సమాజంలో వివాహాలు 4 రకాలుగా జరుపుతారు. అవి:

- 1) ఈర్లు
- 2) పెండ్లిక్
- 3) ఇల్లుటమ్ పెండ్లిక్
- 4) పోట్లు

1. ఈర్లు:

పెండ్లికి ముందు ఒకరోజు మాత్రమే జరుపుతారు. తమ గ్రామంలో ఉండే యుక్త వయస్సు కలిగిన యువతి, యువకులు ప్రేమించుకొని తల్లితండ్రులను ఎదిరించలేక ఐదు రోజుల పాటు దూర ప్రాంతాలకు వెళ్లి తమ బంధువుల వద్ద లేక మిత్రుల వద్ద ఉండి తిరిగి తమ స్వగ్రామాలకు వస్తారు. తర్వాత ఎలాంటి ఘర్షణలు లేకుండా సంబంధాలు కలుపుకుంటారు. వారి తల్లిదండ్రులను, బంధువులను పిలిచి గ్రామ పెద్ద, కారోబారి, ఊరి పటేల్, గ్రామ ప్రజల సమక్షంలో పన్నీద్ ద్వారా తీర్పునిచ్చి, గ్రామ ప్రజల మధ్య, ప్రేమ అనురాగ అప్యాయతల మధ్య వివాహం సంబంధంగా జరుపుతారు.

ఈర్లు అనేవి రాత్రి వేళనే జరుపుతారు. మొదట వరుడు వధువులకు వారి తనువులకు పసుపు రాసి స్నేహం చేయిస్తారు. అదే విధంగా వరుడుకి పంచ (ధోతి), వధువుకు చీర ధరింపజేస్తారు.

ఈర్లు అనంతరం ఊరి పెద్ద దేవరి వారిని ఆశీర్వదించుతాడు. దేలాక్ (దేవరి) సమక్షంలో పోలకమ్మ (ఊరికట్టు బయట ఉండే దేవత)ను దర్శించడానికి దోలు, పెంపెరే వాయిద్యాలతో చాలా సంబంధంగా సమూహంగా వెళ్ళుతారు.

నోప్రక్ (వరుడు), నోట్రీ (వధువు)లను ఔన్ నుంచి పడదను పట్టుకుంటారు. వారి ముఖాలు ఎవరికి కన్చించకుండా పసుపుతో ముంచిన పస్త్రాలతో కప్పి ఉంచుతారు. అమ్మారు (పొలకమ్మ) బేటీకి అనంతరం తిరిగి ఊరికి ఊరికి ప్రయాణం అవుతారు.

డోల్, పెంపెరే మార్చోగ్గిస్తూ కళ్యాణ (ఈర్లు) పందిరికి వచ్చిన అనంతరం వారిని చెక్క పీటల మీద కూర్చోబెట్టి నోప్రక్ (వరుడు) యొక్క పెద్దను (పొత్తి) మంగళసూత్రాన్ని ఈర్లు (కళ్యాణ సభికులందరికి) చూపిస్తారు అందరు సమస్కరించుతారు. వరుడు - వధువు మెడలో

పొత్తి (మంగళసూత్రాన్ని) కట్టుతాడు. అక్కడ ఉన్న ప్రజలందరు తల్లోల్ (అక్కిం తలు) వేసి దీవించుతారు. ఈర్లు అనంతరం ప్రజలందరు విందు ఆరగించి, డోల్, పెంపెర్ మ్రోగించుతు పెళ్లి పందిరిలో ఈర్లుకు వచ్చిన వారందరు డెమ్సు డుల్లికి, కేల్ (నాటకం) ఆడతారు. ఈర్లు పందిరిలో యువతి/యువకులు

పొత్తి (మంగళసూత్రాన్ని) కట్టుతాడు. అక్కడ ఉన్న ప్రజలందరు తల్లోల్ (అక్కిం తలు) వేసి దీవించుతారు. ఈర్లు అనంతరం ప్రజలందరు విందు ఆరగించి, డోల్, పెంపెర్ మ్రోగించుతు పెళ్లి పందిరిలో ఈర్లుకు వచ్చిన వారందరు డెమ్సు డుల్లికి, కేల్ (నాటకం) ఆడతారు. ఈర్లు పందిరిలో యువతి/యువకులు పాటలు ఆకట్టుకుంటాయి.

డెమ్సు పాట:

తెల్లోడీ పూత తెల్లోడీపూత

కస్తు ఏనా కసున్కిలేదే ఏదే ఏనా సేంద్రేనా ఆదివీనా వారేద్ //2//

పసుడి పూత పుసుడిపూత

కస్తు ఏనా కసున్కిలేదే ఏదే ఏనా సేంద్రేనా ఆదివీనా వారేద్ //2//

గులాబి పూత గులాబిపూత

కస్తు ఏనా కసున్కిలేదే ఏదే ఏనా సేంద్రేనా ఆదివీనా వారేద్ //2//

ముగ్గి పూత ముగ్గిపూత

కస్తు ఏనా కసున్కిలేదే ఏదే ఏనా సేంద్రేనా ఆదివీనా వారేద్ //2//

తెలుగులో అర్థం :

ఇంత పెద్ద అడవిలో ఎక్కడుండో ఆ తెల్లునైన పువ్వు, ఎట్టొనా వెళ్ళుతున్నప్పుడు జ్ఞాపకం వస్తుంది. దానికి తోడుగా పచ్చని పసుపు పువ్వు నా కస్తులైనా కనబడటం లేదు. గులాబిపువ్వులుగా ఉండే పువ్వు నాకు కనబడుత లేదు, ముద్ద మందారం పువ్వుంత మొఖము చేసి అడవి అంతా వెతుకుతున్నా నా కస్తులకు కనిపించవే. ఓ తెల్లుని పువ్వుమా!

దుల్లికి పాట :

వ్యవ్ నీగురే అడవిత్
మట పొయ్యెలా సోగ నవ్వితానేవిసాదే //2//
వ్యవ్ నీగురే అడవిత్
మాక్ పొయ్యెలా సోగ నవ్వి ఎష్ట్ ఇసాదే //2//
వ్యవ్ నీగురే అడవిత్
మక్ పొయ్యెలా సోగ నవ్వి ఎష్ట్ ఇసాద్ //2//
వ్యవ్ నీగురే అడవిత్
మట పొయ్యెలా సోగ నవ్వి తానేవిసాద్ //2//
వ్యవ్ నీగురే అడవిల్
ఇనే రూపున్ ఒల్ల్ ప్ర్యెత్ ఇసాదే //2//
వ్యవ్ నీగురే అడవిత్
మట పొయ్యెలా సోగ నవ్వి తానే విసాదే //2//

తెలుగులో అర్థం :

వదిన, పచ్చదనంతో నిండిన ఈ అడవి అందాల్లో ఓ అందమైన గొంతుతో నెమలి పాట పాడుతుంది. వదిన నువ్వు విన్నావా!

ఆ కొమ్మెన్ ఎగరే సృత్యం చేస్తుంది. నీ రూపం/ అందం చూస్తూ నిన్నే చూస్తూ సృత్యం చేస్తుంది. ఆ నెమలి ఏమని పలకరిస్తుంది? అర్థం చేసుకో.

2. పెంట్లిక్:

కొలాం సమాజంలో వివాహాన్ని ‘పెంట్లిక్’ అని పిలుస్తారు. ఈ పెంట్లిక్ మూడు రోజుల పాటు జరుగుతుంది.

ముందుగా వివాహం చేసుకొనే అమ్మాయి గృహానికి వెళ్లి అమ్మాయిని అడుగుతారు. అమ్మాయి కుటుంబ సభ్యులు అంగీకరిస్తే ఊరిలోని పెద్దవారితో పాటు పట్టుకొని గ్రామ పెద్ద, పటీల్, కార్చోబారి నాలుగు సగాల వారు కలిసి సంబంధాలు కలుపుకోవడానికి నిర్ణయిస్తారు.

చిరీలిక్:

పెళ్లి సంబంధం కుదిరినప్పుడు అబ్బాయి తల్లిదండ్రులు అమ్మాయి తల్లిదండ్రులకు ‘చిదోరిక్’ పెళ్లి అనవాలు మర్యాదపూర్వకంగా వచ్చి ఇస్తారు. ‘చిదోరిక్’ అనగా అబ్బాయి పొలంలో పండించిన జొన్న, మొక్కజొన్న పప్పు, దినుసులు, ధాన్యాలు మొదలగునవి. తర్వాత కడియమ్ నిశ్చితార్థం) చేస్తారు. అనగా కాబోయే వధువుకు వరుడు తరఫున ఉంగరం, పట్టీలు (చాయినీక్) హోరాలను ధరింపజేస్తారు.

కడియమ్క వరుడు వెళ్లరు. ఊరి పెద్ద వారు ప్రజలు అందరు సంబంధంగా వెళ్లుతారు. ఊరిలో ప్రజలందరూ భోజనం చేసి రాత్రివేళ కడియమ్ చేయడానికి దూర ప్రాంతాలకు ప్రయాణిస్తారు. ఎడ్డబండిలో నరిపడా ఆహార పదార్థాలతో ప్రయాణం చేస్తారు. కడియమ్ చేయడానికి వచ్చిన వారిని వధువు తల్లిదండ్రులు. మర్యాద పూర్వకంగా రాం.. రాం అని స్వాగతం పలుకుతు నమస్కరిస్తారు.

కడియమ్ చేయడానికి వచ్చిన వారికి తేసీరు, విందు, బీడి(చుట్టు) మొదలైనవి ఇచ్చి తగు సమాచారం, బగోగులు ప్రయాణం గురించి, విశేషాలు తెలుసుకుంటారు.

కడియమ్ చేయ విధానం :

కొలాం భాషలో వధువును నోట్రీ అని వరుడిని నోప్రా అని పిలుస్తారు. నోప్రా తరఫున వచ్చిన కొందరు యువతులు ఇంటిని

అపు పేడతో పుట్టం చేస్తారు.

నోట్రీకి స్వాసం చేయంచి కొత్త చీరను కట్టుతారు.

నోట్రీని పీటల మీద కూర్చోబెట్టి నోప్రా తల్లిదండ్రులు కడియమ్ అనవాలు ధరింపజేస్తారు. కడియం తొడిగించిన అనంతరం మేనమామా నోట్రీని తన దగ్గర కూర్చోబెట్టుకున్న సందర్భంగా మహిళలు పాడే పాట.

పాట :

రేల రేల రే రెల రేల రెల రెల రెల

రేల రేల రేల రెల రెల రేల రెల రెల //4 సార్లు //

మామ ఇంద్ర్ మామ బసి

మామ ఇంద్ర్ మామ బసి // 4 //

తాసుంజ మామ ఇంతి బసి

తాసుంజ మామ ఇంతి బసి // 4 //

ఇనే బోయ్యజ వత్తనే మామ

ఇనే బోయ్యజ వత్తనే మామ

నీ కవాడ్ పుసేవే మమ

నీ కవాడ్ పుసేవే మమ // 4 //

కొత్త కవాడ్ గుల్ బెట్టి

కొత్త కవాడ్ గుల్ బెట్టి // 4 //

కవాడున్ పూసె అప్పా

కవాడున్ పూసె అప్పా // 4 //

నీవె లోప వారెవె బసి

నీవె లోప వారెవె బసి // 4 //

లోప వార్నీదె బసి

లోప వార్నీదె బసి // 4 //

లోపకమ్ అన్నేతే అప్ప

లోపకమ్ అన్నేతే అప్ప // 4 //

ఎల్లాన్ అయ్యేకద్ అన్నేతే అప్ప

ఎల్లాన్ అయ్యేకద్ అన్నేతే అప్ప // 4 //

పోక్కోండ కామే అన్నేతే అప్ప

పోక్కోండ కామే అన్నేతే అప్ప // 4 //

బుగ్గియే సప్పెకద్ అన్నేతే అప్ప

బుగ్గియే సప్పెకద్ అన్నేతే అప్ప // 4 //

పొయ్యులే మేగేకద్ అన్నేతే అప్ప

పొయ్యులే మేగేకద్ అన్నేతే అప్ప // 4 //

ఎల్లాయే మేగేకద్ అన్నేతే అప్ప

ఎల్లాయే మేగేకద్ అన్నేతే అప్ప // 4 //

పుర్ణ పల్ల అన్నేతే అప్ప

పుర్ణ పల్ల అన్నేతే అప్ప // 4 //

సిట్లీ ముంత అన్నేంత్ అప్ప

సిట్లీ ముంత అన్నేంత్ అప్ప // 4 //

గంజిగొంది అన్నేంత్ అప్ప

గంజిగొంది అన్నేంత్ అప్ప // 4 //

ఎల్లా ఇడువ్ అన్నేంత్ అప్ప

ఎల్లా ఇడువ్ అన్నేంత్ అప్ప // 4 //

కైత చీపుర్ అన్నెంత్ అప్ప
కైత చీపుర్ అన్నెంత్ అప్ప || 4 ||
రంధ రాటి అన్నెంత్ అప్ప
రంధరాటి అన్నెంత్ అప్ప || 4 ||
అనుంజ రంధ కరపే అప్ప
అనుంజ రంధ కరపే అప్ప || 4 ||
అనుంజ రంధ వారేదే అప్ప
అనుంజ రంధ వారేదే అప్ప || 4 ||
నీవే ఇషుతే కరన్న తప్ప
నీవే ఇషుతే కరన్న తప్ప || 4 ||

తెలుగు అర్థం :

పెళ్ళికూతురు (నోప్రీ) ఉద్దేశించి మహిళలు పాడే పాట ఇది.
పెంళ్ళికూతురు అత్త ఇంటి దగ్గర ఏ విధంగా ఉండాలి అనేది ఈ పాట
ఉద్దేశ్యం.

మామా...మామా అంటుంది పెళ్ళికూతురు
మామా మామా ఎందుకు అన్నావ్ పెళ్ళికూతురా!
మామా మీ ఇంటికి వచ్చాను
మీ ఇంటి ముందు ఉన్నాను
తలుపులు తీయండి మామా
తలుపులు తెరవండి అత్తమ్మ
పెళ్ళికూతురా లోపలికి రాపమ్మ
పెళ్ళికూతురా లోపలికి రాపమ్మ
ఇంట్లోని పని మొత్తం నేనె చేస్తానమ్మ
ఇంట్లోని వస్తువులన్ని జాగ్రత్తగా చూస్తానమ్మ
మీ ఇల్లు నా ఇల్లు అత్తమ్మ
తలుపులు తెరవండి అత్తమ్మ

మరో పాట :(కోడలుకు అత్త పనులు చెప్పటి)

రేల
బసి ఇంట్లే బసి బసి ఇంట్లే బసి అప్ప
బసి ఇంట్లే బసి బసి ఇంట్లే బసి అప్ప || 4 ||
తనుంజ బసి ఇంతివే అప్ప
తనుంజ బసి ఇంతివే అప్ప || 4 ||
తొలె పొత్త కుగాద్ బసి, తొలెపొత్త కుగాద్ బసి
తొలె పొత్త కుగాద్ బసి తొలెపొత్త కుగాద్ బసి || 4 ||
పోత్తు సప్పుద్ వినవె పోత్తు సప్పుదు వినవే బసి
పోత్తు సప్పుద్ వినవె పోత్తు సప్పుదు వినవే బసి || 4 ||
సద్గాన సొల్లుతొదవె సద్గాన సొల్లుతొదవె బసి
సద్గాన సొల్లుతొదవె సద్గాన సొల్లుతొదవె బసి || 4 ||
సర్పిమేరమ్ సరెవె సర్పిమేరమ్ సరెవె బసి
సర్పిమేరమ్ సరెవె సరెవె బసి || 4 ||
కేయుగెట్ట లోడవే కేయుగెట్ట లోడవే బసి
కేయుగెట్ట లోడవే కేయుగెట్ట లోడవే బసి || 4 ||
పోయ్ మేరం సరెవె పోయ్ మేరం సరెవె బసి
పోయ్ మేరం సరెవె పోయ్ మేరం సరెవె బసి || 4 ||

పోయుత బుగ్గిన్ ఉడ్డెవె పోయుత బుగ్గిన్ ఉడ్డెవె బసి
పోయుత బుగ్గిన్ ఉడ్డెవె పోయుత బుగ్గిన్ ఉడ్డెవె బసి || 4 ||
పోయునివే మేగ్గవే పోయునివే మేగ్గవే బసి
పోయునివే మేగ్గవే పోయునివే మేగ్గవే బసి || 4 ||
పోయులే కాలే మొక్కెవె పోయులే కాలే మొక్కెవె బసి
పోయులే కాలే మొక్కెవె పోయులే కాలే మొక్కెవె బసి || 4 ||
పోయ్ మేరం సరెవ పోయ్ మేరం సరెవ బసి
పోయ్ మేరం సరెవ పోయ్ మేరం సరెవ బసి || 4 ||
చీపుర్ మేరం సరెవ చీపుర్ మేరం సరెవ బసి
చీపుర్ మేరం సరెవ చీపుర్ మేరం సరెవ బసి || 4 ||
చీపుర్ కాలే మొక్కెవె చీపుర్ కాలే మొక్కెవె బసి
చీపుర్ కాలే మొక్కెవె చీపుర్ కాలే మొక్కెవె బసి || 4 ||
కెయ్యే చీపుర్ సుమ్మెవె కెయ్యే చీపుర్ సుమ్మెవె బసి
కెయ్యే చీపుర్ సుమ్మెవె కెయ్యే చీపుర్ సుమ్మెవె బసి || 4 ||
ఎల్లానేస కురియదే ఎల్లానేస కురియదే బాసి
ఎల్లానేస కురియదే ఎల్లానేస కురియదే బాసి || 4 ||
బొయ్యానేస కురియదే బొయ్యానేస కురియదే బాయి
బొయ్యానేస కురియదే బొయ్యానేస కురియదే బాయి || 4 ||
కయ్యుత్ సర్పీ సుమ్ముద్ కయ్యుత్ సర్పీ సుమ్ముద్ బాయి
కయ్యుత్ సర్పీ సుమ్ముద్ కయ్యుత్ సర్పీ సుమ్ముద్ బాయి || 4 ||
సువిత పావే సేరదే సువిత పావే సేరదే బాయి
సువిత పావే సేరదే సువిత పావే సేరదే బాయి || 4 ||
సర్పిన్ ఉటపునస్సుదే సర్పిన్ ఉటపునస్సుద్ బాయి
సర్పిన్ ఉటపునస్సుదే సర్పిన్ నోడుసన్నస్సుదే బాయి || 4 ||
సర్పిన్ నొడుసన్నస్సుదే సర్పిన్ నోడుసన్నస్సుదే బాయి
సర్పిన్ నొడుసన్నస్సుదే సర్పిన్ నోడుసన్నస్సుదే బాయి || 4 ||
రేల
రేల రేల రేల రేల రేల రేల రేల రేల రేల రేల || 4 ||

తెలుగులో అర్థం : కొత్త పెళ్ళికూతురు (కోడలు)కు అత్తమ్మ పని చెప్పే విధానం.

పెళ్ళికూతురు పెళ్ళికూతురు అంటుంది అత్తమ్మ ఎందుకు అత్తమ్మ అన్నానే కోడలా...

కోడికూత వినిపించుతుంది లే కోడలా, కోడి చప్పుడు విను. త్వరగా .. బిందెదగ్గరికి వెళ్ళు. కాళ్ళు చేతులు శుభ్రంగా కడుగు, పొయ్యి దగ్గరకు వెళ్ళి పొయ్యి కాళ్ళు డ్రెమ్కు పొయ్యిలో ఉండే బుగ్గిని పారేయ్. పొయ్యిని శుభ్రం చేయ్. చీపుర్ దగ్గర వెళ్ళు. చీపుర్ కాళ్ళు మొక్కు: చీపుర్ చేతిలో పట్టి, ఇంటి శుభ్రం చేసి బయలుకి వెళ్ళు. చేతిలో బిందె పట్టి బావి దగ్గరి వెళ్ళు. బిందెను చక్కగా శుభ్రం చేసి నీళ్ళు పట్టుకొని రా.. పొద్దు వెళ్ళుతుంది. అని అత్తమ్మ పని చెప్పే పాట.

(టీఆర్ఎస్ జర్నల్ ఆఫ్ తెలంగాణ స్టడీస్ ట్రైమాసిక పత్రిక సుండి)

-అత్తం మౌతీరామ్ (d)

యే షెహర్ మేరా పైం!

ధడం పురానా పైం!

నేను, నా కల్పరల్ సిటీ హైదరాబాద్ వర్డుంలో తడిసి అలా నిద్రపోయాం. రాత్రి కురిసిన వర్షం నేలకు ప్రశాంతతను బహుమరించింది. ఆరు బయట చల్గా ఉంది. హాయినిచ్చే చల్లదనం. గరం చాయ్ ఉదయాన్ని మరింత రాగరంజితం చేస్తుంది. జప్పు జప్పుదే తెలవారింది. లేత ఉదయం, రాత్రి కురిసిన వానలో చెట్లు స్వానం చేసి, ఆకుపచ్చదనంతో కళకళలాడుతున్నాయి. తురాయి చెట్టు అయితే మరీనూ. నా ముందు హౌయలు పోతుంది. ఆటిట్యూడ్, సో మచ్ ఆటిట్యూడ్. ఎర్గా వికటించి నా ముందు అందంగా నిలబడింది. పోనీలే చెట్టు కదా అనుకున్నాను.

చుట్టూ

అపొర్సైంట్టు, అక్కడక్కడ చిన్నచిన్న ఇండ్సు. కొన్ని ఆకాశహర్మాణ్యాలు. ప్రపంచ ప్రజలు నివసించే చోటు ఇది. అనేక సంస్కృతుల్ని తనలో నమ్మిశితం చేసుకున్న మహానగరం ఇది. గ్లోబల్ సిటీ నా హైదరాబాద్ ఇది. నా నగరానికి తనదైన సాంత అస్తిత్వం ఉంది. ఒక నవాబి ట్రాఫెల్ ఉంది. ఇక్కడ భాష, ఈ సంస్కృతి, వంటలు, వప్పుధారణ, అన్ని మనల్ని కట్టిపడేస్తాయి. గుండెనిండా ఊపిరి పీల్చి ఎవ్వెనా హైదరాబాద్ ఏ ఫ్లేస్ టు లివ్ అనుకుంటారు. అందుకే అనేక అంతర్జాతీయ కంపెనీలు ఇక్కడికి తరలి వచ్చాయి. ఎమ్ముచ్చీలు, సాఫ్ట్‌వర్ కంపెనీలు గ్లోబల్ సిటీలో రూపుదిద్దుకొని సైబరాబాద్ ఐడెంటిటీగా మారిపోయాయి. ఈ సైబరాబాద్, హైనాన్సియల్ డిస్ట్రిక్ట్ నాకు కొత్త కొత్తగా ఉంటాయి. సంవన్సంగా ఉంటాయి. నిత్యం టెక్నాలజీతో విరాజిల్లుతుంటాయి. అమెరికా భూభాగం నుంచి ఒక ముక్కరాలి హైదరాబాద్ పడిందా అన్నట్టు మనల్ని ఆశ్చర్యపరుస్తాయి. నేను అటు వైపువెళ్ళసు. అది ఈతరం కోసం.

నాది పాత నగరం. ఓల్డ్ సిటీ. పురానా షెహర్. దొన్ టొన్ హైదరాబాద్ మనసున్నవాళ్ చోటు. నేను ప్రేమ, ఆత్మియతల్ని

వెతుక్కుంటూ ఇక్కడిక్కడే తిరుగుతుంటాను. ఇదొక గతకాలపు జ్ఞాపకాల ఇంద్రధనస్సు. అనేక రంగుల జలకీ. నా పాతనగరం పేదదే అయినా కండ్లు తిప్పునియ్యుదు. మనల్ని కట్టి పడేస్తుంది. ఓల్డ్ సిటీ అఫ్ హైదరాబాద్ చూసేందుకు రెండు కండ్లు చాలపు. మదీనాలో హాలీం తిని, చార్బునార్ వైపు నడుచుకుంటూ వెళ్లే, జీవితం కనిపిస్తుంది. స్వచ్ఛమైన జీవితం. కపటం, డ్రామా, ఎత్తుగడ, వ్యాహం లాంటి మాటలు ఏ మాత్రం పరిచయం లేని నిఖార్సుయిన మనిషి జీవితాలెన్నే అక్కడ కనిపిస్తాయి. మా చార్బునార్ మాకు తాజ్ఘాహాల్ అంత అంద వైనది. చరిత్రను నిక్కిప్పం చేసుకొని, రోడ్డు మధ్య నిలబడి మనల్ని చూస్తా ఉంటది చార్బునార్. మక్కా మజీద్ పాత వైభవాల గవాక్షం. లాడ్ బజార్ వీధి కనువిందు చేస్తుంది. ప్రపంచ ప్రసిద్ధి చెందిన రాళ్ గాజలు ఇక్కడ తయారపుతాయి. ఇక్కడ ముత్యాలు తయాం వుతాయి. పర్స్ కల్పర్. నిజానికి పాత బస్తి ముత్యాల నగరం. ఇది

ఆడపిల్లల పొపింగ్ సెంటర్. చమ్మీల తశుకుల్లో మెరిసిపోతుంది ప్రతి పోపు.

ముస్లింల జీవితాల్లో పేదరికం తొలగిపోవాలి. వాళ్ల ప్రధాన ప్రపంతి అభివృద్ధిలో భాగస్వాములు కావాల్సిన సామాజిక సందర్భం ఇది. హైదరాబాద్ తెహజీబ్సు అడుగుగునా ప్రతిచించించే నా నగరం భవిష్యత్తులో మరింత దృఢంగా రూపుదిద్దుకుంటుంది. నాకు అనిపిస్తుంది. ఇందియాను నడిపించే సత్తా హైదరాబాద్ మాత్రమే ఉందని.

- మహేజీబీన్

m : 9866587919

e : mahejabeen.writer@gmail.com

పిల్లల సాహిత్య సృజన - పార్యపుస్తకాలు

(ఒకటి నుంచి ఐదవ తరగతి వరకు)

రెండువేల పద్మాలుగు నుంచి తెలుగులో బాల సాహిత్యాన్ని గురించిన సోయి గతంలో ఎప్పుడూ లేనంతగా పెరిగింది. పెద్దవాళ్ళు పిల్లలకోసం రాయడంతో బాటు పిల్లలు కూడా బాల సాహిత్యంలో కథలు, కవిత్వం విస్తృతంగా రాశ్చున్నారు. వాళ్ళ రచనలు కూడా పుస్తకాలుగా అచ్చుయి వెలుగులోకి వస్తున్నాయి. దాదాపు అన్ని తెలుగు పత్రికలు పిల్లల రచనలను ప్రచురిస్తున్నాయి. బాలసాహిత్యం వికసించడానికి అవసరమైన వాతావరణాన్ని కొన్ని సాహిత్య సంస్థలు, స్వచ్ఛండ సంస్థలు, బాల సాహిత్యవేత్తలు, బాల సాహిత్య అభిమానులు పోత్తపొస్తున్నా తెలంగాణ సాహిత్య అకాడమి కూడా ఇందుకు ప్రోత్సహిస్తూ, సహకరిస్తున్నది. పారశాలలు, ఉపాధ్యాయులు ఇందుకు చేస్తున్న కృషి ప్రత్యేకంగా గుర్తింపదగ్గి.

పిల్లల్లో భాషతో పాటు సాహిత్యం పట్ల అవగాహన కలిగించడానికి అభియాచిని పెంచుతా, నైపుణ్యాలు వికసింప జీయడానికి ఈనాటి పిల్లలు చదివే పారశాల పార్యపుస్తకాలు విస్తారమైన అవకాశాన్ని కల్పిస్తున్నాయి. పరీక్ల కోసం, మార్గుల కోసం కాకుండా అటల్లో కథలనూ, పాటలనూ, కవితలనూ, ఇంకా వివిధ సాహిత్య ప్రక్రియలనూ పారాలకు అనుబంధంగా పిల్లలకు పరిచయం చేయడం కనిపిస్తున్నది. సాంతంగా పిల్లలు అలోచించేలా, రాసేలా, చేపేపులా ప్రోత్సహిస్తూ ఎన్నో కృత్యాలు ఉన్నాయి. ఈనాటి పార్యపుస్తకాల్లో ఒకటప తరగతి నుంచి పదవ తరగతి వరకు ఉన్న తెలుగు పార్యపుస్తకాల్లో కథ, గేయం, పాట, కవిత్వం ప్రక్రియల గురించి పిల్లలకు ఇస్తున్న పనులు, ప్రాజెక్టులు ఎలా ఉన్నాయో క్లప్పంగా ఓ విహంగావలోకనం చేధ్యాం రండి!

పరిశీలించడం, ఉపాధికరించడం, కల్పించడం, సంబాధాలు రాయడం, శీర్షికలు నిర్మించడం, పొడిగించి రాయడం, అనుభూతి చెందడం, మంచి చెడుల వివేచన చేయడం వంచివి సాహిత్య సృజనకు అవసరమైన వైపుణ్యాలు. ముఖ్యంగా కథకు, కవితానికి ఈ వైపుణ్యాలు అత్యంత కీలకమైన అవసరాలు. కనుక వీటిని నేర్చుడానికి సంబంధించిన ఎన్నో పనులు, ప్రాజెక్టులు పిల్లల కోసం ఒకటప తరగతి నుంచి పదవ తరగతి వరకు ఉన్న తెలుగు పార్యపుస్తకాల్లో అనేకం ఉన్నాయి. వాటిలో కొన్నింటిని చూద్దాం.

ఒకటప తరగతి పార్యపుస్తకాలో పిల్లలు బొమ్మును చూసి కథను

ఉపాధించి చెప్పడం, తెలిసిన కథలను, తాము విన్న కథలను సొంతమాటల్లో చెప్పడం వంచివి ఉన్నాయి.

పిల్లలు అంతకుముందే విని ఉండే అవకాశం ఉన్న పంచతంత్రం వంటి ప్రసిద్ధమైన బొమ్ములు కథలు, ఉపాధు ఆస్యార్థం ఇచ్చే కథల బొమ్ములు, కుటుంబం, ఉపరు, సమాజం వంచివి ప్రతిఫలిస్తున్న బొమ్ములు, కల్పనలకూ, సృజనకూ ఎంతో ఆస్యార్థం ఇచ్చే బొమ్ములు ప్రతి పారంలోనూ కనిపిస్తాయి. ఉదాహరణలు చూస్తే ఓ 'ఇల్లు - వంటిల్లు' అక్కడ రకరకాల పనులు చేస్తున్న 'పెద్దలు - పిల్లలు' మరో పారంలో రకరకాల ఆటలు అడుకుంటున్న పిల్లలు, మాట్లాడుకుంటున్న పెద్దలు కనిపిస్తారు.

ఈత కొడుడాం అనే బొమ్మలో ఓ పల్లెటూరు, చెరువు. ఆచెరువు నీళ్ళలో చెపలు, వాటికోసం వెతుకుతున్న కొంగలు, జాలరులు, నీళ్ళ తాగుతున్న పశువులు, వాటి వెంట కాపరులు, ఓ పడవ, సంతోషంగా ఈతలు కొడుతున్న పిల్లలు, బట్టలు ఉత్కతదానికి వస్తున్న ఆడవాళ్ళు, వాళ్ళ వెంట పిల్లలు, చెరువు పక్కన చెట్టు మీద పక్కలు, పిల్లలు, బాటుమీద వెళుతున్న ఎడ్డబండి, ఓ సైకిల్ మీద మనిషి, గడ్డిమోపును మోసుకు పోతున్న స్ట్రీ, బాటకు మరో పక్కన పొలాలు కనిపిస్తాయి. ఆ పొలాల గట్ట మీద ఈతచెట్లు, వాటిపై ఒక కల్లుతీసేవాదు, పొలాల మద్దలోంచి ఉండ్లో కనిపిస్తున్న తోప, చిన్న చిన్న ఇళ్ళతో ఉపరు, నీళ్ళట్టాంకు, ఓ కొండ మీద గుడి, వెళుతున్న ఓ బస్సు, చెట్ల మీద తేనేతెట్లు, తేనేటీగలు ఇలా బొమ్మల్ని చూస్తూ పిల్లలు సృజనకు ప్రాణమైన పరిశీలనా శక్తి అద్భుతంగా పెంచుకోవచ్చు. అనేక పేజీల్లో ఇలా ఉన్న బొమ్మల్ని చూస్తూ కథలుగా ఉపాధించుకోవచ్చు. ఇలా ఒకటప తరగతి పార్యపుస్తకం నిండా బొమ్ములు పిల్లల సాహిత్య సృజనకు ప్రాణం పోస్తాయి. పిల్లలు ఈ బొమ్మల్ని చూస్తూ తెలిసిన కథలు గుర్తించి, జ్ఞాపకం తెచ్చుకొని తమ భాషలో చెప్పారు. సంఘటనల్ని చెప్పారు. సంభాషణలు కల్పిస్తారు. ఈ ఒకటప తరగతి నిండా బొమ్ములు, కథలు, గేయాలే కనిపిస్తాయి. కథల్ని చెప్పడం, గేయాల్ని పాడించడం పిల్లలు ఓ ఆటలాగా నేర్చుకునే ఓ క్రమరు ఈ పుస్తకంలో ప్రారంభమౌతుంది. అయితే ఇది ఒకటప తరగతి కనుక మాఫికంగా చెప్పాడానికి పరిమితం జెతుంది. ఈ పుస్తకం పూర్తయేసిరికి పిల్లలు తెలిసిన కథల్ని సొంత మాటల్లో

పొలాల మద్దలోంచి ఉండ్లో కనిపిస్తున్న తోప, చిన్న చిన్న ఇళ్ళతో ఉపరు, నీళ్ళట్టాంకు, ఓ కొండ మీద గుడి, వెళుతున్న ఓ బస్సు, చెట్ల మీద తేనేతెట్లు, తేనేటీగలు ఇలా బొమ్మల్ని చూస్తూ పిల్లలు సృజనకు ప్రాణమైన పరిశీలనా శక్తి అద్భుతంగా పెంచుకోవచ్చు. అనేక పేజీల్లో ఇలా ఉన్న బొమ్మల్ని చూస్తూ కథలుగా ఉపాధించుకోవచ్చు. ఇలా ఒకటప తరగతి పార్యపుస్తకం నిండా బొమ్ములు పిల్లల సాహిత్య సృజనకు ప్రాణం పోస్తాయి. పిల్లలు ఈ బొమ్మల్ని చూస్తూ తెలిసిన కథలు గుర్తించి, జ్ఞాపకం తెచ్చుకొని తమ భాషలో చెప్పారు. సంఘటనల్ని చెప్పారు. సంభాషణలు కల్పిస్తారు. ఈ ఒకటప తరగతి నిండా బొమ్ములు, కథలు, గేయాలే కనిపిస్తాయి. కథల్ని చెప్పడం, గేయాల్ని పాడించడం పిల్లలు ఓ ఆటలాగా నేర్చుకునే ఓ క్రమరు ఈ పుస్తకంలో ప్రారంభమౌతుంది. అయితే ఇది ఒకటప తరగతి కనుక మాఫికంగా చెప్పాడానికి పరిమితం జెతుంది. ఈ పుస్తకం పూర్తయేసిరికి పిల్లలు తెలిసిన కథల్ని సొంత మాటల్లో

చెప్పగలుగుతారు. బొమ్మల ఆధారంగా కథలు ఊహించి చెప్పగలుగుతారు. బొమ్మల్లో కనిపించే వాళ్ళకు పేర్లు పెట్టగలుగుతారు. బొమ్మల్లో వాళ్ళ సంభాషణల్ని ఊహించ గలుగుతారు. తరువాత ఏం జరిగి ఉంటుందో ఊహిస్తారు. గేయాలను పొడిగించడం ప్రారంభిస్తారు.

రెండవ తరగతి పుస్తకంలో కూడా ఇలా బొమ్మల్ని చూసి కథల్ని చెప్పడం, తెలిసిన కథను సొంత మాటల్లో చెప్పడం, తెలియని కథల్ని బొమ్మల సహాయంతో ఊహించి, కల్పించి చెప్పడం వంటివి చాలా ఉన్నాయి. పిల్లలు బొమ్మల్ని చూసి ఏ కోణంలో పరిశీలించాలో ఏ దృష్టితో తమ ఆలోచనలు, ఊహలు చేయాలో కూడా తెలిపే సూచనలున్నాయి. ఆ బొమ్మల్లోని పాత్రల సంభాషణలు కూడా ఊహించి చెప్పడం, రాయడం, ఆ బొమ్మల్లోని పాత్రలకు పేర్లు పెట్టడం, గేయంలో ఉన్న కథను, కథగా మార్చి చెప్పడం. అంటే ఒక ప్రక్రియలోంచి మరొక ప్రక్రియలోకి విషయాన్ని మార్చడం పిల్లలు ఈ పార్శ్వ పుస్తకం పూర్తయైసరికి నేర్చుకుంటారు.

ఇంకా చిన్నిచిన్న గేయాలను పొడిగించడం, రాయడం ప్రారంభిస్తారు. అలాగే తాము గతంలో చూసిన వాటిని గురించి చెప్పడం తమకు నచ్చిన విషయాలు, తమ అనుభవాలు, ఆలోచనలు ఒక క్రమ పద్ధతిలో చెప్పడం మొదలు పెడతారు. అలాంటి పనులకు సంబంధించిన ఒక రెండు సూచనలు చూడండి. మీరు ఎవ్వుడైనా రైలు ఎక్కారా? ఎక్కడికి పోయారు? ఎట్లా అనిపించింది? మీరు చూసిన చెరువు గురించి చెప్పండి. మీకు నచ్చిన అట ఏది? అది ఎట్లా ఆడతారు?

మూడవ తరగతి పుస్తకంలో కూడా ఇటువంటి కృత్యాలు ప్రతి పొరంలో ఉన్నాయి. పిల్లల పరిశీలనా దృష్టి ఊహలనూ, కల్పనలనూ, ఆలోచనలనూ మరింత పెంచి విస్తృతం చేసే అవకాశాలు అందిస్తున్నది ఈ పార్శ్వ పుస్తకం.

వ్యక్తుల గురించి, పొరంలోని పాత్రల గురించి తమ అభిప్రాయాలు చెప్పడం పిల్లలు నేర్చుకే కృత్యాలు ఉన్నాయి. కథలు, గేయాలు పొడిగించి చెప్పడం, రాయడం, సంభాషణలు రాయడం, వర్ణించి రాయడం, ఊహించి రాయడంతో బాటు అత్యకథను రాయడం గురించి తెలుగుకుంటారు. అందుకు సాధన ప్రారంభిస్తారు. వివిధ రూపాల్లో ఉన్న బాల సాహిత్యాన్ని ధారాళంగా చదవడం, అర్థం చేసుకోవడం చెప్పడం ఓ ఆటలా అభ్యసిస్తారు. విరామ చిహ్నాలు ఉపయోగించి ఓ క్రమ పద్ధతితో రాయడం వంటివి నేర్చుకోవడానికి తోవ ఏర్పరుస్తా ఈ పార్శ్వపుస్తకం పిల్లలను ముందుకు నడిపిస్తుంది. వివిధ సన్మిహనాల్లో సందర్భాన్ని చిత్రంగా ఈ భాష ఉపయోగించడం పిల్లలకు పరిచయం చేసే సూచనలున్నాయి.

బొమ్మల చూసి పిల్లలు చేయాల్సిన, రాయాల్సిన సూచనలు

కొన్ని చూడండి “ఈ బొమ్మలో కుటుంబంలో కనిపిస్తున్న వాళ్ళందరికి పేర్లు పెట్టండి, ఇల్లు లేకపోతే ఏమివుతుంది? ఈ బొమ్మలో చలిమంట ముందర ఉన్న బాలుడికి, పక్కన నిలబడ్డ తండ్రికి మధ్య సంభాషణ ఊహించి రాయండి. ఈ బొమ్మలో బాలభీముడు, పిల్లలు ఏం మాట్లాడుకుంటున్నారో ఊహించి రాయండి. ఈ బొమ్మలో చీమ ఏనుగును ఎత్తి పట్టుకున్నప్పుడు ఏనుగుకు ఎట్లూ అనిపించి ఉంటుంది?

ఇంకా పిల్లల స్పృజనాత్మక శక్తికి ఊహించే సూచనలు, వివిధ పారాలకు అనుబంధంగా ఎన్నో ఉన్నాయి. కొన్ని చూడండి. వాన నీటిలో ఆడుతుంటే నీకు ఏమినిపిస్తుందో రాయండి. వాన పదుతుంటే మీరు ఏంచేస్తారు? నీకే బాలభీముడికి ఉన్నంత బలం ఉంటే ఏమేం చేస్తావు? మీరు ఆడుకునే ఆటలు ఏవి? వాటిని మీరు ఎక్కడ అడుతారు? మీరే చెట్టు స్థానంలో కదలకుండా ఒకే చోట ఉంటే ఎట్లూ ఉంటుందో రాయండి.

వీటితో బాటు ప్రక్రియలు మార్చి రాయడం, నాటకీకరణ చేయడం, సూక్షులు తయారు చేయడం, బాల సాహిత్యం చదవడం పాత కథను అనుసరించి, మార్చి కొత్త కథ రాయడం కూడా పిల్లలు మూడవ తరగతి పార్యవ్యవస్తకం సహాయంతో నేర్చుకుంటారు.

నాలుగవ తరగతి పార్యవ్యవస్తకంలో కూడా ఇలా పవనులు ఉంటాయి. వీటితో బాటు పిల్లలలో సాహిత్య స్పృజనాత్మకతను పెంచడానికి అవసరమైన మరికొన్ని విషయాలు కనిపిస్తాయి. ఊహశక్తిని పెంచడం, వరిశీలనా శక్తిని, వరిశీలించే విధానాలను దృష్టిని కలిగించడం, సమాచారాన్ని సేకరించడం, వర్ణించి

రాయడం, సమర్థిస్తూ, వ్యక్తిరేకిస్తూ ఆలోచించడం, రాయడం, స్పృందించడం, కల్పనలు చేయడం, ప్రక్రియలను మార్చిరాయడం, జ్ఞానపకాల పొరలలోంచి వెలికి తీయడం, కళాకారులను కలిసి ముఖ్యాలించడం, సంభాషణలు రాయడం, శీర్షికలు నిర్వహించడం, నిర్మించడం, విశేషించడం వంటివి ఉన్నాయి. అయితే వాళ్ళ స్థాయిని మించకుండా కేవలం పరిచయ మాత్రంగానే ఉన్నాయి. ఇది అభిరుచి కలిగించే దశ, పరిచయం చేసే దశ అని మాత్రమే గుర్తుంచుకోవాలి. ‘బాల సాహిత్యం, కథల పుస్తకాలు, మేజ్జెస్ వంటివి తరగతిలోనే అందుబాటులో ఉంచాలని’ ముందు మాటలో సూచించారు. అంతేకాదు ‘పిల్లలు రాసిన స్పృజనాత్మక వ్యక్తికరణ, ప్రాజెక్టుల పనుల ఆధారంగా ఒక్కే పాశానికి ఒక సంకలనంతో పుస్తకాన్ని తయారు చేయాలి’ అని కూడా సూచించారు.

ఈ పార్శ్వగ్రంథంలో ఉన్న కొన్ని కృత్యాలు ప్రాజెక్టులు అందుకు సంబంధించి పిల్లలకు ఇచ్చిన ప్రశ్నలు, పనుల కొన్ని చూడ్చాం. ‘బొమ్మలో ఒక అమ్మాయి బాధతో ఉందికదా! ఆమె బాధకు కారణం

ఏమై ఉండోచ్చు? అక్కడి పిల్లలు, ఏమని ఓదారుస్తుండవచ్చు?' మరో బొమ్మలో - 'జారి పడిన పిల్ల వాడిని చూసి మిగిలిన పిల్లలు ఏంచేస్తున్నారు? నువ్వెతే ఏంచేసేవాడివి?' - మరో బొమ్మకు సంబంధించి - మీరు ఎప్పుడైనా జంతువులు, పట్టలకు సహాయం చేశారా? ఏంచేశారా?' వ్యధాత్రమం కనిపిస్తున్న మరోబొమ్మకు సంబంధించి 'బొమ్మలో వ్యధులు అక్కడ ఎందుకున్నారు?' వాళ్ళు పిల్లలతో తమ గురించి ఏమి చెప్పి ఉంటారు?' 'ఆస్థలంలో మీరే ఉంటే వ్యధులను ఏమని ప్రశ్నిస్తారు? వాళ్ళకేం సహాయం చేస్తారు?' పిల్లలకు ఇలాంటి సూక్ష్మ దృష్టిని ఇచ్చే కృత్యాలతో ఒక్కో బొమ్మకు ఒక్కో కథను స్పష్టించుకునే నైపుణ్యం ఏర్పడే అవకాశం ఉంది. అంతేకాదు సమాజం పట్ల, తమ చుట్టూ ఉన్న పరిస్థితుల పట్ల అవగాహన కలుగుతుంది.

జంకా-పిల్లలతో మాటల్లాడుతున్న క్రికెట్ బ్యాట్ బొమ్మను చూపించి పిల్లలను కథ రాయమన్నారు. కొన్ని పదాలు ఇచ్చి గేయం రాయమన్నారు. 'నీవు ఏయే మంచి పనులు చేస్తావు? ఎందుకు?' అని రాయమని చెప్పారు. 'కల్పనలకు రెక్కులు తొడుగుతూ' - చెట్లకు రెక్కులు వచ్చి ఎగిరితే ఎట్లా ఉంటుంది? అవి మీతో మాటల్లాడితే మీరేం చేస్తారు? అని అడిగారు. 'రవికి పట్టలకు జరిగిన సంభాషణ ఊహించి రాయండి' అని ఊహలకు వని కల్పించారు. అంతేకాదు మీగ్రామంలో మీకు తెలిసిన ఒక కళాకారుని గురించి తెలుసుకొని రాయండి' అని క్లైట్ పర్యాటకు తోప చూపించారు. జంకా-చెరువు లేదా బడి గురించి ఆత్మకథ రాయగలను అనే నమ్మకాన్ని పిల్లల్లో కల్పించే ప్రయత్నాలు చేశారు. 'మీ అమ్మా, నాన్న ఎట్లా ఉంటారో వర్షించి రాయండి, అలాగే 'మీరు తయారు చేసిన బొమ్మ మీతో మాటల్లాడితే ఏం ముచ్చట్లు చెప్పుకుంటారో ఊహించి రాయండి! ఇలా అనేక కోణాల్సోంచి పిల్లల్ని ఆలోచింపజేస్తూ, పరిశీలింపజేస్తూ, ఊహలకూ, కల్పనలకూ అవకాశం ఇస్తూ నాలుగవ తరగతి పార్టీ పుస్తకం పిల్లల్లో సాహిత్య సృజనాస్కరిని, శక్తిని కలిగిస్తున్నది.

అయిదవ తరగతి పార్టీ పుస్తకంలో కూడా కథలు, కవితలు, గేయాలు పొడిగించడం, సొంతంగా రాయడం ఉన్నాయి. ఆత్మకథ, నినాదాలు రాయడం, సూక్ష్మలు, లేఖలు, సంభాషణలు, నాటకీకరణ వంటి పనులు పిల్లలు చేయడానికి అవసరమైన సూచనలు కృత్యాలు, బొమ్మలూ ఎన్నో ఈ పార్టీపుస్తకంలో చోటు చేసుకున్నాయి. సూచనలకు అనుగుణంగా చిత్రాలను గీయడం, వాచికి రంగులు వేయడం వంటివి కూడా ఉన్నాయి.

బొమ్మల్లో అనేక ఊహలకూ, కల్పనలకూ, ఆలోచనలకు ఆస్కారం ఇచ్చే చిత్రాలు, సూచనలు ఉన్నాయి. ఓ మార్కెట్ లో

మనుషుల చుట్టూ కూరగాయలు రెక్కలోచ్చి గాల్లో ఎగురుతున్న బొమ్మ. 'అవి అట్లా ఎందుకు ఎగురుతున్నాయి? అవి ఏమనుకుంటూ ఉండవచ్చు?' అంటూ పిల్లల్ని ఆలోచింపజేసే మాటలు కనిపిస్తాయి. అంతేకాదు 'నీవు కూడా అక్కడ ఉండి ఉంటే కూరగాయతో ఏం మాటల్లాడే వాడిని?' అని ఊహలకు రెక్కులు తొడగడం కూడా ఉంది.

మరో చోటు - ఒక అడవిలో ఎలుగుబంటి, పులి మంచి స్నేహితులు. ఒక రోజు అవి దారి తప్పి పట్టం వచ్చాయి. అక్కడేం జరిగిందో ఊహస్తూ కథ రాయండి అంటూ ఓ మంచి కథా వస్తువును ఇచ్చారు.

మరో బొమ్మలో ఓ అమ్మాయి నిలబడి ఉంది. ఆ అమ్మాయి ప్రైప్, కూలర్, టీపీ, ఫ్యాన్, కంప్యూటర్, మిక్రో లాంటి వస్తువులు ఆ అమ్మాయితో ఏదో మాటల్లాడుతూ ఉన్నాయి. ఇక్కడ 'ఆ పాతతో వస్తువులు ఏం మాటల్లాడుతూ ఉండవచ్చు?' అని పిల్లలు ఆలోచించాలి. ఇక్కడ పిల్లలు ఓ అద్భుతమైన ఆధునిక కల్పన చేసే సందర్భాన్ని కల్పించారు. ఇలా పిల్లల్ని ఊహలకూ, కల్పనలకూ పురికొల్పే బొమ్మలు ఎన్నో ఉన్నాయి. ఈ పుస్తకంలో ఓ బొమ్మలో మైక్రో మాటల్లాడుతున్నారు. అయిన దేని గురించి మాటల్లాడుతుండవచ్చే పిల్లలు ఆలోచించాలి. ఓ తారాజువ్వమీద చంద్రుడి దగ్గరకు ఎగిరి వెళుతున్న ఇద్దరు పిల్లలు, వాళ్ళతో నంతోపంగా మాటల్లాడుతున్న చందులు. ఈ బొమ్మను చూసి పిల్లలు ఓ కథ రాస్తారు. ఇలా పిల్లలు ఊహలకి సాహిత్య రూపాన్నిచ్చే బొమ్మలు ప్రతి పేజీలో కనిపిస్తాయి. ఈ పార్టీ పుస్తకంలో ఇంకా కథలకు, పారాలకు శీర్షికలు పెట్టడం, 'చెరువు' వంటి వాటి గురించి పాటలు రాయడం, పొడిగించడం, పద్యభావాన్ని తీసుకుని కథ రాయడం, గేయం రాయడం, స్వగతం రాయడం వంటివి కూడా ఉన్నాయి. సామాజిక స్పూప, అవగాహన కలిగిస్తూ "చాలా మందికి తినడానికి అన్ను దొరకడం లేదు. దానికి గల కారణాలు ఏమై ఉంటాయో రాయండి" వంటి ఆలోచనలు కలిగించే సూచనలు, పనులు పరిశీలించి, తెలుసుకొని ఆలోచించి రానే రాతలు కూడా ఉండడం ఈ పుస్తకంలోనీ ప్రత్యేకత.

ఇలా ఒకటి నుంచి ఐదవ తరగతి పరకు ఉన్న పార్టీ పుస్తకాలు పిల్లల్లో సాహిత్యం పట్ల అనక్కిని, అభిరుచినీ కలిగిస్తూ ఓ ఆటలు వారిని సాహిత్య ప్రపంచంలోకి మెల్లగా అడుగులు వేయంచేలా ఉండడం అభినందనీయం!

—దా॥ వి. అర్. శర్మ

m : 9177 88 7749

e : drvrsharma@gmail.com

6

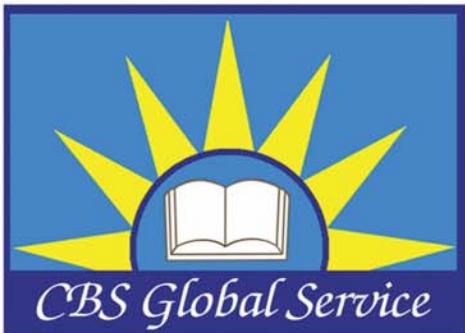
CENTRAL BOOK SHOP

ABIDS

5-9-186, Behind SBH(H.O)
Gunfoundry, Hyd-1.
Ph: 66468646, 23203108

AMEERPET

Lane Opp. Green Park Hotel,
Hyderabad.
Ph: 2340 0789

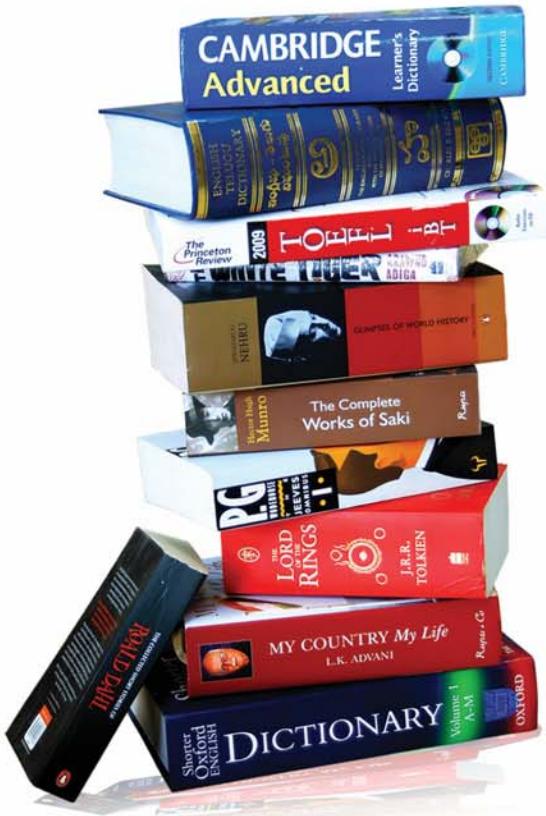
CENTRAL BOOK SHOP

ABIDS / AMEERPET

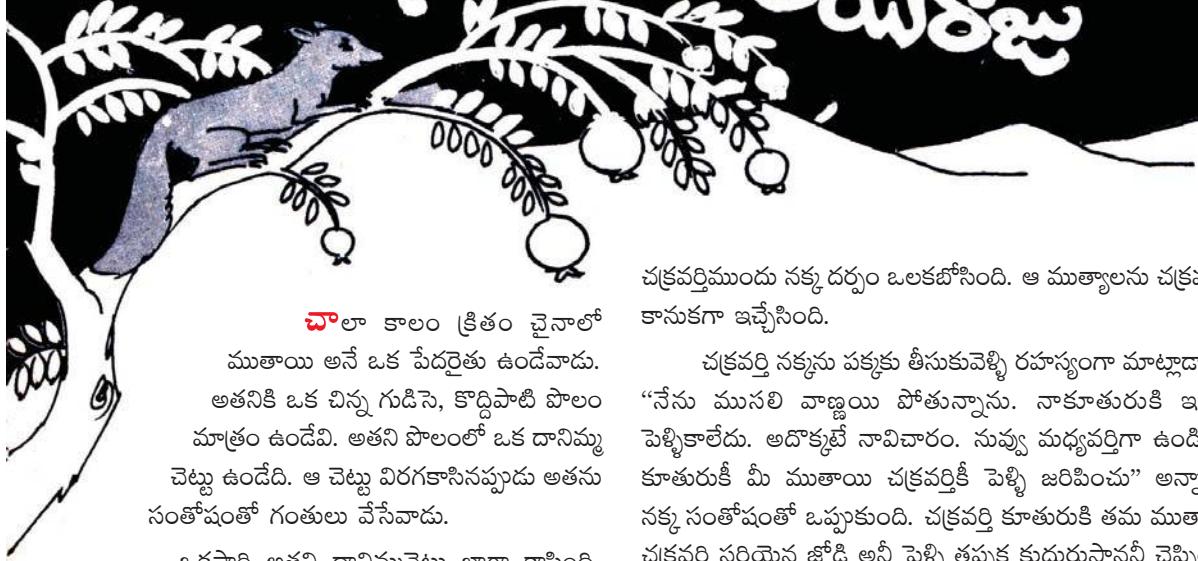
● SCHOOL BOOKS

● GENERAL BOOKS

● STATIONARY & GIFTS

శక్తి-మతయిర్జు

చాలా కాలం క్రితం ఛైనాలో

ముతాయి అనే ఒక పేదరైతు ఉండేవాడు.

అతనికి ఒక చిన్న గుడిసె, కొద్దిపాటి పొలం మాత్రం ఉండేవి. అతని పొలంలో ఒక దానిమ్మ చెట్టు ఉండేది. ఆ చెట్టు విరగకాసినప్పుడు అతను సంతోషంతో గంతులు వేసేవాడు.

ఒకసారి అతని దానిమ్మచెట్టు బాగా కాసింది.

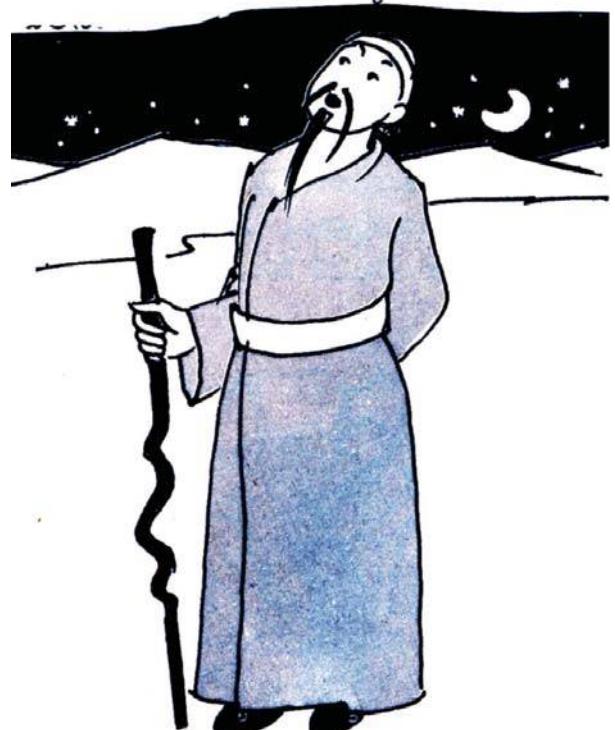
ముతాయి ఆనందానికి పట్టపగ్గాలు లేవు. అయితే అతని సంతోషం ఎక్కువకాలం నిలవలేదు. రోజుా రెండు దానిమ్మ పంచు చెట్టునుంచి మాయమపసాగాయి. ముతాయికి ఏమీ అంతుపట్టలేదు. ఎలాగయినాసరే దానిమ్మ పశ్చిని ఎవరు కాజేస్తున్నారో తెలుసుకోవాలనుకున్నాడు. అందుకే రాత్రంతా మేలుకొని చెట్టువైపే చూస్తూ కూర్చున్నాడు. దొంగను పట్టుకోవాలనుకున్నాడు. మరునాడు ఆ చెట్టు చుట్టూ జిగురు చల్లాడు. మామూలుగా వళ్ళను దొంగలించడానికి వచ్చిన ఆ నక్క కాళ్ళు జిగురుకు అతుక్కబోయాయి. తనను చంపవడ్డనీ, తనను వదిలేస్తే, అతనికి ఒక రాజకుమార్తెతో వివాహం జరిగేటట్లు చూస్తాననీ నక్క బితిమాలింది. ఒక వారం రోజుల్లో మాట నిలబెట్టుకోవాలని హెచ్చరించి ముతాయి నక్కను వదిలి పెట్టాడు.

తరువాత ఆ నక్క ఒక చక్రవర్తి ధనాగారంలో జూరబడి కొన్ని ముతాయిలను దొంగలించింది. మరునాడు ఆ చక్రవర్తి సభకు వెళ్లింది. తన ముతాయి చక్రవర్తి బంటునని, ఆయన దగ్గర లెక్కలేనన్ని మణిమాణిక్యాలున్నాయని వాటిని వేరుచేయడానికి ఒక జల్లెడ కావాలని అడిగింది. చక్రవర్తి దానికి ఒక జల్లెడ ఇచ్చాడు. రెండు రోజుల తర్వాత నక్క తిరిగి చక్రవర్తి సభకు వెళ్లింది. జల్లెడతో పని అయిపోయిందని చెబుతూ జల్లెడను, సభలో నేలమీద పెట్టింది. అలా పెడుతూ ఆ జల్లెడలో ఎనిమిది ముతాయిలను కావాలని వదిలేసింది. రాజసేవకులు జల్లెడను చక్రవర్తిచేతికి ఇచ్చినపుడు అందులో ఉన్న ఎనిమిది ముతాయిలు చక్రవర్తి ఒడిలో పడ్డాయి. ఆ ముతాయిలను చూసి చక్రవర్తి ఆశ్చర్యపడ్డాడు. ముతాయి చక్రవర్తి వర్ష ఇలాంటి ముతాయిలు, రత్నాలు, మంచులు లెక్కలేనన్ని ఉన్నాయని, జల్లెడలో ఉండిపోయిన ముతాయిలు చాలా చిన్నవి కావడం వల్ల వాటిని తను పట్టించుకోలేదని

చక్రవర్తిముందు నక్క దర్శం ఒలకబోసింది. ఆ ముతాయిలను చక్రవర్తికి కానుకగా ఇచ్చేసింది.

చక్రవర్తి నక్కను పక్కకు తీసుకువెళ్ళి రహస్యంగా మాట్లాడాడు. “నేను ముసలి వాళ్ళయి పోతున్నాను. నాకూతురుకి ఇంకా పెళ్ళికాలేదు. అడొక్కబే నావిచారం. నువ్వు మధ్యవర్తిగా ఉండి నా కూతురుకి మీ ముతాయి చక్రవర్తికీ పెళ్ళి జరిపించు” అన్నాడు. నక్క సంతోషంతో ఒప్పుకుంది. చక్రవర్తి కూతురుకి తమ ముతాయి చక్రవర్తి సరియైన జోడి అనీ పెళ్ళి తప్పక కుదురుస్తాననీ చెప్పింది. అంతే కాదు ఒక వారం లోపలే తన వచ్చి వివాహ వేడుకలలో స్వయంగా పాట్లాంటానని చెప్పి వెళ్ళిపోయింది.

నక్క తెచ్చిన హర్షాలిని ముతాయాంగు నంతోషంతో తలమునకలయ్యాడు. వెంటనే విచారం కూడా అతన్ని ఆవరించింది. అతని దగ్గర రాజకుమార్తెకు ఇష్టుడానికి ఏ విలువైన కానుకలు లేవు.

కనీసం పెళ్ళినాడు వేసుకోవడానికి కొత్త బట్టలైనా లేవు. చివరికి మంచి చెప్పులు కూడా లేవు. అయితే నక్క అతనికి దైర్యం చెప్పింది. అంతా సప్యంగా జరిగిపోతుందనీ ఒక వారం రోజులలోగా పెళ్ళికి వెళ్ళడానికి తయారుగా ఉండమనీ చెప్పి వెళ్ళిపోయింది.

వారం రోజుల తర్వాత నక్క ఒక కంబళి తీసుకుని ముతాయి దగ్గరికి వచ్చింది. ముతాయి, నక్క పెళ్ళికి బయలుదేరారు. చక్రవర్తి సగరం దగ్గరకు రాగానే నక్క ముతాయిని అక్కడే ఉన్న ఒక సరస్వతీ దూకమంది. నక్క చెప్పినట్లుగా ముతాయి సరస్వతీ దూకాడు. చలిలో గజగజ వణుకుతూ ముతాయి సరస్వతీనుంచి బయటకు రాగానే, నక్క అతని చిరిగిన దుస్తులను విప్పించి దూరంగా విసిరేసి తనతెచ్చిన కంబళి అతని ఒంటిమీద కప్పింది. తరువాత ఇద్దరూ రాజధానికి వెళ్ళారు.

రాజసభలో కంబళి కప్పుకొని చలికి వణుకూత నిలుచుని ఉన్న ముతాయిని చూపిస్తూ “మహారాజా నేను, ముతాయి చక్రవర్తిని తీసుకు వచ్చాను” అని నక్క చక్రవర్తికి చెప్పింది. “మాకు మార్గంలో ఎన్నో కష్టాలు వచ్చాయి, పట్టుబట్టలు, విలువైన నగలు, వెలలేని మణులు నలాళై ఒంటిలమీద పెట్టుకుని మేము పెళ్ళికి బయలుదేరాము. మీ నగరం అవతల ఉన్న నది మీద వంతెన దాటుతుంటే, మా ఒంటిల బరువుకు ఆ వంతెన కూలి అందరం నదిలో పడిపోయాము. మా సామానులు, ఒంటిలు నదిలో కొట్టుకు పోయాయి. మేము మాత్రం ఎలాగో ప్రాణాలతో బయటవడ్డాం” అంది.

నలాళై ఒంటిలమీద విలువైన సామానులు నింపుకు వచ్చామని నక్క చెప్పిన వార్త చక్రవర్తిని తిఱ్పిబ్బు చేసింది. వెంటనే అతను దర్శించాళ్ళను పిలిపించి, ముతాయికి రాచరీవికి తగినట్లు దుస్తులు కుట్టమని ఆడేశించాడు. ఆ రోజు సాయంత్రమే ముతాయికి, చక్రవర్తి కూతురుకి వైభవంగా పెళ్ళి జరిగిపోయింది. అంత సంతోషంలోనూ ముతాయి గుండెల్లో పుట్టుడు దిగులు నిండి ఉంది. చుట్టూ ఎవరూ లేకుండా చూసి నక్కతో తన బాధను చెప్పుకున్నాడు.

“పెళ్ళి చేసుకోవడం, అందరిచేతా చక్రవర్తి అనిపించుకోవడం

నాకు ఎంతో ఆనందంగా ఉంది. కానీ నా భార్య నా యింటికి వచ్చి నా పేదరికాన్ని చూసినప్పుడు ఏం చెయ్యాలో అర్థం కావడం లేదు” అన్నాడు.

నక్క అతని భయాలను కొట్టిపారేసి, అతనికి దైర్యం చెప్పింది. మరునాడు విందు ముగిశాక, ముతాయి భార్యతో తన యింటికి బయలుదేరాడు. వారివెంట గుర్రాలు, గాడిదలు, బశ్చ ఎన్నో ఉన్నాయి. ముతాయికి భయంతో ముచ్చెమటలు పోశాయి. సలహాకోసం నక్కను పిలిచాడు. కానీ నక్క ఎక్కడా కనిపించలేదు.

నక్క ముతాయి బృందంకంటే చాలా ముందుగా పరిగెత్తుతూ వెళ్ళిపోయింది. అలా వెళ్ళిన నక్క ముప్పుయి ఒంటిలమీద సామానులు వేసుకుని వస్తున్న వ్యాపారస్తుల బృందం ముందు ఆగింది. కళ్ళనిండా భయం నింపుకుని, ముతాయి బృందం వస్తున్న దిక్కుసే చూపిస్తూ - “అటునుండి ఒక పెద్ద దొంగల మురా వస్తోంది. మీరు వెనక్కి తిరిగి పారిపోతే తప్ప మీ ప్రాణాలు మీకు దక్కవు” అంది.

వ్యాపారస్తులు నక్క చూపించినవైపు చూశారు. గుర్రాల సకిలింపులు వినిపించాయి. గుర్రాల పరుగువల్ల గాలిలో లేచిన ధూళి వారికి కనిపించింది. ఆ దొంగల ముతాయి ఒంటిలమీద పెట్టిపోవడం సాధ్యంకాదని వారికి తెలిసిపోయింది. తమను ఎలాగయినా కాపాడమని నక్కను బతిమాలారు.

“మీరు ప్రాణాలతో బయటవడాలంటే ఒకే మార్గముంది. ఆ దొంగల గుంపు మీ దగ్గరకు వచ్చినప్పుడు మీరందరూ తలలువంచుకుని, మేమంతా ముతాయి చక్రవర్తి సేవకులం” అనాలి - అని నక్క వ్యాపారస్తులకు సలహా ఇచ్చింది. వాళ్ళ అలాగే అన్నారు. వ్యాపారస్తులు తనను చూసి “మేమంతా ముతాయి చక్రవర్తి సేవకులం” అనడం ముతాయికి ఆశ్చర్యం కలిగించింది.

తరువాత నక్క ముందుకు పరుగెత్తి పశువుల కాపరులను కలుసుకుంది. దూసుకు వస్తున్న దొంగల గుంపు గురించి చెప్పింది. వాళ్ళ భయంతో గజగజ పడికిపోయారు. తమను కాపాడమని నక్కను వేడుకున్నారు. “మీరు బతికి ఉండాలంటే ఒకటే ఉపాయముంది. ఆ

దొంగల గుంప మీ దగ్గరకు రాగానే “మేమంతా ముతాయి చక్రవర్తి గుర్తాలను, పశువులను కాస్తున్నాం” అని అరవండి. “మీ ప్రాణాలకు ధోకా ఉండదు” అంది. ముతాయి బృందం దగ్గరకు రాగానే వాళ్ళంతా నక్క చెప్పినట్టుగానే అరిచారు. ఇలా ముతాయి బృందం ముందుకు సాగుతున్నంతనేపు రైతులు, వ్యాపారస్తులు, బిచ్చగాళ్ళ ముతాయి చక్రవర్తికి జయజయధ్వనాలు పలికారు.

పాప! రోజంతా పరిగెత్తిన నక్క ఆయాసంతో రొప్పుతూంది. అలా రొప్పుతున్న నక్కకు ముతాయి ఇంటికి సమీపంలోనే ఒక పర్వతంలో మలచబడిన రాజభవనం కనిపించింది. ఆ రాజభవనం ఒక దయ్యానీది. కాపలా భటులకు టోకరావేసి నక్క ఆ దయ్యం పడుకునే గదిలోకి దూరింది. దయ్యం ఉన్న పరుపుమీదకు ఒక్క గెంతులో దూకి దయ్యాన్ని నేలపైకి లాగివేసింది.

“దయ్యపురాజా! నీ ప్రాణాల మీదకు ముంచుకు వచ్చింది. నీ భవనం బయట వందల మంది దొంగలు ఉన్నారు. వాళ్ళంతా గోడలు పగలగొట్టుకుని లోపలికి వస్తున్నారు. నిన్ను చంపి తీరుతామని వాళ్ళ శపథం పట్టారు. నువ్వు బతికి బయటపడాలంటే నీ పొయ్యి వెనుక గూటిలో డాక్కో” అంది నక్క

దయ్యం ఎలాగో పొగ గూటిలో ఇరుక్కుని కూచుంది. వెంటనే నక్క పొయ్యినిండా కట్టెలుపెట్టి పెద్ద మంట వేసింది. ఆ మంటలు దయ్యాన్ని కాల్చివేయసాగాయి. తనను కాపాడమని దయ్యం బొబ్బులుపెట్టింది. నక్క ఆ పెడబొమ్ములు పట్టించుకోకుండా మంటను ఇంకా ఎక్కువ చేసింది. చివరికి ఆ దయ్యం మంటల్లో కాలిపోయి బూడిద అయింది. నక్క బూడిద అయిన దయ్యాన్ని కిటికీలోంచి అవతలికి విసిరివేసింది.

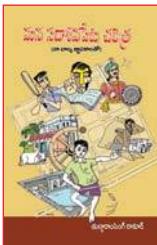
తరువాత నక్క బయటికి వచ్చి దయ్యం చచ్చిపోయిందని, కొద్ది సేవట్లనే కొత్త చక్రవర్తి వస్తున్నాడని కాపలావాళ్ళతో చెప్పింది. రాజభవనం సేవకులందరు రెండు వైపులా బారులుతీర్చి నిలబడి ముతాయి చక్రవర్తికి స్నాగతం చెప్పారు. ముతాయి, దయ్యపు రాజ్యానికి కొత్త చక్రవర్తి అయినాడు. నక్కను తన ముఖ్యమంత్రిగా చేసుకున్నాడు. ముతాయి చక్రవర్తి ప్రజలను కన్నబిడ్డలవలె పాలిస్తూ,

అందరిచేత మంచి అనిపించుకున్నాడు. ముతాయి చక్రవర్తి నక్కను అడగుకుండా ఏ నిర్ణయం తీసుకునేవాడు కాదు.

పది సంవత్సరాల తరువాత నక్క వచ్చి పోయింది. ముతాయి చక్రవర్తి, తన ఆప్తమిత్రుడి జ్ఞాపకాలు ఎప్పటికీ నిలిచిపోవాలనే ఉద్దేశంతో నక్క వెంటుకలతో ఒక టోపీ తయారు చేయించాడు. ఆ టోపీ ప్రజలందరికి నచ్చింది. అందుకే ఇప్పటికీ అక్కడి ప్రజలు, నక్క చనిపోగానే దాని బొచ్చుతో టోపీ తయారు చేస్తారు.

-సురేష్ ఆత్మరామ్

మన సదా శివపేట చరిత్ర

రచన : తుల్సారాంసింగ్ రాకూర్

ప్రచురణ : శరామిత పజ్జకేషన్స్

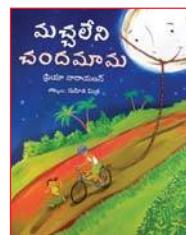
వెల : రూ. 200

ప్రతులకు : కె. సంగమేష్వర్

ఫోన్ : 9866 94 8401

జి. రాజు

ఫోన్ : 9866 98 5173

మశ్వలేని చందుమామ

రచన : ప్రియా నారాయణన్

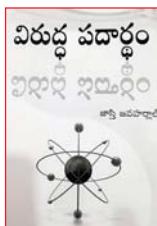
ప్రచురణ : మంచి పుస్తకం

వెల : రూ. 80

ప్రతులకు : 12-13-439, ప్రీట్ నెం. 0.1,

తార్కాకు, సికింప్రాబాద్ -500017.

ఫోన్ : 94907 46614

విరుద్ధ పదార్థం

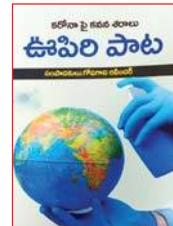
రచన : జాస్టి జవహర్లల్

ప్రచురణ : విజ్ఞాన ప్రచురణలు

వెల : రూ. 40

ప్రతులకు : ప్రజాసైన్స్ పేటిక, జ. మాల్యాలి,

ప్రచురణల విభాగం, 162, విజయలక్ష్మినగర్, నెలుపురు. ఫోన్ : 9440503061

ఉపాయిల పాటు (కరోనాపై కవన శాలు)

సంపాదకులు : గోపగాని రవీందర్

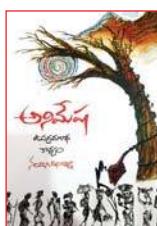
ప్రచురణ : సాహితీ ప్రపంత లక్ష్మీపేటు-మంచిర్యాల

వెల : రూ. 80

ప్రతులకు : 16-11-20/6/1, 403,

విజయసాయి రెసిడెన్స్, సలీంనగర్, మలక్పేటు,

ప్రాదరూబాద్. ఫోన్ : 040-27678430

అనిమేష

రచన : నంబిని సిధారెడ్డి

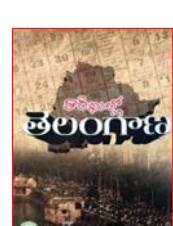
ప్రచురణ : మంజీలా రచయితల సంఘం

వెల : రూ. 100

ప్రతులకు : 8-04-036, వెంచర్-2,

మల్లారెడ్డినగర్, లోతుకుంట, అల్వాల్, ప్రాదరూబాద్

ఫోన్ : 94403 81148

తలంగాణ తెలుగులు

సంపాదకులు : మామిడి పాలక్ష్మి

ప్రచురణ : తెలంగాణ ప్రభుత్వం

భాషా సాంస్కృతికశాఖ

వెల : రూ. 300

ప్రతులకు : కళాభవన్, రవీంద్రబారతి ప్రాంగణం,

ప్రాదరూబాద్-500004. ఫోన్ : 040-9703142

సరళ సుందర సునిశిత మమత (కవిత్తం)

అనువాదం : సామాన్య

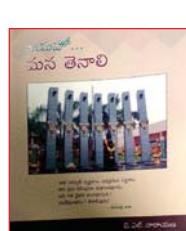
ప్రచురణ : పాలపిట్ట బుక్స్, ప్రాదరూబాద్

వెల : రూ. 100

ప్రతులకు : 16-11-20/6/1, 403,

విజయసాయి రెసిడెన్స్, సలీంనగర్, మలక్పేటు,

ప్రాదరూబాద్. ఫోన్ : 9848787284

జయపేశా.. మన తెనాలి

రచన : జి.ఎల్. నారాయణ

ప్రచురణ : తెనాలి

వెల : రూ. 225

ప్రతులకు : 1-38-66, ఫ్లై ఫోర్స్, కొల్పూరు వాల్

వీధి, తెనాలి-522201, గుంటూరు జిల్లా

ఫోన్ : 9550930789, 7981114797

దేవుడు భలే మాయగాయు! (కవిత)

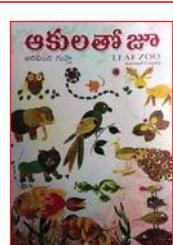
రచన : డా. ఎ.వి. వీరభద్రాచారి

ప్రచురణ : విజసి పాఠియిస్టీ సర్కార్

వెల : రూ. 150

ప్రతులకు : ప్రముఖ పుస్తక కేంద్రాలలో

మరియు విజసి పాఠియిస్టీ సర్కార్

ఆళ్ళ లతీ జ్ఞానం

రచన : అరవింద గుప్తా

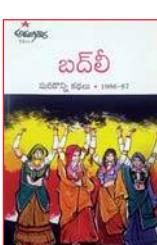
ప్రచురణ : విజ్ఞాన ప్రచురణలు - మంచిపుస్తకం

వెల : రూ. 18

ప్రతులకు : 162, విజయలక్ష్మినగర్,

నెలుపురు-524 004. ఫోన్ : 94405 03061

తార్కాకు, సికింప్రాబాద్. ఫోన్ : 9490746614

బద్ధీ (కథలు)

రచన : అరుణాతార

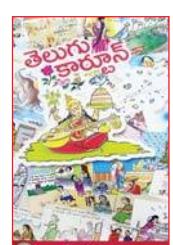
ప్రచురణ : కావ్ పజ్జపింగ్ పోస్

వెల : రూ. 120

ప్రతులకు : 12-13-830/13/జ, ప్రార్బు నెం.103,

ఎన్.ఎన్.ఆర్. అపార్ట్ మెంట్స్, గోకుల్ నగర్, తార్కాకు,

సికింప్రాబాద్. ఫోన్ : 9866559867

తెలుగు కార్యాలయం

సంపాదకులు : మామిడి పాలక్ష్మి

ప్రచురణ : తెలంగాణ ప్రభుత్వం

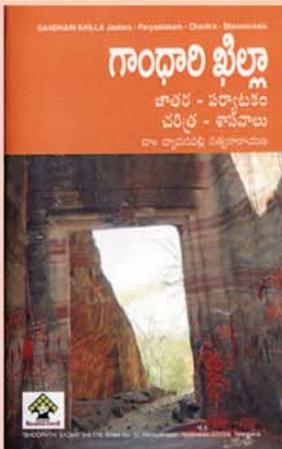
భాషా సాంస్కృతికశాఖ

వెల : రూ. 300

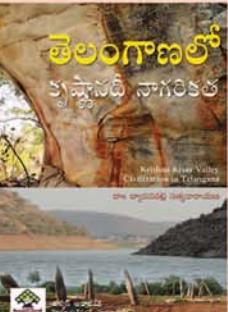
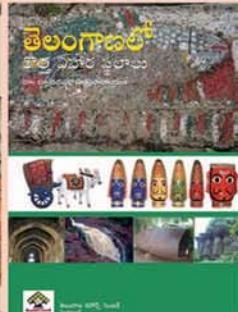
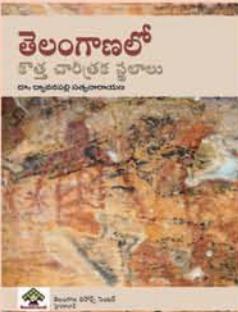
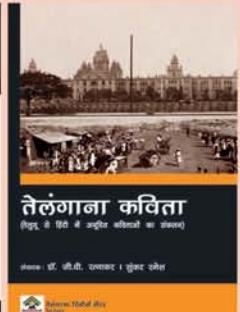
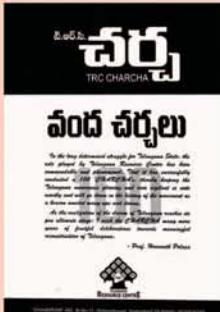
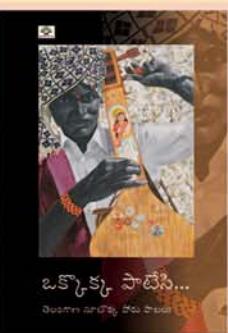
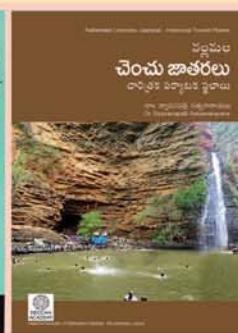
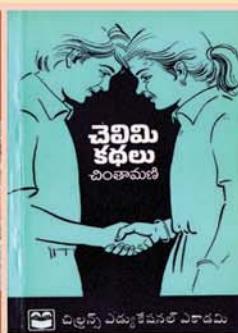
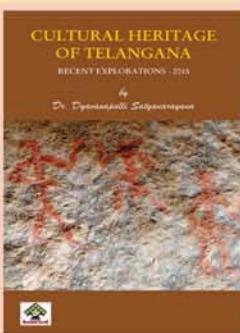
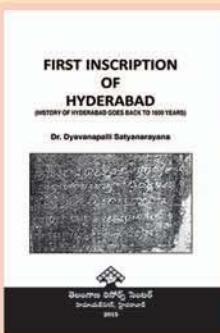
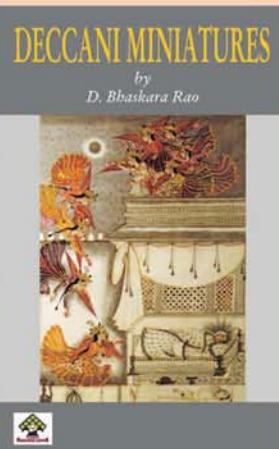
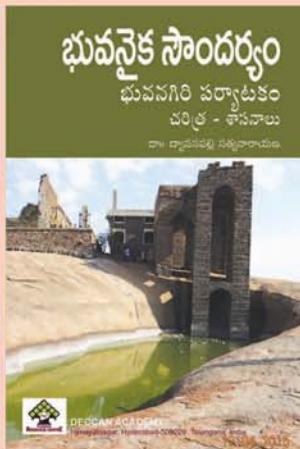
ప్రతులకు : కళాభవన్, రవీంద్రబారతి ప్రాంగణం,

ప్రాదరూబాద్-500004, ఫోన్ : 040-23212832

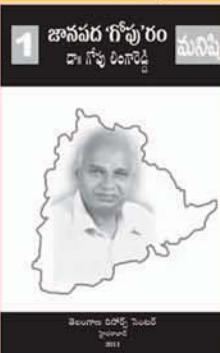
చరిత్ర, సాహిత్యం, వారసత్వం, పర్మాటకం, కళలు, సంస్కృతి, సామాజిక అంశాలు, తెలంగాణ ఉద్యమం.. ఇలా ఎన్నో అంశాలపై తెలంగాణ లిసెన్స్ సింటర్ తొన్ని పుస్తకాలను ప్రచురించింది. ప్రచురించిన ప్రతి పుస్తకం కూడా ఆ రంగంలో లేదా విభాగంలో ఒక అసీముత్సుంలా నిలిచింది.

భూదేవ

రకరకాల కారణాలతో తెలంగాణ ప్రముఖుల చరిత్రలు అంతగా వెలుగుల్కి దాకుండా పాచియాయి. ఆయా ప్రముఖులపై ప్రజలకు ఒక అవగాహన కల్పించేలా వివిధ వ్యాసాల సంకలనంతో మనిషి పీటిట తెలంగాణ లిసెన్స్ సింటర్ తొన్ని పుస్తకాలను ప్రచురించింది.

MNR EDUCATIONAL TRUST

2-23 B / 350, Bhagyanagar (Phase III), Near HMT Hills, Opp : JNTU Kukatpally, Hyderabad - 500 072,
Ph : +91-40 - 23890835, 23899795, Fax : +91-40 - 23897380

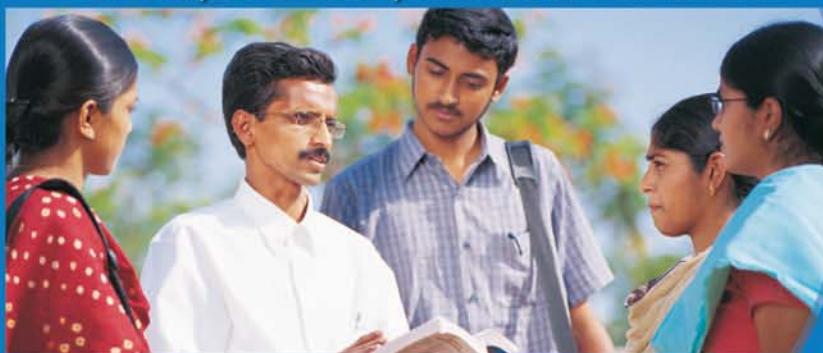
MNR HIGHER EDUCATION CAMPUS

MNR Nagar, Narsapur Road, Sangareddy, Gr. Hyderabad - 502 294, A.P.

Cell : (0) 99597 36679, (0) 99662 33332, (08455) 230524, 230525.

E-mail : info@mnrindia.org website : mnrindia.org

Enriching Lives Through Education & Health ...

MEDICAL
DENTAL
AYURVEDA
PHARMACY
NURSING
ENGINEERING
PHYSIOTHERAPY
EDUCATION
ARTS & SCIENCE
SCHOOLS

◆ 42 Top Grade Institutions

◆ 35 Years Track Record

◆ 42000 Students

◆ 1800 Faculty Members

MNR EDUCATIONAL TRUST established in 1974 at Hyderabad is a leading education power house in South India. The Trust governs 42 Institutions with 42,000 students & 1800 teaching staff in its various institutions. MNR Educational Trust offers courses ranging from Primary education to Graduation / Post – Graduation & Research.

Facilities

- » 110 acres Lushgreen campus
- » Central Library
- » Separate Hostels for Boys & Girls
- » Virtual Class rooms
- » Outdoor & Indoor Sports
- » Well connected by Air, Rail and Road
- » Airport pick-up on request
- » Separate & Secured (A/c, Non-A/c) hostels for Boys & Girls
- » Wi-fi Internet Facility on campus
- » Frequent Academic updation to Parent
- » Modern Mess/Canteen facility serving delicious food
- » Sports Complex with GYM, Indoor & Outdoor games

- » Super Market & Canteen Facility
- » 24 Hrs. Medical Facility in campus
- » ATM Banking Facility
- » Digital Classrooms

42 top Grade Institutions

- » MNR Medical College
- » MNR Dental College
- » MNR Ayurveda Medical College
- » MNR College of Physiotherapy
- » MNR Master of Science (Medical) College
- » MNR Institute of Paramedicals
- » MNR College of Nursing
- » MNR School of Nursing
- » MNR College of Pharmacy
- » MNR College of Engineering & Tech.
- » MNR PG Teacher Education Colleges (M.Ed)
- » MNR Teacher Education Colleges (B.Ed)
- » MNR Elementary Teacher Education Colleges (D.Ed)
- » MNR Rural PG College of Education (M.Ed)
- » MNR TPT Teacher Education Colleges
- » MNR Degree Colleges
- » MNR Junior Colleges
- » MNR Residential Junior Colleges
- » MNR Residential Schools
- » MNR Group of Schools

M N Raju
Chairman

M. Ravi Varma
Director